

3 9097 00838319 3

Brandeis University
Library

*As for the wise, their
body alone perishes in
this world – Rashi*

DOES NOT
REGULATE

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

כל ספרי

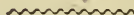
פרץ בן משה סמאלענסקי

קבורת חמור

אז

מדחי אל דחי.

ספור

בהוצאת בית מסחר הספרים
של מרדכי קאצענעלענבאגען בוויילנא.

ווארשא

בדפוס „הצפירה“, מאריאנסקא 2

תרס"ה

P. Smolensky's

sämtliche Werke.

Novellen

&

Romane.

VI.

Kwuras Chamor.

Verlag von M. Katzenellenbogen, Wilna.

WARSCHAU,

Buchdruckerei von „HACEFIRA“ Marjańska № 2.

1905.

СОЧИНЕНІЯ
П. М. Смоленскаго.

Повѣсти
и
   Романы.

VI.
Квурасъ Хаморъ.

Изданіе М. Каценеленбогена, Вильна.

ВАРШАВА,
Въ Типографіи „ГАЦЕФИРА“ Марьянская № 2.
1905.

Дозволено цензурою 12 Февраля 1905 г. Вильна

קְבוּרַת תְּמוֹר

או

מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי .

סְפֹר

דברים אחרים.

מאת המחבר

להוצאה הרביעית

הספר הזה יצא ראשונה לאור בהשחר שנה רביעית ואחרי כן בהוצאה שניה וזה כחמש שנים אשר הם מידי . בההוצאה החדשה הזאת שנויים והוספות רבות, אשר מסכות שונות לא אעיר עליהן בפרט, אולם אבטח כי הקורא הנבון יראה ויבין כי על ידי השנויים האלה נתתי פנים חדשים להספר כלו, ותחת אשר עד כה מאנתי לתת הרשיון להעתיקו לשפה חיה, אף כי הפצירו בי מאד ובמחיר הרשיון לההעתקה האשכנזית בקשו כבר לשלם לי בכסף מלא, הנה עתה יש לאל ידי לתת הרשיון מבלי פחד פן ינכרו צרינו את מטרתו ויקבלו רק את הרע ואת הטוב הנמצא בו לא יקבלו, כי עתה, אם רק יעתיקוהו כצורתו מבלי תוספות וגרעון, לא רק כי לא יתן חרפה על ישראל כי אם יהי למליץ ישר להם בהראותו את המקור אשר ממנו שאבו כל תּאֵי עמי. ועל כן חשבתי לי זאת לחובה להעיר על הדבר הזה בכלל למען ישים הקורא את לבו אל השנויים וההוספות האלה ויבין לרעי.

קבורת חמור

א.

בְּעֵרֵב אֶהְבֶּה וּלְבָקֶר אֵיבָה .

בעיר כ ש ו ל ה , עיר מלאה יראת אלהים ויראים כילק ,
 ואשר גם עשיריה מקרבה לא יתמו כל עוד אשר יש מרכולת
 בלייפציג וכל עוד אשר לא יתמו המאמינים בהם ובשמרי
 חובותיהם . — בעיר הזאת בתי מדרש וישיבות רבים מאד
 והמה תפארת יושביה . כי מעיר כשולה יצאו חתנים ומורי
 הוראה לכל סביבותיה , ועל כן יאכילו את בני התורה מפתם
 וישישו בצדקתם זאת , עד כי כמעט אין בית אשר בן ישיבה או
 פרוש לא ימצא שם ארוחתו למצער יום אחד בשבוע , לבד
 ממשפחת החסידים אשר יבקשו להם חתנים לא מבית הישיבה
 ומורי הוראה לא מבני התורה , המה ימשכו ידם מהחזיק
 בתורה ולומדיה , אך תחת זאת לא ברכם אלהים בבתי מדרש
 ורק בית תפלה אחד להם , ולמנגדיהם עשרים וחמשה בתי
 מדרש ותפלה . בשלשה מבתי המדרש ישיבות אשר זכו לשם
 בארץ , וביתר בתי התפלה ימצאו הפרושים או ה ב ט ל נ ים
 מקום מנוחה להם . למה זה יקראו בשם בטלנים לא נודע , הן
 גם המה יעשו מלאכתם באמונה כל היום ; בערב ובבוקר ולפני
 התפלה ואחריה יהגו בספר אשר לפניהם ויתנועעו וישירו בקול
 גדול , וגם כל היום לא יִסְגְּר פיהם , כי ישבו וישוחחו : בהליכות
 עולם בעושר בית ראטהשילד וכל כבודו , כי כל עמרות מלכי
 הארץ סגורות על מסגר בארגונו , כי נתנו לו בערבון ; במלחמת
 אלכסנדר מוקדון אשר הכניע כל העולם כלו תחת רגליו עד
 אשר בא אל שער גן העדן ויקרא עליו כתוב מפורש : עד פה
 תבוא ולא תוסיף , וכאלה רזי עולם היו על שפתותיהם תמיד .
 וגם ביום ההוא אשר בו קרה את אשר אספר ישבו יחד

קברת המור

וישוחחו, אך לא באלכסנדר ולא בראטהשילד, לא בגדולת מאנטיפיורי גם לא במלחמת נפאליאן, אף לא השמיעו דבר גבורות עשרת השבטים ובני משה הדומים לבני ענק בגבהם ולבני אלים בצדקתם, ובנהר סמבטיון אשר יקיא אבני אלגביש הגדולות אלף אלפי פעמים מעיר כשילה; ובכל זאת ישבו כלם ויקשיבו רב קשב למוצא שפתותיהם.

בכל עת אשר נבוא לבית התפלה הנה נדע נאמנה כי חיים ירוחם ה בט לן יושב ומספר ויתר הנמצאים ישבו וישמעו; האחד פיו פתוח ושומע והשני מגרד בדל אזנו ושומע והשלישי יחליק זקנו וישמע והרביעי ישלח ידו אל בשרו תחת כתנתו לצוד ציד וישמע. אך בפעם הזאת ישב חיים ירוחם ויספר ויניע בידיו לכל רוח ורעיו ישבו ויספרו גם המה חליפות וגם השמיעו קילם יחד בקיל גדול, אות הוא כי דבר גדול נעשה בעיר, אף כי לא פרץ י־דָבָר ולא יבקשו חטאים, ואף כי לא בא עוד יום הפקודה ולא יהפשו נערים להקריבם לאלהי המלחמה, וגם לא מגיד חדש בא לעיר להטיף דברי מוסרו, אף גם לא שר חדש הוקם על העיר וישפטו דרכו ומעשיו עוד בטרם בא, לא אחת מאלה נהיתה ובכל זאת ידברו ברגש; ואיך לא נבין כי דבר גדול היה בעיר, אחרי אשר נדע כי האנשים האלה הן לא יאכלו לחם חסד למען יבלו זמנם בדברים של מה בכך, כי לשונם לגדולות נוצרה, ואחרי אשר כל הלשונות יחד העבודנה עבודתן לכן יבין כל איש כי דבר גדול נעשה בעיר, ואמנם כן הוא, ולא רק דבר גדול כי אם דבר נפלא אשר לא נשמע בכל הארץ מיום הוסדה: הבחור חיים יעקב הלשכי לקח אהר כבוד לבית רבי געטציל שמריה לעבוד עבודה חתן בביתו ומחיר עמלו הרב נתן לו את בת בתו היפה בבנות וארבע מאות שקל כסף נדה לעזר כנגדו. בחור מבית הישיבה כי ילקח לבית אחד מעשירי העיר אשר לא לבד כי רב עשרו כי אם גם כבודו עלה למעלה ראש, כי הוא גבאי בחברה קדישא זה חמש שנים, ואיש כזה היה רבי געטציל שמריה, ואל ביתו לקח בן ישיבה לחתן, ואם

אין זה דבר נפלא ? ! וגם כדבר נפלא אשמיע זאת עתה, לכן
 אל נא תמהרו אתם הבחורים אשר תחכו בכליון עינים לעושר
 בשמעכם דברי, ללכת אל עיר כשולה אולי תאיר גם אליכם
 ההצלחה פניה, כי דבר גדול כזה לא יקרה בבקר בבקר,
 וגם לא בנות רבות בבית רבי געטציל, ולא רבים המה העשירים
 כמוהו, ומה גם כי הבחור חיים יעקב לא בידים ריקות בא
 שמה כי אלף דף נמרא במומנים הביא אתו, ולא ידי רבים
 תמצאנה עושר רב כזה, לכן אל תחפזו כי אם שבו במניחה
 תחתיתכם ושמעו את אשר קרה לאחד מאחיכם, הן את רבי חיים
 ירוחם הבטלן נדע מאז כי איש לשין הנהו ולא יכחד ממנו אף
 דבר מפרשת גדולות הבחור חיים יעקב הנשיא על שפתו מעת
 אשר הצגנו כף רגלנו על מפתן בית התפלה אשר לחברה ליה.
 אך לבל תבוא שמה אתה הקורא כאיש זר לכן אֶפְבְּד
 להציג לפניך את מיודעי אלה ותדע ובחנת דרכיהם ודבריהם.
 את ראש המדברים הלא תדע שמו הוא רבי חיים ירוחם
 הבטלן, לפנים היה בן ישיבה ואחרי אשר לקח אשה היה
 פרוש שנים אחדות ועתה היה לבטלן מעשרה הבטלנים אשר
 בעיר, כי גם בעיר הזאת אף כי כאשר ברכה ה' בכל בן ברכה
 גם בבטלנים והיא הגדילה שעשועיה אלה כחציר גנות מכלי
 אשר נטל עליה להרותם ולהשקיתם ולתת להם מחיה, בכל זאת
 לא בטלו מנהג אבותיהם ויושיבו עשרה בטלנים ויפרנסום
 מכסף העדה. הבטלן היה איש טוב לב ולא ידע קצף ואף כי
 קרא בקול גדול מדי דברו כמו פיו למהלומות יקרא, בכל זאת
 היתה מנוחה בלבבו תמיד וקצרה יד איש מהרגיזו, וגם את מלאך
 המות לא רב ריבו מעודו; בתחלה בבואו אל ביתו כפעם בפעם
 ויגזול את אשתו ממנו זה שלש פעמים, לא קצף ולא רגז כי אם
 מהר להראות ללוחמי כי קצרה ידו מעשות אתי רעה, כי אלהים
 לו וימלא מחסורו, וגם עתה אחרי אשר החל להוקיר רגליו
 מביתו זה שנים אחדות ולא פקד את ניהי, אך כי לא לרצון היה
 לו מעשהי אחרי כי כבר הסכין לראות את האורח הזה בביתו,
 בכל זאת לא קצף עליו ויחכה במנוחה בתקותו כי בוא יבוא.

האיש היושב על צדו אישר פניו הדלים שחורים משחור
 ושערותיו המסבכות יורדות עד רקתו ועיניו שקיעות וכמעט
 סגורות תחת עפעפיהן הוא רבי גד המלמד. שם הכבוד
 הזה נקרא עליו, אך מעודו לא זכה לגדולה כזאת, ורק יען
 כי כל מעשהו לא הצליח בידו לכן כניהו בשם מלמד, אשר
 בן יקוב פי בני כשולה לכל גבר לא יצלח, ומאז ועד היום נקרא
 בפיו כל בשם גד המלמד, אף גם אחרי עלותו לגדולה בימים
 ההם כי עשהו לבטלן, והיטיב חרה לו כי לא זכה לשם כפי
 גדולתו לכן אמר אם אין אני לי מי לי ויתעורר להושיע לנפשו
 ומדי דברו קרא תמיד: הלא פי גד הבטלן דובר אליכם.
 השני היושב על יד ימינו. אשר זקנו הארוך יורד על פי
 מדותיו ופאותיו לא ארובות ולהיו לא כחשו משמן ובגדיו לא
 קרועים וכתנתו לא מגאלה, אותו הכיר כרגע כי לא בטלן
 הוא מעשרה הבטלנים, ואמנם בן הוא, היא רבי נח בעל
 בכי, אחר מעשירי העיר, אשר לא יעשה כל מאומה, כי
 מכספו הרב ימצא חית ידו בנחת ובלי כל עבודה, ולכן ישב
 כל היום בבית התפלה יחד את הבטלנים. הוא לא ידע אף מה
 לא בתורה ולא בסחירה ובכל זאת גדול היה כבודו מאד
 בעיני כל באי שער העיר, כי כסף רב היה לו והוא היה בעל
 בכי גדול, כי הרים תמיד קיל ועקה גדולה ונוראה בהתפללו
 וירבה לבכות כמעט כְּפֶלֶב בעל התשובה אשר גם כבודו
 יחד בקהל היושבים האלה, והוא יושב למול בעל הכבי.
 מדוע נקרא האיש הזה בשם בעל התשובה, אם מאשר
 כי שב מחטאתו, או יען כי שב תמיד על עונותיו הראשונים –
 זאת לא אדע, כי להשמעות אזנים כבר שב פעמים אחדות
 גם בתשובת המשקל. אך זאת אדע כי כל יודעיו
 יכבדוהו גם יקנאו בחלקו בגן עדן, אחרי כי במקום שבעלי
 תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, או אולי
 קנאו גם בחלקו בעולם הזה, כי כל הנשים אשר נפשו אֶתֶּה
 להיות מבעלות תשובה בחרו בו כי יהיה להן למכשול עון,
 בלי ספק יען כי ידעו כי היא יודע דרכי התשובה וידע

להורותן. ומי יודע אם לא גם תאר פניו העיד על חכמתו בעיניהן, כי האיש הזה אף כי כבן ארבעים היה בכל זאת היה יפה תאר מאין כמהו בכל העיר, גם קולו היה ערב וימיב נגן. הוא היה איש אשר לו בית ומחיה, אך עתה בימי תשובתו הוקר רגליו מביתו ומבית רעיו וישב כל היום בבית התפילה וירב ריבו תמיד את רבי חשביה בעל מחשבות, או כאשר קראו לו שונאיו, לא בפניו, חשביה האפיקורוס. חשביה זה אשר גם היא היה בקהל האנשים הנכבדים האלה יצא, לפי דברת שינאיו, לתרבות רעה ויחל לספיק בדברי חכמי התלמוד. וזה הדבר: זה כשלושים שנה אכל שום בכל ערב שבת ולא הועיל לו אף במעט, גם הציב מטתו בין צפון לדרום וגם זאת לא הועילה לו, וכל התרופות אשר מצא בתלמוד להמחלה הרעה הזאת נסו ולא הצליח, ובלב מלא יגון חשב תמיד כי בההספד אשר ישא עליו הדרשן יחל דבריו „אל תבכו למת בכו בכו להולך ואמרו חכמינו ז"ל בכו בכו להולך זה שהולך בלא בניים". בזכרו את דברי ההספד אשר ישא עליו הספדן אחרי מיתו מלאו מתניו חלחלה וכמעט החל לספוק אם ידעו חכמי-התלמוד כל רוזי חכמת הרפואה, ואיש כזה אשר מטבעו מאן להאמין בכל, וכל אשר שמע מרעיו אמר תמיד כי הדבר הזה לא היה ולא נברא, עד כי גם נגד בן-נח העשיר בעיר, אשר ספר כי בעיר המלוכה גשר אבנים גדול מאה אמה ארכו, תלוי על שרשרות ברזל וכי שם ישלחו דבריהם על ידי קוי ברזל, העז פניו וענה כרגע: פתי יאמין לכל דבר! וכן ענה לכל אשר שמע ולא ראה בעיניו, ואיש כזה הכופר בכל מי יודע אם לא הלך מדחי אל דחי והחל גם לכחש בדברי חכמינו וחכמתם, לולא ניכח לדעת כי חכמתם היתה עמוקה מני ים, כי אחרי אשר אבדה תקותו ממצוא עוד מזור ותרופה ביעושים, עים אל לבו דברי החכמים אשר אמרו: הרוצה להחכים ידרים, ועל כן עשה כעצתם וישם פניו תמיד לצד דרום בהתפללו, ובלב מלא שמחה השמיע לכל כי עשה והצליח. והדבר הזה היה לו

כחומה בצורה לכל יתעה ככופר בחכמי האמת, ואמנם כן, עתה האמין בדבריהם וירחיק כל שפק מלבו, ויהי נכבד בעיר ובכל החברות הציב לו יד ואוהביו קראו לו רבי חשביה, אך עונות נעוריו הזכירוהו שינאיו ויתנותו כאפיקורוס ויקראו לו שם „כופר בכל” רק אלה אשר לא שנאוהו ולא אהבוהו קראוהו בשם „בעל מחשבה” וגם השם הזה היה ישר בעיניו. ולאות כי גם הוא למד ארחות גד המלמד קרא גם הוא בכל עת אשר בקש להכזיב דברי רעו בקול: פי חשביה בעל מחשבה הוא הדובר אליך כי הדבר הזה לא היה ולא יהיה — מלמד, בטלן, בעל כבי, בעל תשובה, בעל מחשבה, אלה המה אצילי בני ישראל הנקובים בשמותם לאות, כי לא ככל ההמון בחשך שמם יקָה. כאשר להעמים פחות וסגנים כן לבני כשילה מלמדים ובטלנים, הן זה תאת כל האדם אך להתנשא מעל אחיו, ואף כי יש גבוהים גם עליהם בכל זאת ינעם לנפשם לראות כי אחרים ידכאו תחת רגליהם, ובעת אשר יכפו ראשם כאגמון לפני הגדולים ימצאו נחמה בלכם בזכרם כי ידרכו ברגל גאווה על הקטנים מהם. זה כל האדם, מהצועני אשר במחותרת ימצא ויהיה נפשו בגנבה, עד המושל החומס ארצות וימלא בגזל תאית לבו, כלם עבדים ומושלים המה וכלם יבקשו לעשות להם שם ולמה זה יגרע חלק בני עיר כשולה מהם? גם המה יבקשו להקרא בשם אשר יאמר לכל, כי לא ככל ההמון הנה הנם. והאצילים האלה הם המה ראשי המדברים בבית התפלה ההוא, ויתר היושבים המה רק יפרושים גרים מערים אחרות אשר לא זכו לשם מיוחד, ועל כן לא נכסף גם לדעת מוצאיהם ומה עמם.

— יקרה היא מפז — קרא היים ירוחם הבטלן ברגש זיניע כל גוו.

— יקרה היא מפז? — שאל בתמהון חשביה בעל מחשבה — כל הנשים נשים הן ואין אף אחת בהן אשר נכון לאמר עליה כי יקרה היא מפז — ובדברו העביר ידו על מצחו כאשר השתרע עד קדקדו כמו הפץ להשמיע להם: הנה פת

היא המקום אשר יאצר רב דעת בדרכי התבל, אך השומעים לא התפלאו על האוצר ועל רוב הדעת האצורה בו וישחקו, וחיים ירוחם ענה בשחוק על שפתיו: האני אוקיר אשה מפז? אני אדע את ערך הנשים ואת כלן ישא רוח לוא בקולי שמע, אך אני אמרתי על התורה כי יקרה היא מפז, כי היא תנחה יודעיה לפני גדולים, הן לולא היה הבחור חיים יעקב מיודעי התורה, האם זכה בגורל מציאה כזאת -

- ואתה תאמין באמת כי גדול כחו בתירה? - קרא גר המלמד ויעקם שפתיו.

- ואיך לא אאמין? והן באוני שמעתי כי רבי יחזקאל הבין בקש לתת לו את בתו לאשה, אות הוא כי רבה דעתו בתורה - ענה חיים ירוחם ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים כמו בקש להשמיע: הדבר הזה שריר וקים ואין להרהר אחריו. - ורבי יחזקאל הבין מה? האם הוא איש גבור במלחמתה של תורה? שאל חשביה בעל מחשבה ויניע ראשו.

- הלא תבוש ותכלם - קרא כלב בעל התשובה ברוגז - כי תשלח לשונך גם ברבי יחזקאל הדין, המעט ממך את אשר יתלחשו עליך כי תספק בדברי חכמינו זכרונם לברכה, כי עוד תוסיף על חמאתך פשע ותדבר סרה גם על הדין? לא טוב אתה עושה, שוב מדרכך - אבל היא תלמיד חכם שאין תוכו כברו - קרא אחר מהפרושים.

- מה זה תשמענה אזני! - קרא בעל התשובה בקיל גדול כמו שני כלב נגעו בבשרו - הגם אתה שרגא תעיו מצח לדבר סרה ברבי יחזקאל הדין? - ובדברו למש עין לו בקצף גדול.

- אבל למה זה תתקצף? - קרא הפרוש - האם ברבי יחזקאל הדין דברתי הלא על חיים יעקב אמרתי זאת - הנה תחפוץ להצמדק - קרא בעל התשובה - ועל כן תסב פני הדבר על חיים יעקב, אבל אני אדע כי על הדין כוננת חצי לשונך, וכבר בינותי כי כשינא הנך להדין -

— כל זה לא היה ולא יהיה — ענה חשביה בעל מחשבה —
 ואני ידעתי כי על יעקב חיים ולא על הדין דבר כזאת —
 — ומה עול מצא ביעקב חיים ? — שאל גד המלמד —
 דק הקנאה מדברת מתוך גרונו, חי נפשי כי רק הקנאה —
 — לא הקנאה כי אם היראה — ענה הפרוש במועל ידיו —
 כי לא טוב עשה בבחרו בבת עם הארץ יען כי כסף נתן לו
 והיא יפת הפנים וימאס בבת הדין, ובזה עבר על דברי
 החכמים אשר אמרו על הנשוא בת עם הארץ ארור שוכב
 עם כל בהמה —

— בואת אמנם צדקת, כי בחורי ישראל בימינו ילמדו
 תורה שלא לשמה, אוי לנו שכך עלתה בימינו! הן לוא היתה
 יראת אלהים בלבכם כי אז בחרו רק בבנות תלמידי חכמים,
 הלא גם לי חמש בנות ואף באחת מהנה לא בחר — ענה רבי
 חיים ירוחם ברוגו כמו אויבו אשר מאס בבנותיו, אשר לפי
 דברו כלן בנית תלמיד חכם הנן, נצב לנגדו ואתו ידבר
 משפטים — אולם תהלה לאל, לא אבוש בבנותי — הוסיף
 לדבר ומאור פניו שב אליו כרגע — לא אבוש בבנותי ותקיתי
 בה' כי עוד יבואו תלמידי חכמים הלומדים תורה לשמה
 ויבחרו בהן — ומדי דברו בחנו עיניו את הפרוש כמו בקש
 לקחת איתו בעפעפיו לחתן לו.

— אבל המשתה אשר הכין רבי געמציל שמריה היה גדול
 מאד עד להפליא — קרא פרוש אחד ויבלע רוקו אשר עלה
 בפיו לזכר המשתה.

— רבי געמציל שמריה! — קרא גד המלמד בפנים
 גזעמים — האם אתו תדבר כי תכנהו בשם רבי ? —

— אך הלא גם אתה תכנהו תמיד בשם רבי ותכרע
 לפניו ברך כמו שר העיר היא —

— אני אעשה זאת רק בדברי אתו, והן גם רבנו
 הקדוש היה מכבד עשירים, לכן כן אעשה גם אני בעמדי
 לפניו, אך בלבי בוז אבז לו, כי עם הארץ גמור היא ואף
 פרק משניות לא יבין —

כברת המור

– אבל המשתה היה מאין-כמותו, כסעודת שלמה בשעתו, ולא אזכור משתה כזה מיום הוסדה הארץ –
 – אני ראיתי גדולים וטובים ממנו – ענה אחד מהפרושים .

– האתה יקשן ראית משתה גדול מזה? שאלו שנים בתמהין – האמת בפוך? –

– יהי כן ה' עמדי ויזכני לשמוח בסעודה של לויתן כאשר ראיתי בעיני משתה, אשר לא היה כמוה בכל הארץ – קרא הפרוש ברגש, וכמו ירא פן לא יתנוהו לכלות את דבריו מהר לספר עוד בנשימה אחת, כאשר יקרא הקורא במגלה את שם עשרת בני המן – שם היו דגים ובשר ושכר ויין-דגן לרוב עד כי לא עצרנו כח לאכול עוד – ובדברו בחפזון נטף רירו על שפתיו, וככלותו לדבר שכח לסגור פיו כמו ראה את המעדנים אשר זכר עומדים לפניו על שלחן ערוך .
 – ואיפו היה המשתה הזה? – שאלוהו אחד הפרושים .

– בעיר צלמונה בבית הגביר
 – הם! הנה רבי יחזקאל הדין בא – קרא פתאים גד המלמד וכלם מהרו לתת עיניהם בספריהם אשר היו פתוחים לפנים בדברם .

רבי יחזקאל הדין אשר הופיע פתאם בלא עת בבית התפלה השבית ענג עשרת האנשים אשר ישבו במנוחה ויתענגו על מוצא שפתיהם וזכרונותיהם, כי במה יתענגו אלה האנשים בני עני, אשר בבית עליונים לא יבואו, בסוד משחקים לא יראו, ומאכל שלחנם לא מלא דשן, כי רק ביום השבת יִרְאֶה בשר על שלחנם, וגם אז רק יִרְאֶה ולא יהי למלא בטנם, אנשים כאלה אשר נפשם יבשה ולבם ריק מכל חפץ וחמדות החיים במה ימצאו ענג לנפשם השוקקה לחיים אם לא במתנת הַדְּבָר אשר אך היא נתנה להם? ועתה בא הַדְּבָר ויגזול מהם מבלי משים גם המתנה האחת הזאת. אך הנה כן המה דרכי החיים, החזק ידכא את החלש לא רק בעת אשר יחפוץ להראות כח זרועו, כי אם גם בעברו וחלפו ישים שמת

ולא ישים אל לב. היוזכר האדם כי בלכתי לשוח בצעדי אונן יהיה רמש אין מספר למרמס לרגלו? היעלה על לב האוכל למעדנים כי אולי נפש הבהמה אשר טבחו למענו תשוע? או הישיב אל לבו העריץ בשומו מרום כסאו כי אלפי אנשים יעמלו בזעת אפס ובדמי לבבם למען הכין כסאו? ואולם גם חשכחה הזאת טובה היא, כי לולא זאת לא יצא האדם לחיץ מיראה פן יטרוף נפשת, ובשר הבהמה היה בעיניו כבשר חללים ואפסו כל מפעל ומעשה ותמו החיים, וכן לא זכר גם רבי יחזקאל הדין בצאתו לפעולתו כי בְּהִיאָאוּהוּ בבית התפלה תשבת שמחה מהיושבים בו.

רבי יחזקאל הדין היה איש כבן ארבעים שנה, דל בשר וקטן קומה. זקנו הקטן ופאתיו הארוכות שחורות משחור, באיש הזה נראה תורה מ פ א ר ה ב כ ל י מ כ ו ע ר , ואם גם פני בתי כפניו, אודה ולא אבוש כי נפשי חשקה בתורה לשמה בכל ימי חיי מהשתעשע בחברתה, ולא אשים אשם נפש חיים יעקב על אשר בחר בבת בת רבי געמציל שמריה אף כי בת עם הארץ היא.

היא ישב בצד ארון הקודש ויקח ספר להגות בו והבטלנים והפרושים שבו לדבר, אך לא בקול גדול כבתחלה כי אם בקול דממה, אך פתאם קרא יקשן בתמהין: רבי געמציל שמריה! כלם יחד הרימו ראשם לקול הקריאה וישתיממי גם חמה, כי לא האמינו למראה עיניהם, כי רבי געמציל שמריה יבוא לבית התפלה בצהרים, ומה גם היום אחרי כי בעל שמחה היא! פני רבי געמציל שמריה לא נראו כפני בעל שמחה כי הפיקו רגז וקצף, הוא נגש אל הדין ויאמר: רבי! בקשתך בביתך ולא מצאתיך, כי על כן באתי הנה לבקשך כי תכתוב כרגע ספר נו יתות לאסתר בת בתי, אשר נפלה לחבל להנער השויבב חיים יעקב, אשר האמנתי בו כי איש ירא אלהים ויודע תורה הוא ועתה נודע לי כי הוא איש בליעל ורע מעללים, אשר לא נשמעו כמהם בכל הארץ, וגם המה יבואו כרגע, ולא אמצא מניחה בטרם אראה את ספר קבורת חמור

הכריתות בירי אסתר – ועיד בטרם יכלה את דברו וטרם יסור תמהון לב הדין ממשמע אזניו, והנה אשה זקנה באה הביתה נשענת על יד נערה ככת שש עשרה שנה, אך לא נערה היא הנערה הזאת, כי אם אשה, היא אשת חיים יעקב אשר אתמול חגגו חג חתונתם ואחריהם גם החתן יעקב חיים. אם הצדקנו את החתן על כי בחר בבת עם הארץ בראותנו פני הדין, הנה נרבה להצדיקו אלף פעמים עוד יותר בראותנו פני בת עם הארץ אשר בחר בה, כי היא היתה כלילת יופי, עיניה הזכות והמפיקות אור שלוח ועלומים, לחייה העגולות והאדומות כשושנים בטרם הכם שרב ושמש, שפתיה אשר עטרו על שני חרוזי פנינים, ומצחה הזך המכוסה עד החצי במעטפה אשר כסתה כל ראשה, ומבנה גייתה וכל תנועותיה המפיקות חן, בכל אלה היה די כח לתת לה לזית חן הרבה יתר מכל תורת אלפי דגנים ותלמידי חכמים.

הדין הביט כאיש נדהם בדובר בו ובכאים הביתה, כי לא האמין במראה עיניו ומשמע אזניו, אך רבי געטציל שמריה לא נתנהו לחשוב מחשבות רבות כי אמר: שלח לקרוא סופר ועדים ויכתבו את ספר הכריתות –

– אבל מה זה היה לכם? – שאל הדין נפעם – הלא אתמול היה יום החתונה? –

– אתמול היה יום החתונה והיום יהיה יום הגט – ענה רבי געטציל שמריה בדברים נמרצים ויעביר ידו על זקנו כמו חפץ להראות כח לבו לדבר במנוחה ובמשפט אף בעת מביכה כזאת.

– אך התחפוץ הכלה לקחת ספר כריתות? – שאל הדין.
– ומדוע תשאל כזאת? – ענה רבי געטציל שמריה בתלונה – הן לולא חפצה כי אז לא באה חנה; היא תחפוץ – אך הדין היה בלי ספק איש שאף לדעת חדשות, כי לא נכון לבו במענה רבי געטציל וישם פניו אל הכלה וישאל: הבחפץ לבך באת לקחת ספר כריתות, או אולי צווי עליך במפגיע לעשות כזאת, הגידי אל תכחדי – היא הורידה

עיניה לארץ ותדום רגעים אחדים, אך הזקנה הדפתה בידה ותקרא: התאבי להיות אשה לנקבר בקבורת חמור, אמרי: אחפוץ! - בעין מפיקה קצף הביט רבי געמציל על הנשים, אם קצף על הזקנה או על הנערה, זאת לא נדע אך זאת ראינו כי גם שתיהן התחלחו, והזקנה שמה ידה על פיה, כמו חפצה להשיב אליו את הדברים אשר יצאו מפיה והנערה פתחה פיה להוציא ממנו הדברים אשר מאנה להשמיע ותקרא בקול דממה: אחפוץ - ובדברה רחפי כל עצמותיה. - ואתה תחפוץ בלב תמים לשלח את אשתך? - שאל הדין את החתן. גם הוא הוריד לארץ ראשו ואגלי דמעה התגלגלו מעפעפיו וידום.

- למה תחריש? - קרא רבי געמציל שמריה בקול מושל - הלא גמרנו את הדבר והבטחתך לתת לך שתי מאות שקל כסף וגם כל הבגדים אשר עליך - החתן בקש לענות וברגע ההוא פגע מבט עיניו בעיני הכלה ותדבק לשונו אל חכו. - השמיע כרגע - קרא שנית רבי געמציל בקול זעם - ואם תמאן, קבורת חמור תקבר, השמעת? שתי מאות שקל כסף תקח או תקבר בקבורת חמור -

החתן החשה עוד רגעים אחדים ופניו העידו בו כי טובה בעיניו אשתו וארבע מאות שקל כסף נדה אשר אמר לו מקחת שתי מאות ולשלחה מעל פניו. קצף רבי געמציל גדל מרגע לרגע עד כי רקע ברגלו ויקרא בחמה שפוכה: קבורת חמור תקבר! אמסוך לעבודת הצבא ואף אם אסתר תהיה עגונה כל ימי חייה לא אחוס ולא ארחם. - מפני הדברים האלה נחת החתן מאוד. כי אף אם קבורת חמור לא הפילה עליו אימתה, כי בלי ספק חשב בלבו, עוד אראה בקבורתך בטרם תקברני בקבורת חמור, אך לעבודת הצבא ידע היטיב, כי יבחרו בו כרגע אם אך יצוה רבי געמציל ולכן מהר לענות באנחת שברון מתנים: אעשה כאשר תצוני -

- אם אתה תצוה עליו לתת ספר כריתות - קרא הדין - לא אוכל למלאות חפצך. - עיני רבי געמציל חצבו להבית קבורת חמור

כמו בקש לטרופ בחמתו את החתן והדין גם יחד ויקרא: אני לא אציה עליו, אך אם לא יחפוץ לתת ספר כריתות ואם אתה לא תמלא שאלתי אז אדע מה לעשות – ובדברו נשך שפתו בשניו.

– אתן את הגט – ענה יעקב חיים – אך תן הכסף אשר אמרת על ידי –

– אני אתן לך הכסף אחרי אשר תתן הגט – קרא רבי געמציל ברגו.

גד המלמד לא ידע שלו בנפשו מאז נגשו הנצים לפני הדין ויתנועע ויגש צעד אחד אליהם וישב על עקבו בראיתו כי אין קורא לו, אך בשמעו דבר רבי געמציל לא יכול עוד התאפק ויגש ויעביר ידו על זקנו באמרו: אני כתבתי ידי שלש, או ארבע פעמים, אך אירא פן אשקר ואומר: שלש פעמים כעד על גט ובלי ספק אהיה גם בפעם הזאת אחד מהעדים, כי אדע כל דיני החתימה על הגט. ואכתוב כדת לבל יגע אות באות לא בשמי ולא בשם אבי, כי יודע אני, ברוך השם, את הדין, כי נגיעה באותות פוסלת את הגט –

– ידעתי ידעתי – ענה הדין – וכאשר יפתב הגט נשלח לקרא לך, אך הן תראה כי עוד לא נגמר הדבר ואספוק מאד אם יכתב וינתן הגט –

– לא זאת חפצתי לאמר, רבי – ענה גד המלמד בבטחה אך גם ביראת הכבוד – זאת אראה כי עוד לא נגמר הדבר בין שני הצדדים, אך זאת חפצתי לאמר כי הייתי, ברוך ה', שלש או ארבע פעמים עד על הגט ואדע כל המנהגים בדבר הגט וכן בדבר הכסף אשר ישלשו ביד שלי שי ובכל עת אשר אני הייתי העד ראיתי כי הכסף ינתן ליד הדין בטרם יכתב הגט –

– מי שאל עצה מפריך? – לך לעזאזל, כסיל! – קרא רבי געמציל בקצף גדול – גד נבעת ויאמר: לא נתתי עצה ולא חפצתי לתת עצה, גם לא אתן עצה לאיש חכם כמנך רק חפצתי לדבר, להשמיע, לספר... הוא לא כלה עוד דברו,

- כי לא מצא עיד מלים להצטרק, והחתן התעורר ויאמר: תן
הכסף על יד הדין ואתן הגט –
- הלא השמעתוך כי אתן הכסף אחרי אשר תתן ספר
הכריתות – הרעים עליו רבי געטציל בקולו, אך בלב החתן
אשר עמד כגבר נדהם עד הנה בא פתאום רוח גבורה ויקרא:
אחת היא לי אם תקצוף או אין, ואני לא אשלח ידי אל הגט
במרם אשר נתת הכסף על יד הדין –
- ואני אקברך בקבורת חמור! –
- לא תקברני כי היום אעזוב העיר ולא תראה פני
עד עולם והיא תהיה עגונה כל ימיה, או אז תתרפס לפני
כי אשוב –
- הוי רשע עריץ! – קרא רבי געטציל בחימה שפוכה:
ויך כף אל כף – הנשמע בזאת בישראל? הוא יחפוץ לעגן את
בתי. הנבל הזה יאמר לעזוב את אשתו עגונה. נבלה בזאת
לא נשמעה בכל הארץ! –
- הלא אתה תאמר לעגן אותה ולא אני, אתה קמת
להפריד בינינו, ולא עלה על לבי לתת לה ספר כריתות,
כשמן קמת להטיל שנאה בין איש לאשתו, ועליך תניח האשמה –
- דַּבֵּר דְּבַר – קרא רבי געטציל בשארית חמות – התתן
את הגט כרגע, או אין? –
- כאשר תתן את הכסף אז אתן את הגט – ענה החתן
באמץ לב.
- כאשר תראה את אונך כן תראה את הכסף –
- וכאשר תראה אתה את גבחתך כן תראה פני, ובתך
תהיה עגונה כל ימי חייה –
- בתי עגונה! – קראה הזקנה ותפרש כפיה – בת
בתי היתומה תהיה עגונה, אוי לי ואוי לנפשי! אמה מתה על
המשבר ואביה מת בחלי רע. הוי מרצח, איך לא תירא את ה'
ותאמר לעזוב יתומה עגונה? בן בליעל, איש דמים, גנב! –
- לא בן בליעל ולא גנב אני, כי אוהב את אשתי ולא
אחפוץ לשלחה מעל פני –

— גנב! גנב! האתה תעזי פנים ותאמר לא גנב אתה?
 זה לביבות? ה' גנב! השמעתם אחי? — קראה הזקנה בקול
 קורע לב בפנותה אל העומדים — השמעתם את דברי בן הזמה,
 הוא יאמר כי יאהב את אשתי, אשר אתמול היתה החתונה!
 אתמול היתה החתונה והיום יאמר לעין כל כי יאהבנה! הנשמע
 בזאת בכל ערי ישראל, כי יאהב איש אשתי ביום הראשון
 אחר החתונה? אוי לי ואוי לנפשי כי כאלה תשמענה אזני!
 געמציל אישי לא אהבני ולא דבר עמי כחמש שנים אחר
 החתונה, וכבר היו לו שנים או שלשה בנים, והפריץ הזה יאמר
 קבל עם בבית התפלה בעזות מצח כי יאהב את אשתי ביום
 הראשון אחרי החתונה. הה על חטאתנו! קץ התבל בא!
 געמציל אישי, הן לו הכסף וילך לאבדון כי לא אוכל ראות
 עוד פניו —

רבי געצמציל חשב מחשבות רגעים ואחרי כן אמר:
 את האלהים אני ירא ומוצא שפתי אשמור ולא אחפוץ לבוא
 בריב, חמשים שקל כסף אתן על יד הדין —
 — הלא שתי מאות הבטחת — ענה החתן.

שתי מאות שקל כסף אתן לך? ומה היא העבודה הגדולה
 אשר עבדת, כי אתן לך שתי מאות במחירה? הנני שבע רצון
 כאשר אשתכר חמשים שקל בשבוע שכר עמלי, ואתה בין לילה
 מצאתם ועוד תבקש יותר? את האלהים זכור ואל תקשה ערפך —
 — אני לא אבקש יותר מאשר הבטחתני ואף גרה אחת אם
 תמעיט משתי מאות לא אוכה ולא אשמע — ענה החתן בבטחה,
 כי דברי רבי געצמציל אשר דבר כמתחנן הוסיפו לו אמץ לב.
 — בכור מות יבלע את פלטיאל השדכן, קבורת חמור
 יקבר! כי פתני ואפה לתת את בת בתו להנבל הזה, וגם
 יקנה, זקנה, גם אף אשמה בדבר, אני חפצתי לתתה לזבדיה
 האלמן, ואת חפצת בבן תורה, עתה שמחי בו —
 — אוי לי ואוי לנפשי — קראה הזקנה מתיפחת ותשים
 מטפקתה על עיניה.

— מה זאת? מה האספה הזאת? — נשמע פתאום קול
 קבורת חמור

חזק יוצא מפי איש גדל הקומה וחסון כאלון, אשר פאותיו
 וקנו אדומים כדם ועל שפתיו שחוק-תמיד.

— גם אתה פה? בליעל! — קרא רבי געטציל וחמתו
 בערה בו פתאום — אתה היית בעוכרי, אתה פלטיאל, כי
 בחלקת לשונך הולכתני שולל לתת את אסתר להנבל הזה —
 — ומה עול מצאת בו? — שאל פלטיאל בתמהון.
 — מה עול? האגלה לך סוד כמים עמדי, האיש סודי
 אתה? כל ימי צבאי אנחם על כי שמעתי בקולך ואתה תבקש
 עוד כי אגלה לך סודי? —

— אבל לא אני הייתי בכל אלה כי אם כזבי השדכן ואני
 רק עזרתני על ידו, ואתה בקשתני לעשות כזאת. וגם חלקי
 בכסף השדכנות עוד לא שלמת ומה לך כי נזעקת? —
 — כזבי, כזבי! מי יתנהו בידי ואשבר כל עצמותיו —
 קרא רבי געטציל בנופפו ידו כמו אויבו לנגדו.

— ועצם לא תשברו בו! — קרא פלטיאל בקול ישורר-
 כקורא בתורה ויִעָזֵב פָּנָיו לַמַּעַן הִעֲרִימוּ כִשְׁמַח לְאִיד. ורבי
 געטציל התנער וישלח ידיו כמו חפץ לנגוע בלחי איש ריבו,
 אך הוא נסוג כרגע אחור ויאמר: במחילת כבודך, לא פה
 המקום! תן לי בתחלה כסף השדכנות ואחרי כן תריב
 כחפצך, הלא זה פתגם ההמין: אל תשמיע בדבר הקהל
 מלה כשרם שלמת מס הקהלה! —

— אבל ריבך ריב כאשר בלבך בכל המקום אשר תחפוץ
 אך לא בבית המדרש — אמר הדין — ואני לא אוכל לסדר הגט
 אם לא יחפוץ האיש לגרשה —
 — תן כרגע הגט — קרא רבי געטציל שנית בקול מושל-
 או תנחם באחרונה —

— לא אוכה ולא אשמע ולא אתן הגט! —
 — טוב דבר! האח! כן אהבתי! ואם גם לא אקבל כסף
 שדכנות חי נפשי כי אשמח בהחתן הזה! — קרא פלטיאל.
 — ואני אדע מה לעשות — השמיע בשארית חמות ויבי
 געטציל — שימו על הבליעל משמר ואני אשוב כרגע. זקנת!
 קבורת המור

שבי פה וגם את אסתר אל תניחי מקימך ואתה פלטיאל שמור פתחי פיך ושמור אותו ושכרך נכון מלפני, וגם אתם שמרו אותו. אמר אל הפרושים והבטלנים – מידכם אבקש אותו – וככלותו דבריו מהר לצאת.

הוא אך יצא מהבית ויעקב חיים נגש אל אשתו ויאמר: חיי בשלום! וְחַי לִי, כי עוד נִקְאָה פנים בשמחה – וימהר לצאת אף הוא ופלטיאל לא עצרהו, וגם שנים מהפרושים אשר בקשו לעשות כזאת נסוגו אחור בתת הדין אות כי לא יעצרוהו, ובטרם עוד חפצה הזקנה לשלוח ידה להחזיק בו נמלט כבר מהבית וגם כל זעקתיה לא הועילו, אך פני העגונה הפיקו רצון, כי ישר בעיניה את אשר עשה אישה בן-הזמה אשר פרץ חוק דרך ישראל ויאמר קבל עם כי יאהב איתה ביום הראשון אחרי החתונה. וכשוב רבי געמציל ושני שיטרי בית המשפט אתו היה כמעט משוגע ממראה עיניו בראותו כי הצפור נמלטה מפח, וכל הקללות והגדופים אשר שפך באש זעמו על פלטיאל הפרושים והזקנה לא השיבו לידו את הנמלט, ועוד נטל עליו לתת שני שקלים להשומרים שכר לכתם אתו, וגם תקות גד המלמד להיות עד על הגט אבדה. רבי געמציל והזקנה והעגינה ופלטיאל יצאו מהבית ועת היתה להבטלנים והפרושים להעמיק חקור בכל הנעשה ביום הזה, אך כל חכמתם התבלעה, כי לא הצליחו למצוא פשר דבר, איש איש חזה דעתו אשר היתה כדעת אלהים בעיניו ורעיו חשבו זאת לאולת רכה, ובטרם רד השמש היה הדבר לדבת עם בכל העיר וכן היה עוד ימים רבים.

ב.

הַנְּגִי בָּהּ.

בדרכי החיים עת אשר נשאף ללכת הלאה ונבקש לדעת את הכאות לקראתנו, הנה נשוב תמיד, אם נחפוץ או לא, ונתכונן על הדרך אשר כבר עברנו בו, ובעת נצפה לעתיד

נזכור תמיד העבר, וכן עלינו לעשות גם עתה, בחפצנו לדעת
 מה היתה אחרית המדון הזה, לשוב אחר ולראית את אשר
 נעשה בעיר ההיא בבית התפלה ההוא לפני ארבע שנים.
 מי האיש אשר עבר ארחות ימים ויראה בעיניו את המין
 הרעש, עת תגיש סופה מן החדר ותכה בים גלים כהררי עד,
 ומן השמים ירעם קיל רעם וברקים וההמין הולך ורב כמו פור
 תתפורר התבל וכל אשר עליה; או אשר ראה בפתוח הר חוצב
 אש את לועיו ויקיא אבני אלגבישוואש ועשן מפיו יוצא וירגזו
 ארץ ממקימה ויגערו בתים וערים ויושביהן ממנה; או אשר
 הלך במערכת מלחמה על שדה קטל לקיל רעם שרים ותרועה,
 עת קול הכדורים ישביח שאון רבבות הרובים, קול ענות
 המנצחים ויללת הנופלים והנכשלים, קול מפרק סלעים ומרגזו
 חומות בצורות, איש אשר ראה אחת מאלה הוא ישער בנפשו
 את הרעש הנורא אשר היה בעזרת אנשים אשר בבית התפלה
 לחברה לוויה בעיר כשילה, בליל יום העשרים לחדש כסליו
 ארבע שנים במרם קרה המקרה אשר ראינו בבית התפלה
 ההוא זה עתה אך אלה אשר לא ראו בעיניהם רעש כזה בהמיט
 ארץ, המה ישימו נגד עיניהם את יום המשפט הגדול בקום
 שופט כל הארץ לעת קץ לשפיט כל בני האדם, קול השופר
 הגדול אשר תרועתו תשמע מקצה הארץ ועד קצה וממרומי
 שחקים עד תחתית שאול, קול מרגזו ארץ ומחולל הררי עד,
 מרכץ לשור הבר אשר ימיו כימי תבל. קול קירע שערי התפתה
 הגדולים, שערים לא נפתחו מעולם אשר רקבון עלה על אגפיהם
 ולקול הפתחם ימוטו מוסדות תבל, קול תהום אל תהום קורא:
 הקיא בלעך אל תכלא! וקילו קול עולמים יתבולל בקול משק
 העצמות-היבשות אשר לאלפי אלפים ורבו רבבות תקומנה
 ותעלינה חיצץ מהעמק הנורא; וכקול הזה שמעה אונם לוא
 היו גם המה בעיר הזאת בלילה ההוא.

מנורות רבות האירו בעזרת הנשים, שלחן ארוך מקצה
 העזרה עד קצה לארכה היה ערוך בכל מעדנים ויין דגן ושכר
 עליו לרוב, קערות וכוסות ריקות ועצמות בהמה ועוף מפזרות
 סבורת חסיד

לכל רוח. המכסה אשר עליו היה מגאל במרק ושכר בפני כל היושבים סביבו העידו כי במנם לא תחסר, אף כי צמו כל היום ההיא, ובכל זאת פני כלם מפיקים עברה וזעם נורא מאד.

הלילה הזה היא ליל חג חברה לוויה, אשר תחוג מדי שנה בשנה בליל העשרים לחדש כסלו. כל היום יצומו כל חבריה, בבקר השכם יתקבצי אל בית התפלה ויתפללו וירבו סליחות, ובערב יעשי כרה גדולה, וכל טוב העיר לא יאצלו מהם. המז' יאכלו וישתי כדת, כי דת היא להחברה לכל ימנעו מהנאספים אל הארוחה כל אשר ישאל פיהם, ואף אם חמש פעמים יבקש איש דגים ובשר ולכיבות ויין—דגן ושכר ינתן לו חפצו כאשר ישאל ויאכל למלא בטנו, אך אל כליו לא יתן. ואם גם ימצאו בהם אנשים אשר יפרו הדת וישימו נתח בשר ודגים באמתתית בגדיהם, בכל זאת לא תמנע מהם שאלתם, רק אם יתפשו בכף וגואל אין להם בראשי החברה אז ענוש יענשו. ואל הסעודה הזאת יחכו בכליון עינים כל בני החברה שנה תמימה, ובה ימצאו נחם בצאחם לשאת את המת על כתפיהם ביום סער וסופה, ביום מטר והקרח הנורא, או ביום אשר יכס שרב ושמש ובשחח עליהם נפשם מנטל העבודה וגם יין הדגן והמתקים אשר יבואו אל פיהם תמיד אחרי כלות הקבורה לא ישיבו את רוחם, אז יזכרו את הסעודה וינחמו. ועל בן לא לפלא הוא כי הסעודה תעשה כיד המלך ויתנו לאיש איש חפץ לבו, וגם את הנשים לא ישכחו. את הנשים אשר נתנו את בעליהן לקחת על שכמם את העמל הרב, גם אותן יזכרו בטוב לבם ואחרי הארוחה ינתן לאיש איש רבע או צלוי להביא תשורה לאשתו, אך בטרם אשר יתאספו בני החברה אל בית הסעודה יתאספו ראשי החברה ונאמניה ושמשיה אל בית התפלה אל עזרת הנשים למען לבחון את המטעמים אם נעשו כדת להפיק רצון מאת החברה, ודעת לנבון נקל כי ממבחר הזבח והמטעמים יובא להם, אחרי כי המתה ישפטו על טוב הסעודה לשבט ולחסד, ואם לא תכשר

בעיניהם, אז יגרעו משכר עורך הסעודה אשר במחיר שני שקלים לגלגלת יערכה.

אם אמנם גם הבשר והדגים אשר ינתנו לפני חברי החברה זכו כבר לשם, ובבוא אשה אל הטבח לקנות בשר או אל הדיג לקנות דגים ולא יישרו בעיניה ישבעו הטבחים והדגים תמיד בשבועת האלה כי הבשר והדגים ראויים לעלות על שלחן חברה לוויה, אך יותר מהמה זכי התיפינים מעשה מרחשת, אשר יעלו על השלחן באחרונה, והמה כמאספים לכל מחנה המטעמים, המה זכו לשם גדול מאין כמהו וזכרם ישכיח גם את זכרון הבשר והדגים, כי בהם יפליאו בני עיר כשולה לעשות.

האספה הזאת היושבת בעזרת הנשים, היא אספת הראשים והמנהלים והשמישים להחברה היושבים עתה כסאות למשפט לשפוט את המטעמים. רבי געמציל שמריה הגבאי הראשון יושב ראש, יען כי גבאי הוא ולו חמשה עשר בנים ובנות קבורים בקברות כשולה ועל כן הוא כתישב בין החיים והמתים. הוא איש כבן ששים וחמש שנה, בריא בשר ופניו כמו בחלבם, ועירקים אדומים כתולעים יכסו כמעשה אורג אותם ואת חוטמו העב. זקנו גדול ומסבך, עיניו ירקקות ומפיצות אש קדש, אש אשר הצית בלבו השכר והיון מהסעודה הקדושה אשר להחברה הקדושה, היא ישב ראש ולימינו ושמאלו עוזריו והשומעים בקולו. לא הרחק ממנו ישב גבריאל הנאמן, אשר בלבו שטם את הגבאי והוא אף הוא שנה אותו תכלית שנאה, אך החפץ הקדוש לשבת בסעודה הקדושה הוא קבץ אותם יחד.

גבריאל הנאמן היה איש גבה קומה ודל בשר מאד, שערות ראשו וזקנו שחורים משחור ועינים קמנות ושחורות נשקפו מתחת מצחו הקטן ומצד חוטמו הדק והארוך והמעוקל. אך עתה לא ישבו עוד כי עמדו וקראו ויצעקו איש איש בכל כחו עד כי כמעט לא נשמעו דבריהם מקיל הרעש.

— לא אאמין למשמע אוני — קרא רבי געמציל שמריה

קבורת חמור

היושב ראש אל השמש העומד לפניו כעבד לפני אדוניו – לא
אאמין למשמע אזני, לא ראית, לא התבוננת, הנה אראה
בפניך כי כבר שתית לרויה והתעיך עיניך –

– אבל רבי געמציל, אני נשבע באמונתי כי ראיתי
והתבוננתי היטיב בהמרחשת ושמה אין מאום, באמונתי,
בחיי אשתי ובני נשבעתי כי מצאתי את המרחשת והקערה
עליה ובתוכה אין מאים, גניב נגנבו הטיפינים לעינינו –

– אבל מי גנבם? מי? האני? או אחד מראשי החברה? –

– גם אני לא אדע – ענה השמש.

– שערוריה כזאת לא נשמעה מיום הוסד החברה –

– גנבים עומרים עלינו מסביב –

– לעינינו נכרתו הטיפינים מפינו –

– סעודת חברה לזיה בלי תופינים! –

– יעקור הרים בצפרניו ויביא תופינים! –

– הדבר הזה ראוי להכתב בספר הזכרונות – כה חוו איש

איש דעתו בקולות מקולות שינים. אבל לא כן היתה דעת

חשביה בעל מחשבה אשר גם הוא היה בנאמני החברה, הוא

עמד ויקרא בקול גדול: רבותי! הדבר הזה לא היה ולא יהיה,

פי חשביה בעל מחשבה הדובר אליכם, כי לא היה ולא יהיה –

– אבל ראה בעיניך – קרא השמש בתחנונים – ראה את

המרחשת הריקה אשר השימן עוד על שיליה והתופינים אינם –

– ובכל זאת אגזר אמר כי הדבר הזה לא היה ולא

יהיה, האם גנבים יבואו הנה בעוד אשר כלנו נשב פה, הן

המרחשת היתה בהתנור העומד למולנו ומי זה יערב לנו

לגשת לגנוב לעינינו? –

– הוא צדק בדבריו – קראו אחדים.

– ואיה המה התופינים לדעתך, האם עשי להם כנפים? –

שאל גבריאל הנאמן בלצון.

– אני אגזר אמר ואחליט – קרא חשביה בחלקו זקנו

בגאון כאיש אשר יאמר לגלות מסתרי עולם -- כי עורך הסעודה

לעג לכלנו וישלח מרחשת ריקה למען הלעיג לנו. –

כאש באוצר אבך שרפה כן הציתו דבריו כרגע תבערת
 המריבה בהאספה; אוהבי עורך הסעודה התנשאו ממקומם
 זפיהם קרא למהלומות ואויביו הלא המה כל יתר הנאספים
 אשר נפשם מרה על התופינים, עמדו על יד חשביה ויצדיקו
 משפטו ויריבו בחזקה, עד אשר התנשא רבי געמציל שמריה
 זיקרא בקול גדול: שמש! לך והביא את עורך הסעודה -
 עוד המלה בפיו והשמש עורנו על מקומו ועורך הסעודה בא,
 בי חפץ לשמוע מפי האספה הנכבדה מה משפט הארוחה.
 - הנהו פה! קראו אויביו בקצף.

- הנהו פה! קראו גם אוהביו בשמחה. עורך הסעודה
 אשר היה איש כבן ארבעים, שפל הקומה ורזה עד מאד ופניו
 הירוקים ועיניו הכהות ותנועת גוו, ומה גם המהט אשר
 בשולי בגדו ממעל העידו בו כי חיט הוא, נבהל מאד בשמעו
 את קול השאון ויעמוד נפעם ויביט כמתעתע לכל עבר כי ראה
 כי כלתה אליו הרעה, כי עפטו משפט הסעודה לרעה,
 וחשביה פנה אל רבי געמציל ויאמר: הראית איך בא
 במבוכה, אות הוא על מעלו ובגדו בנו! -

- גש הנה! - קרא רבי געמציל בקול מושל - עמוד
 זהצמדק! - בפיק ברכים נגש החיט אליו ויאמר כמתחנן: כל
 אשר בכחי עשיתי למען למצוא חן בעיניכם, ממבחר הבשר
 זהדגים קנתי, והתופינים נעשו ברב כשרון, ומה יכולתי
 עשות עוד, באלהים נשבעתי ובחיי אשתי ובני כי לא אשתכר
 בהסעודה אף גרה אחת -

- הוא מודה במקצת - הביע אמריו רבי אוריה הסוחר,
 אשר בכל שנה ושנה עשה סיום למסחרו ולחובותיו ויקרא הדרן
 עלך, ובמושב הקהל היה דברו תמיד כי אך חנם יוציא
 הקהל את כספו לשלם להרב וְהַבְּנִים, כי כמה וכמה סוחרים
 יש בעיר, אשר יקבלו עליהם המשרה הזאת בלי מחיר, וכל
 הקהל ידע כי בכלותו דבריו העביר ידו על זקנו הארוך וישפל
 עיניו ככלה הנתבעת מהבדחן לחפה.

קבורת המור

— הוא ילעיג לנו — קרא חשביה — כי על כן יהלל את התופינים אשר לא הכין —

עורך הסעודה נעוה משמוע ויקרא בקול קודע לב : את התופינים אשר לא הכינותי ? ! ואלה אשר שלחתי הנה , האם בחוץ מצאתים ? ואלה הערוכים על השלחנות לפני כל בני החברה האם מן השמים המטירו לי ? התופינים אשר לא הכינותי ! ואני ואשתי ומשרתי לא נתנו שנה לעפעפינו כל הלילה , למען למצוא חן בעיני החברה ומחיר כל אלה אשמע כי לא הכינותי תופינים . דעתי התבלע ! — קרא ויך כף אל כף וכמעט בכה מרוב מצוקות לבו . צרת נפש החיט לא הרכה את לב חשביה השופט , כי הוא קם נגדו ועיניו מזרות זיקות כאשה שכולה עת כי יגולו ממנה פרי בטנה ויאחו בכף החיט הרזה מאד וינערהו בקראו : אם כן ערכת תופינים ויהיו למלא בטנך כי אנחנו בעינינו לא ראינו אותם —

— אם מעט שלחתי הנה ואוסיפה כהנה וכהנה , אך אל תאמרו כי לא הכינותי וכי אני אכלתי אותם , תדבק לשוני לחכי וידקור כמחט במעי אם בא בפי אף מלוא כף מרק בשר בלילה הזה —

הראיתם ? הראיתם כי ילעג לנו ? — קרא חשביה כמנצה — הוא יאמר אם מעט ויוסיף לנו כהנה וכהנה — האם אל אספת זוללים וסובאים תדבר אשר ימעט להם ויבקשו ממך כחסד כי תוסיף ? הן אתה לא שלחת כל מאומה , כל מאומה לא שלחת , אף מעט לא שלחת — קרא בקול גדול ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים .

— וכמה תצמדק ? — שאל רבי געמציל ועיניו כונן על האומלל .

— מה אדבר ומה אצמדק ? חי נפשי כי לא אבין עד מה , הלא אכלתם את התופינים ותדעו אם לא עשיתי הכל כמשפט — מי אכל ? מי ? — קרא רבי געמציל בקצף — אנחנו לא אכלנו וגם בעינינו לא ראינו את התופינים כי המרחשה : הובאה ריקה —

— אהה אלהים ? מה זה היה לי ? הן אני בידי נתתי
 ממבחר התופינים בתוך המרחשת ואצו על המשרת כי יעמידנה
 בתוך התנור לבל יקפא השומן, אהה אלהים מה היה פה ?
 המרחשת ריקה והתופינים אינם, ומי לקח אותם מתוך
 המרחשת ? ואני שמתים בה וכסיתי בקערת בדיל. אהה אלהים !
 ב נ ק י ט ת ח פ ז א ש ב ע כי בידי שמתים בתוך המרחשת —
 — אם כן ברחו ונמלטו מתוך המרחשת — קרא חשביה
 וישחק בקול גדול.

— איך ברחו ? איך נמלטו ? איך יוכלו לברוח ? אהה
 אלהים ! הן בידי שמתו קערת בדיל על המרחשת ואשבע בשבועת
 האלה כי אמת בפי. אהה אלהים, מה זה עשה לי היום ? —
 — הלא תראו כי לא עול בכפו — קראו אחדים — הן
 הוא ישבע בשבועה כי שלח, ואם כן גנבו אותם פה —
 — שבועה, שבועה ! מה ענין שבועה לכאן, מגו דחשיד
 אממונא חשיד אשבועתא, ולדבר הזה לא לנו ללכת לדיינים
 זרכים המה בסוחרים אשר ידעו זאת — כה ענה רבי אוריה
 הסוחר חלקו, אך בטרם עוד העביר את ידו משפמו עד קצה
 זקנו כבר שמע מוסר תיכחתו מפי רבי געטציל שמריה אשר
 הגיע בראשו ויאמר : הן לא אספת הקהל היא פה ולא עת
 בחירת רב או דיין, כי אם סעודת חברה קדישא, האין זאת,
 והתופינים אינם, ומי יודע אם לא אמת בפיו כי הוא הביאם
 זפה שלח בהם גנב את ידו —

— אם כן — קרא חשביה — גנבם השליח אשר נשא
 אותם הנה —

כרגע שלחו לקרא את השליח, אך גם הוא בכה והתחנן
 וישבע בשבועה כי ידיו לא עשו את התועבה הזאת, ואז אמר
 החיט : הלא תראו רבותי כי לא בי האשם, אך נראה גא את
 המרחשת בתוך התנור אולי נהפכה ויפלו התופינים. כלם נגשו
 אל התנור ויראו כי המרחשת עומדת ריקה, הקערה בצדה ועל
 האפר יכסה שומן. עתה נוכחי לדעת כי התופינים נגנבו וכלם
 גמרו אמר כי נגנבו, אך עתה החלה מריבה חדשה את מי
 כבורת חמר

לחשוד בדבר הגנבה. אלה חשדו את הפרושים, ואלה אמרו כי אויבי החברה שלחו ידם במעל הזה למען תת אותה לבז וכלם החליטו לבקש את הגנב.

— כאשר יתפש בכף ימרט לחי — אמר אחד.

— ימרט לחי? ולא עוד? קרא השני — הנך שופט

גאמן! אני אשבר כל עצמותי —

— העל זאת לא יִשְׁלַח לעבוד בצבא? — קרא חשביה

אף הוא.

— חשביה צדק במשפטו — קראו רבים פז אחד —

לעבוד בצבא יִשְׁלַח פושע עריץ בזה, אשר יתן כבוד החברה

הקדושה לכלימה —

— יכתב בספר הזכרונות כי יקבר בקבורת חמור, נבלה

כזאת לא נשמעה מיום הוסדה ארץ. בן ששים וחמש שנה

אנכי היום ולא ראיתי ולא שמעתי מעודי כי נבלה כזאת נעשתה

בישראל — קרא רבי געמציל ועיניו הפיצו אש בדברו, אך

סביבות שניו לא היתה אימה, יען כי הנה עזבו כבר את

המקום אשר היה כתפתה לאדם רב. כעשרים האנשים

הנאספים ענו אחריו פה אחד: קבורת חמור יקבר! וכה חרצו

משפט הפושע אשר לא ידעו מי היא, ואחרי אשר גם לראשי

החברה בעיר כשולה היה המשפט לבלי תלות את הפישע במרם

נתפש בכף וקצרם ידם מעשות המשפט אשר שפטי, לכן הרבו

בעשם מאד ויועקו חמס על השערוריה ויגמרו אמר לחקור בכל

לב למצוא עקבות הפישע. וכה קראו בקול ויריבו בחוקה

עד אשר פרצו פתאום לפתע שתיים נשים אל העזרה, פניהן

היו מוראים בפני בנות שחת ותתנפלנה בחמה שפוכה, האחת

על רבי געמציל שמריה והשנית על גבריאל הנאמן ותהי מהימת

מות בבית, ובעוד אשר כל יתר בני האספה עומדים נפעמים

ונדהמים ממראה עיניהם הגיח רוח חזק מאד אל תוך החדר

ונצזות אוזות אין מספר נשאו על כנפיו ותכסינה על כל הנמצאים

ותבאנה אל פיהם ואל אפיהם וכל הנרות קָפוּ ברגע אחד כמו

יד נעלמה נגעה בהן ותהי אפלה ובהלה וזעקה וחרדה מאין כמהי.

קבורת חמור

לא אנסה להתאר את המבוכה ההיא כי תקצר ידי, ודי להקורא אם ישמע כי גם קיל רבי חשביה הכיפר בכל נשמע הפעם בין יתר הקוראים אשר קראו בקול: שדים, מזיקים, מלאכי חבלה, כי אף הוא קרא בחוקה: שמע ישראל!

ג.

השדים המזיקים ומלאכי החבלה.

זבלון המלמד היה נודע בעיר באהבתו ויראתו – את אשתו; הוא ירא מפניה כאשר פחד מקול רעם בגלגל וחזיון קולות וכאשר רחפו כל עצמותיו בשמעו שם שאול וקבר, ואיך לא יפחד ממנה אשר פצתה פיה כשאל בכל יום החמישי בשבוע ותמטר עליו אש וגפרית ורוח זלעפות ולא נחה מועפה עד יום המחרת לערב... ומיום הראשון עד יום השביעי נסתה כחה בבקר בבקר לבל תשכח חקה ביום החמישי, אשר על כן היה מוראה על פניו תמיד כמורא הרעם בגלגל, רק כי מפני הרעם חש תמיד מפלט לו אל המטה להסתתר תחת המצע ומפני שאון עברתה עת התגבר לא עמד לבו להסתתר בביתו על מטתו ויחש מפלט לו אל בית המדרש. אמנם אף כי מוראה היה על פניו בכל זאת היתה אהבתה בלבו תמיד. באחת יען כי כן צוו חכמנו לאהוב את האשה, וזאת שנית כי היא היתה אשת נעוריו ואחרת לא ידע, ובשלישית כי היא היתה אשת חיל. אך אם יחשוב הקורא כי בכל עת נחת מפניה וישב אחור ישנה מאד; כי אף אם ירא מפניה ויאהבה בלבו בכל זאת לא נסוג אחור ביום עברה וילחם כאשר היה לאל ידו לעשות, וכל איש אשר ראה בעיניו את המלחמה האיזומה הזאת ניכח כי לא בחיל ולא בכח יגבר איש כי אם בחכמה להשיב מלחמה שערה. הן אשתו אשר אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה ופיה כקבר פתוח וידיה כמטילי ברזל התגרתה מלחמה בהאיש הזה הקטן והדל אשר קולו כקול קבורת תמור

הצפור ובכל זאת הצליח הוא במלחמה, גם הרגיזה ולעג לה לפעמים עדי נלאתה התגרות מלחמה ותאלם דום, רק דבר אחד הוציא מפיו ויביא מרץ בלבה ולא הוסיפה לקום. אני אמסור דיני לשמים – קרא בראותו כי היא תחגור שארית חמות וכרגע נפל לבה ולשונה דבקה לחכה, כי היא ידעה מאד, כי לא ככח אישה כח השמים ואתם לא תערוך מלחמה. כה עשה לה כל הימים וכה יעשה עוד שנים רבות, אם יזכור ה' בחיים ארוכים, אשר אך זאת שאל מאת השמים משגבו ומעזו ביום תוכחה, כי לראות זרע לא קוה עוד אחרי אשר עברו כשמונה עשרה שנה מיום חתונתו ולא ראה שכר לעמלו הרב. בלילה ההוא, ליל הבהלה והפלאות בבית התפלה אשר לחברה לוויה נרדה שנת זבלון, אף כי הרעש הגדול אשר היה בבית התפלה לא הגיע לאזניו, יען כי אבי אחד התלמידיו חלה את חליו ויפחד מאד פן יבוא המות ויקחהו אתי ויגזול גם שכר הלמוד אשר לא שלם לו עוד, ואשתו נבאה בפה חוצב להבות אש לו האותיות מראש כי כן תקרינה כמו הוא אשם בדבר. ובפעם הזאת לא מסר דינו לאלהי שמים, כי מאן להלאות אותו בשתי שליחות להציל את אבי התלמיד מרדת שחת ולשים מחסום לפי אשתו, ובדעתו כי ריבות פי האשה אך צרה בשעתה היא ומות האב יביא לו בכיה לדורות, לכן בחר להתחבא רגע בבית התפלה אולי יראה אלהים ללבבו וישלח עזרתו להחולה. ויקם רבי זבלון וילך לבית התפלה אשר להעגלונים העומד נוכח ביתו ויקח גמרא להגית בה, אך לב האמלל היה מלא דאגה ויגון ולא הלך אחרי הכתוב על הספר. גורל האנשים האלה, המלמדים נורא מאד, לא מאשר כי הסיפורים החדשים ישימום תמיד למטרה לחצי לעגם הן גם על מושלים ורוזני ארץ ישפכו בימינו לעג וישימים למשל, בארצות אשר בניה כבני חורין המה ובידם לדבר כהעולה על רוחם. הן גם נאפאליאן וביסמארק, וויקטאר עמניאל ואמאדעאוס בנו יהיו תמיד למשל ובכל זאת יאכלו טוב הארץ וישמחו בחייהם, ועל כן נחשוב למשפט כי לוא אך הצרה הזאת אחזה

בעקבם, כי אז לא שמו לבם לכל הלעג ותבון אך צרות אחרות תבחרנה תמיד לשבת בביתם, עוני ומחסור ובון וחרפה מנת כיסם תמיד. אל כל גבר לא יצלח יאמרו מלמד, משכורתם אשר בדמי לבכם ימצאו תנתן להם כחסד ומתנת חנם, ורב אשרם אם תנתן להם אף כמתנת חנם, המה תמיד האחרונים לבוא על שכרם, ואף אלה אשר שם להם בעיר כי לא יעשקו שכר שכיר וישלמו בעתו להסנדלר ולהחייט ולהאופה וגם חובות בית התפלה, גם אלה יאמרו: המלמד יחכה! כמו אוצרות חשך לו, וגם מבלעדי שכר עבודתו או שכר הבלה, כאשר יכנו את השכר הזה ימצא די טרף לביתו, ורק בעבור הכבוד הגדול יעבוד כל היום ואשמורה בלילה את עבודתו אשר תשוד לשד חיתו. למלה היה שם מלמד, כל החפץ ללעיג ולחרף (לא רק הסופרים החדשים והמתימרים בשם השכלה, כי אם גם אלה אשר גם קרוא ספר לא ידעו ושם השכלה לא שמעו) יעשה חפצו בהמלמד. הנה כי כן הוא גורל כל בני האדם ודרכיהם: את העריץ יעריצו, את המאָשֶׁר יאשרו ואת הַבָּקָא ושפל רוח ידכאו וישפילו עד עפר.

אמנם מה נפלאים דרכי העם הזה, הן הדבר הזה לא יאָמֵן כי יִסְפֵר; העם הזה אשר יכבד את תורתו ובשמה ידגול, וכל המרבה בתורה הרי זה משבח ומכבד ומפאר ותחשב לו במשרת שרים, כאצרות רוזנים, אותה ישתו בצמא ואל הבאר אשר תשקם את מי התורה ישליכו שקוצים בלעג ובון וינבלוה. המלמדים אשר המה מורי ישראל ומדריכו בתורה, המלמדים אשר אם תצא גזרה מאת הממלכה להסירם ממשמרתם יבכה כל העם ויקרא בחזקה ויתפלש בעפר, המלמדים אשר בידם יתנו את בניהם ולא ישימו עוד לבם אליהם וביד המלמד לעשות בהם כהעולה על רוחו, ואותם את המלמדים האלה, את החומות הבעורות לאוצרות התורה, אותם יקלו ויבזו וילינו פעולתם, גם יעשקו שכרם ואין שם אל לכו לאמר מה עשיתי. אצילי הרומאים נתנו את בניהם על ידי העבדים ללמדם לשון ומפר ובני ישראל בני מלכים יעשו להפך — את

מוריהם לעבדים נבזים. ומה זאת? האמנם יקר בעיני העם הזה הכסף מתורה? ואם אמת היא אשר יאמרו שינאיו כי רק בפיו ובשפתיו יכבד את התורה ואם יתן לו איש כסף מחירה או ישיט ידו האחת לקחת את הכסף ואת השנית לגרש את תורתו ואת אמינותו מעל פניו, האמנם אמת בפייהם? לדאבון נפשנו נודה כמעט כי כן הוא. לעגל הזהב ישתחו מרבית בני העם הזה, את עגל הזהב אשר עשו להם מכלי כסף וזהב אשר שאלו ממצרים ולא השיבו, את העגל הזה יקדישו עד היום ופניו יתהלכו אתם בימינו בארצות נושבות כאשר הלכו עמהם במדבר, כי אל קרבו בא העגל הזה. מחוקקו כתת אותו הדק היטיב ויזרהו על פני המים וישק את העם כלו ועל כן בא העגל הזה כמים בקרבו וימאן לעזוב מקומו, אך כל עוד אשר תורת אלהיו בלבו תהיה היא עליו סתרה לבל ידח פתאים אחרי אלילו העצור בעצמותיו, אך אם יסיר עיניו רנע מתורתו אז יהיה עבד עבדים לו!

אם נשא עינינו אל היהודים היושבים בערים הגדולות בארצות אשר יתנו למו לחיות כחפצים ובראותנו דרכיהם תכסה כלימה פנינו, כלימת עולם. איה איפו המה בני הנעורים? האם ירדפו לדעת? האם יחנכום אבותיהם כי יהיו בנים חכמים ואוהבי חכמה ודורשיה? איפו תמצא את בן ישראל שמה בבקשך אותו? הידעת איפו? בבית המקדש אשר לעגל הזהב! בבית אספת הסוחרים, שמה כהניו ושריו, נביאיו וחזויו, משרתיו ומעריציו כלם בני יעקב המה, העם בחר בו ה' למען יעשה מקנה וקנין בדבר שלא בא לעולם; האחד יביא למכור את אשר אין לו והשני יבוא וירבה במחיר ואין בצלחתו אף גרה, זה יקרא הנני נתן! ומאומה אין בידו, והשני יענת בקול: אקח! אקח! וידיו ריקות. כה יקראו ויסחרו ויריבו ויתגעשו וילחמו, וכל אלה במרמה: המוכר ידע כי אשר ימכור לא ישא פרי והקונה אף הוא כמהו ידע כי בו לא יצליח, רק אם ימכרנו לאחר, לאיש אשר לא ידע, וכה יסבו בכחש באי בית אספת הסוחרים, או אספת הגנבים והחומסים,

ויוליכו שולל המון אדם בכחשיהם עד כי יביאו הברכה אל ביתם ואז גם חירי ארץ יהיו, כפחות וסגנים יכינו כרה גדולה, וינשאי בכרכרות, ונשיהן משי ורקמה לפי משפט החודש ההוא ילבשו, ובמקום משחק ושיר שם המה בראש, וכה יפזרו הכסף אשר אספו ברמיה במלוא חפנים. ואם יאמר איש לאציל כזה אשר בבית אספת הסוחרים מצא את עשרו ויחשו (והמה כמעט כלם), אם ינסה איש לאמר לאציל כזה: הן כסף כאפר הפזר לכל רוח, הן מחיר כלב תתן לאלפים וגם ה ש נ י א ש ר ל א י ב ו א א ל ב י ת ה' גם הוא יאכל חצי אוצרך, תן איפוא גם מעט מהרבה למען הכין בית אסף לספרים עברים, הלא עברי אתה, או אמץ ידי אחד מאחיך, איש אשר לו רב דעה ומעט לחם, או שלח נדבתך אל חברת כל ישראל חברים, הן אך חברה אחת לנו לכל העם והיא הלא תכין בתי ספר ובתי מלאכה לבני עניים וכאלה וכאלה, או ישא ראש בגאון וירוק בפניו וילך לו. יאמר כל איש אם לא כן הוא? כי המה כלם גם יחד אנשים אשר תירה לא ידעו, שמע הדעת לא שמעו מימיהם ולא יחפצו לדעת מקומה איה וגם את בניהם בדרכיהם ידריכו, ויעמידו את כל תורת האדם על שלשה עקרים: מצא כסף ואחת היא אם בישר או ברמיה, אך אם רב מספרו, כי טובים השנים ברמיה מאחד בידי ישר; פזר את הכסף כאשר תוכל אך למען מלא תאותיך; מלא פיך כלימות ורוק לכל איש דעת לבל יגדיל עליך עקב. זאת היא תורתם אשר ישמרו ויורד לבניהם אחריהם, בני העם בחר בו ה' כי יהיה לאור עמים! —

אך אל תניע עלי כמו ראשך אתה הקירא על כי אפסח ואדלג מהר לגבעה ומצפון עד תימן, מהלמדים העניים ושומרי התורה לבעלי האסיפות, העשירים בכסף ועניים בדעת, הן גם אני בן להעם הזה הנני ובדרכו אחו אם אחפוץ או אמאן, הן זה גם דרכו להחליף דרכיו לרגעים לדלג ממזרח למערב ומצפון לתימן ברגע אחד; היום הנהו איש תם יושב באהלים של תורה, ומחר ימכור תורתו ואמינתו בבית אסף הסוחרים במחיר נזיד עדשים אשר עוד לא נזרעו וימלא זהב חוריו; היום יתהלל

דיתפאר באמונתו וישימנה לראשו בעמרת צבי ומחר יאטום
 אזונו בשמעו מלה עבריה והשבץ יאחזוהו אם יָרַע לאיש כי
 עוד מלות אחדות נסתרות בזכרונו ולא יוכל להבריחן ממקימן ;
 היום ישא כפיו ברהצו אותן בנקיון כטרם ישב לאכול ואם מים
 אין לו ירעב והתקצף אך מאכל לא יבוא אל פיו כי ידיו טמאות ,
 ומחר יפער כשאול פיו וילעיז נפשו בכל אשר ימצא נבתי
 המאכל לעם הארץ , וגם אם לגעל נפש יהיו לו המטעמים
 ובטנו כאובות תבקע , בכל זאת יראה אמץ לבו וימלא בטנו
 מהם למען יראו וידעו כי לא יזהר מכל טימאה , ובבאו אחרי
 כן אל בית מאכל ליהודי , כי נפשו קצה בהמטעמים אשר לא
 הסכין בהם מנער , יגביה אפו ויעקם שפתיו ויניע ראשו לכל
 מראה עיניו וניבו יהיה מרגע לרגע : גבוה מאכל היהודים
 ונפשי תקיץ בו . בבית איש מעם הארץ ישב וידום גם אם
 בהרות שחורות ואדמדמות תראינה על המפה , ואם גם ימצא
 במרק הבשר בריה אשר לא התן טעם לשבח ולא תוסף ריח
 ניחוח בכל זאת יתן בעפר פיו וידום , כי אם ישא קילו
 ישמיעוהו כרגע מי הוא ומאין הוא בא , אך בבית יהודי לא
 טהורים בעיניו הכלים אף אם מרקו למען היות להם ברק ;
 המפה מגאלה , המטעמים נשחתים , ואך ברוב חסדו הגדול –
 כן ישמיע לרגעים לכל החפץ לשמוע – השפיל כבודו לבוא
 פעם אחת אל בית מאכל ליהודי יען כי דבר היה לו עם איש
 אשר עוד יחזיק בהבלי אבותיו וימאן לפקוח עינים לראות .
 כי אך זאת היא חכמת גבר ובוזה יתהלל איש הדעת , אם כה
 רבה בינתו וכח לבי ורוחו גבר חילים עד כי ימצא נחת
 בארנבת צלויה . האף אין זאת ? ! – – – ומה אני כי ישימי
 אשם נפשי על כי שבחתי רגע את מקומי בבית התפלה אשר
 לחברת העגלונים בעיר כשילה ואעוף ברגע עד בית אספת
 הסוחרים בעיר וויען או בערלין או פרים , ומה גם אחרי כי
 בכסף החילותי ובכסף כליתי , ואף כי בגלותי להקורא כי גם
 מלמדים רבים מצאו עקבות באי בית אספת הסוחרים , עתה
 הן יתן לי עז כל יודע משפט ויצדיקני על דרכי זה .

זבלון האמלל לא ידע כי יש בית אספת סוחרים ולא אנודותיהם, גם לבו לא נבא לו כי עיד יקים סופר לישראל אשר יאמר לחמול על המלמדים תחת לשפוך עליהם בוז ולעג. הוא ישב במגנת לבו ויפחד מהמות. הן הוא פחד תמיד מפניו ולשמע שמו אחותי פלצות, אך עתה פחד משנה בא בלבו. בפחדו תמיד לנפשו פן ילמוש המות עיניו לו לא באה עוד יראה בלבו פן ימית אחרי כן גם ברעב ופן תשר אשתו באזניו שירים ערבים כאשר הסכינה ופן יחלה ויחלש ולא יעצר כח ללמד את התלמידים שתיים עשרה שעה ביום, אך עתה באמרו בלבו פן יפרוש המות מצודתו על אבי תלמידו, ואז הן עוד נכוננו לו ימי חשך: למות ברעב ולהתענות בידי אשתו ולשבת יום תמים על מקום אחד ולקרא בקול בעת אשר הבטן תחסר, ובמשנה שברון זה נשבר לבו מאד וישא למרום עיניו כמו מספון הבית תבא עזרתו.

אך פתאום התחלחל מאד ויקרא בקיל: שמע ישראל! אף כי לא מת ולא שד ראו עיניו, גם לא לשין ארוכה ועליה אבק עלי מרורים יוצאת מעזרת הנשים, כי אם קול מזור עלה באזניו ובשבתו תפוש ברוב שרעפיו לא ידע כי הקול אשר בא לאזניו הוא קול הדלת אשר סבבה על צירה וידמה כי קול אשתו הוא, או קול מזיק אחר אשר לו קול כקול אשתו וכקול הדלת, אולם במרם ראה את אשר לפניו הניח גער כבן ארבע עשרה שנה ידו על שכמו ויאמר בשחוק: האם לא הכרתני או האם יתנו פני מורא בלבבך? —

זבולון נשם נשימה ארוכה כמו יצא ממסגר ויאמר בשמחה: האתה הוא, לכישי? מה תעשה פה ומה זה תסתיר תחת כנף כסותך? —

— יחדו נחלוק, כי על כן באתי הנה, גם בכיתך הייתי לבקשך ואשתך הראתה כי רב כבודי בעיניה, כי עד אחרי הדלת והמוזזה לַתֵּיהֶּ אותי וידה תמכה ימיני באהבה ומרוב אהבתה אותי ומרוב שמחתה ששמחה בי קראה שמי: כלב חזיר. — אף כי לב זבלון היה מלא דאבה, בכל זאת לא

כלא שפתיו משחוק בשמעו דברי הנער היפה עד מאד ובראותו תנועת גותו אשר התנועעה כגוית אשתו בעת זעמה .

— הרחב פיך ואמלאהי — הוסיף הנער לדבר ויוצא מתחת שולי בגדו תופינים מרבכים בשמן , אשר אחד באחד דבקו ומראיהם נחמד מאד למראה — הן לא אתה ולא אבותיך ואבות אבותיך אף לא אשתך וכל משפחתה ראי מעודם ועד היום הוזה תופינים כאלה , ואותם תאכל היום , אף כי לא גבאי ולא נאמן ולא שמש , ואף לא בן החברה אתה . — וככלותו את הקריאה הושיט את החלק הגדול מהתופינים לזבלין אשר הביט רגע במדבר בו ורגע בהתופינים כמשתומם ויבלע רקו מרגע לרגע ולא שלח ידו לגעת בהם .

— האם אבוא אליך ואפתח פיך בחזקה ואלעיטך ? הטעם

ממך כי זכרתי אותך כי עוד תעמים עלי משא כזה ? —

— הן תשחק לי — ענה זבולון — אני אדע את דרכיך ,

לא תופינים בידך כי אם תחפוץ להתלבי . הנער לא ענה

דבר כי אם נשך בשניו מהתופינים ויאכל בתאות נפש .

— אם כן תופינים המה באמת — קרא זבולון — ואיפו

לקחת אותם ? —

— מה לך לדעת איפו לקחתי אותם ? שים אל לבך למי

אתנם , לכן חדל מדבר , קים ועשה פן תאחר המועד , הן

תדע כי במני לא תרבה חקור ותקבל באהבה כל אשר אתן

לה . — המלמד לא משל עוד ברוחו ויקח גם הוא ויאכל

בהאות נפש בקראו מרגע לרגע ברגש : מעודי לא אכלתי ולא

ראיתי מטעמים כאלה , טוב עשית כי זכרתני . — אחרי כלותם

שניהם מלאכתם שאל המלמד שנית : איפא לקחת את

המטעמים ? — אף כי בקש הנער בכל לב לגלות לו את הסוד ,

בכל זאת לא מהר לענות למען יוסיף המלמד תאוה לדעת ואחרי

אשר העתיר עליו דבריו הביט הנער כה וכה ויאמר : אלה המה

התופינים אשר נועדו לעלות על שלחן הגבאים , ואני הוצאתים

מתוך התנור . — המלמד לטש עיניו ויפער פיו ויהי כמשתומם

רגעים אחרים , ועל פניו נראו אותות פחד ושממון . זמן כביר

לא מצא עו בנפש להוציא הגה מפיו, אך אחרי אשר ראה כי הנער ישחק מטוב לב קרא בקול: אהה! מה עשית? —

— אל תפחד כי סם המות לא היה בהם —

העיד השחק? הידעת מה עשית? הלא אם יודע הדבר ימסרוך לעבוד עבודת הצנא, וגם אותי יגרשו בהרפה מהעיר אם יִרְדַּע כי אני ידעתי ולא גליתי על עונך —

— עיני! עוני! גדול עוני מנשוא, אוי לי ואוי לנפשי! — קרא הנער בקול כקול בוכים וכאשר התבונן בו המלמד לראות

אם בוכה הוא וינחם באמת ממעשהו הריע בקול תרועת שחוק גדול ויקרא: האם לחטאת תחשב לי כי אכלתי תופינים? הגונב

מהגנב פטור, ומה גם הגינב מהגזלן, האם בכספם יכינו להם כרה גדולה ויאכלו ויפושו כעגלי מרבק? הן בכסף העדה, יען

כי ידם תמצא להכביד משא המס על העדה לעשות משתה ושמחה כל היום ובלילה הזה מצאה גם ידי — את התופינים

ואדע נאמנה כי לי המה, ואף אם יבואו כל הגבאים והשמשים שבעולם לא יוציאו עוד מידי, ואתה הן לא חטאת כי לקחתם

מידי מבלי דעת, ואם בכל זאת יבך לבך ותפחד, הִשָּׁב איפו את הגולה להגבאים — קול שחוק התפרץ למרות חפצו מגרון

הנער, אשר בקש לדבר כאיש חכם ויודע, אך התאפק ויקרא: ראה, הרגעתי רוחך, ומה לך כי נזעקת? — המלמד

היה כאיש נפעם לא ידע להשיב דבר.

— אך הן לנפשי תירא פן יפקדו עלי אפם, הרגע נא, כי

היד אשר הצילה את התיפינים מהי ת טרף לשניהם. היא תיציא גם את המציל את הטרף לבל יהיה לטרף לשניהם, בעוד

רגע אשלח מלאכי והוא יהומם עד כי ישכחו את התיפינים והסעודה והגנב ויספרו את הנפלאות אשר תראינה עיניהם

בלילה הזה לדור יבוא, וגם בכתב ישראל על הפנקס יכתבו לזכרון עד עולם. הרגע נא ועיד מעט אשוב אליך, וידעת את

ידי וחכמתי ואומץ לבי אשר יגדל גם מכח לב זבלון המלמד. — וככלותי דבריו מהר לעזוב מקומו והמלמד נשאר על מקומו

משמים בלב מלא יגון ופחד. מה מאושר היה לוא מצאה ידו קבורת המור

להוציא בלעו מפיו ולהשיבו אל הגבאים, אך הנעשה אין להשיב ועל כן נחם מאד על מעשהו כי נפתה לדברי המסית לאכול מהתופינים ומרוב פחדו שכח גם את אבי הלמידו ואת המזת ואת אשתו ויהגה אך נכאים ולא שב הביתה.

ד.

הַמְהוּמָה.

הנה כן המה דרכי החיים, רק לאיש זרוע ולאמיץ כח לב נתנה הארץ והחיים עליה, רק המה יעשו ויצליחו וישמחו בחלקם, גם זרועם תישע להם להנצל מיד המשפט ולבם יתנם למצוא נחת באשר מצאה ידם, לא כן חלק אלה אשר יפחדו תמיד, המה לא ידעו חיים ושלוש רק צרה ומפח נפש. בטרם עשותם מעשיהם יתעו בספק ובעת עשותם יפחדו וכהתימם מעשיהם ינחמו ולבם מלא יגין ופחד—תמיד. אין חלי ואין מדוה אשר ידכאו את האדם כמחלת הנוחם, הוא חלירע ניתן לאדם לענות נפשו בו חנם, כי מה יועיל הנוחם אחרי אשר אין להשיב? הייטיב האדם דרכיו בימים הבאים? היוכה בעבורו ארחותיו ומעשיו? אך לא! הן בעשות האדם מעשהו אשר רעה תביא לרגלו, לא ידע את העתיד לבוא כי לוא ידע זאת הן נוהר ממנו, ואם גם ינחם אחרי כן ונפשו עליו תאבל הן כבר עשהו, ואם בידו להיטיב את אשר ענת יעשה זאת, בלי נוחם, ואם אין מה יועיל לו אם ינחם? רק להתו יועיל למרר חייו ולרכא רוחו; לכן אם יחפץ איש בחיים יסיר כל נוחם מלבו ואם אין, יבחר מחנק לנפשו ויסתיר עמל מעיניו. מה הועיל לזבולון המלמד הנוחם אשר אכל $\frac{1}{2}$ ש לבו על כי אכל מהגנבה? רגע מצא בטנו הרעבה נחת בהמטעמים ורגעים אין ספורות, (הרגעים האלה היו כימי עד בעיניו) נענה ונאנה מראה פן ישא ענש כחלק עם הגנב. לא כן היה חלק הנער אשר שלח ידו בהמטעמים, אשר נועדו לרדת לקרבי הגבאים, היא שמח

במעשהו וימצא נחת באכלו וישחק בלבו בחשבו כי עד מהרה יוציא מזמתו לפעל ידים ויסכסך את הגבאים והשמשים וישלח במו את המהומה עד כי ישכחו את התופינים ואת הגנב ושלום יהיה לו. ואם לא מאושר היה מהמלמד האמלל? אמנם מאושר היה בעת ההיא, ואם לארך ימים? אבל מי הוא זה אשר בידו טובו ואשרו תמיד?

— חיה דבורה, רבי געטציל שמריה הכה את אישך מכה רבה מאד וכל עוד נשמה באפו — צפצף קול דק מבעד חלון בית רבי גבריאל הנאמן אשר התקצף בבית התפלה על כי לא מצאו את הגנב.

חיה דבורה אשר אישה היה טוב לה מעשרה בנים אשר לא ילדה, כי רק בנות היו לה, היא חכתה בכליון עינים לקראת אישה ותתפלא מאד כי אחרו פעמיו. בתחלה חפצה ללכת אל בית התפלה לראות מה היה שם ומדוע בושש אישה לבוא, אך כרגע השיבה אל לבה: הן כמושב זקני העיר ישב ולא נכון לה לבוא שמה, ובלי ספק ידברו בדבר גדול בצרכי החברה ועל כן יאחר שבת, ובהניחה רוחה במחשבה הזאת החלה להסיר שמלותיה מעליה, וכאשר התפשטה עד מעילה הגיע פתאום הקול לאזניה ותתחלחל ותתן קול גדול ותתחלחלנה ארבע בנותיה ותקראנה גם הנה בקול ולקולן חרדו המבשלת והשכנות ותקראנה כלן בחזקה ואיש לא ידע עד מה, עד אשר נעירה משנתה הילדה הקטנה בבנית חיה דבורה ותשאל: מדוע תצעקי אמי? — אז זכרו כל הנאספות כי לא תדענה מדוע תצעקנה ותשאלנה גם הן: מה לך כי נזעקת? — ואז זכרה גם חיה דבורה כי אישה בצרה ותמהר ותקח את בנותיה הגדולות ותרץ החוצה — אל בית התפלה מקום מושב אישה פניה מועדות.

המלאך אשר בשר את הבשורה הרעה לחיה דבורה אשת רבי גבריאל הנאמן, לא נקה גם את חוה ועלדע אשת רבי געטציל שמריה, או הזקנה, כאשר קרא לה אישה, כי גם לפני חלון חדרה התיצב ויקרא בקול פחדים: אתה, חוה קב"ה המור

זעלדע, רבי געמציל אישך בצרה גדולה, גבריאל הנאמן ואשתו ובנותיה התנפלו עליו ויכוהו מכות אכזרי, חישי לעזרתו כי כפשע בינו ובין המות.

חזה זעלדע אשר שכבה כבר על משכבה ולא חכתה לקראת בוא אישה התעוררה ותבט סביבה בשמומן ובראותה כי אין איש לא קראה בקול ולא העירה הבנות והשכנות כי אם מהרה, אף כי זקנה היתה, לעזרת אישה בלב מלא אמן וגבורה. והמלאך הזה לא מהר לעוף השמימה בכלותו מלאכתו לסכסך נשי הגבאי והנאמן, כי אם עלה בלאט לעזרת הנשים במכפלה העליונה הסגורה על מסגר כל השנה, אשר על כן ימצאו שמה מנוחה להם השדים והמוזיקים כאשר יגבור עליהם הקור והקרחו שם יתרועעו וישירו בטוב לבם או ילילו מרה ויתפחו להרגיו לב כל בני בית התפלה ולהוציא בחוקה שמע ישראל מפי אלה, אשר בנפיל עליהם תרדמה שכחו לקרא קריאת שמע. זאת ידע כל איש כי השדים ימצאו מקום מנוחה להם בעזרת הנשים כל השנה, לבד משני ימי ראש השנה ויום הכפורים, כי בימים האלה תיללנה שמה הנשים ותספרנה כל הגות לביתן לאלהי התפלות ולרעותיהן, ועל כן לא יערב איש את לבבו לגשת בלילה אל המקום הנורא ההוא, אך המלאך לא ירא מחמת השדים ויעל על העליהויבט בעד החלון רגע קטן על האספה והמלחמה האיומה אשר פרצה בקרבה. האחד אוחז בזקן רעהו והשני ישך בשניו והשלישי יבעט ברגליו והנשים תלחמנה אף הנה בחוקה ותקראנה בקול גדול מאד, ולבו מלא נחת ממראה עיניו, ואחרי כן פתח את החלון וישלח בו כר קרוע וכרגע היתה חשכת קבר בעזרה, כל הנרות כבו מפני הרוח אשר נשב בחוקה מכעד חלון העליה והנוצות כסו על פני כל הנאספים ותעלינה בפיהם ובאפם, ולהגדיל המבוכת נתן המלאך קולו ממרומים כקול כל חיה וכלב וחתול ויצא לב כל הנלחמים וקול אדיר וחזק, קול מפרק קירות בית התפלה קול קורא: שדים, מוזיקים, מלאכי חבלה, קול קורא מקרב לב: שמע ישראל! עלה עד העליה והמלאך שמע וישחק בכל לב ויעלם.

אם אמנם אחשוב כשפת יתר להשמיע להקרא החכם כי המלאך אשר עשה את כל הנפלאות האלה לא מלאך שלוח מן השמים היה, כי כל קורא ידע דברי החכמים, אשר ידעו היטיב דרכי המלאכים ומה כחם, והמה העידו כי צר כח מלאך אחד לעשות שתי שליחות, ואיך מצאה יד המלאך הזה לעשות כל הנפלאות האלה בלילה אחד? ועל כן יביני כלם משפט, כי הנער אשר גנב את התיפינים רק ערום הערים בהתהללו לזבולון המלמד כי ישלח דברו ביד מלאך, כי אמנם היא היה הגנב, הוא השולח ודוא המלאך, ובכל זאת לא אוכל התאפק ואעיד גם אנכי כי ידי הנער היו בכל אלה, לבל תעלה חלילה מחשבה על לב הקרא להאמין כי בין אנשים כחשביה בעל מחשבה חלקי וגם אני אספוק בדברי החכמים ואחשוב כי ביד מלאך לעשות שתי שליחות למרות חפץ חכמינו אשר דבריהם לעולם יעמדו. לא כן! גם אני אאמין באמונה שלמה, כי ידי מלאך לא עשו ולא תעשינה שתי שליחות עד עולם, והנער אשר לא ידע בשת, וישלח ידו לגנב התיפינים הקדושים שנועדו לסעודה הקדושה למען הבטן הקדושה אשר לגבאי החברה הקדושה, הוא הוסיף עון על עונו לשלוח לשון גם במלאך אלהים להשביתו מטהרו ולשומו כעבד לו, אך אם ימצא איש מכביר לבו וימאן להאמין כי ימצא באחת הישיבות נער אשר לו יהיה אמץ לב כזה, לו אענה: אם בן בלי אמונה אתה ולא תאמין על דברתי הנה עדי בכשולה, שם יחיה זבולון המלמד והיא יבוא ויתן עדיו כי באזניו שמע אחרי כן מפני הנער כי כל אלה פעלו ידיו, ואף חכמתו עמדה לו להשכיח את הנאספים ברגע אחד את התופינים ואת גונבם, ואת עירך הסעודה ומשרתו, מפני הבהלה החדשה אשר שלח בהם, וזבולון עד נאמן הוא ולא יכזב. זאת יעידו עליי כל יודעיו, וגם לא פתי מאמין בכל דבר הוא, כי על כן לא האמין גם הוא בתחלה בדברי הנער אשר ספר לו כל מעשיו הגדולים בלילה ההוא. ואיך יאמין כי איש יעלה בלילה לבדו על העליה וישוב ממנה בשלום? הן כל בני העיר יודעים כי מתים ושדים שם ילינו, ונפלאות

לאין חקר נעשו כבר שמה, כאשר יִקְפֹּץ בבל העיר, ואיכה ורהיב עז בנפשו נער לגשת אל מאורת השדים, ואיכה ישקמו המה במכונם ולא יעשו אתו גבלה? וכאלה וכאלה השיב להנער להראותו כי לא פתי הוא ולא יאמין בכל דבר, וגם כל שבועי שביעות אשר נשבע הנער למען יאמין השומע בדברו לא הועילו מאומה, אך למחרת נוכח כי ככל אשר דבר הנער כן היה, דבר לא נעדר, ויחל לירוא מפניו כי גמר אמר והחליט כי מכשף או שד היא מתהלך בצלם אדם והתופינים לא תיפינים היו רק חזיון מתעה.

אמנם לא מכשף ולא שד בדמות אדם היה הנער, כי אם אמצ' לב ורוח היו לו כאשר לא היו אף להזקנים בעיר ההיא וּבְאַתְרוֹ לעשות שחוק לנפשו לא פחד מפני השדים כאשר לא רהה מחמת ראשי החברה, אולם בעת אשר לבן עם אחר יהיה אמצ' הלב לעמרת צבי ולאוצר כל כבוד ועשר ויעשה לו שם כשם אחד הגבורים על שדה קטל, או אחד הלוחמים בדת ודין בבית המשפט. יהיה לבן ישראל למשחית לחבל ולמצודה פרושה לרגליו אשר בחבליה יתמך ולא יצא ממנה, וגם את הנער הזה לא העלה אמצ' רוחו אל גל, כי אם הדיחהו מדחי אל דחי, ותחת כי בזה בלבו לשדים ומוזיקים עטרוהו המה אחרי כן ויקחו נקמתם ממנו על כי ערב לבו לבוא בגבולם כי לא בעיר ככשולה יקשה איש אל השדים ויצא מהמלחמה בשלום.

ה.

הַשׁוֹפְטִים.

למען לא יפרצו בני האדם כל חק ומשפט בדרך הארץ וירבו לפשוע והחזק ידכא החלש ואיש זרוע יעשוק את אין-אונים לכן הכין היוצר מראש מקום המשפט מקדם ששם יִאָסְפוּ אספה כל המירדים והפושעים להוסר על רעתם, שם אש ויקדת, אש עולמים וקרח נורא ונחשים וצפעונים ומלאכי חבלה אשר

למראיהם יִדְבָּא גבר והמה יסורו למשמעת שר מלך בלהת ,
 שר התפתה אשר רבוא רבבות משרתים כאלה לו והמה יגרו
 בחרמם כל נפש חימאת ויענוה וייסרוה במוסר אכזרי , בחבלי
 שאול ומכאוביה הנוראים גם ממכאוב שנים ומלשון אשה רעה ,
 וכאשר יענו את הנפשות הנענות כן תרבינה וכן תחינה ולא
 תכלינה למען תסכולנה רבוא רבבות מונים את כל הצרה
 והמצוקה אשר באו עליהן לרגלי שרירות לבו . את יום המשפט
 הנורא יזכרו רבים עת אשר ישלחו ידם בעולתה ועת רגליהם
 תרוצנה לרע וישובו מדרכם וינחמו , או אם לא ישובו , אז
 ימוגו מפני בלהות ויפחדו ויגורו בכל ימי חייהם ויענו בחיים
 כרפאים שוכני קבר , כל אלה עשה האלהים שייראו מלפניו
 ויפחדו מעשות רע . המשפט הזה לאלהים הוא ! אך אחרי כי
 יצר לב האדם רע מנעוריו וימצאו אנשים אשר ירבו לפשוע
 ויבטחו בלבם , כי שלום יהיה להם , כי אין חשבון ומשפט
 ודעת בשאול , לכן הקימו גם בני האדם שופטים לשפוט כל
 איש על פי מעללו גם בעוד בחיים חיתו . המשפט הזה לבני
 האדם הוא ! וכה שפטו ימים רבים האלהים במרומים ובתחתית
 שאול ובני האדם על האדמה , וְרַעִים לא נתקו . אך ברבות
 הימים נפקחו עיני בני האדם לראות כי לא די כח לא באימת
 שאול ולא בזרועם ובמשפטם אשר ישפטו את החיים לעצור
 בעד הרשעים לכל יפשעו , כי ימצאו אכירי כח אשר בשמים
 ישיתו פיהם בנאוה וגדל לבב לאמר אין אלהים , ועוד יוסיפו
 פשע לשים תהלה גם במלאך דומה ובשאל תחתית ויאמרו :
 לא המה . ואילי הארץ ושיפטיה גם המה למשחק להם , אנשים
 אשר לא יראת אלהים ולא פחד אנוש על פניהם , המה המלכים
 והשרים אשר השתררו אז בחזקה על בני האדם וידכאום תחת
 רגליהם , לכן השכילו חכמי מצרים לשפוך ממשלת משפטם
 על כל בשר , כחיים כמתים , ואיש אשר בעודנו בחיים קצרה
 ידם מעשית אתו משפטים , אותו הביאו במשפט אחרי מיתו ;
 את מלכיהם אשר עשו בחייהם כאות נפשם ואין מפגיע , אותם
 במותם הועידו למשפט למען דעת צדקתם ורשעתם , ואם אחד
 קבורת תמור

הרבה הרע בחייו אז אוי לו במותו כי לא זכה לקבורה, ויהי לאות לבני מרי היושבים על כס המלוכה ועטרותיהם בראשיהם. וכמעשה ארץ מצרים כן יעשו גם בני ישראל; מלכים אין להם, אך תחת זה המה כלם בני מלכים וימצאו בהם משחיתים את דרכם, העוברים חקי השלחן הערוך והגינבים תופינים לעיני ראשי החברה הקדושה, וכאלה בני בליעל אשר ישחיתו את דרכם מאד, והאם בני בליעל כאלה יחטאו ולא יישאו את עונם? לא! הדבר הזה לא היה ולא יהיה! – אמר חשביה בעל המחשבה – עוד יש שופטים בארץ, המה גבאי החברה הקדושה ונאמניה. פנקס ימצא בכל עיר ועיר מקום מושב בני ישראל ועל הפנקס הזה כלם יכתבו וכל אשר קרה בעיר לזכרון לדור אחרון. שם יש זכרון לַצַּדִּיק עץ ולאנוסה, למלשינים ולמוסרים ממון ישראל ביד גוי, למורדים בכבוד הקהל ולמאכילי טרפה, לגונבים כלי הקדש מבית התפלה ולנושאי מטפחת בבגדיהם ביום השבת, לבית אשר הִפֵּה שאיה בירי לצים ושִׁים ולחוטאים אשר בחטאם פרצה המגפה, או כי לעגו להחברה הקדושה. בכתב הזה יכתבו כל אלה אשר פרצו חק ישראל והם המה ישאו עונם במותם, כי יקבר קבורת חמור. אך אל תבהל קורא בשמעך כי יקברו אנשים בקברות חמורים, גם אל תדמה כי שם הכינו בית קברות משכן עולמים לחמורים, לא זאת! את החוטאים בנפשיתם לא בין חמורים ישכיבו רק לא ירחיצים ולא ילבישם תכריכים ולא ישאום בכתף ולא יכרו למו קבר בקברות אחיהם, כי אם בשקִישימום ובגדיהם עליהם ויובילום בעגלה ויקברום לפני גדר בית הקברים מחוץ ותהיה חרפה על כל המשפחה, חרפת עולם לא תמחה. ובכחם זה יפילו בני החברה פחדם על כל אויביהם. ואם אמנם השופטים האלה לא היו אבירי לב כי ידעו גם חנות ולא פקדו באפם כרנע את כל הפושעים, ואם נשאל את פי זבדי העשיר או יתן עדיו ויצדיקם כי ידעו רחמים בדין, כי אף כי נודעו מעשיו את אשת האיש אשר שרתה לפניו, בכל זאת לא הועידוהו למשפט ולא

נתנו שמו לחרפה בפנקס הקזל, ולמך בן-נח לא יחד אף הוא, כי אף בהודע בקהל כי אכל בבית שר העיר ביום היום, בכל זאת סלחי לעינו בחסדם הגדול, ורבים המה כמהם אשר יתנו צדקת ראשי החברה כי לא פליים באפם, ובכל זאת ישבו השופטים האלה כפעם בפעם לשפוט רשעים, וכני משפחות רבות היו בעיר אשר בהצותם את איש ריבם קראו אחריו מלא: הלא אביך או דודך או בן אחותך קבור מאחרי הגדר! אות הוא כי גם משפטים כאלה נעשו שמה. גם רב כח שופטי ישראל משופטי מצרים, כי בעת אשר שופטי מצרים גזרו רק על המתים, הנה השופטים הצדיקים האלה לא רק במתים עשו שפטים כי אם גם בחיים, ואם נתפש עושה על והוא צעיר לימים וייראו פן תארך עוד העת עד אשר תבוא עת המשפט, ומה גם כי רבים מהצעירים לא פחדו ולא רהו עוד מעונש קבורת חמור כי התברכו בלבבם: עוד נראה חיים וטי יודע אם לא תמצא עוד ידינו להיות גבאי או נאמן החברה ואז נבטל את הגזרה, או כי תצליח בידינו לכפר בכסף ענושים את פני השופטים ויפירו משפטם – כאשר בן קרה פעמים רבות – לכן העמיקו השופטים האלה עצה לעשות משפטים גם את החיים, וכאשר תפשו על צעיר לימים בכף וגואל אין לו אז נתנוהו לעבוד בצבא, ומפני הענש הזה היה כל הצעירים ולא עשו עול או בקשו להסתיר מעשיהם, לבד מהגנב אשר גנב את התופינים, היא לא זכר זאת, או כי ידע כי גואל חזק לו, או אולי חשב בלבו כי על עון קל כזה לא יתנוהו למשסה השופטים הצדיקים האלה. אך אם כה חשב שגה מאד, כי לא בעון קל נחשב בעיני בני החברה לגנוב את התופינים לעיניהם, כי בזה נתן חרפה על כל החברה, ואף חשביה הודה כמו פיו כי כבוד החברה היה לכלימה ועל בן התאספו היום ממחרת ליל המבוכה לחרוץ משפט.

ראשי החברה אשר ידענים יושבים יחד בעזרת הגשים ועל פניהם עוד נראו עקבית המלחמה, פני האחד ממורטים ועין השני נמחצה ובזקן השלישי השאיר קבורת חמור

איש ריבו אך לקט ושכחה, לפני כלם יפיקו רגז.
 – אחת היא אמרתי: הגנב ושולח המהומה בנו אחד
 הוא – קרא רבי געטציל היושב ראש אחרי אשר רבו איש
 את רעהו כשעה ואיש לא מצא נחת במשפט רעהו – איש
 בליעל התל בנו, קלון משנה מלא פנינו, אוי לדור שכך
 עלתה בימיו, הזאת היא העיר כשולה המפארה שיאמרו עיר
 מלאה יראת אלהים וצדקה? לסדום היינו! –

– ולבבי יחשוב כי לא יד בן אדם היתה בנו לְהַמְנוּ לא
 יד איש גנבה את הלביבות לעינינו ואיש לא ראה, לא קול
 איש קרא באזני הנשים, ואף לא יד איש פְּבִיטָה כל הנרות, יד
 לץ היתה בנו, ולכן נחפשה דרכינו – ענה אחד מהיושבים.
 – לא היה ולא יהיה! שיחת נשים! ענה רבי חשביה
 בעל מחשבה, אשר אתמול קרא בקול גדול: שמע ישראל –
 אמנם לץ עשה זאת, אך לץ ילוד אשה, כי למקום קדוש לא
 יבואו המזויקים ואף אם ימצאו משכנות למו בעליה הנה אין
 להם השליטה בבית התפלה, ומה גם בעת אשר אנשים רבים
 ישבו יחד. רק אחד מבני הנעורים התל בנו למען תננו
 לחרפה לעין כל –

– ואיך יעלה איש בלילה אל העליה למקום מושב הרוחות?
 – שאל האיש אשר בקש לחפש דרכיו. כל בני האספה
 הביטו איש בפני רעהו כי לא ידעו לענות על השאלה
 העצומה הזאת.

– המרם תדעו – קרא גבריאל הנאמן – כי הרשעים
 לא יאמינו בשדים ולא יחתו מהם, והרשע הזה אשר נועז
 ללעוג לחברה הקדושה הוא לא יאמין גם בשדים ומתים והוא
 ירהיב עזו בנפשו לעלות על העליה בלילה: האם שכחתם כי
 לפני עשר שנים נמצאו חמאים על העליה; הפרוש ואשת
 האיש. השכחתם זאת? וגם המה לא יראו מפני השדים –
 – הוא צדק מאד – קראו אחדים וגם רבי געטציל שמריה
 גאלץ להודות כי צדק במשפטו, כי אף אם אנשי ריב היו תמיד,
 אך ביום הזה עש כלם שלום, בראותם כי נמצאו בעיר

חומאים אשר בעיניהם גם קדושת החברה הקדושה כאל נחשבה .
 - אם הפושעים לא יאמינו במזיקים - הוסיף האישי
 לשאל - האם בעבור זאת יחדלו השדים מעשות לו רעה ?
 האם יהיה חומא נשכר ? -

כל הנאספים באו שנית במבוכה כי לא ידעו לענות, רק
 רבי אוריה הסוחר לבדו התעודד ויקח זקנו בידו ויאמר : הקפתנו
 היום בשאלות של הבל, גרונם, הלא מאמר מפרש הוא בתלמוד
 דף, דף . . . שכחתי כעת הדף וכמדומה לי שהוא בדף פ"א,
 מאמר ערוך הוא. מאן דקפיד קפדינן בהריה. הא לך תשובה,
 ואם תפצה עוד פיך לשאול ? ברוך השם בעירנו ימצאו גם
 בעלי בתים אשר ידעו לענות תשובה כהלכה - קרא ויניע כל
 גוו כמו התגבר על אויבו ויורידהו עד עפר, אך לוחמו הקשה
 לו ויבקש לשאול עוד לולא קראו כל הנאספים פה אחד: רב
 לך, גרונם לשאל, חשביה צדק במשפטו: איש ולא אל ולא
 שד שלח בנו את המהומה, ועל כן עלינו לעשות בו משפטים -
 ועל כן - קרא רבי געמציל שמריה כשופט רמים -
 משפטי חרצתי כי הפושע יכתב לקבורת חמור -

- קבורת חמור יקבר - ענו כלם פה אחד וישאפו רוח
 כמו הסירו אבן מעמסה מעל לבם.

השופטים הצדיקים האלה אשר שפטו את הפושע על
 שלשת פשעיו גם יחד, על כי גנב וכי לעג להחברה וכי כפר
 בשדים ומזיקים, אחרי כי ערב לבו לבוא לעליה בלילה רק ענש
 אחד כי יקבר רק פעם אחת בקבורת חמור (ואם לא כחסד
 גדול במשפט יחשב להם משפטם?) השופטים הצדיקים האלה
 מצאו נחת במשפטם וישמחו בלבם על המחזה אשר תראינה
 עיניהם ביום קבורת הפושע, ולא אחד שם אל לבו, כי אולי
 ישכון כבר את רפאים במרם תבוא עת קץ הפושע גם לא
 זכרו כי לא ידעו מי הוא וכל משפטם הבל.

- כתיב בפנקס לזכרון - נתן רבי געמציל צו אל הסופר.
 - אבל מה שמו כי אדע ? - שאל הסופר. השופטים
 נבוכו בשלישית וביטמו איש בפני רעהו בתמהון, כי עד הגה
 קבורת חמור

לא עלה על לבם כי ישפטו משפט חומא אשר לא ידעו מי הוא, הק רבי געמציל לבדו לא נבוך כי אם מהר לתת עצתו: כתיב „הפושע” וכאשר יודע מי הוא אז תכתוב גם שמו, כי סוף דבר הכל נשמע —

— הידעתם רבותי? — קרא אחד מהיושבים ויבט בדאגה לכל רוח פן יש זר שומע בינותם — הידעתם רבותי את מי אחשד במעל הזה? —

— את מי? את מי? שאלו כלם בחפזון — הגד אל תכחד ואל תירא, ואם גם בן הרב הוא או אחד מכני הגבירים לא ינקה, כי לא דבר קמץ הוא ללעיג לחברה הקרושה, לא נתן את כבוד החברה לכלמה —

— טוב דברתם, רבותי, טוב מאד, המקום ברוך היא יתן חכמה לאשר יתן משרה, זאת אראה עין בעין ובחכמה דברתם. היו לאנשים ואל תפחדו מאיש, אך השבעו לי כי לא תגלו לאיש כי מפי יצא הדבר הזה —

— הרגע נא כי איש מחברתנו לא יגלה סוד — ענה רבי געמציל

— הן ידעתם רבותי כי לא איש עשיר אני ולא אוכל לקום לפני אחד הגבירים בחרות אפו בי, אך למען כבוד החברה אעשה זאת ואגלה את אשר בלבבי, ולולא כבוד החברה היה יקר בעיני, כי אז לא אמרתי זאת בעד כל כופר. הן תבינו למלי רבותי, לא חכם ולא תלמיד חכם אני, רבותי, אך בכל זאת אדע, כי להגבירים הכח לעשות כחפצם באיש כמוני, ועל כן לא תתפלאו כי אירא מפניהם, הלא תבינו רבותי — אבל ממי תפחד? — קראו אחדים — איש ממנו לא יגלה דבריך, השמיע את מי תחשד —

— למען כבוד החברה, רבותי, אעשה זאת, לא לכבודי, יהי כן ה' בעזרי —

— אך השמיע את אשר בלבך ונדע —

אני אחשד — ענה האיש בקול דממה — את — אך

הן לא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר —

- הן הבטחתיך בשם כל האספה כי שלום יהיה לך –
 קרא רבי געמציל ברגו – ואם לא תאמין בדברינו ? –
 – האני לא אאמין בדברי ראשי החברה ? רבותי, הן
 רק למען כבודכם אעשה זאת ואיך לא אאמין בדבריכם ? לא
 תלמיד חכם אני רבותי, ובכל זאת אדע כי החברה הקדושה
 קדושה היא, ואם כן גם ראשיה קדושים הם ואיך לא אבטח
 בדבריהם ? –
 – ולמה זה תרבה להג ? אמור את מי תחשד ? –
 – אני אחשד את שמיאל בן כלב הגביר – ענה האיש
 בחרדה, כמו נבעת מדברי פיו.
 – את שמואל בן כלב ! השוכב, הפרוע, המזימד
 המופקר ! נתנו איש איש בקילו – קבורת חמור יקבר אף כי
 עשיר הוא ! –
 – ואיך עלה על לבך לחשוב כזאת ? – שאל גבריאל
 הנאמן במנוחה.
 – אתמול בשבתנו אל השלחן ראיתי אותו עומד בצד
 התנור רגעים אחדים ושחוק על פניו ואחרי כן עזב מקומו
 וילך לו –
 – עיין בעיין נראה כי הוא הגנב הוא ולא אחר –
 קראו אחדים.
 כמעט אזכור כי גם אני ראיתיו – ענה אחר מהאספה.
 – הוא ולא אחר – קראו שנית אחרים – ונקריבנו
 למשפט ברגע –
 – ומדוע תחרישו אתם הגבאי והנאמן ? – שאלו שנים.
 – אם כן הוא הדבר – ענה רבי געמציל באנחה – צר
 לי מאד כי לא נוכל עשו מאומה –
 – ולמה זה לא נוכל לעשות מאומה, האם יתן איש אח
 בל החברה לבו ואנחנו נעמוד מנגד ? –
 – אבל מה נעשה לו ? למסרו לעבודת הצבא הן לא נוכל
 כי מי זה ינסה מלחמה את כלב הגביר ואיש הזרוע ? –
 – אם כן נקברוהו בקבורת חמור, הלא לנו המשפט –
 קבורת חמור

– גם מעשות זאת קצרה ידנו, כי אם נקבר את העשירים בקבורת חמור הלא יכלו אוצרות החברה, הן לא העניים ירבו במחיר הקבורה ואחוזת הקבר ורק מהעשירים תמצא ידינו לקחת כסף רב מחיר הקבורה ואם בקבורת חמור יקברו אז לא ישלמו אף גרה אחת והוצאת החברה הן רבות הנה כאשר תדעו, לא נוכל עשו כל מאומה, לא נוכל. – כל הנאספים החרישו, כי ראו כי צדק מהם ופניהם העידו בם כי צר להם מאד כי הצפור נמלטה מפח, אך פתאום קם רבי חשביה ויקרא: הדבר הזה לא היה ולא יהיה! –

– מה לא היה ולא יהיה? – קרא רבי געמציל בחמה – האם תאמר לחרחר ריב את הגבירים בעת הרעה הזאת? רבותי, עת רעה העת הזאת, ומי יודע אם לא נביא רעה על כל החברה אם נקום לריב את אחד הגבירים? הלא שמעתם כי בעיר קבירה קמו תרבות אנשים להלשין על החברה לפני שרי הממשלה ולהשבית זכרה, ואם לא תשימו זאת אל לבכם, יראתי מאד פן, לא יעלה ולא יבוא, יקומו גם בנו אנשים כאלה ואז גלה כביד מהחברה ומה נעשה אז? –

– לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה שנית בקול גדול. פני רבי געמציל רעמו מאד ויחפוץ לענות, אך רבי חשביה השביח קולו בקראו בקול גדול: לא היה ולא יהיה, לא אחפוץ כי נריב את הגביר ולא עלה על לבי, רק אמרתי כי הדבר לא היה ולא יהיה? –

דבריו השיבו כמעט את המנוחה ללב רבי געמציל שמריה וישב וישאל בנחת: ומה הוא הדבר אשר לא היה ולא יהיה? –

– הוא אשר דברתי לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה כמנצח – שמיאל בן כלב לא עשה את הדבר הרע הזה וגם לא עלה על לבו מעשות כזאת וגם לא היה בעזרת הנשים ואיש לא ראה אותו שם והגנב והפושע הוא איש אחר –

כל הנאספים אשר צר להם מאד כי התאספו לשוא וידם קצרה מעשות משפטים שמחו מאד על דברי חשביה כעל כל

הן וימהרו ויחליטו כי צדק בדבריו וגם האיש אשר השד את שמואל מהר ויאמר: רבותי, אולי התעונו עיני ונער אחר עמד בצד התנור, אך באמונתי נשבעתי כי ראיתי נער בצד התנור וחשבתי כי הוא שמואל, אך הן תחמלו עלי, רבותי ולא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר —

— לכן עשה כאשר צויתך — אמר רבי געטציל אל הסופר — וכתוב בפנקס „ממעם ראשי החברה ומנהיגיה יקבר הפושע בקבורת חמור" ושום נוח בין „הפושע" ובין „קבורת חמור" למען תכתוב אחרי כן את שמו בהודע מי הוא — . הסופר עשה כדבריו כלם עמדו ממקומם ולבם מלא נחת כי עשו משפט ויצילו כבוד החברה. אך ברגע ההיא פרצה אשה אל הבית ותקרא בקול גדול מורבבותי, שערוריה נעשתה בעיר! —

ו.

נודע הדבר .

בעת אשר התיעצו ראשי החברה בעזרת הנשים ישב הנער אשר הביא אתמול את הלביבות אל זבולון המלמד בצד קיר העזרה, לפניו ספר פתוח אך אזניו הקשיבו לדבריהם וישחק בקרבו בשמעו כי אותו ישפטו והוא יושב בצדס והמה לא ידעו עד מה, ובעורנו יושב ושומע ושחק בלבו בא זבולון המלמד הביתה ויגש אליו בלאט ויאמר: מהר ולך אחרי — הוא יצא אחריו. פני זבולון היו כפני מת, ידיו רעדו וכל עצמותיו רחפו ולא יכול להוציא הגה מפיו .

מה לך ? — שאל הנער .

— העוד תשאלני מה לי ? ענה המלמד בחרדה —

הה ! מה עשית ? אבדת אבדת כי נודע הדבר, כי אתה עשית כל אלה —

— נודע הדבר ? — קרא הנער בשחוק גדול .

— העוד תשחק ולא תשים אל לבך מה עשית ? — קרא

קבורת חמור .

המלמד בשממין – אני אומר לך כי נודע הדבר ואתה תצחק,
הַהִפְיָהּ בִּשְׂגֵעוֹן ? –

אך למי נודע? הן ראשי החברה ישבו ויתיעצו ולא ידעו
עד מה –

– הה, נידע הדבר לאשתי, בבואי הביתה מצאה עקבות
הלביבות על זקני ותאלצני עד מאד עד כי הגדתי לה כל –
פני הנער נפלו בשמעו דבריו ויקרא: אתה היית בעוכרי
כי גלית סוד –

– אך הנעשה אין להשיב – ענה המלמד בלב נשבר –
המה יתפשוך וימסרוך לעבודת הצבא –

– כאשר יראו אזניהם כן יראו אותי – ענה הנער וימהר
לשוב אל בית התפלה. בשובו שמע קול אשת המלמד אשר
קראה: שערוריה נעשתה! אך לא נכסף עוד לשמוע אחרית
דבריה כי אם מהר ויקח מלתחתו ויברח בחפזה מבית התפלה.
– מורכבותי – קראה האשה אשת זבלון המלמד ותכה כף

אל כף – הלביבות גנב הגנב, וכל המהומה עשה הוא, הוא
ולא אחר, ועל כן באתי הנה להודיע זאת לכם, מורכבותי,
אישי לא אשם בזה, כה ישמרנו ה', הוא כסיל, פתי, חמור,
ולא גנב ולא ידע מכל אלה ואני קללתיו בקללה נמרצת גם
הדפתיו בכתף, כה יזכני ה' לראות בנחמת ציון, רק הגנב
הוא אשם בדבר ואישי לא ידע –

– אבל השמיעינו דבר ברור – ענה ר' געמציל – מה
תבקשי לספר לנו? –

מורכבותי! אל תשימו חמאת על אישי, כי הוא פתי
וסכל ולא ידע אף מה, כה אזכה להיות בגן עדן, כאשר הוא
לא ידע עד מה –

אך הן איש לא יאשים את אישך, ובמה נאשימנו? –
– הוא לא גנב את הלביבות, ולא ידע מכל אלה
באלהים אשבע, חוסו עלי ואל תתנוהו למשסה –

– וגם בלעדי תגידי ידענו כי אישך לא יבוא הנה
לגניב לביבות ולא יעלה על העליה בלילה לברו –

- אבל אל תאשימו אותו ע, כי ידע מי הוא הגנב ולא בא להגיד, כי בחדר הוא ולא יוכל לעייב את התלמידים ועל כן באתי הנה לבקש מכם סליחה —
- הוא ידע מי היא הגנב ! — קראו כלם בתמהון .
- הוא הגיד לי זאת בפיו למען אלך ואספר לכם, מוררבותי, ולא יקרנו עון על כי לא הלך הוא להגיד לכם כי בחדר הוא, והתלמידים שקצים המה, ואם יעזבם רגע יהפכו את החדר —
- ואם כן תדעי גם יפה מי הוא הגנב ? —
- אדע אדע, אישי הגיד לי, ואני לא שאלתי, למען אלך ואגיד לכם —
- ומי זה גנב הלכיבות ? הגידי מי ? —
- הגנב, חי ראשי הגנב ואישי לא אשם בדבר —
- אבל מי הוא הגנב ? —
- האם לא תדעו זאת ? מוררבותי, הוא השרץ אשר שנאתיו מאז ולא נתתי לו לדרוך על סף ביתי, אך הוא בן עיר אישי ועל כן דבר עמו —
- דברי דבר ברור מה שמו ? —
- שמו לא אדע, אך הוא בן עיר בעלי —
- שמש, מהר וקרא דנה את המלמד — נתן רבי געמציל צו. האשה התחלחה מאד ותיסף לבכות ולהתחנן ולהצדיק את בעלה עד אשר שב השמש ויאמר : לא מצאתיו בחדר —
- הוא איננו בחדר ? — קרא רבי געמציל בתמהון —
- הכזה יעשה מלמד בצהרים לעזוב את החדר, אין זאת כי לא הלכת שמה ולא היית בחדר —
- בחיי אשתי ובני אשבע כי הייתו שם ובקשתיו ולא מצאתיו והנערים אמרו כי הלך הביתה —
- ואת הלא אמרת כי בחדר הנתי ? ! — אמר רבי געמציל אל האשה.
- הוא לא בא הביתה, ומה יעשה בביתו ? בחדר הנתי — ענתה האשה בחלחלה.
- קבורת חסוי

— אם כן נחבא מפנינו, ומי יודע אם לא ברח מהעיר? —
 — מי יודע אם לא ברח מהעיר!!! — קראה האשה
 בקול מִי ותך כף אל כף ותחזק בשתי ידיה בראשה ותקרא
 בקול גדול ואיום מאד: ואני אהיה עגונה! אוי לי ואיי לנפשי,
 אנא בני ישראל רחמנים, חפשוהו, בקשוהו ותקנו לכם עולם
 הבא. הו! מה אעשה ומה אחל לעשות, עגונה הנני —
 — הוא לא ברח מהעיר — ענה חשביה אף הוא חלקי: —
 נשלח את השמש השני ויבקשנו. — כרגע יצא השמש השני
 לבקשנו ואחרי עבור כרבע שעה שב יחד את המלמד אשר
 כל עצמותיו רחפו ממגיד, ומה גם אחרי אשר ראה אף
 אשתי בין הנאספים.

— איפא נחבאת? נתנה עליו בקילה, אך היא עמד
 כאלם כי ירא לענות על דבריה, ולולא מהר רבי געמציל
 לעזרתו מי יודע אם לא אלצה אותו לגלות הסוד כי הוא הלך
 להזהיר את הנער הגנב מהלכד בפח, אך רבי געמציל הוציאהו
 מן המצר כי קרא בקול להאשה: לא פה המקום לריב את
 אישך, זאת תעשי בביתך, ואל המלמד אמר: מה שם הגנב? —
 — רבותי הנני שכר יום ולא יכולתי לעזוב את החדר.

ועל כן...

— אך מה שם הגנב? הגד לנו שם הגנב כרגע —
 — בנפשי נשבעתי כי לא ידעתי עד מה —
 — אבל מה שמו? — קרא רבי געמציל וירקע ברגליו.
 — שם הנער אשר גנב התיפינים? —
 — כן הוא, כן, שם הגנב אשר גנב את התופינים —
 — הלא תדעו אותי רבותי, כלכם תדעו אותו, הן בבית
 רבי גבריאאל אכל יום אחד בשבוע ותדעו אותו —
 — מי אכל בביתי? — שאל רבי גבריאאל בתמהון.
 — מי? הגנב! חיים הלכישו אשר ילמוד פה בבית התפלה —
 — הלכישו אשר אכל בביתי! — קרא גבריאאל הנאמן
 בשממון — כמעט לא אאמין למשמע אזני, זה הוא הגמול
 אשר שלם לי בעד לחמי! —

– הלכישו ! – קראו אחריו רבים בפה אחד – מי פלל זאת כי נער תופש תורה יעזו מצה לעשות כזאת ? מהרו , תפשוהו אסרוהו , שימו רגליו בכבלים , ימסר לעבודת הצבא ! – כן קרא איש איש חלקו .

– אוכל לחמנו הגדיל עלינו עקב , זאת היא תורת תיפשי התורה בימינו , כל הפרושים יגרשו מפה ולא נוסף להאכילם חנם – קרא אחירע הנותן כסף בנשך ואשר מעודו לא נתן אף פת לחם לתופש תירה .

– חמשים שקל אתן להחברה – קרא זמרי המוכס – ואמסרהו לצבא בעד בני –

– ואני אתן מאה – קרא בוקי הסנדלר – ויהי כפר בני –

– וגם אני אתן מאה – ענה זמרי – לא אחוס על הכסף

כי לחברה הקרושה יהיה –

– אך אני אמרתי בתחלה מאה – ענה בוקי .

– ואני אמרתי בתחלה כי אחפץ לתת כסף מחירו –

– הפילו גורל – קרא אחד הנאספים .

– נפיל גורל –

בעת אשר הפילו יחד גורל על הנער הלכישו וירבו מחירו , חפשו אותו השמשים בכל העיר ולא מצאוהו , כי כבר נעלם ועקבותיו לא נודעו עוד , ובשובם ויגידו כי לא עלתה בידם למצוא את הפושע הרבו המנהיגים כעשם עמם ויחרפום על כי לא יצלחו לכל רק לסבוא יין-דגן . השמשים שמעו חרפתם ולא השיבו אף כי בלבם חשבו כל הפוסל במומו פוסל , ואחרי אשר שככה כמעט חמת המנהיגים גמרו אומר לכתוב את שם הפושע חיים הלכישו לזכרון בספר כי קבורת חמור יקבר . ורבי געמציל שמרית יצא שמח ומוב לב מהעזרה אף כי לא נמצא הפושע , יען כי היום הראה את כל כבודו וינקום נקמת כבוד החברה ותופיניה וימהר בצעדי און לבשר לאשתו אשר באה אתמול לנקום נקמתו , את כל הגדולות אשר עשה . הנה כי כן ישמח איש בהוה יען כי לא ידע את הבאות אשר תקרינה . לוא ידע מראש את האותיות כי אז לא שמח ,

קבורת חמור

כי אז ראה את הפושע בימים הבאים עומד תחת החפה את
 בת בתו, וביום המחרת אחרי החתונה נצב עמו לפני רבי
 יחזקאל הדין ובעצם היום ההוא ראה את בת בתו עגונה מאישה:
 אשר הרבה לפשע לאהוב את אשתו ביום הראשון אחר
 החתונה, כי אמנם יעקב חיים הבחור הנעלה אשר מלא כרסו
 באלף דף גמרא ואשר על כן לקחהו רבי געמציל אחר כבוד
 לביתו ויתן לו את בת בתו, הוא היא חיים הלכישו אשר נגב
 את הלביבות וישלח את המהומה בהאספה, ואחרי אשר ברח
 מהעיר ההיא שם פניו אל הישיבה הגדולה בעיר גובל ושם
 עשה חיל עד כי יצא לו שם ויגיע עד כשולה. וביום הראשון
 אחרי החתונה ספר לאשתו אשר אהב את כל הגדולות אשר
 עשה לפניו לאבי אמה, אם למען למצוא חן בעיניה על חכמתו
 הרבה, או למען תבקש מאת אבי אמה כי ימחה פשעיו מספר
 הזכרונות, אי למען הראיתה כי הזווג הזה מאת האלהים יצא,
 ואשתו ספרה זאת להזקנה אם אמה, והזקנה ספרה זאת להזקן,
 והזקן נפעם בשמעו וחמתו בערה בו עד להשחית ויבקש להפריד
 בין בת בתו ובין הפושע אשר נכתב לקבורת חמור, ויברח
 יעקב חיים שנית מעיר כשולה. בפעם הראשונה על חמאת
 כפים ובשניה על פשע שפתים, רק כי בפעם הראשונה בברחו
 לא השאיר אחריו בעיר אף איש אחד אשר ידאג לו ובכפו
 לא דבק מאום, ובפעם הזאת השאיר את אשתו אשר אהבה
 אותו יען כי שמעה מפיו כי יאהב אותה וגם אומץ לבו, אשר
 הרהיב בנפשו עז לקים בפני אבי אמה הניתן חתיתו על כל
 סביביו, מצא חן בעיניה עד מאד, וגם בכפו דבק מורה
 שעות ושרשרת זהב טהור ובגדיו אשר עשה לו רבי געמציל וגם
 מעט כסף ותמצא ידו לשכור לו עגלה למען ימלט עד מהרה.

ז.

תּוֹחֶלֶת נְכֻזָּה .

לא רק רבי געמציל בוש משברו לפתח חרצובית בת בתו
 קבורת חמור

זלשלח את אישה ריקם מעל פניו ואולי גם למצרהו אחרי כן
 לעבוד עבודה בצבא על מעלו, גם לא רק תיזלזל אשתו
 הזקנה נכזבה לראות את בת בתה גרושה טאיש, אשר הכלם
 לא ידע להשמיע קבל עם בבית התפלה כי יאהב את אשתו,
 כי אם גם תקת איש אחר אברה. האיש הזה הוא זבדיה
 האלמן, איש עשיר ובעל עצה אשר כל בני העיר קראו לו
 חכם מדינה, ואף דבר לא נעשה בעיר מבלי אשר שאלו
 את פיו, והוא אהב את הגערה בת בת רבי געמציל בכל לב,
 אך יען כי תורת יעקב חיים גברה על עושר זבדיה וחכמתו,
 אשר לא ידע התורה, לכן נהנה לו ועיני זבדיה רואות וכלות.
 זבדיה אהב את אסתר בכל לב, אך היאמן כי יסופר
 כי גם בעיר ככשולה, אשר כחמאת מרי תחשב ליושביה
 לאהיב את האשה ביום הראשון אחרי החתונה, כי בעיר
 הזאת ימצא איש אשר יאהב עלמה נכריה אשר גם לא יעודה
 לו לאשה, ומה גם להוסיף אהבתה אחרי אשר היתה לאיש?
 הן גם מפני שם אהבה יחתו כל האבות והאמות אשר בנות
 להם, ואיש לא יערב לבו לשאת את השם הזה על שפתיו פן
 יהיה לשמצה בכל העיר, ומאין ידעו אותה? האם קראו
 בספורי אהבים, או באו בבתי משחק ומשתה ששם יאספו אנשים
 ונשים וישמיעו רגשותיהם ומאויי לבם? הלא כל ספריהם אשר
 יקראו במו אך ספרי מיסר המה, והבתים ששם יאספו אך
 בתי תורה ותפלה המה, ואיפו ימצאו מסלות האהבה? ואם
 כן הן לא יאמן, אך הן דברים רבים כהמה וכמה יעשו בתבל
 אשר לא נאמין למשמע אזנינו ואך מראה עינינו יראנו לדעת
 כי לא כל אשר לא נאמן לא היה ולא יהיה, וכן היה גם
 לזבדיה חכם המדינה. גם הוא לא קרא ספורי אהבים ולא בא
 לבתי משחק וככל זאת מצאה האהבה מסלות בלבבו ולא
 הרפתה ממנו, וכאשר נטל עליו להסתירה מעין רואים ולבל
 יזכיר בשמה, כן הוסיפה היא אמן בלבבו ותענהו עד מאד.
 לוא מצאה ידו לקנות חפץ לבו בכסף כי אז לא יקר בעיניו
 כל הונו באהבת אסתר, אך התורה לא תסלף בפז ואותה

קצרה ידו מקנות בכסף מלא, ועל כן נפלה לחבל להעשיר אשר
 אבן החן הזאת נפלה בגורלו. אכן גם אחרי אשר נתנה אסתר
 ליעקב חיים לא התאושש זבדיה להשיב אל לבו: הנעשה אין
 להשיב ועל כן עליו להסיר האהבה הזאת מלבו בחוקת היר, לא,
 לא, עוד הוסיף להעמיק עצה ולחבל מזמה למצוא את חפץ
 לבו וינחם את נפשו באמרו כי בכסף יצליח להטות את לב
 יעקב חיים כי ישלחנו מעל פניו ואז לא ישקוט ולא ינוח עד אשר
 יביאנה אל ביתי, כי ידע נאמנה אשר אז לא עוד הנגר
 המלחמה כמו בפעם הראשונה, כי רק לבתם היתה לה? בן
 מוהר ומתן ויבקשו אך בעל תורה וימקו, לא כן אלמנה
 וגרושה יתנו בשמחה לכל הפישט יד. ועתה ישער כל איש מה
 רב כעשו והותו בשמעו כי במחיר ארבע מאות שקל בקש
 לגרשה והזקן רע העין קפץ ידו מתת אותם לו. קצפו בער בו
 כאש ויבא ביתה רבי געמציל שמריה להיכחו על פניו על
 המעשה הרע הזה, כי העגין את בת בתו בימי עלומיה בעבור
 ארבע מאות שקל כסף; ויגד לו כי בכל לבו נתן הוא את
 הכסף לדרך מצוה כזה. הזקן שמע חרפתו ויצדיק עליו
 את הדין ובלבו שחק כי הבין לרגשות זבדיה ויאמר: אם
 המצוה הזאת גדולה היא בעיניך כאשר תאמר, הבה תן אית
 כי בללב שלם תדבר, ולך ובקש את הבוגד ואם תמצא ירך
 להציל מידו ספר כריתות או אכיר לך טובה עד יום מותי,
 וכל אשר תאמר אתן לך, כי אמנם אנחם מאד על אשר
 נתתי אותה לאיש אחר ולא לך –

– בכל לכבי אעשה זאת – ענה זבדיה וינסה לדבר דברים
 נחומים על לב אסתר ולבשרה כי היא לא ישקוט ולא ינוח עד
 אשר יפתח חרצבותיה, אך היא לא נתנה לו תודה ולא השיבה
 דבר, אם יען כי לא לרצון היה לה הדבר או כי בושה לדבר את
 איש זר, זאת לא נודע, אך זבדיה חשב כי רק הבושה שמה
 מחסום למו פיה, וישם לדרך פעמיו לבקש את המעגן בלב
 מלא תקוה ובכים מלב שקלי זהב, אך בפעם הזאת נוכח
 חכם המדינה כי אין חכמה ואין עצה נגד יד המקרה. כל עמלי-

ה'יה לריק כי נסע משיבה אל ישיבה כשני ירחים ויצלח בידו
 רק לדעת מוצא המבקש וכל תעלוליו אשר עשה בחייו עד כה
 בהתחפשו בבגדי מתים וכאלה ואת המבקש לא מצא וישב
 במפח נפש הביתה, אך מהיום ההוא והלאה מצא נתיבות בית
 רבי געמציל ויתענג לראית את אסתר ולדבר עמה כפעם בפעם.
 אך לולא הביט בה בעינים ממות בסנורים בחץ האהבה, כי
 אז ראה כי רוחה זרה לו, כי את אישה אהבה בכל לב, יפי
 פניו ודעתו בתורה ומה גם אמץ לבו אשר הראה ביום ההוא
 ועל כל אלה הדברים אשר שמעה מפיו כי יאהבנה, כל אלה
 הכו שרשיהם על תלמי לבכה ויצמיחו בהם את הפרחים
 הנעימים אשר בשם אהבה ותקוה יקראו, ותאהב ותקוה
 לימים טובים מאלה עת תשוב חמת אבי אמה מעל אישה
 ויקרבנו באהבה ויעשה שלום לו, כי ידעה נאמנה כי אישה ילך
 מחיל אל חיל בתורה ויעשה לו שם כאחד הגדולים ואז ילקח
 אחר כבוד לשבת על כס ההוראה באחת הערים, ומפני הכבוד
 הגדול הזה יחת הזקן ויתרפס לפניו כי יסלח לו על האשמה
 אשר אשם לו להרחיקו מביתו, ואז תראה רק חיים ושלום וכבוד
 ואשר; ואם בכל אלה יקשיח הזקן את לבו, הן לחמו יהי
 נקמן בשבתו על כסא הרבנות, אם רב או מעט והוא הלא
 יאהב אותה. כן הגה לבה תמיד וברוחה התענגה על הכבוד
 הגדול אשר ינתן לה בעזרת הנשים, כי כל הנשים תקומנה
 מפניה, מפני אשת הרב, ותמצא בתקותיה נחמה ועז לחכות
 אל העת הטובה ולבל תאמר נואש. אך כסלון ממאיר היה לה
 זבדיה, כי ערב לבו לדבר אהבה באזניה ואבי אמה קרבהו
 כמו נגיד ועל כן נמל עליה לדבר אתו ולהראות לו באור
 פנים על אפה ועל חמתה. אבל מי יתכן רוח האדם? אף כי
 כמדקרות חרב היו דברי זבדיה באזניה בכל זאת שמח לבה
 תמיד אחרי אשר דברה עמו, לא יען כי מצאה נחת בחלקת
 לשונו כי אם מאשר כי השיבה אל נפשה: נלחמתי וגם יכלתי
 וכן אלחם ואוכל באמץ לב למען אישי, למען אהיה כמהו
 ואשוח באהבתי.

מחשבות כאלה, אשר לא תעלינה על לב כל בת ישראל :
לאהוב ולהלחם, עלו על לבה ותמלאנה רוחה ותהיינה לה
למשיב נפש, וגם הנחם על כי היא היתה בכל אלה בגלותה
סוד אישה לאבי אמה נסתר מעיניה בחשבה מחשבות כאלה,
וכח תקותה לא רפה גם ברבות הימים, אף כי לא ידעה ולא
שמעה על אדות אישה דבר, ויהי להפך כי הוא הלך וחוק מיום
ליום, ומה גם במית דודה, הבן האחד לאבי אמה, אשר אז
נדכה רוח הזקן מאד מאד והשפיל גאותו, כי אם אמנם בבן
הזה לא היה לו כל צדקה להתפאר נגד יושבי עירו, לא בתורתו
ולא בחכמתו, וזאת ידע נאמנה כי הוא לא ינחל מקומו בחברה
קדישא ולא בבית התפלה, תמים היה בכל דרכיו ולתמים
במקום ההוא פתי יִאָמֵר, וכן גם נקרא בפיו כל בני העיר
הקטנים עם הגדולים, וכן היה גם בעיני אביו, אך בכל זאת
הן בן היה ובו בטח כי יזכיר שמו, ועתה במותו אבדה לו כל
תקוה, וכמוסר שדי היה הדבר בעיניו על אשר הרע לבת בתו
היתומה וינחם מאד על המעשה אשר עשה לה לגרש מפניה
את אישה, ומה גם בהשיבו אל לבו כי עוד מעט יבוא קצו
ובן לא יהיה לו לאמר קדיש אחרי מותו! הן לולא גרשהו מעל
פניו כי אז אולי ילדה לו בן והבן הזה היה לו לממלא מקום
בנו ויורש ביתו. ומחשבותיו אלה לא כחד תחת לשונו כי השמיע
אותן לאסתר ויבקש ממנה סליחה על כי הביא עליה רעה גדולה
בימי עלומיה, רעה אשר לא תוכל צאת ממנה, כי מי יודע
מה היה לו אחרי אשר ברח, ומי יודע אם לא תהיה עגונה
כל ימיה? הדברים האלה הפיחו רוח חדש בלב אסתר, כי
היא בטחה באישה כי כאשר אהב איתה ביום הראשון אחרי
החתונה כן יוסיף אהבתה גם בימים הבאים וידאה אליה כעל
כנפי נשרים בהודע לו כי שבה חמת הזקן ממנו, ולבה אמר
לה כי לא קרה לו כל מקרה רע, ועל כן מצאה עו בנפשה
לענית לזבדיה כרשעתו בבואו אל ביתם כפעם בפעם ובהרחיבו
פה להשמיע אהבתו הגדולה היוקדת בלבו לה, וכאשר לא נוסר
בכל אלה וירב אמריו לה, אז לכשה פתאם עז ותרם ראשה

ותתן בקול עז: איך לא תבוש ולא תכלם לדבר כאלה באזני, באזני אשת איש? גבר לא ידע יח! ברח לך מזה פן אגלה מזמת לבך בקהל ותהיה לשמצה בכל העיר! — זכריה נעוה משמוע דבריה כי לא פלל לשמוע כזאת ויהי כאיש נדהם זמן כביר, אך אחרי כן אמץ לבו ויתחנן אליה לכל תתן שמו לגדופים וישבע לה כי לא יוסיף לדבר דברים כאלה באזניה כי יראה עותתו כי היא צדקה ממנו — אך אז נאותה לשוב ולדבר עמו כמקדם, והוא שמר את שבועתו ועוד בירח ההוא בא בברית את אשה, למען הסיר ממנו עקשית פה, כי כבר החלו לדבר בו בעיר על אשר ישב בלי אשה זה שתי שנים. ואסתר היסיפה לקות.

ח.

הַבִּירָה

יעקב חיים היה איש אשר לו נתן אומץ לב להתעלל באנשים למען עשות משחק לנפשו, וכאשר גנב את התופינים אך למען התעלל בראשי החברה, כן עשה פעמים רבות בחייו, אך פשע שפתיו היה תמיד מוקש לנפשו, כי לא ידע להסתיר סוד ויתהלל במעשיו, ולא אחת ושתים הוכה לחי ויגרש מהעיר אשר בה אוה לשבת על מעשיו אלה, אך כל אלה לא הביאו חכמה בלבו לשוב ממעשיו או לשים מחסום למו פיו.

הוא נולד בעיר לכיש, עיר קטנה אשר כחמשים משפחות יהודים יושבים בה וְהִנֵּה כל תושבי העיר. אביו היה איש מוזר בדרכיו, כי אף אם בא להתפלל ערב ובקר ככל בני העיר ויצם בכל צום ולא סר אף כמלוא השערה מכל חקי הדת, בכל זאת לא האמינו כל יושבי העיר ביראתו את אלהיו ורבים חשבוהו כמכחש בה' ורעיו אשר בקשו להסיר מעליו האשמה הגדולה הזאת אמרו כי אין ברוחו נכונה, כי משגע הוא. ואמנם כמשגע היה האיש בדרכיו. הוא יצא לדרך למסחרו גם ביום השני בשבוע מבלי זכור כי היום הזה יום רע הוא;

קבורת חמור

היא הלך בלילה בדרך לבדו ולא השיב אל לבו כי שדים ומזיקים לרבבות יעטרו את בני האדם לעשות להם תועה, ואם נאמין לדברת אנשי העיר ההיא אז נשתומם גם אנחנו ונאמר כי משגע היה האיש, כי רבים ספרו כי ערב לבבו ללכת בלילה גם על שדה הקברות למען קצר את הדרך, ואם יעשה כזאת איש אשר ברוחו נכונה?

אחרי אשר כל כספו אשר לא רב היה עלה בתהו, ובדבר הזה ראו בני עירו אצבע אלהים, על כי לא שמר חקית העם לשים לב לימים הטובים והרעים, כי על כן רחקה ממנו גם תקיה כי יתמכו אחיו בידו המטה, כאשר יעשו לכל איש ישראל כי ימוך והחזיקו בו עדי ישיב למצוא ארחות חיים, אז לקח על שכמו משרת קובר מתים, ואם כי לא האמינו בני העיר ביראתי, בכל זאת נתנו המשרה הזאת על שכמו, אחרי כי איש אחר לא נמצא אשר נאות לבקש חיים מהמתים. ובכך הסבין הנער יעקב חיים מעורו לחשוב את המתים כגויות אשר אין כל רוח בהם, אחרי כי ראה כי אביו יעשה בהם כחפץ לבו, והיה כי גלאה במלאכתו הניח ראשו על גוית מת ושנתו ערבה לו, וגם בשדים לא האמין אחרי כי לא גדול כבודם מכבוד מתים ואם במתים אשר ראה לא האמין בשדים איך יאמין? ואביו השמיעו תמיד כי כל אלה לא היו ולא נבראו ורק הפתאים יאמינו בהם, ועל כן הרהיב הנער עז כנפשו לבוא בלילה לבית הקברות. אשר היא ניכח בית התפלה, ולתת קול איום ונורא להרגיז לב כל משכימי קום לבית התפלה, וכאשר נודע הדבר, כי התפאר בו, קצפו בני העיר קצף גדול ובלי ספק נשא עונו, לולא קם אביו וישמיע כי אם יעשו דבר רע לבנו אז לא יוסיף לקבור המתים; ובפחוד כל בני העיר פן לא תהיה להם קבורה לא עשו לבנו רעה, אך במות אביו והוא נער כבן עשר שנים צר לו המקום בעירו, כי אף כי כלם ידעו כי לב מבין לו מאין במהו, בכל זאת רדפוהו כלם ויבזוהו ולא נתנו לי חנינה עד כי מצא מפלט לו בישיבה, וגם שם לא ארכו ימי שבתו, כי עשה דבר בליעל להמשגיח בחרות אפי

בו, על כי הכהו ביום ויתנפל עליו כלילה והוא מתעמף ביריעה לבגה וישים מחנק לצוארו ויריע באזניו „השנה אתה מת”. ומהפחד הזה נפל המשגיח למשכב וחליו גבר עליו עד כי כמעט באה תקות בני הישיבה להמלט מידו עד עולם, אך יעקב חיים התהלל כמעשהו זה ולולא מהר לברוח מהעיר מי יודע אם לא עשתה בו אשת המשגיח כלה. כן עשה תמיד וכן הוסיף לעשות גם בהישיבה בעיר כשולה, אך שם נשאו פניו יען כי „נער טוב” היה, וראש הישיבה אמר בפה מלא כי הנער הזה בהיותו לאיש יהיה גדול בישראל או אחד הכהנים הגדולים כהמירו דתו.

רוב חבריו בני הישיבה לא אהבוהו יען כי לעג להם תמיד ויפל עליהם בלהות כלילה, וגם קנאו בו על חכמתו, ועל כן ששו אלי גיל במצאם תואנה לנבל שמו ולהציק לו עד מאד. בימים ההם יצאה הפקודה מאת מושל הארץ כי בכל יום ויום יבוא אחד המורים בבית הספר אל הישיבה ללמד את הנערים שעה ביום לשון הארץ וחשבון, ויעקב חיים, אשר אף כי אהב משחק בכל זאת אהב גם את התורה והדעת ויהגה בשום לב כל היום, הוא מצא חפץ גם בשפת הארץ ובחשבון ויעשה חיל בירחים אחדים, עד כי השתיימו המורים ויגידו כי לגדולות גוצר, ובדבר הזה נתן יד לחבריו בני הישיבה לנאץ שמו ויקראו לו בשם „הכימר הגדול” וכאשר נלאה נשוא ריבות שפתותיהם עזב את הישיבה ויבחר שבת בבית התפלה אשר לחברה לזיה וילמד בשום לב ירחים אחדים עד כי בא פתאום החפץ בלבו לגנוב את הלבניות, אשר על כן ברח אז מהעיר לבל יעשו בו כלה, וישחק וישמח בלבו על חכמתו לכו להסתולל ברב אדם, ולא עלתה מחשבה על לכו להיטיב דרכיו או לשים מחסום לפיו כי כשחוק היו כל אלה בעיניו. אך עתה בכרחו שנית מהעיר היא לא שחק עוד בלבו על אולת האנשים ועל מעשיו אשר עשה, כי אם נקט בפניו על קלות דעתו, כי עתה לא רק הישיבה עזב אשר נקל למצוא לו אחרת תחתיה, עתה עזב בית ומנוחה ונחלה ואשה יפת עין, ויען מה?

יען כי פיו הכשילו לגלות את אשר היה לו להסתיר .
 הן רק השנים המעטות האלה , שנות אשר הנה לכל
 נער עברי , ומה גם לו אשר ראה רעה רבה בחייו . אם יביט
 לאחור לראית על השנים אשר עברו הנה לא מראה משמח
 לב תראינה עיניו ; מימי ילדותו נע ונד וישכב על הספסל
 והשלחן בלי מצע ויצפה לשלחן זרים לאכול לחם חסד , ויפחד
 כל היום מחמת המשגיח וראש הישיבה ומנהליה , וריב היה
 לו תמיד את חבריו מקנאיו ומנדיו , ואם יחפוץ לחדור בערפלי
 העתיד גם אז לא ימלא לבו גיל , כי כרבות בני ביתו ירבו
 הלאותיו , וכאשר יבוא הקץ לימי הארוחה אשר יתנו לו שתיים
 שלש או ארבע שנים או נכון הנהו להיות מלמד , כי לשבת על
 כסא הוראה הן רק אחד מאלף יצליח , ועל כן אך השנים
 המעטות האלה , אשר ישב במנוחה בבית אבי אשתו , השנים
 האלה לו הנה ובהן ישמח בכל לבו , ושנות אושר כאלה חזה
 לו גם היא בהלך נפשו , ועתה השבית הצלחתו כרגע ברוח
 פיו . עתה ידוד שנית ולא ימצא מניחה וישכב למעצבה בבית
 המדרש ולא ישמח בחברת אשה יפה . וכל אלה מידו באו לו .
 הן לא באשתו האשם כי ספרה לאם אמה אשר שמעה מפיו ,
 כי לא משנאה עשתה זאת , הן עיגיה אשר דלפו מתוגה בתת
 עליה רבי געמציל בקולו כי תבקש ספר כריתות ענו בה , כי
 אהבה אותו , ואיך תדע עלמה תמימה אשר לא ראתה דרכי
 בני האדם ויד המקרה לא נחתה בה מעודה , איך תדע היא
 לזהר באמרי פיה יותר ממנו , אשר כבר ראה התבל ואדם
 עליה וידע כי בפשע שפתיו נוקש לא אחת ושתיים , לכן קצף
 קצף גדול על נפשו וכליותיו יסרוהי מאד , והיראה אשר באה
 בלבו מפני אבי אם אשתו הוסיפה יגון על יגונו . הן הוא ידע
 כי עברת רבי געמציל קשתה מאד ואם נשבע להרע לא ימיר
 ובידו להביא עליו רעה אשר לא ימיש ממנה ציאריו , כל אלה
 חשב בלבו בברחי וכמעט רגע עלה רעיון על לבו לשב על
 עקביו ולעשת רצון רבי געמציל אם אך ישבע לו כי לא ירדפהו
 בחמתו , אך כרגע התאמץ ויאמר : לא אגרשנה מעל פני בער

כל כפר ; הן הוא זקן ולא לעולם יחיה ובמותו תאבד גם קנאתו גם שנאתו או אז אשוב אל אשתי אשר איהב ושלים יהיה לנו. אך אנה אשים פעמי כעת ? אל ישיבה ? אל בית מדרש ? – בזכרו זאת רחפו כל עצמותיו ויקרא : לא , לא : אוכל ! – אל בית מדרש הרבנים ? אבל הן יארכו הימים עד אשר אשלים חק הלמוד ואם אוכל לעזוב את אשתי חמש או שש שנים ? אלך לצבועאל ואתרועע את החסידים , הן להתחפש תמצא ידי , אך הלא גם שם יהיה גורלי כבישיבה או בבית המדרש ומה לי ולהצרה הזאת ? – מה טוב היה לוא מצא ידי לסיובב ארצות ימים רבים מבלי עשות כל מאימה אך הכסף אשר בידי לא רב הוא ועת לי לבקש מקום מניחה . אולי אנסה לבקש לי נערים ללמדם . תלמוד ופוסקים ואראה שכר לעמלי ולא אצפה ללחם חסד ? – הרעיון הזה לקח לבורגעים אחרים , כי בכל נפשו החל למאם בלחם חסד , אך אחרי כן השיב אל לבו , עוד העת רבה לעבוד בזעת אפים כל היום . הן אף עבד עבדים ימצא מנוחה אחרי עבודת היום וכימי שבת ומועד , וכאשר ישלים חיק עבודתו יבוא על שכרו , ורק המלמד לכוז אמלל ונבזה באנשים , כל היום ואשמורת בלילה יקרא בגרון נחר , וגם בימי מועד ושבת לא ימצא מנוחה ככל האדם , כי גם בימים האלה יתענה . הן מלאכתו לא כמלאכה תחשב ועל כן יוכל לעשותה גם ביום מועד , וגם על כן לא ימהר לשלם לו שכרו , אחרי כי לא מלאכה עשה . אך אולי אנסה ללמד לנערים קרוא שפת הארץ וחשבון , הן ידי רב לי בשפת הארץ , הכסילים האמינו כי בשבתי בלילות הגיתי תמיד בגמרא , המה לא ידעו כי הבאתי את אשר הוא תועבה בעיניהם אל בית ה' , ספרים כתובים בשפת הארץ , ואקרא במ לפעמים עד חצי הלילה , אף גם זאת לא ידעו הפתאים האלה כי לשיני תמהר דבר צחות כאחד מבני הארץ וגם לפני שרים אתיציב ואבמת בלשוני , אך זאת תהיה תשועתי בימים הבאים , כי אצלח להיות ראש הקהל ולהתהלך תמיד את שרי הארץ , וגם ידי תמצא לקבר זעומי נפשי בקבורת חמור .

שחוק נראה על שפתיו בחשבו כזאת, אך כרגע זכר את מצבו ויוסף להעמיק עצה: האנסה ללמד לנערים קרוא וכתוב שפת הארץ? אך מי ומה המבקשים ללמוד שפה וחכמה? הלא רק אחד או שנים בעיר גדולה ימצאו ומה חלק המורים האלה? הלא אך בוז וקלסה, ואף אם יישרו דרכיהם יחשבו בבנים סוררים ולמה לי הצרה הזאת, לא אתן עוד כבודי לכלימה, ארדוף כביד ואבקשהו כאשר תמצא ידי, כי רק האיש אשר כבוד לו יצליח בכל דרכיו — כה חשב זמן כביר בשבתו לברו בחדר אשר שכר לו בבית המלון אשר שמה הובא בעגלה, ובעלות זכרון שפת הארץ על לבו, הוציא מכיס הטלית ספר בשפת הארץ אשר הסתירו שמה מעין רואים ויחל לקרא בו. — גם זאת התן ענג לנפש — אמר אל נפשו — הקריאה בספרים תרוה נפשנו ככל תענוגי התבל. לוא ראה אותי רבי געמציל חיתני יושב וקורא בספרים טמאים הן הכה כף אל ירך ידעשה מספר כתנים ואילי אחזהו השבץ ויהי לאבן ואז יכולתי לשיב אל אשתי, מי יתן והיתה כזאת! מי יתן לו כנפים ויביא ברגע הזה הנה ויראני ואחו בשרו פלצות, כי לגוי נתן את בת בתו, ועוד זאת עשיתי לו: ברגע ראותו פני הסירותי מצנפתי מעל ראשי, הן כגוי יחשב כל קורא בספרים טמאים וגוי הן לא יבסה ראשו בשבתו בביתו — ובחשבו כזאת שחק מקרב לב ויסר מצנפתו — הנה כי כן! גוי אני ולוא בא הנה לא האמין למראה עיניו, או השבץ אחזהו ובכור מות לקחהו אתו אל מעונו.

כה ישב יעקב חיים זמן כביר בחדרו בבית המלון שקוע בהמון מחשבותיו עד כי לא שמע גם את קול ההמון הגדול אשר בחדר המשתה, קול האכרים הלומיין דגן, וקיל האורחים היהודים אשר ישיתו יחד בקול גדול, וגם את מצבו שכח רגע בהמון שרעפיו אשר כגלי מים רדפו איש אחיו ויגרשהו ממקומו. אף את הספר אשר לפניו ואת ראשו הפרוע לא זכר, עד כי העביר מבלי משים ידו על מצחו כאשר הסכין תמיד בהגותו בגמרא ויחפש רגעים אחרים את מצנפתו בתמהון עד אשר זכר

כי הסירה בידו מעל ראשו ושחיק עבר על שפתיו ויקרא : אמנם
 לא גוי הנני כי יהודי, כי עוד לא הסכנתי לשבת בראש
 פרוע, ובכל זאת יאמר לי כל רואי : לא לישראל הוא, כמו
 נבלה עשיתי מאין כמוה. הוי מה נואלו אלה האנשים ואיך
 לא ידעו משפט תורתם ואלהיהם! כגוי, כמפיר ברית וממיר
 דתו יחשב בעיניהם האיש אשר יהגה בספרים כתובים לא
 עברית והמגלה ראשו, אשר לאלה אין שרש וענף לא בתורה
 ולא בדת, ורבי געמציל שמריה, הפושט עור הוורשים מעל
 עצמותיהם ביום קבורת אביהם ולא ידע הנית לא יתום ואלמנה
 ולא כל עני ואביון, כי יקח מכל הבא בידו, הוא יחשב
 כצדיק והוא יעשה משפטים בעניי עמי, ימסרם לעבודת הצבא
 ויקברם בקבורת חמור והם חיים עדנה. הוי עם סכל! אמנם
 מה היא חכמה ומה סכלות? כל אשר בידינו לעשית למען נטיב
 לנו נעשה, האם טובים המה שרי הארץ מרבי געמציל שמריה?
 או הידעו המה רחמים יותר ממנו? והמה הן למדו דעת וידעו
 מה טוב ומה רע ובכל זאת רק אחרי בצעם לבם הולך וידכאו
 אביון בשער... פתאום נפתחה הדלת מבלי אשר דפקה יד
 איש עליה בתחלה, כי בארץ ההיא לא ידעו את המנהג הזה
 אף כי כבר צוו עליו חכמי התלמוד, כאשר לא ידעו כי למען
 נקות האף דרושה מטפחת, ועוד מנהגים רבים כאלה בדרכי
 האדם עוד לא נודעו להם, אף כי ספרי מנהגים והלכות דרך
 ארץ להם אשר רבו מספר, אך העם הזה הן רק עם תורה
 הוא, ולא מעשה, ומה צדק בדחן אחד אשר אמר בגשאו
 מדברותיו בבית החתונה ויאמר: הידעתם מדוע לא ידעו בני
 ישראל דרך ארץ? וכאשר החשו כלם ולא ידעו להשיב ענה
 הוא אמריו: יען כי בצאתם ממצרים לא נחם אל הים
 דרך ארץ. וגם בעל בית המלון אשר בא לחדר יעקב
 חיים הראה לדעת כי לא הלך בדרך אשר לא נחתו אלהים כי
 פרץ אל החדר בחפזון ויקרא: פנה החדר להאדון הבא—
 יעקב חיים נבעת רגע כי היה עוד שקוע במצולת
 מחשבותיו וישכח כי ראשו פרוע וספר כתוב בשפת הארץ לפניו

ויבט בפני הדובר בו כאיש נפעם כי לא שמע דברו, ובנשאו עיניו ובראותו את השר על יד בעל הבית מלאו מתניו חלחלה, כי דמה כי על פי רבי געמציל רדפי אחריו והשיגוהו, ויעמוד על עמדו ככול עץ ויתבונן רגע בבעל בית המלון הדובר בו ורגע בהשר ולא עצר כח להוציא הגה מפיו.

— הלא השמעתוך כי את החדר הזה אפנה להאדון —
קרא בעל הבית שנית וירא באצבעו על השר אשר בא החדרה — ומה תחכה עוד? פנה החדר —

בשמעו דברי בעל הבית כי לא אותו כי אם את החדר יבקש, שב אמץ לבו לו כרגע ויתבונן בפני הדובר בו רגעים אחדים בעו מצח ויקרא בשפת הארץ: כטרם אישיבך מלים אשמיעך כי לא תדע דרך ארץ בדברך אלי יהודית באזני השר אשר לא יבין דברינו —

— לא לשמוע הלכות דרך ארץ מפוך באתי היום — קרא בעל הבית בקול מושל — כי אם לצות עליך כי תפנה החדר — ועל דבר החדר אומר לך כי אין לך כל צדקה לצות עלי אחריו כי שכר שכרתיו ושלמתי מראש בכסף מלא, ואם אניח את החדר להשר למענו אעשה זאת ולא למענך —

— טוב מאד! מחכמה דבר — קרא השר ויגש אליו וינח ידו על כתפו — לא מבני המדינה הזאת הנך, זאת אראה, כי תדבר צחות כאחד ממני ותדע דרך הארץ ובכל היהודים במדינה הזאת לא ראיתי אף אחד אשר ישכיל כמידך, לכן תנעם לי חברתך מאד ויחד נלין בחדר הזה אם תחפוץ — פני יעקב חיים נהרו בשמעו תהלתו מפי השר לעיני בעל הבית אשר עמד כאיש גדהם ויפער פיו כי לא האמין למראה עיניו ולמשמע אזניו.

— מה תעמוד ככול עץ — נתן עליו השר בקולו —
הבא מטה הגה כי יחד נלין פה —

— אך אולי אהיה למשא על אדוני — אמר יעקב חיים,
— נהפוך הוא כי ינעם לי מאד ללין אתך יחד — בעל הבית יצא להביא המטה ויספר ליתר האורחים את הפלאות

אשר ראו עיניו, כי ראה את האיש אשר השב לתופש התורה יושב בראש גלוי ומדבר בשפת הארץ, וכלם התפלאו כמיהו עד אשר חרץ אחד מהם את משפטו כי בלי ספק האורח הזה מומד הוא, וכלם החליטו כי צדק במשפטו ויחדלו מהתפלא עוד, ואף כי כלתה נפש בעל הבית לחפש במלתחת יעקב חיים לראות אם ימצאו בה תפלין, בכל זאת לא עשה כזאת כי נפל פחדו עליו, ואף כי חשב בלבו כי משומד הוא בכל זאת ערך לו המטה בכבוד וישתחוה לפניו בצאתו.

הנה בן דרך העם הזה, לאחיהם יציקו ויכבירו עליהם עלם כאשר תמצא ידם, ולא ישיבו אל לב אולי ילאו הנרדפים נשוא חמת המציק ויפתחו חרצביתיהם מעליהם. ואך נמלט איש מהם ויתכחש לעמו ואמונתו אז יפחדו וייראו ממנו וגם לא ימנעוהו מכבוד, וכל אלה יען כי יחשבו את נפשם כערבים זה בזה וכאחים מבטן, וזה דרך כסל לרוב בני האדם לעשות כזאת לאוהביהם וקרוביהם. ישנן ממשלות הנותנות חקים טובים לבהמה לבל יעבירו בה בפרך ומשפט האדם תגזלנה; לאלפים המה האנשים אשר לבם טוב ולא יבואו בריב את איש ולא יקללו את רעיהם וכל זאת לא בן יעשו לבני ביתם, לנשותיהם ולבניהם ולאחיהם, גם מצה זמריבה גם קול מהלומות ישמע לפעמים בבית אנשים אשר מעודם לא באו בריב, ולא ישיבו אל לבם כי את זרים יתהלכו במישרים ומעצמם ובשרם יקשיחו לב. ובן יעשה העם הזה לכל בני עמו יען כי כאחיו ובני ביתו המה בעיניו ולכן ירבו הבוגדים בהם עת אשר יכשל בה סבלם למען ימלטו גם מאהבתם גם מקנאתם...

ט.

אֶצְבַּע אֱלֹהִים.

ביום הראשון לסליחות היתה מהומה גדולה בעיר כשולה. כל האנשים והנשים אשר השכימו קום להרבות בתפלה כבירת חמור

וזמליחה לפני בוא יום הדין הגדול למען יכפרו פני אל זועם ולא יבא אתם במשפט על כל מעשיהם, אחרי אשר שפכו לכם ודמעות עיניהם כמים, התאספו כלם ברחוב לפני בית ירבי געטציל שמריה, אשר שם נעשו נוראות היום, ויספרו וישמעו ויקראו וישתוממו בקול המולה ומהימה מאין כמוהו. האנשים האלה אשר לא ימצאו מקור להם אשר ממנו ישאבו להרות נפשם הצמאה לחדשות ישישו אלי גיל בהביא המקרה לידם דבר חדש ויחזיקו בו ויתענגו עליו עד פי ישכחו גם מאכול לחמם, ומה גם ביום הזה יום צום ליראי אלהים, ביום הזה לא מהרו לעזוב את המקום מוצא החדשת אשר נעשו ביום ההוא בעיר הגדולה לאלהים בעיר כשולה המפארה.

— המת שם מחנק לנפשו ויגיע עד שערי מות —

— לא כן הדבר רק שרט בבשרו שרמת לאות לבל

ישכח דבריו —

— לא מת אחד כי אם רבים סביב שתו עליו וישפתותו

עד עפר —

— חטאים בעיר! —

— לא חטאים בעיר, כי אם הוא לבדו חטא בהפרידו

בין איש לאשתו ועל כן יסרהו ה' —

— הוא עשק אותנו כלנו וירבה „דמי קבורה“ לכן באה

עליו הרעה —

— ומי יתן והיה כן לכל העושקים, לבעל מכס הבשר

והנרות ולראשי הקהל —

— ואני אומר כי רק בעבור החטא אשר הפריד בין

איש לאשתו בא עליו מיסר אלוה, כי לשני האריכה עד

ברכיו ולא יוכל להשיבה אל פיו יען כי חטא בלשוננו ולוא

נוסר על כי הרבה דמי קבורה כי אז נשברו ידיו, כי במדה

כנגד מדה ישלם ה' לעושי עול —

— הן גם ידיו ורגליו נשברו ועיניו נמקן בחוריהן, וכל

גייתו כחרש הנשבר —

— שקר הדבר, רק את לשוננו הוציא המת מחבו —

בה חוו איש איש דעתו ופתאום נראו פני רבי חשביה בעל
טחשבה, אשר יצא מהבית וכלם עטרוהו והקיפיהו בשאל תיהם.

— האם שבה לשונו לפיו? —

— האם כבר מת? —

— והיום תהיה הקבורה? —

— לא היה ולא יהיה, הוא לא מת ולא תהיה לו קבורה

היום וגם לשינו בפיו; אך חולה הוא, ועל כן אל תרימו
במרום קולכם — ענה רבי חשביה בלכתו לדרכו.

— הוא כופר בכל — ענו אחדים בזעם כמו גול בפעם

אחת את חלקם אשר ששו עליו ויניעו אחריו כמו ראשם. אמנם
מפי כלם הן לא נציל דבר אמת ולא נדע מה נעשה בעיר לכן
נבוא נא ביתה רבי געמציל למען נראה בעינינו, הן לפנינו

תפתחנה הדלתות הסגורות בפני כל העושרים את הבית מסביב.

רבי געמציל שוכב על מטתו, לראשו חבושה מטפחת,

עיניו סגורות ופניו כפני מת אך לשינו אשר האריכה עד ברכיו

לא נראתה לעין, סביב מטתו ישבו ראשי החברה, וסופר החברה

יושב אל השלחן ועט וגליון בידו, אך לא יכתוב — מחכה הוא

לפקודה. פתאום פתח החילה את עיניו ויבט רגעים אחדים

סביבו כמשתומם ויקרא: עודני חי! כן הוא עודני חי ואעשה

כאשר צוני אלהים ביד מלאכו אשר שלח להזהירני —

— האם תמצא עתה די כח בלבך לספר לנו ככל אשר

קרה אותך? — שאל גבריאל הנאמן.

— ה' השיב לי כחי למען אתנה צדקותיו ונפלאותיו —

— אם כן ספר נא לנו —

— שמעו רבותי, לפניכם אתודה היום כי חטאתי חטאת

גדולה בהפרידי בין איש לאשתו, בין אסתר בת בתי זהיתומה

באין אב ואם ובין אישה אשר גם היא יתום — בדברו בכה בכי

תמרורים — חטאת נעוריו זכרתי ואקשיח לבי ממנו ולא השיבותי

אל לבי כי אז היה עוד נער ולא ידע בין טוב לרע, אך כבר

נחמתי ממעשי זה ולוא ידעתי איפו הוא כי אז כבר השיבותי

הנה, אך באלהים נשבעתי כי לא ידעתי. ובלילה הזה בלכתי

אל בית התפלה ונר דונג בידי להאיר לי הדרך, והנה פתאים תמינה לנגד עיני, תמונה נוראה אשר למראיה בעתתני פלצות וכל עצמתיו רעדו, ולא יכולתי למוש ממקומי מרוב הפחד. והנה התמנה, מת עטוף בתכריכים ווקן גדול לבן לו, שולחת ידה למולי ובקול נורא כמו מעמקי שאול בא לאוני קראה: געטציל שמריה, הִשְׁעֵנָה אתה מת! — עיני השכו וקוסולי מעדו ואפול מלוא קומתי ארצה והנר נפל מידי ויכבה. אך עוד היה רוח באפי ואשמע את קול המת דובר אלי שנית: חטאה גדולה חטאת בהפרידך בין איש לאשתו אשר שניהם יתומים ואני אבי חיים יעקב באתי אליך להזהירך כי תמהר להשיבו אל אשתו, בעיר גמלה תמצאנו, ואם כזאת תעשה אתפלל בערך אל האלהים ויאריך ימך. — לבד מהדברים האלה לא שמעתי עוד מאומה כי רוחי עזבני ואתעלף, וזה לא כביר נראתה אלי גם נתי אם אסתר ותבך ותתחנן לפני כי אשיב את אישה אליה. לכן רבותי המצוה לכתוב זאת בפנקס הקהל למען ידע דור אחרון אצבע אלהים, ונמחה מהפנקס הוא את אשר עשה לפני חמש שנים, כי אלהים לא השב זאת לו לעון, אחרי כי שלח את מלאכיו בעדו ואיך נביאהו אנחנו במשפט? ועתה אדור נדר לפניכם רבותי, כי ביום אשר אקים ממשכבי אעשה דרכי לעיר גמלה להשיב את הנדח אל ביתי ייורש ביתי ונחלתי יהיה. — חרדות לבשו כל השימעים בשמעם את המקרה הנורא הזה ויאמינו בו כדברי נביא אלהים, וגם חשביה בעל המחשבה שכח בפעם הזאת מקרוא, „לא היה ולא יהיה“ . לבד אחד היה בהאספה אשר הניע ראשו כמו לא האמין בכל הנפלאות, הוא זבדיה האלמן, אשר היה שנית לאלמן במות עליו אשתו השניה זה כירח ימים. רבי חשביה ראה תנועות ראשו, ובלי כל ספק ירא פן יבא זבדיה בגבולו ויאמר: לא היה ולא יהיה, לכן מהר וישם אליו דברתו ויאמר: ולמה זה תניע ראשך? —

— יען כי לא אאמין בכל הנפלאות האלה —

— איך? מה? היתכן? — קראו אחרים פה אחד —

קבורת חמור

מי זה האמין זאת כי גם זבדיה היה לאפיקורוס? —
 — לא אפיקורוס הנני כי אם רואה בעין פקוחה — ענה
 זבדיה — היד אשר גנבה את הלבבות ואשר שלחה בכם את
 השדים והמוזיקים לפני ארבע שנים היא היתה בכל אלה כי
 ידעתי נאמנה אשר מהיד הזאת לא תבצר מזמה לעשות כאלה
 וכאלה — . כלם הביטו איש בפני רעהו בשממון, אך בפעם
 הזאת היה רבי חשביה הכופר בכל המאמין ויקרא: לא היה
 ולא יהיה, הן עיני רבי געמציל ראו את המת, ויעקב חיים
 איננו בעיר הזאת. אין זאת כי אם מת היה באמת, ומי יודע
 אם גם אז לא יד מוזיקים נחתה בנו, ויעקב חיים רק התפאר
 כי עשה כל המעשים הנפלאים האלה כי לא אאמין עד היום
 כי יד נער תעשה כל אלה — . זיקי שמחה הפיצו עיני רבי
 געמציל בשמעו דברי רבי חשביה וגם כל הנאספים הללו את
 חכמתו ויגמרו אמר לכתוב בפנקס הקהל גם את הנס הזה,
 ושם זבדיה היה לשמצה בפי כל יושבי העיר כי כחש במתים,
 וכלם חכו בכליון עינים ליום ישוב יעקב חיים אל העיר. וגם
 עיני זבדיה כלו מיחל ליום ההוא, כי קוה להוציא כנגה צדקתו
 ולהשיב חרפה אל חיק מחרפיו, אך מחלת רבי געמציל לא
 מהרה לעזוב איתו וכשני ירחים התהפך על מטתו בציריו,
 ולולא עמל אסתר אשר לא נתנה מנוחה לנפשה כל היום
 ושנה לעיניה בלילות מי יודע אם לא כבר באו דברי המת
 זרבי געמציל עמד כבר לפני כס שופט רמים, רק היא
 סעדתה על ערש דוי למען ישוב לראות בחיים וישיב לה
 את אישה אשר גזל ממנה.

בְּעִפְתּוֹ נִקְּשׁ פְּתִי.

בכבוד גדול שב יעקב חיים אל העיר אשר ברח ממנה
 בחרפה ודאגה זה פעמים. כאיש קדוש נערץ ויתנו לו מקום
 בראש בבית התפלה ומבחר העליגת היה חלקו, רבי געמציל

כתב צואה ויתנהו לראש ביתו וכספיו, אסתר הרגינה לברכה במאור פניה, ובהודע בעיר כי ידיו רב לו בשפת הארץ מטה ויתנו על שכמו משרת סופר הקהל אשר תעשיר את בעליה ותעשהו למישל בעיר ולנורא על כל סביביו.

המקרה האיר פניו אליו ברגע אחד וישלם לו משנה כבוד וטוב תהת אשר השביעהו צרה וחרפה עד הנה, ומה יחסר לך עיד? אמנם לא חסר לו מאומה רק יתרין היה לו; ומה צדק החכמים באמרם „כל יתר כנטול דמיו" היתרון הזה אשר היה לו, כי היה בעל הלשון הוא היה לו לחסרון לא יוכל להמנות. הוא הביא עליו רעות מעידו ועוד ירו נטויה להשליכו מכסא כבודו, להשיבהו עד דכא ולהדיחו מדחי אל דחי.

זבדיה האלמן היה מהראשונים אשר יצאו לקראתו לקדם פניו ברב כבוד, והוא הרבה להראות לו אותות אהבה לרגעים עד כי היה לאיבב נאמן לו, ואף כי אסתר אשתו יסרתו תמיד מהתחבר את זבדיה ותאמר כי לבה ינבא לה רעות מהאהבה הזאת, בכל זאת לא שמע לעצתה ויוסף אהבה לזבדיה. מי יודע אם לא שמע לדבריה לוא גלתה אזניו כי זבדיה זה אהב איתה וידבר באזניה דברי אהבה וגם נסע ימים רבים לבקשו למען קחת ממנו ספר כריתית לה, לוא השמיעה אותו כזאת אולי עבר עליו רוח קנאה ויתרחק ממנו, אך כלימה כסתה פניה לדבר כאלה, ועל כן לא ידע מדוע תפחד מפניו ויאמר תמיד כי הוא אך פחד נשים, אבל הוא איש ולא יפחד מכל. וזבדיה ידע לקחת לבו בהרבותו לו כבוד ותהלה ובשאתו אותו על שפתיו באיש אשר אין כמוהו בדורו. ואם לא אוהב נאמן הוא האיש אשר ידבר כאלה? ואף כי אם האיש הזה היא „חכם מדינה" ואם לא יחשב להטאת להסתיר מערכי הלב מעיני אוהב נאמן כזה? לוא היה איש מיג לב כי אז ירא ופחד מגלות לבו לזר, אך הן אמץ רוח ולב לו מאין כמהו ואם איש כמהו יפחד? לכן גלה את און זבדיה אוהבו הנאמן, כי יחשיב את כל בני העיר כסכלים המאמינים בכל שוא נתעה, והוא איש גדל דעה אשר ידע כי כל שיחותיהם ואמונתם מהבל יחד.

— נקל לאיש יודע דעת להטות לחפצו את האנשים האלה. ההילכים בחשך ויאמינו בכל הבל — אמר אל זבדיה בשבתם יחד בחדרו בגאון — ואקיה כי לא יארכו הימים ואני לבדי אהיה המישל בעיר וכל דברי יעשו, או אז אנסה לעשת חרשות למען פקוח עיני המִּזְבֵּיִם בסנורים למען יראו אור. הן הסכלים האלה יראו כי יש יתרון לבעל הלשון, כי על כן שמו אותי אלוף לראשם, הלא אני הוא הראש, ועל ראש הקהל רק השם הזה נקרא ולא יערב לבו אף לדבר דבר ולא רוחי, ומי עשה לי כל אלה, הלא רק דעתי שפת הארץ ובכל זאת ימאנו להירות לבניהם השפה הזאת לטוב להם כל הימים —

— בי נא, ידידי, לא דעתך הרימתך על — ענה זבדיה כי אם דברי המת אשר יצא מקברו לריב ריבך, וגם אם לא ידעת כתיב וקראו גם אז נתני על שכמך משרה כבודה. הן מן השמים נלחמו לך, ואיך לא יעריצוך כל בני העיר? וגם דעתך האם בעמלך או בחכמת לבך מצאת, אלהים חפץ ביקרך ויתן לך מנה אחת אפים בדעת ובכבוד ועל כן גְּעִלְיָהּ! — לוא התבונן יעקב חיים היטיב בפני המדבר בו, כי אז אולי ראה כי לעג על שפתיו, אך הוא לא התבונן ויקרא: וגם אתה זבדיה חכם המדינה האמין כי מתים יקומו מקבריהם וישליכו מעליהם עפר מִשָּׂא עשרה חמורים למען הישיע לחיים? — אל נא אהיבי, אל תלעג לי ואל תנסני לדעת השלם לבבי עם אמונתי, הנני ירא אלהים ומאמין במלאכיו ישלח כמוך, אף כי לא דעת התירה לי כמוך —

— אם כן תאמין גם אתה בלבב שלם, כי אבי ברח מקברו ויעשה דרכו עד כשולה למען תת חתיתו בלבב רבי געמציל שמריה? — שאל יעקב חיים שנית.

— ואיך לא אאמין? — ענה זבדיה בשפתי תם — האם אכחש באור שמש ובחשכת הלילה? הלא מפי רבי געמציל אשר עיניו ראו ולא זר את המת ואזניו שמעו כל דבריו שמעתי כל אלה, ואיך לא אאמין? הן רבי געמציל לא יכזב, ולמה זה יכזב ויוליך את כל העיר תועה? הן לוא בקש להשיבך

כי אולא דבר איש נגדו דבר, ועוד זאת, כי המת הניד לו גם המקום בו המצא ושם מצאך, ומי זה יכבד עוד לכו לבלי האמין בנס הנפלא הזה? גם לא אבין איכה על עלה לבך לחשוב כי אני לא אאמין בו באמונה שלמה? —

— צר לי מאד עליך — ענה יעקב חיים בסגור ראש ובלעג על שפתיו — אני אמרתי כי אדם אחד מרבבה מצאתי בעיר הזאת אשר לו לב, אך עתה אראה כי הסכלתי מאד, אכן גם אתה ככל יתר בני ההמון ורק אנשים כמהם יאמרו לך חכם מדינה —

— אנא אל תטפול על אולתי — ענה זבדיה כמתחנן — לך בע נאמן אגלה כל לבי כי בתחלה לא האמנתי גם אני בנפלאות כאלה, אך בפעם הזאת נוכחתי לדעת כי בינתנו קצרה מהשיג מעשי אל הפלאות, כי בידו לשנות משמרי תבל ולתת פה לעצמות יבשות, להקים על רגליה גויה בלה מרוב ימים, לתת רוח בתוך עפר ואפר והמה יעשו דברו ולמשמעתו יסורו. ואם הוא צוה יעשו גם מעשים זרים לרוחנו ונפלאים בעינינו ומה ידע אנוש אשר עם שדי? —

— אשר עם שדי לא אכחד — ענה יעקב חיים — כי בידו להכות בעורון רבבות אנשים, כי יבחר לו לעם עם פרא וסכל, וכי יתן את העם הזה הסכל למשימה ושמצה על סכלותו, אך העולם כמנהגו נוהג, המתים יקברו ויהיו לברות לשני תולעים, העצמות תיבשנה ותשובנה לעפר והרוח לא ישוב לעולם אל הארץ אשר עזב. רק דמיון פתאים יברא משחיתים לחבל כאלה; הוא יתן דברו בפי מתים ויעשה חפצו ביד שדים ולא יד אלוה תעשה זאת רק דמיון מתעה, או... — הוא החריש מעט זבדיה התבונן בפניו ועיניו הפיצו זיקי אש כעיני נמר עת יכין גוו להתנפל על לוחמו.

— או? — שאל זבדיה — או? —

— או איש דעת המתעה פתאים בחכמתו — ענה יעקב חיים כמנצח.

— חי נפשי כי לא אבין מליך, האמנם תכחש אתה

במתים אחרי אשר תשועה גדולה עשה לך מת ? ומה תשיב לי על השאלה אשר שאלתיך, איכה ידע רבי געמציל מקים מושבך ? לוא רק ראה המת ושמע קול דברו כי אז אולי אמרתי גם אני כמיןך אך דמיון מתעה התעהו לראית את אשר לא היה, אך גם מקום מושבך שמע מפיו, האם תאמר כי כה תגבר יד הדמיון להראות את איש דבר ברור ? ואם כן הוא הלא מאשרים המה בעלי דמיון כאלה כי יחזו נכוחות והנם כנביאי אל — והמת הלא אמר לו „השנה אתה מת” ובכל זאת

יחיה עוד —

— הן הוא אמר לו אם לא ייטיב את אשר הרע ואחרי אשר היטיב מעשיו סלח לו אלהים לעינו — אך בשאלה חדשה הן לא תשיב על שאלתי אשר שאלתי, השמועני דבר ברור התאמר כי כה יגדל כח הדמיון ? —

— לא אומר ולא אחשיב כזאת —

— ואם כן הלא תודה כי מת דבר אתו —

— גם זאת לא אודה —

— כחשביה בעל המחשבה תדבר היום הכופר בכל ולא

ישמיע משפט מדוע —

— אני הן כבר השמעתך משפמי —

— ואני הן כבר שאלתיך על זאת ומענה לא מצאתי —

— לא שמת לבך לדברי כי אז מצאת כבר מענה לשאלתך —

— דעתי קצרה מהבין דבריך —

— האם לא בשפה ברורה אמרתי לך כי אך דמיון מתעה

או איש דעת המתעה פתאים בחכמתו ? —

— הנה כי כן ! קרא זכריה ויפקח עיניו כמשתומם —

אבל מי הוא החכם אשר עשה כל אלה ? הן פה בעיר לא נמצא

איש אשר בקש בכל לבב כי תשוב הביתה לבד מאסתר אשתך,

וזאת לא אאמין כי היא הרהיבה עז בנפשה להתחפש בבגדי

מתים ולהפיל אימתה על אבי אמה —

— העוד לא תבין שרש דבר ? הוי חכם מדינה ! —

— אודה ולא אבוש כי לא אבין עד מה —

קבורת המור

– לכן אפקח את עיניך למען תראה נכוחות ולא תשוב
 לכסלה להאמין בשוא נתעה כהפראים האלה –
 – ואני אברכך בכל ימי חיי על חסדך זה –
 – היד אשר גנבה את הלביבות ואשר שלחה שדים
 ומזיקים בראשי החברה, היא הקימה גם מת מקבר לעשות
 חפצה –

– הבהקיץ ולא בחלום אשמע דבריך – קרא זבדיה –
 אתה היית המת אשר הפיל פחדו על רבי געמציל שמריה!
 האח ידידי גדולות פעלת, גדולות אין חקר, לחכמתך אין
 קצה ולאמץ לבך אין ערוך, חכם בחכמים ואמיץ בגבורים
 הנך ידידי וגאות אלבש גם אני בזכרי כי אוהב כזה לי.
 אמנם הבינני בינה איכה עשית כל אלה? הלא רחוק היית
 מהעיר הזאת או אולי גם סוד קפיצת הדרך לא נסתר מעיניך,
 אתה החכם כשלמה? –

– אמנם גם סוד קפיצת הדרך לא נכחד ממני – קרא
 יעקב חיים בשחוק מטוב לב – וידעתי כי במרכבה רתומה
 לשני סוסים ימהר איש לרוץ אורח ביום אחד מהלך חמשה
 ימים ברגל –

– בחידות תענה נפשי היום –
 – לכן אשוב וארנין לבך על כי עניתך ואשמיעך דבר
 אשר לא גליתי עד היום לאיש אף לא לאסתר אשתי ותראה
 מה רב כח איש הדעת –

– אם כה תעשה אדע נאמנה כי אהבתך אלי נאמנה
 וטהורה היא והיא תסמכני –

– הסכלים פה יאמינו כי מלאך גבריאל בא אלי בלילה
 אחד ויורני דעת שפת הארץ. הן אם את יוסף הצדיק למד
 שבעים לשון בלילה אחד מדוע זה ימנע ממני, אשר מתים
 יקומי מקבריהם למעני ללחום מלחמתי, את הטוב הזה
 להורותני אך שפה אחת? כן יחשבו המה אך אני אחשוב כי
 אם רק מפי המורה הזה לקח יוסף הצדיק לקח, כי אז לא ידע
 אף קרוא וכתוב בשפה אחת. אני למדתי השפה הזאת בעודני

בישיבה ובמסתרים הוספתי לקח בה ולא אחת ושתיים היה ספר טמא על הגמרא אשר בה הגיתי בלילה, וכן עשיתי חיל בשפה הזאת אשר ידעתי דבר בה עוד בימי ילדותי, כי גם אבי ידע לדבר בה אף אם לא לכל משפטיה, והדעת הזאת היתה לי לאוצר נחמד בברחי מפני חמת רבי געטציל, כי נודעתי בדרך במלון אל שר גדול וימשכני חסד ויקחני אתו למסעיו כעשרה ירחים, בערים אשר לא דרכה בהן רגל איש יהודי –

– וכמה החיית נפשך בימים האלה? שאל זבדיה ועיניו הבריקו.

– במאכל ומשתה – ענה יעקב חיים בשחוק.
 – אך הלא אמרת כי שמה לא ימצאו יהודים? –
 – הלא תדע משל עם הארץ „כאשר לא ימצאו דגים – אז גם הסרמץ לדג יחשב“, וגם אני אמרתי כזאת, ומה גם כי לאכול ברעב פקוח נפש הוא וידחה את כל התורה –
 – הנה אבין למליך, ומרגע לרגע אשתומם יותר על חכמתך, כי מלבי הוצאת מלים, גם אני כמוך חשבתי אך אני לא הרהבתי עז בנפשי להשמיע מחשבותי לאיש, ומה היתה אחרית דרכך? –

– אחרית דרכי היתה, כי השר החל להטות לבי להמיר דתי ויבטיחני כי יעלני על, אך לדבר הזה מאנתי שמוע. גם לבי נהה אחרי אשתי ואחשוב מזמה לשוב הביתה, והשר אשר אליו גליתי לבי חדל מפתות אותי להמיר דתי גם אמר לתמוך בימיני בכח זרועו, אולם לא חפצתי בכח הזרוע כי אם במזמה, כי ידעתי, כי אם אקח את אשתי בחוקת היר אז לא יתן לירבי געטציל אף גרה אחת, ומה אעשה אז? לכן אמרתי הן יעקב שמי וגם אני אביא במרמה ואקח את ברכתי בערמה וגמרתי אמר להתחפש בבגדי מתים ולתת חתית בלבבו למען יקדם פני בתרועה –

– האח! האח! – קרא זבדיה – ואתה היית המת?!

– אני, אני ולא מלאך, אני ולא מת – קרא יעקב

חיים בגאון – אני נגליתי אל רבי געמציל אשר קבר מתים למאות ויפשיט עור היתומים בבוא יום שלום כסף הקבורה ולא ידע חנות ואראהו כי ידו תקצר מקבר את המתים עד כי לא יוכלו צאת ממחבואם. השר אשר היה אחרי כן לראש כל פלך מאפליה אמר לי כי יחפוץ להושיעני בכל אשר אחפיץ, זכאשר גליתי לו מזמתי שחק בקול גדול ויאמר: הבה ואתן לך מרכבה רתומה לשני סוסים ושני אנשים ללותך בדרך לבל תִּעֲשֶׂה לך רעה אם תתפש בכף. – וכן עשיתי כי באתי הנה בהמרכבה. את בגדי הסירותי ואשים בגדי אחר השרים עלי והתהלכתי בחצות העיר ואיש לא ידעני ובלילה שמתו את התכריכים עלי ועשיתי את אשר עשיתי וביום המחרת שמעתי את כל אשר דברו בעיר על דבר המת, ואז עזבתי את העיר בלב מלא במחון ואשב בעיר גמלה עד אשר בא הגואל אלי ויקחני אתו. ועתה הלא תבין שרש דבר נמצא בהמת ותדע את ערך האמונה במתים ושדים וכחם ומעשיהם –

– לתודות לבי לך על התורה הזאת אין קצה – קרא זבדיה ברגש – התורה הזאת יקרה בעיני מפנינים וכל אבני חפץ, והיא תהיה לי לכלי חפץ מאין כמוהו כאשר תראה בעיניך ותודה כי לא כסיל אדם הוא זבדיה – ובכלותו דבריו קם ממקומו ויאמר כי עת לו לשוב הביתה.

י.א.

יְרַהֲבוּ הַנְּעָר בְּזִקְנָן .

שלשה המה בעיר כשילה אשר אם לא ישכימו לפתח הגבירים אז לא ימצאו מחיה, והמה: השמש בבית התפלה והחזן, ושר העיר, כן יתפארו בני עיר כשולה בגדל לבב. אמנם אף כי לא כופר בכל הנני כרבי חשביה בעל מחשבה בכל זאת אחשוב למשפט כי המה יפרויו מעט על המדה, כי אם אמנם אמת בפיהם, כי כאשר ישבח השמש להעיר את אחד מהגבירים לסליחות, אף כי לא כלם יבואו,

או כי יאחר מהביא את הלולב לאחת הנשים הגבירות, או כי לא ימהר לתת המלית והסדור לפני הגביר בבית התפלה ביום השבת, או ענוש יענש בלי חנינה וחמלה וידח ממשמרתו, גם אם אשה ובנים לו, למען ידעו השמשים ולא ירימו ראש, או כי ישכח החזן לדבר חלקות לאשת הגביר ולהלל בניה בתורה ובנותיה ביופי וצניעות וכלם יחד ביראת אלהים, או כי לא ירים קולו בברכו את אחד הגבירים בברכת מי שברך וכהמה חטאים ועינות אשר עליהם תאכל הארץ והגבירים ירעמו פנים, אמת הדבר כי לא יארכו ימי שבתו בעיר, אך על השר לא ימהרו לפקוד אפם, לא רק אם ישכח להעיר לסליחות ולהביא הלולב ולהרים קולו כמי שברך, כי אם גם אם ישכח להשכים לפתח הגבירים, גם אז ידעו חנות, בלי ספק למען יֵאָיֵא להשר הגוי כי ישראל רחמנים המה ויבואו לביתו, ועוד יתרה יעשו כי לא יראו פניו ריקם. אולם בזאת אמת תדברנה שפתי בני כשולה, כי שלום תמיד להשר עם היהודים בני העיר, ואם יחפוץ להתגרות אתם מלחמה ידע מראש כי ידחה ממשמרתו ותקומה לא תהיה לו עוד. אך השרים האלה כִּרְפָם בן חכמים המה ויראו את הנולד, וישיבו אל לב כי כל צוררי ישראל יכרתו, כי אלהיהם עמם תמיד בצרה להושיעם, ואם הוא יסתיר פניו מהם הן פני עגל הזהב ילכו עמהם תמיד ואת האלוה הזה ישנאו רק המחוקקים במדבר אך לא בארץ נושבת, ובראות השרים כי גם בני ישראל להאל הזה ישתחוו או ימהרו לעשות שלום להם ויקראו מקרב לב: אלהיכם אלהינו ולמה נבגוד איש באחיו! — כן יחשבו תמיד שרי עיר כשולה, ויעשו שלום לכל העיר, ואז שלום ומניחה גם להם, כי אז יוכלו לשבת בבתיהם ספונים ולא נמל עליהם לחפש ולבקש דבר עול ופשע, כי אם לביתם יבואי החוטאים ויאמרו: אמנם חטאנו וזה קרבנו — והוא רחום יכפר עון ויקבל המנחה ברצון. בני עיר כשולה היו מרבים להביא קרבן, על אשר חטאו ועל אשר יחטאו, ואם גם הרבו להביא מנחה במרם חטאו ידעו נאמנה כי לא תהיה מנחת שוא. האנשים האלה

בעשרת אלפים במספר ככתוב על ספר הנולדים, וכמספר הזה „נעלמית“ אשר אמנם נולדו ויחיו אך זכרונם לא בא בספר החיים. הן יבקשו אכל לנפשם, לא רק הנכתבים בין החיים כי אם גם אלה אשר בין החיים נפקד שמם יבקשו למלא בטנם וגם יולידו בנים ובנות, אשר גם המה ירעבו ויצמאו אם לא ימצאו טרף לנפשם ומה יעשה בעיר הזאת? איפו ימצאו אף לחם צר? אם אמנם עם קשה ערף המה, אך רק למוכיחים ומורים ומחייקים מקרב עמם יקשו ערפם אבל לא בדבר חית ידם ולוא נתן להם הרשיון לשבת באשר יבחרו ולסחר לכל אות נפשם, כי אז אולי לא הקשו את ערפם וחיו נפשם מעמל כפיהם בכשרון ויושר; ולכן כאשר נביא בחשבון את יושבי העיר ההיא אז נראה כי שרים וסגנים אין בהם, בעלי אחוזות ונכסים אין בתוכם ומה יעשה העם הזה, אם לא ישים אל המסחר פניו להשתחות לאגורת כסף; ובכן יחיו נפשם: אלה בקנותם סחורה בארץ אחרת בה קפה, ורעיהם בהעכירם את הסחורה את הגביל בלי מס, כי למה זה ישלמו מס בעד סחורה אשר לקחו בלי מחיר? ועל כן אין בית בעיר אשר אין שם „פגר“ (בשם פגר יכנו בני כשלה כל דבר האסור מטעם הממשלה) ובבוא שר שלוח לבקש עונות בהלשין אחד מהם על כל בני העיר ימהרו לקבר פגריהם ולטהר את הבתים, ובכן יסכלו כפעם בפעם עצת המלשינים אשר ייעצו לרעה ויצאו נקיים, ותפלתם בכל יום: ולמלשינים אלה תהי תקוה השמיע תמיד, כי דם המלשינים בראשם יהיה, ועל כן סמוך לבם בטוח ולא יפחדו מאיש אשר יפיל עליהם אימתו כי יגלה על עונם, אך הפעם באו מהומה ומבוכה על העיר וצרה אשר לא ידעו שחרה; שר עם מחפשים באו העירה מבלי אשר הודיעו בתחלה לשר העיר דבר ויחפשו בכל בתי העיר וימצאו פגרים אשר לא היתה להם קבורה הרבה יתר מאשר קוו וישימו כבלי ברזל ברגלי האנשים אשר בביתם נמצאו ויובילום כעשרים וחמשה במספר לעיר הפלך. שר העיר נבעת מאד וידאג לנפשו וכל הקהל היו כאובדי עצות, גם עגל הזהב לא הואיל ביום

עברות ההוא, כי השר המחפש לא כרע ולא השתחוה לו, ומה יעשו להנצל? לכן קראו כל עשירי העיר ראשיה אספה להועץ מה לעשות.

לאסוף אספית לא דבר יקר הוא בעיר כשולה, כי כמעט בכל שבוע יתאספו מנהלי העיר למען התייעץ, ותמיד יגמרו אמר בהאספה כי יקראו אספה בשבוע הבא וכן יעשו גם בשבוע הבא, הן לא יקחו שכר מקפות העדה חנם מבלי עשות כל מאומה מה להם לעשות בצרכי העדה? הן החוטאים לא יתפשו תמיד בכף. ולהרים תרומה לצבא נמל עליהם רק פעם אחת בשנה, לכן יקראו וישובו ויקראו אספות, אך בפעם הזאת התאספו לא למען לגמר אמר לאסוף אספה בימים הבאים כי אם למען מצוא עצה ותחבולה להנצל מהרעה אשר נכת פניהם. הן עשרים וחמשה מטובי העיר הובאו בית הכלא ויד המשפט נטויה על כלם אין נקי, לכן התאספו כלם לא רק המנהלים, כי אם כל העשירים ובעלי הבתים אל חדר אספת הקהל, כמתנגדים כחסידים שכחי ביום ההוא דברי רבותיהם תמיד אשר יריבי בחזקה אם לאמו ברוך שאמר לפני הודו או הודו לפני ברוך שאמר וכאוהבים נאמנים באו לעזור איש לרעהו. רבי אליקים ראש הקהל יושב בראש ולימינו ושמאלי יושבו המנהלים והגבירים ויתר העם יעמדו על רגליהם וימלאו את הבית מפה לפה. הראש פתח פיו ויאמר: רבותי, הן כלכם תדעו את הרעה אשר מצאתנו, הבו עצה הלום —

— עצתי אמונה — קרא אליהו גביר העיר — כי נשלח שלוחים אל עיר מאפליה אל שר הפלך ויכפרו פניו במנחה יקרה, חמשת אלפים שקל כסף אתן אני ואתם תנו איש איש כאשר תמצא ידו —

עצתך טובה ונכונה — ענה שלמה הסוחר — וגם אני אתן שלשת אלפים, אך להשמעות אזנים שמענו כי השר לא יתרצה בעד כל כפר כי הוא שונא בצע ויבקש משפט, ואיך יערבו השלוחים את לבם להביא לו מנחה? ומי יודע אם לא ישים כרגע כבלי ברזל ברגליהם על כי נסו דבר אליו? —

קבורת חמור

— לדבר הזה אל יפול לבגם — ענה יקותיאל השתדלן,
 (כן יקרא המוציא והמביא כל דברי העדה אל השרים) — אני
 ראיתי עופות רבים כאלה, אשר בתחלה יפילו אימתה על כל
 סביביהם ויקראו בקול גדול כי הנם נקיי כפים, וכל אלה רק
 למען ירבו לכפר פניהם, ואני אימר לכם כי אם לא יאות
 לעשרת אלפים יעשה זאת למען החמשים —

— ומה תעשה אם לא יאבה גם לכפר פנינו בעד
 חמשים ואם יקריבך למשפט על כי נסית להטות לבו בשחד —
 שאל שלמה.

— הן לא תמול אני ואדע להתיצב לפני שרים, גם השר
 אשר היה לפניו אשר טהר כל טמא ואשר הוציא לחפשי גם
 מרצחים לעין השמש אך אם נתנו כפר נפשם, גם הוא השליכני
 אחרי הדלת והמזווה לוא אמרתי כמו פי כי אתן לו שחד, הן
 שר גדול כמהו לא יקבל שחד; אך כאשר שכחתי טבעת
 משבצה באבני חן אשר אלף כסף שלמתי מחירה על שלחנו,
 או מרכבה רתומה לשני סוסים יקרים בחצרו, אז לא שלח אחרי
 לקחת את השכחה, כי אם שכח גם הוא כל הנעשה כאשר
 שכחתי אני את היקרות ויוצא לחפשי את האסורים אשר אמרתי
 כי קרובי ובני משפחתי המה ואני אערבם כי לא ישובו
 לכסלה, וכן אעשה גם הפעם: אני אשכח צרור כספי על
 שלחנו וידעתי נאמנה כי גם הוא ימהר לשכוח בראותו כי
 חמשים אלף כסף בו —

— ומה נעשה אם לא ישכח ? —

— אז נבקש עצות חדשות, הן לא בפעם הראשונה
 מצאה אותנו רעה כזאת ואלהים הושיענו בצר וכן יושיענו
 גם הפעם —

— אבל אחי אל תנסו את ה' — קרא אחד מהיושבים בצד
 הראש בעמדו על רגליו. האיש הזה היה כבן ששים וחמש
 שנה, איש תאר, וקנו הלכין יורד עד חזהו ועל פניו תלין מנוחה
 ומעיניו נשקפים חסד וישר — אל תנסו את ה', זכרו כי מידכם
 ואף לכם, ואיך תבטחו בתשועת ה' ? הישמע אלהים בקול

איש משגע אשר ישליך נפשו אל מצולת ים ויאמר באלהים
בטחתי לא אירא? הוטיבו מעשיכם ואז יהיה שלום לכם –
– לא עת היא לשמוע מוסר כי אם לבקש תחבולה –
ענה השתדלן.

– לא עת היא לכם כעת לשמוע מוסר ואחרי מתי
תשמעו? השמתם לבכם לדברי אשר דברתי אליכם זה פעמים
אין ספורות? האם לא נבאתי לכם מראש כי יקדמיכם ימי צרה
על הקשותכם ערפכם ותמאנו קחת מוסר? וגם היום תאטמו
אזניכם ולא תשמעו, עד אשר בחבלי חמאתיכם התמכו ולא
תוכלו צאת מהם. האם לא יסרתי אתכם מהעלות אף יעקב
חיים עליכם חנם? מדוע הדחתם אותו ממשמרתו בלי חשבון
ומשפט ותמלאו פניו קלון בתוך קהל ועדה? הן הוא לא עשה
לכם רעה וכלי חפץ היה להעדה ואתם באולתכם זכרתם חמאת
נעוריו ותדיחיהו משאתי, והוא לא בקש לעשות לכם רעה גם
אחרי כן רק כי השיבוהו אל מקומו, ואתם מאנתם הקשיב
ועתה פרי מעלליכם תאכלו. הוא איש הלשון ואמיץ לב אשר
לא יחת מפני כל ואף אם יצלח בידכם לכפר פני השר מי זה
לידכם יתקע כי לא יוסיף להציק לכם ויקריב דברו עד עיר
המלוכה ויביא עליכם צרות חדשות. הן הוא לא יחשוב זאת
לו לעון אחרי כי אתם נחרתם בו ותעטו עליו כלמת עולם,
לכן לא יחוס גם הוא ולא ירחם. שמעו אחי הפעם בקולי
לשוב לכם כל הימים, השיבו את יעקב חיים למקומו, והזהרו
ברוחכם מרדוף באף את אחיכם גם אם לא ישרו דרכיו
בעיניכם או אז יהי שלום לכם, כי התחת אלהים אתם, כי
תביאו במשפט את החוטאים לו? אלהים היא ויריב ריבו
ואתם בקשו שלום אם תחפצו לשבת בשלום –.

קול המון נשמע בבית בכלות האיש לדבר. אהדים
השמיעו כי בצדק ומשפט דבר, אך הרבים קראו מלא כי הוא
יתן בדברו יד לפושעים, ולולא היה המדבר איש גדול לאחיו
בשוא פנים עשיר וגדול בתורה מי יודע אם לא רגמיהו באבנים

-- הם! – קרא הראש ויתנשא ממקומו.

-- הם! -- קרא שנית אחרי כי ההמין קרא עוד בקול המולה גדולה -- הם! הן להתייעץ ולא לריב התאספנו הנה, אליך רבי אהרן אשים דברתי, ידענו כלנו כי איש תמים וישר אתה, ולך רוח נדיבה, אך גם אתה תדע כי לא איש אכזרי הנני גם אני, אך שלום העדה אדרוש, ואם נתן יד למלשינים ונתן להם חפצם או ירימו ראש ולא תהיה לנו תקומה, יאבד אחד מהקהל ולכל העדה יהיה שלום. חמשים אלף נתן לשרים ולא גרה אחת למלשינים למען יראו כי אזלת ידם לקום נגדנו. הן המלשין הזה יעקב חיים הרבה לפשוע ויכחש בה' ובתורתו וילעג בשאמ נפשו לכל הקהל ויאמר כי יטה ידו להסיר לבב בנינו מאחרי האמונה, ואם איש כזה יהיה לסופר ונאמן הקהל? אנחנו הסירונו אותו ממשמרתו בצדק ויושר ואם הוא חרץ לשונו וילשין אותנו -- מלשין הוא, משחתו בקרבו ועל העדה המצוה לבער את הרע מקרבה -- אבלי מי זה ראה את מעשיו הנוראים אשר תאמרו? אולי שקר הוא ולא עשה אף אחד מאלה ורק חנם תמפלו עליו חטאת? --

-- זבדיה עמוד והעיד ככל אשר שמעו אזניך -- קרא ראש הקהל.

זבדיה התנשא ממקומי, עיניו הפיצו זיקות ולשונו חצבה להבות בדברו וישא קולי ויאמר: מורי ורבותי! הלא ידעתם כלכם כי איהב נאמן הייתי ליעקב חיים, ורק בהודע לי כחשו ומעלו אז הסירותי אהבתו מלבי בחזקת היר, אף כי נפשי מרה לי מאד. לכבוד אמינותי שכחתי אהבתי ולכבוד אמונותי אדבר הפעם. בפיו אמר לי כי נסע את השר למרחקים ויאכל וישתה עמו כאשר מצאה ידו, גם ממרק פגולים ובשר החזיר לא משך ידו, הנשמע כזאת בכל מושבות בני ישראל? ! בפיו ספר לי כי הוא התחפש בבגדי המת ויעשה את השערוריה הגדולה, באזני שמעתי כי נתן את כל בני העיר לפראים וסכלים ויתפאר כי יקח בידו הממשלה על כל העיר למען יכביד אכפו על כל בני הנערים כי ילמדו שפה ולשין תחת אשר עד כה

שמי רק בתורה כל מעינם. כאלה וכאלה ועיד תועבות גדולות
מאלה אשר אבוש להעלותן על דל שפתי בתוך קהל ועדה
השמיע במו פיו ויתהלל בחטאתיו אשר לשמען תצלנה אזנים.
ואם איש כזה יבוא עוד בסוד ישראל? מימר הוא ובין בני
ישראל לא יחד כבודו -

- השמעת? רבי אהרן - קרא הראש כמנצח - כי
אוהב נאמן יעיד בו -

- שמעתי שמעתי - ענה רבי אהרן במנוד ראש - אך
לא אאמין למשמע אזני, הן המלך החכם אמר על כל פשעים
תכסה אהבה ולוא אהב זבדיה אותו כי אז לא גלה על עונו,
ואם כן אות הוא כי לא אהב אתו, רק שוחה כרה לנפשו.
ועוד זאת הן חכמינו זכרם לברכה הרצו משפט אין אדם משים
עצמו רשע, ולא אאמין כי יעקב חיים יבער ויכסל להאשים
את נפשו בחטאות נוראות כאלה, ובשלישית הן לא נוכל לחרוץ
משפט על פי עד אחד, ומה גם אם העד הזה חשוד בעיני,
כי הוא היה לממלא מקומו - . כסוס שוטף עת תגע בו יד
מכהו כן סער זבדיה ממקומו בשמעו דברי אהרן. אך כרגע
הבליג על סערת רוחו וישך שפתו בשניו וידום רגעים אחדים.
ואחרי כן פתח פיו במנוחה ויאמר: היום שמעתי חרפתי מפי
איש אשר לא פללתי שמוע כזאת מפיו, ואם כי לבי עלי דוי
אחרי שמעי כל אלה בכל זאת לא אשכח את כבוד האיש
המדבר ואוהר ברוחי ורק להצדיק נפשי אחפוץ ואשיב על כל
דברי מחרפי; אם אמנם אהבת נפש אהבתיו, אך לכבוד
האמונה יראתי מהחריש והתאפק פן יקרה גם אותי עון, וזאת
יעידו ראש הקהל והנאמנים כי בלב נשבר ספרתי להם כל
אשר שמעתי והתחננתי להם כי לא יפקדו עליו אפס ולא ימהרו
להדיחו ממקומו, וגם דברי חכמינו אשר אמרו אין אדם משים
עצמו רשע לעולם יעמדו, אך המה לא ירשיעוני, כי הוא לא
חפץ לעשות עצמו רשע כי אם למען יהיה כחכם בעיני התפאר
כי כזאת וכזאת עשה. ובדבר המשפט אשר עש על פי עד
אחד הן המשפט לא לי הוא, אני הייתי העד ולא השופט

ובעד נאמן נכון הנני להשבע בשבועת האלה כי כל דברי כנים
ונאמנים, ועתה העוד לך מלים להרשיעני? —

— עוד לי מלים להרשיעך, הוי איש זמה וזמזמה! — קרא
פתאים קול קורע לב. כל בני האספה השתוממו לשמוע קול
אשה בתוכם וישאי עיניהם ומה השתוממו עוד יותר בראיהם
את אסתר אשת יעקב חיים מתפרצת אל תוך הבית ובשתי
אזרעותיה תחצה את העומדים ברב כח כלביאה עת תעמוד
על נפש עולליה — עיד לי מלים, בליעל, וכל הקהל ישמע
וידע נבלותיך. שמעו נא רבותי, האיש הבליעל הזה נסה
לפתות לבבי לזמה כאשר הייתי עגינה מאישי, הוא בקש לתת
לאבי אמי רבי געמציל זכרו לברכה כסף כפירים למען אהיה
לו לאשה, היא נסע ימים רבים לבקש את אישי למען יקנה
אתי מידו בכסף מלא, וככלב שב יל קיאו כן שב לביתנו
ויוסף דבר זמה באזני עד כי ענית: בקול פחדים כי אם לא
ירף ממני אז אשמיע נבלתי בקהל, ואז בכה והתחנן אלי כי
אסלח לפשעו ולא אתנהו לשמצה, ועברתי שמר בלבו
הבליעל הזה, זאת ראיתי בעיני כי בעינים מפיצות אש הביט
בי תמיד, וכאשר קרה המקרה את המת לאבי אמי, אז היה
הוא הראשין אשר אמר כי יד אישי היתה במעל הזה. הלא
הזכרו רבותי, כי בדבר הזה העלה אף כל השומעים ויתניהו
לחרפה, ועל כן רעה לאישי למען יכרה שוחה לנפשו. רבותי
אם לא תעשו משפט כאיש הזה אז אין יראת אלהים במקום
הזה וכלכם רשעים כמהו! — כה קראה בכל מאמצי כחה
ותפול ותתעלף, והשמשים מהרו להוציאה מהחדר למען
השיב רוחה לה.

שממון תמהון קצף ופחד נראו על פני כל הקהל, ואת
אשר לא עצרה כח יד ראשי הקהל אף לא שרי הממלכה אורו
פעלה ועשתה האשה בדברי פיה, כי כרגע היתה דומית
מות בכל החדר. דממה בבית אספת יהודים! ההיתה כזאת
בימיהם או בימי אבותיהם?

— ומה תאמרו עתה? שאל רבי אהרן במנוח ראש.

כל הקהל החריש וכלם הביטו בזבדיה לראות מה ישיב על תוכחת האשה .

— מה אומר ומה אדבר ? — קרא זבדיה בקומו ממקומו , פניו חורו כפני מת ושפתיו צללו — בשם אלהים חיים אשבע כי כל דבריה שקר המה , כי רק מעברתה על כי העידותי באישה רעה בקשה לנבל שמי ובאלהים חיים נסמכתי כי יוציא צדקתי אור —

— הלא בדברים כאלה יוכלו כל החוטאים להצדיק נפשם כי ישבעו בשם ה' ויאמרו כי יבטחו בו כי יעמוד לימינם . אך מי פתי יאמין לדבריהם ? — קרא רבי אהרן .
— הן זאת נראה עין בעין כי רק מקצפה דברה כזאת — ענה ראש הקהל אף הוא חלקו .

— אשה פסולה לעדות — ענה גבריאל הנאמן .
— נשאל את פי רב העיר — קראו אחרים — והיא יורנו מה לעשות את יעקב חיים ואת זבדיה , כי הוא לא ישא פני איש —

— לשאול את פי רב העיר ? — ענה ראש הקהל — ואתם המרם תדעו את אשר יענה אתכם ? הלא אחת ידבר תמיד בבוא עלינו צרה : אל תחטאו לחקי הארץ ולא תיראו מפני יד הממשלה —

— כאלה ידברו כל ישרי לב — קרא רבי אהרן בעז — אל תחטאו ולא תפחדו מאיש , הן כבר נביתם במסה ותראו כי תעבדו עבודתכם ותחרפו נפשכם לזרים , אתם תעבדו בזעת אפים וחייכם תלואים מנגד תמיד והשופטים יאכלו כל יגיעכם , ומה תי אחרית כל אלה ? שימו לבכם למצוא הית ידכם בכבוד או אז תשבו בטח , ולא תתנו שם ישראל לשמצה בפני המלך והשרים . מי יודע אם לא כבר נפתחו לפנינו כל הערים אשר שעריהן סגירים לפנינו כהיום לולא עלתה צעקת השרים תמיד באזני המושל כי אנשי מרמה ובוגדים הננו . הן המה יעשי זאת בעקבה , את כספנו יקחו ויוציאו דבתנו רעה אל המלך לבל יחננו וירחמנו , למען יוסיף להושיבנו במצור

ומצוק, בערים אשר אין בהן כל מחיה, למען נוסף להחזיק בתרמית והפז פרי מעללינו יאכלו. השיבו זאת אל לבכם בטרום ותנגפו רגליכם והועיל לא תוכלו –

– אבל אתה תשוב תתהפך המיד בדברי מוסרך ולא תצא תחבולה לנצח – ענה ראש העדה אף הוא בקול עז – הן גם אתה ידעת כמני, כי גם אם נזכה דרכינו ונהי כבני אלהים גם אז יוסיפי השרים להציק לנו וירבו כעשם עמנו על כי לא נתן כפר נפשנו; הן לא נכחד גם ממך כי השרים ימאסו משפט, וכאשר יראו כי נישר דרכינו ישימו לנו עלילות נוראות למען הפשיט עורנו מעל עצמותינו, ומה נעשה? הנשוע לעזרה למלך? והמה לא יתנו אותנו לגשת לפני כסא כבודו, ידענו נאמנה כי לוא ידע מכל הנעשה עמנו כי אז שב לבבו לחננו, אך הנה השרים סכו דרכינו בסירים מעבור תפלתנו לו, ומה נעשה אנחנו? המסים יגדלו מיום ליום ויכבירו עלינו עשר פעמים מעל כל יושבי הארץ בעת אשר משפטנו יגזלו. אין דרך ואין עצה אחרת בלתי אם למות כלנו אנחנו ונשינו וטפינו ברעב, או ללכת בדרך אשר התיצבנו עליו, אך האם נוכל למות בעוד אשר ריח חיים באפינו? נקל לך להטיף מוסר, לך אשר נחלת בית והון מאבותיך ותשב כהדרך בוטח על התורה והעבודה, וכן יאמרו כמך כל אלה אשר ישבו כלואים בחורם ולא יצאו מארבע אמות של הלכה חיצה, אך לא בן ישפטו אלה אשר ראי ארחות חיים, המה יודעים כי כל בני האדם אדם המה, לא רק אנחנו נשלח בסחורות אסורות ידינו, עם הארץ יעשו זאת אלף פעמים יותר ממנו ויעשו עשר ויצליחו, אך להם הן נתן הרשיון לחיות ולעשות כחפץ לבם, ואם גם כלם יחד יפשעו לא ירים איש את קילו להגיד להם פשעם, והשרים לא ירימו ראש לדכאם, לא בן אתנו יתנו כעפר לרוש ויובילונו בדרך התרמית ביד חזקה לטיב לרם, למען יבנו ארמינות ויקנו מרכבות וכבודה רבה, ומכל עמלנו ישאירו לנו אך עצמית יבשית, אך לחם צר אשר בנפשנו נביא אותו. הן ידעתם כי גם אני לא שלחתי

ידי מימי בסחורה אסורה, ולוא גם ידעתי כי אהיה בין לילה לאיש אוצרות גם אז לא עשיתי כזאת, אך חית ידי הן נמצא לי בכבוד, אבל מה יעשו אלה עניי הצאן? חמשה עשר אלפים בעיר הזאת ימצאו טרף לביתם רק בדרך הזה, ואיך נוכל לאמר להם השליכו טרף מפיכם ושבבו בבתיכם עד אשר התמו ברעב אתם וביתכם יחד. ידעתי כי תשיבני כי עלינו העשירים לעזור להעניים, אמנם כן הוא וכן נעשה, ואין עיר בארץ אשר שגבה מעירנו במעשה הצדקה, וזאת תעידנה הישבות והבתים לתלמוד תורה וחברת מחזיקי יתומים, גמילות חסדים, תומכי דלים, סומכי חולים והכנסת כלה ויתר החברות אשר לצדקה וחסד כוננו, אך מה יועילו אלה להעם הרב הזה? ואם נתן להם את כל כספנו נדל אנחנו והמה לא יִשְׁעוּ, כחמשים העשירים אשר בעיר לא ימלאו חסרון חמשה עשר האלפים, ובמה יחיו נפשם אם לא בסחורה האסורה? ללמדם מלאכה? אבל למען מי יעשו מלאכתם, הן כל החיטים ותופרי המנעלים וחרשי העץ והנופחים בפחם וכהמה כלם מבני ישראל המה, וראה והתכוונן לחייהם, האם לא ישישו אם ימצאו די להם ולבניהם פת חרבה בעמלם כל היום? ואם עוד ירבו בעלי המלאכה הן גם פת חרבה לא ימצאו ועל כן אשוב ואשאלך: במה יחיו אלה את נפשם ונפש ביתם? ואם גם שאיל יחטאו בפעלם ומשלח ידם גם אז לא נוכל להביאם במשפט קשה, בשומנו אל לבנו כי עמיפי רעב ואסירי עני יעשו כל אלה, ואף כי על דעתנו לא יחטאו. הן אם השיפטים והשוטרים אשר מנתה הממשלה אותם לשים עיניהם על המשפט כי יכין בארץ ולחמם מירי הממשלה נמצא, אם המה השומרים לראש המשפט, יבגדו בו ביד רמה, ולא רק כי לא יבקשי להעמיד משפט כי אם גם יכבדו אכפס על השומעים בקולם להפירנו בעד בצע כסף, ואם המה יקחו שוחד ויבקשוהו איך נפקוד על האמללים אשר יקנו את חייהם וחיי בני ביתם בשוחד ההוא? החוב הראשון והקדוש על כלנו הוא להחיות את נפשנו ונפש ביתנו ואם לא נוכל עשות זאת בישר הן החובה קבורת חבור

עלינו לעשות זאת בשוחד. ומי זה אשר יערב לבו עוד להטיף מוסר כזה על אזני הטובעים בגלי ים צרה? ינסו כל אלה אשר דבר להם במסחר הארץ לקפוץ ידיהם ואם גם יצדקו כמלאכי אלהים היקומו במשפט? אך לא! כי אביד יאבדו! – ואך עוד זאת מי זה גזר אמר כי הכחורה משלח ידינו אסירה היא? מדוע אסרו עלינו לסחר בה? האם בגד ומעל היא להארץ אם נמצא היינו בכשרון ידינו? הנה אנחנו השכלנו למצוא עשב אשר בידינו לעשותו כעשב המהעע היקר מאד, ומה עול מצאה הממשלה בכפנו אם נעשהו? על הממשלה היה לתת חק לבל יוני בו את הקינים ולבלתי מכור אותו ברמיה כי אם לאמר לכל כי מוצאו מהארץ הזאת הוא, ועלינו גזרו לבלתי עשותו, מיראה פן ימעט ממחיר המהעע בעבורו? ובדבר הזה נתנו יד לפשוע פעמים, כי אלה העישים אותו ישימו עליו גם חותמות כחותם המלך. – הנה רבים בנו אמנים נפלאים אשר ישנו תאר עורות הביברים בשומם בהם שערות לבנות ואזו יהי מראיהם כמראה עורות הביברים מקאמטשטקא היקרים מאד מאד, ובדבר הזה יחיו נפשם אלפים בעיר הזאת, ואם חטא חטאו בעשותם מלאכתם זאת? וגם הדבר הזה נאסר יען כי עורות הביברים להממשלה הם ויפחדו פן יזל מחירם כאשר יעשו אחרים בתמינתם. ובכן נטל על העושים אותו לשום עליהם גם חותמות כחותם המלך כמי הובאו מעל לגבול, וכאלה המה כל העונות אשר טפלו עלינו. לוא היו בני עם הארץ העושים כאלה, כי אז הללו אותם בשער על כשרונם ויתנו להם ידים להרחיב גבול מסחרם ומשלח ידם, ואך עלינו תתך כאש חמה השרים. אנחנו נעבוד עבודה פרך ובכל זאת עצלים הננו בפי אלה השרים אשר לא יעשו מאומה; בעמל כפינו נביא לחמנו והעמל הזה יחשב לאון, ואף אם נזכה את ארחותינו כשרפי מעל גם אז בשחת יטבלונו ויתעבי שמנו, ומה נעשה להחיות את ההמון הרב? הבה עצה הלוים איך נציל נפשנו מהרעה הזאת, ואם בידנו לעשות כדברריך נמהר לעשות וכלנו נברך שמך כגואל ומושיע ואם אין בידך להישיע למח

תוסיף על מחץ לבבנו עיד מכה להראותנו שברנ בעת אשר קצרה ידינו מהושיע? — קל הדובר נחבא ולא יכול דבר עוד ודמעות כשני נחלים פרצו על לחייו ועל זקנו הארוך וכל הקהל נתנו קול בכי נורא מאד, אשר לוא הגיע עד אזני המושל בלי כל ספק נהפך לבו לטוב להם, אך קולם נחבא בחדר האספה וקל צריחהם עלה תמיד באזניו ועל כן בכו וירכו לבכות עיד במסתרים תשעה רחקה מהם.

גם רבי אהרן גם יתר האספה החדושי זמן כביר, ואחרי כן התערר וימחה דמעה מעל פניו ויאמר בקול מר: ידעתי צרת נפשכם אחי ובצרתכם לי צר, ולא להוכיחכם על פניכם באתי הנה רק להזהירכם לבל תיסיפו אולת על פשע, ולבל תרבו צורריכם חנם. שלחו וקראו ליעקב חיים ודברו עמו שלום, הן תלמיד חכם היא ואף אם חטא ריח תורה שבו יחזירהו למוטב וישיב מדרכיו ויהיה ככל ישרי לב, וכאיש כזה אשר ידו רב לו בשפת הארץ נמצא תמיד חפץ. אף כי חלילה לנו מהעלות עוד אפו עלינו, אחי, הרבו לחשיב בטרם תחרצו משפט, שימ דברי אל לבכם והיו לאנשים חכמי לב הדואגים לשלום עמם ועדתם. — ראש הקהל לא ענה ופניו העידו בו כי פוסח היא על שתי הסעפים, וגם מיתר הנאספים לא נמצא איש אשר ידבר נגדו, אך זבדיה אשר כבר שב למנוחתו קם ממקומו ויעף עין בהאספה ויקרא בקול עז: נפעמתי רגע ולא ידעתי דבר, כי בפעם הראשונה בימי חיי דברו עלי תועה ויחשדוני בדברים רעים אשר לא עלו על לבי. ענו בי אחי, אם עשיתי לאיש רעה ואם לא נכין הייתי תמיד לנהל בעצתי כל מבקש עצה מפי? יקומי כל היודעים עולה בי כי חטאתי לאלהים במרד ויגידו חטאתי בקהל, אמנם גם אני אך אדם אני ולא מלאך אלהים וגם אני חטאתי ופשעתי אך כאדם בשגגה ובלי דעת אך לא בבגד ומרד, כי את האלהים אני ירא, וגם הפעם אשא קולי למען כבוד אלהינו ואמונתנו וקהלתנו. האיש הזה אשר הרחניהו עשה כל עול ויתפאר בו וסופו הוכיח על תחלתו, אין לי לבקש עדים לה בי כ

בנים כל דברי, אהרי אשר הוא בעצמו יתן עדי ויצדיקני, סופו יוכיח על תחלתו, כי קם כבוגד ויכה אותנו בלשון להביא עלינו רעה נוראה ולתת שם ישראל לשמצה, ואם יעשה כזאת איש אשר נגעה יראת אלהים ואהבת עמו בלבו? ומה חפץ לנו באיש כזה? הלמען ידע יותר מיצאני ומבואנו ותהיה לאל ידו למסור אותנו בידי השרים תמיד? ואם גם יעשה שלום לנו, זכרו אחי כי אנחנו נתרפס לפניו ונבקש ממנו סליחה, והתרמו כי הנמר יהפך פתאום לכבש תמים, וכי לא ישוב להרים ראש? האיש כמהו אשר למען כבודו מסר עם ה' בידי שוסיו לא יגדיל עלינו עקב ולא ידרוך עלינו ברגל נאיה ולא ימשול בנו באכזריות חימה? ההוא אשר התגאל במרפה ובתועבית אחרות דבר ולא יקים דברו להסיר לב בנינו מאחרי תורתנו ואמינתנו? אם תבקשו להיות נבזים ושפלים, נדכאים ונאנחים תחת שבט המושל האכזרי הזה, אם תחפצו כי חייכם יהיו תלואים תמיד מנגד, אם תאבו לפחד תמיד כל היום, אם נפשכם תתאוה להדית בניכם מאחרי האמונה, ולהשבית זכרון התורה מקרב העיר הזאת, אשר היתה תמיד כחומה בצורה לאוצר התורה והיראה – אז שלחו וקראי לאיש הזה ועטרוהו כבוד והושיבוהו לכסא כבוד מרום מראשון, והוא יהיה שופטכם והוא יהיה מורכם ומוראכם והוא יהיה לכם לאלהים ומלך, ואני אף כי במסתרים תבכה נפשי לא אוסיף דבר, כי אם אמחר ואמכור ביתי וקניני ואעזוב עיר מילדת אבותי אשר שכחה אלהי אבותיה וארחיק נדוד. מי לאלהים חדשים ירים קולו למען המלשין, לא אשא שמו על שפתי! –

כלם החרישו ולא ענו דבר, לבד מרבי אהרן אשר קם שנית ויקרא בקצף: בסגורים הַפִּיתֶם כלכם, קללת ישעיה הנביא באה ונהיתה, הנער ירהב בזקן ותעלולים ימשלו בכם, איש אשר אין לו לא תורה ולא יראה, לא יחש משפחות ולא יחש עצמו ישא ראש ויורכם דעת, וכלמה לא תבסו פניכם? עיני העדה מנהלי עיר כשולה המפארה בכל הארץ יחרישו

וידמו למו עצת בן בלי שם! דעו וראו כי רעה נגד פניכם. האיש הזה שינא הוא ליעקב חיים כאשר תראינה עיניכם והוא יחפוץ לעשית אתכם כלכם לכלי מעשהי לתת נקמתו באיש חרמו. אל התנו יד לפושעים, אחי, אשר יסבבנו אתכם בכחש וישאו שם אלוה ואמונה לשוא, אל תשמעו לחקת לשון הנחש אשר זה דרכו להפיח קריה בריב ומדנים, ואם לא תשמעו ותלכו אחרי המהביל אתכם בחזון שוא, ידעו הדעו כי מרה תהי אחריתכם, כי כל אשר ינבא לכם על יעקב חיים יעשה הוא לכם. דעו וראו כי הזהרתיכם היום. הנני זקן, אין אונים וקצי מי יודע אם יאחר לבוא, ואולי לא תראינה עיני בהנחמכם וביללכם משבר רוח על אשר עזבתם עצת הזקן ותלכו אחרי עצת נער נעור מתורה ויראה, אך אני אקדם פני הרעה ולא אוסיף לבוא בהחברתכם ולא אוסיף דבר משוב ועד רע על אונים אמומות כפתן חרש. ואתם פרי מעלליכם תאכלו – פני הזקן ארו בדברו ויהיו לפני מלאך אלהים, וגם נמצאו רבים אשר אמרו כי כנביא אלהים דבר היום, אף הרבים ענו: לא נאבה ולא נחפוץ במלשין! כאשר עשו אבותינו כן נעשה גם אנחנו, נחרימנו ונבדילנו מהקהל ואז לא תהיה לו תקומה. נבער הרע סהארץ ואז יהיה שלום לנו ואלהי אבותינו יסוך עלינו באברתו תמיד כאשר היה עם אבותינו – ובקראם כה יחד בקול גדול נחה על פניהם רוח גבורה כמו הכינו נפשם לקרב על קדושת שם אמונתם ואבותיהם.

זאת היא הצרעת הממארת בחיים וזה היא מקור כל יגון ופגע, כי רב בני האדם יכזבו לא רק לרעיהם כי אם גם לנפשם. רעיון רוח יעלה על לב איש והוא יחזיק בו בכל כחו, ואף אם יכרו עליו כל חכמי התבל להראיתו מְשֻׁגָּתו יעצום עיניו ויאטם אזניו וימאן שמוע, וגם אם כליותיו ייסרוהו יחס אותן וישלח נפשו עדי יפול בבור אשר מאי לראותו, כהעוף הכסיל אשר בראותו אויבו לנגדו יסתיר ראשו לבל יראהו ויחשוב כי נצל, עדי יפול בידי מבקש נפשו. כל בני העדה הגדולה הזאת אשר בה היו חכמי לב ויודעי תורה, אנשי

חסד ואוהבי ישר אשר דרכי צדקות לכל נקשה ומר נפש, ובקרוא איש נדבות היו כאיש אחד לעשות טיב, היו ברגע ההוא כלם כאיש אחד לקום להפריע עצת רבי אהרן באמרם כי רק בדרכי אבותיהם יבחרו ללכת, כמו רבי אהרן בקש להדיהם מדרכיהם וכמו אך אלה היו דרכי אבותיהם לרדוף באף כל חוטא, וימאנו ראות ושמיע כל דבר אשר יעבירם מדעתם זאת. ואך לשוא בקש רבי אהרן להשמיע קולו עוד הפעם כי קול שאון ההמון השביח את קולו ולא מצא דרך אחרת לנשות בלתי אם לעזוב בית האספה וישב הביתה ודמעתו על לחיו, כי כמשגעים רצים לתהום רבה בעינים פקוחות כן היו כל בני עדתו בעיניו וינד לשכרם, והמה אף כי נחרו בו וידברו נגדו בכל זאת לא הרהיב איש בנפשו להשמיע את שם החרם כל עוד אשר היה בתיכם ואך יצא מהבית קם זבדיה על רגליו בגאון כי הכריע את מתקוממו ויבריחהו מעליו ויקרא: רבוני, שופטים צדיקים, השמיעו משפט, לא תשאו פנים בדין! -

וראשי העדה השמיעו משפט ולא נשאו פנים ויחרימו את יעקב חיים המלשין בהחרם הגדול בתרועה וקול שופר וידיחוהו מהקהל עד עולם לבל יכתב ככתב ישראל ובשםם לא יכנה, וחלילה לאיש ישראל מבוא אתו בדברים או מגשת אליו, כי אם ארבע אמית ירחקו מעליו, והיה לדראון עולם ולאות לבני מרי עד עולם.

יום משפט כזה נורא הוא מאד! לא רק על המאמינים, אשר יאמינו אמינה אמן כי מצות אלהים היא לפחד ולרעד בשמעם קול שופר, יפיל פחדו, גם לא רק בלב החרדים מתחם ומפגרת ומענגשים כאלה יתן חתיתו, כי אם גם בלב איש אשר לא יחרד לא מקול שופר ולא משם השטן, אף לא מענגש כרת וחרם, גם בלב איש כזה יביא מורה וזועה. נורא הוא המחזה הזה לראות כי בני אדם יספחו על פגעי החיים להרע לנפשם ולאחיהם. ומה גם אם הרואה את המחזה איש ישראל הוא אשר ידע קורות התכל ועמו ויזכור את גורלם בכל דור

קבורת חמור

ודור וכיום הזה, כי אל עקרבים המה יושבים, כל עין תחום;
 עין רעה היא וכל לשון תישלח בהם לשון אפעה היא, וכל
 שכניהם מסביב יבקשו אך רעתם וגם הטובים בהם אשר ימאסו
 לשלוח בהם יד בראתם רעתם ישיש, כי על כן כל איד נכון
 לצלעם גם עת אשר כאיש אחד יעמדו הכן להגן על קהל עדתם,
 ואף כי אם איש בעקב רעהי יאחו להפילו למשואות, הנות נפש
 רעהו היא אך לטמן פחים לרגלי צוררו... בראותי את
 השופטים האלה היושבים סביב השלחן ופניהם יפיק קצף;
 את נרת הדנג השחורים היולקים ולא יפיצו אור? בשמעו את
 קול השיפר המריע כמבשר יום עברות, הלא מבלי משים
 יזכור את אספית הכהנים אשר נאספו לשפוט את עניי עמי,
 אשר לחרב לחרב ואשר לשרפה לשרפה. ואם אמנם רב הדרך
 בין השופטים האלה לשופטים מהכהנים, כי אלה ישפוט רק
 את הרוח ובגויה לא ישלחו יד, והמה נתנו את הגויה לאש
 אוכלה, בכל זאת יאחו שער את כל איש אשר יראה זאת
 בעיניו, כי בני האדם יקחו להם בחזקה קרנים לשפוט את
 זעומי נפשם כחות נפשם, ואף אם לא האמין עד היום ההוא
 במצרי שאול ובמזיקים וברוחות המשרתים שמה להביא את
 הנפש החוטאת באש ובמים, יחל מהיום הזה והלאה להאמין
 בכל אלה וידמה כי בעיניו חזה זאת. ואם כן יבין כל איש
 את החרדה הגדולה אשר שררה בכל הבית בהשמע קול האלה
 והשיפר. נמיג כל לב, כל ברכים כשלו, ובחיל ורעדה שמעו
 את הדברים הנוראים ואיש לא הרהיב עוזו בנפשו להביט בפני
 רעהו כי כחוטאים היו איש איש בעיניו ויתודו בקרב לבם על
 כל עונותיה, ורק זאת בקשו מאלהי החסר כי ישימים בראש
 הרשע אשר התעתד לשאת את כל העונות על שכמו עד אשר
 תפער השיאל את פיה ותבלעהו, כי הלא כה דברי התנא
 הקדוש: לא זכה רשע נוטל חלקי וחלק חברו בגיהנם – ובמשפט
 הצדק הזה נשענו החרדים ולא נפלו ארצה בעת אשר קול השופר
 הלך וחזק מאד, והוא נתן עוז ותעצומות לרגליהם לשאת אותם
 הביתה בנוסם מנוסת חרב אחרי תם קריאת האלה וקול השופר.

לא כן השיפטים, המה לא פחרו ולא רהו, לא מקול השופר ולא מאלת החרם ולא מהרו לנוס הביתה, כי אם בשארו על מקומם להועיץ עוד מה לעשת; וישמחי לראית כי בכר החל החרם לעשות חפצם, כי אם אמנם לא ראו עוד רעם וברק מתפרצים מתוך הענן למחץ קדקוד יעקב חיים המלשין המתהלך באשמיו, בכל זאת הועיל להם הרבה כי הפיל אימתו על כל ההמון הרב ויבריחהו מעליהם ולא הוסיף להפריעם ממועצותיהם, ובכן נמנו וגמרו לשלוח את השתדלן לעיר מאפליה ובידו חמשים אלף שקל כסף למען ישכחם בבית השר.

השתדלן לקח את הכסף אחרי אשר הרבה להלל את חכמתו הרבה להתהלך את שרים ובח השכחה אשר חננהו בו יוצרו ויעזוב גם הוא את האספה, כי ממחר הוא לעשות הדבר. אף כי ידע השכחן הנפלא הזה כי גדול כחו בחכמה הזאת וגם הרבה להתהלל בה, בכל זאת לא ערב לבו לגשת אל השר ולנסות כחו לפניו בטרם אשר נסה כשרונו בתחלה בביתו, הן רק מלאכת-תמיד תעשה את האמן לאמן ועל כן נסה לשכח בתחלה את החצי מהכסף בביתו, ובראותו כי איש לא מהר להזכירהו כי שכח, בטח ולא פחד עוד כי גם בבית השר יצליח חפצו בידו. ואמנם גם הצליח לשכוח את יתר הכסף על כסא אשר פָּהֲרָאוֹתוֹ לפניו, אך לא עלתה בידו להאציל מרוחו גם על השר, כי חיש מהר אחרי עזבו ביתו מהר לשלוח אחריו ולהשיב לו את כספו.

בתחלה נסה להתכחש ולאמר כי לא שכח כל מאומה, אך עד מהרה נחם מדבריו, כי השר נתן עליו בקולו ויקרא: ידעתי תרמיתך, נבל, כי אמרת להטות לבי בשחד ומיראתך לדבר אתי בשפה ברורה הערמת לשכוח את הכסף, זה דרככם, בוגדים! אך ידוע תדע וגם לאחריך בעלי המזומה תאמר כי לא את עיני איש כמני יעירו בשחד, ברחלך מזה ואל תוסיף לראות פני פן תנחם אתה ושולחך — אז ראה ונוכח כי לא עת היא לְהִקָּם עִם שׂוֹמֵה כְּמֵהוּ הַמַּאבֵּד מֵה שְׁנֵיתָנִים לוֹ יִימָאן. ראות עוד פניו. ובכן נותרו האסירים בבית האסורים,

ובמפח נפש שב השתדלן הביתה . אם יען כי לא הצליח לפדות את אחיו מבור השבי , או אולי יען כי כאשר לא עלתה בידו לשכוח את מותר הכסף בבית השר נטל עליו לזכור גם את ראשית השכחה ולהשיבה לידי נותניה וכל עמלו עלה בתהו . אמנם מאיש חכם כמותו לא תבצר מומה , היא ידע כי אם רק בדרך אחד יבחר איש לא יצליח בחייו . אחרי כי המקרה ישנה פני כל , זאת אשר היה טוב היום לא יצלח מחר , לכן מהר ויעזוב גם הוא דרכו ויהפך פתאים משיכח לזוכר , ויזכור ויספור ויחשיב וימנה את כל הכסף אשר פזר להשרים הקטנים ולהמשרתים בטרם נתנוהו להראות פני השר , ואם כי לא מעט היה החסרון במכסת הכסף אשר השיב לראשי העדה , בכל זאת קצף קצף גדול על השר אשר לא בקש לשכוח אף הוא וישבע בלבו לתת נקמתו בו ולבלתי שכוח עוד בביתו מאומה , גם הקים את השבועה .

יב.

עֵזֶר בְּנֵגְדוֹ .

בבית קמץ וצר אשר קירותיו מכוסים בפיה ושחור ובמקום הרצפה עפר וחיל , הוא בית אחד האכרים מחוץ לעיר כשולה בעבר הנהר , ישב יעקב חיים על כסא עץ ואף כי החריש בכל זאת העידו בו פניו אשר זניו מאד בירחים אחדים כי כמו סער תתחולל בקרבו וכאש לא נפח תאכל במסתרי גפשו . למולו יושבת אסתר אשתו עצובת רוח ונאנחה לרגעים , בחיקה ישכב יונק אשר תניקהו מחלב שדיה וישן במנוחה , כי לא יבן את סערות לב הוריו ואנחותיהם ולא יפחד עוד מפחד החיים ומקריהם . הלא כלעג הוא להזמן לאסוף יחד בבית אחד פחד ומנוחה , נחת ואי-שלום , וכלעג הזה יראנו תמיד — הלמען הוסיף מכאיב על פצע לב האמלל אשר יראה בעיניו את המנוחה הרחיקה מלבו ? או אולי למען נחמהו בצרת בהראותו לו מחזה שלום ? מי יודע ? —

— מי יודע ? — אמר גם יעקב חיים בלבו בקומו ממקומו ובהתהלכו בחדר לארכו ולרחבו וכמו בקש להסתיר פניו מאשת ופרי בטנו — מי יודע מה טוב ? אם לשוב ולחדש פני המלחמה ולהכריע מתקוממי תחתי ולהראות להם ידי כי קשתה ויפחדו וייראו מפני, או אולי לשוב ולכרוע ברך לפניהם למען יתנו לי חנינה ואשוב לראות שלום ? לולא הייתי אסור בכבלי האשה, לוא הייתי חפשי כי עתה תראיתם לדעת מי אני, אך מה אעשה לה ? הן היא תמס תלך בלחץ לבה ואם זה יהיה גמול אהבתה ? אך מה תהי אחריתנו אם אשפיל גאותי ואכנע לפניהם ? הלא בוז וחרפה תהיה מנת מדתנו כל היום, הן לנצח לא ישכחו את אשר עוללתי למו וירדפוני מנוחה גם בעת שלום, או אולי אנתק מוסרותי ברגע אחד ? . . . כעלות הרעיון הזה על לבו התחלחל וינד בראשו ויגש אל אשתו ויתבונן בה כמו קיה כי מראה פניה יגרש כל מחשבה רעה מלבו. בהתבוננו בה התחלחל עוד יותר ויקרא במגינת לב: מה לך אהובת לבי כי היום נפלו פניך מאד ? —

— האם תתפלא לראות כזאת ? ואני אתפלא עוד יותר, כי עוד תראני פה ונתבונן כי פני נפלו, אני לא האמנתי מעודי כי כה יגדל כחי לשאת תלאות כמו אלה —
— אבל מה היום מיומים ? —

— אני הבלגתי כאשר יכלתי אך נלאיתי, ואחוש בנפשי כי כחי יסור מעלי וקרֶפָה תאכל בלבי —

— אהה אלהים ! — קרא ויספוק כפיו — מה זה תדברי ? האם חדלת מקות ? הן את היית לי כמעין תקוה ותנחמיני ותאמצי לבי, ועתה רפו ידיך, אוי לי ! —

— שמע נא אישי, הן ידעתני כי לא אוהב להשמיעך מוסר, וכי כל מעשיך ישרים בעיני, אף כי כלם יתנוך לשמצה בעבורם, באהבתי אותך, אך עתה נלאיתי נשוא, אמצתי כחי לשאת ולסכול במנוחה כל אשר יבואוני, אך החלומות הנוראים המה ידכאוני, הה החלום הנורא, החלום הנורא ! לזכרו תרחפנה כל עצמותי ותצלנה שפתי — ובדברה רחפו

עצמותיה רגעים אחדים ואחרי כן הוסיפה לדבר: מה תקותנו כי ניחל? הן גם בשלוח השר כסף לידינו רבה צרת לבבי בזכרי כי דם אחינו יכסה על הכסף הזה, אך הכבדתי לבי למענך ולא חפצתי לזכור זאת, אך מה נעשה עתה כאשר חדל משלוח? הן זה כשלשה שבועות לא נדע עוד עד מה? הוא לא שלח אלינו דבריו ולא משען כסף ומה נעשה? – וכל אלה באכזריות לב אבי אמך, הוא היה בכל אלה כי הקשיח לבבו ממך ויגרשך מעל פניו באכזריות נוראה בעו אשר היה לו להושיעך –

– אנא אל תחמא בשפתיך ואל תשים אשם נפש המת, וזרו לברכה, כי הוא לא חמא ואשם, הן ידעת כי לא אחפוץ להאדיב נפשך ולהאשים אותך ככל שונאיך, אך בפעם הזאת אדבר דבר ברור לטוב לך, למען תפקח עיניך. ראה נא ראה, הנה תשים אשם נפש אבי אמי, ומה עשה רעה? הוא בקש להפריד בינינו בהודע לו כי לא ישרו מעשיך לפני, שחוק לאולתו, אך בצדק וישר עשה זאת, ואל תתנהו כרשע ואכזר, כי הלא אך בעבור תורתך בחר בך ובהודע לו איפו כי תורתך היא בלי יראת שמים היית ככלי אין חפץ בעיניו, והן לכל איש הצדקה לתת את כספו רק בדבר אשר יישר בעיניו, ואחרי אשר שב ויקרבך שנית ויתן את כל הון ביתו לך ואתה לא שמת מחסום לפיך ותגלה כל לבך להבוגד לזבדיה, מבלי אשר שמעת בקולי כי הזהרתוך מלכת עמו, ובשמעו כי כפושע באלהים ובאמונתו תתחשב, וכי סבבת גם איתו בכחש וכמעט הקרבת לשחת נפשו, האם יקרבך בעבור זאת כמו נגיד ויניח בידך את כל עמלו? ממני לא הקשיח לבבו, כי חפץ לתת לי כל אשר לו אם אך אפרד מעליך, וכן הניח את כל הונו במותו בידי ראשי הקהל והמה יתנוהו לי אם אך אעזובך, ואיך תאמר כי הקשיח לבו ממני באכזריות נוראה? –

– ראה אראה כי תנחמי – קרא יעקב חיים במנוד וראש – על כי הלכתי אחרי, ואמנם הסכלת עשו לבחר בעני וצרה תחת אשר היה בידך לשבת ספונה בביתך

בגבירה ואולי על יד זכריה העשיר והנורא על כל סביביו –
 – הזאת היא שילומת אהבתי ? – קראה האשה בקיל
 מר ותסתר פניה בכפות ידיה – בדברים חדים כמדקרות חרב
 תענני על כל הדברים הנחומים אשר דברתי עמך, חצי לענגך
 תביא בלבי על כי שכחתי למענגך בית אבי ואמי ואלך אחרי
 הַקָּהָם אשר מפניו ידודו כל רואיו, אמנם במשרים תתהלך
 אתי ! ו אחרי אשר הקרבתי לך כל אשר היה בידי להקריב
 ולא נשארה עוד בידי מאומה הייתי למשא עליך ותציבני למטרה
 לחצי לענגך, לכן אשמיעך להניח רוחך, כי לא יארכו עוד ימי
 היותי עליך למשא, כי פצעי לבבי הרחיבו וכמדורת שאל
 תקד בקרבי ועוד מעט ואעלה כליל על מוקדה, ועד מהרה
 תצא למרחב מהמשא הזה, ידעתי כי יומי האחרון לא יאחר
 עוד – כהלום רעם עמד יעקב חיים רגעים אחדים ועיניו הפיצו
 זקית כעיני משגע ופתאום מעדו קרסליו ויפול מלא קומתו
 ארצה ויגזו שערות ראשו בידיו ויקרא בקיל נורא : אויה אויה
 לי ! – וכרגע התעורר ויקם על רגליו ויוסיף לקרוא : אמנם כן,
 הנני בליעל, איש דמים, מרצה, חרפת אדם, והארץ תרגז
 תחת רגלי עָלַ כמני, הה ! נפש טהורה מדוע נפלת בין שני
 לביא כמני ? מה לך שה תטימה במאורת צפעני ? אויה אויה
 לי, אני הסבותי בנפשך, דמך על ראשי יחול, כקן אדוד
 על פני הארץ, כי על שונאי הבאתי בלהית וגם את מקיר
 חיי, אור עיני השיבותי עד דכא, עזביני נא עזביני, פן
 תדבק גם בך רעתי, יתאספו ויבאו כל חצי הפגעים יכלו כל
 המתם בי ומדוע תסופי בעוני ? הסתתרי רגע מפני ואסתר
 עד עולם מפני החיים, ידי תרפינה בראותי פניך ולא תבצענה
 חפצי, הסתירי פניך ממני ואז אעשה נקמות בהבליעל אשר
 מידו באה כל הרעה הזאת – ובדברו הוסיף לגזו ראשו ולהכות
 באגרוף על מצחו כמשגע. אסתר נבהלה מאד ממשמע אזניה
 ולא מצאה און להוציא הגה מפיה זמן כביר, אך אחרי אשר
 דאתה כי הוא הוסיף לענות נפשו התעוררה ותנח את היונק
 במטה ותמהר ותישט ידיה ותחבק את אישה בכל מאמצי כחה

ובכל עוזו אהבתה ותקרא מקרב לב : אנא אישי אהובי , מחמד לבי , סלח לי , אנא סלח נא לי על כי האדבתי לך בדברים נוראים כאלה , ידעתי לך , ידעתי אהבתך ורק זכרון בעותי הלילה הוציא מפי מלים להעציב רוחך , אתך אני ואתך אהיה ועד ירכתו בור לא אפרד מעליך , כי אישי אתה ! – דבריה השיבו לו מנוחתי ברגע אחד כמו כח נעלה היה נסתר בהם אשר בידו לרפא כל שבר ברגע . הוא התבונן בה רגעים אחדים ויקרא ברגש שמחה ועצב יחד : אֵיךְ תבקשי סליחה ממני , אֵיךְ מלאך אלהים תבקשי סליחה ממלך בלהות על כי השבית אותך מטהרך ויושיבך בחשכת תפתה , וְאֵיךְ היש בלבך די חסד ורחמים לשכוח פשעי ? ואת תשיבי ותרחמיני ותאירי פניך אלי , אל הנסתר מנגד פני אלהים ואנשים ? ! –

– אני לא אסלח לך כי לא חטאת לי , ועיני מחו מראות כי מצרת לך דברת והעברתי דבר רע על דל שפתי , אך באלהים נשבעתי כי לא אשיב לכסלה –

– בך מקור חיי אמצא תעצמית ועו , ואם אֵיךְ אתי לא אֶחַת מכל צרה ופגע , עבדך אהיה ולמשמעתך אסור , וגם אם תצוי עלי להלחם את לבאים וזאבי ערבות , בשמך אקרא ולא אדע פחד כי אם אֵיךְ לי אלהים לי –

– לא אצוה עליך ולא עבדי תהיה , כי אם אישי ואם לקולי תשמע איעצך אך לא למלחמה כי אם לשלום – פני יעקב חיים נפלו רגע בשמעו שלום , אך כרגע התעורר ויקרא : ככל אשר תאמרי אעשה , כי אלהים ישים דברו בפוך , איטיב דרכי , אבקש להיטיב חטאות נעורי , בתם וישר ואמונה אתהלך מעתה עד כי אהיה למופת לרבים ולך תהיה הצדקה כי הצלתיני מבאר שאון . דברי דבר ולא אסור ממנו . צוי עלי לחיים או למות –

– לחיים לחיים אישי – קראה אסתר ופניה נהרו – אם תשוב לעמך ישוב גם אלהים וירחמיני וישיב לנו משנה שמחות באבלנו , לחיים ולשלום איעצך ויהי אלהים עמך כמני –

– השמיעני את אשר בלבך ועד מהרה אראך לדעת כי
 בחץ מקשת אמהר להקים דברך –
 – עצתי כי תלך אל ראש הקהל, הן תדע כי היא לא
 אביר לב ותאמר לו כי תחפוץ לשוב בתשובה שלמה מדרכך
 ולא תיסיף להתגרות בהם שנית מלחמה למען יסירו החרם
 מעליך, וכאשר יוסר החרם הן כאחד מהם תהיה וישיבו לך
 את עזבון אבי אמי ואז נעזוב את הארץ הזאת –
 – אלהים נתן דברו בפוך ובכל לבבי אעשה כזאת, אך
 מה אעשה אם ימאנו להשיב לי נחלתך, האוסיף להפיל עליהם
 בלהות? –

– לא, הסיר את הרעיון הזה מלבך, כי ידעתי נאמנה
 כי אם תוציא הגה מפוך או תעלה אף השימעים, ואתה תרב
 כעשך עמהם ותאמר להראית להם כח לשינך, וזכור נא למי
 תעשה זאת? הן הראשים אשר ידם היתה במעל ישבי במנוחה
 בבתיהם, ונקיים אשר לא עשו לך רעה מעודך הובאו עד בית
 הבור, ואם תוסיף שנית לעשות כזאת תביא רעה חדשה על
 חפים מפשע ואיביך יניעו אחריו ראשם וילעגו לך, לכן חדל
 מרגו ובקש שלום. הן לא תמו ישרים מהעיר אשר יבקשו שלום
 בכל לבם, ואיש בליעל אחד כזבדיה הן לא יעשה חפצו בכל
 העיר, ואקוה כי חפצך בידך יצליח ולא נירא עוד רע –
 – לא אסור מדבריו ימין ושמאל –

– ובתחלה לך אל רבי אהרן, הן הוא דבר טיבות
 עליך והיא ינהלך גם היום בעצתו ויעמוד לימינך ועד מהרה
 תשיב הנה שמח וטוב לב ונעזוב את העיר אשר היתה
 לנו לבלהות –

– אמן! כן יאמר ה' – קרא יעקב חיים מקרב לב וילך
 אל האדון ויוציא ממנו דבר מה וישם בצלחתי.
 – ולמה זה תקח את קנה הרובים אתך – שאלה אסתר
 בראותה מעשיו.

– הן תדעי כי התירו דמי ומי זה יעמוד לימיני להושיעני
 אם לא תִּרְעֶה הזה אשר לא יבגוד בבוטחים בו? –

— לא אישי, הלא תדע כי אחינו בני ישראל אח הבד
יעשו בקצפם ובקנאתם, אך דם לא ישפכו, ואך פחד שוא
לנגד עיניך —

יעקב חיים הניע ראשו כמשתאה בשמעו מענה אשתו
ויאמר: אם לא לרצון לך קחתי את קנה הרובים אתי
אעזבנו פה —

היא חשבה רגעים אחדים אחרי כן אמרה: קח אותו
אתך הן אתה לא תתגרה בהם מלחמה, קחהו בידך ולך לשלום.—
הוא שב אותו בצלחתו ויחבקנה וישקנה באהבה עזה ויצא.
זה הוא כח האהבה הנאמנה, ברגע אחד תשביח כל
סערות הרוח ותשכיח כל צרה ומצוקה ומכשול לב ומפח נפש
ותהפוך מזאב ערבות לשה תמים ותורה דרך ישר לנתעים
בתהו, כאור מאיר וכשקוי לנפש ובתורת חסד תהיה למחויקים
בה באמונה לאשרם וטובתם כל הימים. את יעקב חיים
הרודף והנרדף אשר שאף נקם ואשר חצי הקנאה הביאו
בכליותיו, אשר מנוחתו נגולה ויבקש להשביח מניחת כל
יושבי העיר, אותו הפכה האהבה ברגע אחד לאיש אחר.
חדל רגו וימצא עז לו בה ותקוה טובה. מי יודע אם לא נתן
זבדיה ורבים כמהו כל עשרם וכבודם וגם תאותם לנקום
נקם עם רוע לבם גם יחד כפר רגעים אחדים כמו אלה אשר
עליהם התענגו הנאנחים והנאנקים האלה באהל צר ובעת
רעה. ומי יודע אם לא שב גם זבדיה ויהי לשה תמים לוא
האירה לו אהבה כזאת אך רגע. גם הוא רדף ויבקש אהבה
אך היא רחקה ממנו, וכאשר רחקה ממנו כן זנחה משלום
זיושר נפשו והקנאה לקחה מקומה, קנאה חמת גבר אכלתהו
ותמשכהו אחריה בזרוע כחה לחבל מזמות ולהשחית באף...
דרכי האהבה המהורה הזאת נסתרו מעיני רב מבקשיה,
כי לא זאת היא אשר בשמה יקראו החזונים מחזות שוא וירוממו
תחת לשונם את התאוה וירנו שירי כבוד לזמה ויפתחו סגור
לב עלמה תמימה להוציא ממנו חם האהבה בחוקת היד בטרם
באה העת... או ימלאו קדים לב אשת איש לרדוף להשיג

את אשר לא לה הוא עד כי תתעה בתהו ותעשוה מדחה . . . רק זאת היא אהבה ברה וטהורה אשר יהגה לב אשה לאלוף נעוריה, והדברים אשר תשים היא בפיה אך המה דברי—אהבה מזילים טל חיים וששון ואשר . . . ואהבה כזאת קננה בלב אלה מבנות ישראל, אשר לא ראו פני גבר ולא ארחו לחברה בלתי את אבותיהן בטרם נתנו את לבן לאיש אשר בחר בהן, אשר לא פלו הלילית על רצפת בית משחקים ואת ימיהן בקריאת מכתבי אהבה, אשר לא צר לב בני הנעורים מכתוב למאית בכל יום . . . העלמות אשר תבחרנה בדרכי התבל להתרועע תמיד את גברים ולשמוע חלקות ולקחת בעפעפיהן את כל המביט אליהן, הנה כאיש מאבד הינו בשחק לזרים ולעולליו לא יניח יתרו כן תעשינה, לבן יפגית וחם האהבה ינתן לזרים ואנשיהן ימצאו לב ריק מכל אהבה ורגש, לא כן היו בנות ישראל, לבן היה כמעין חתום אשר לא נפתח עד אשר בא אשר לו המשפט וינחל כל חלקו אשר הצליחהו בכל ימי חייו ויהי לו כאיר מאיר בכל דרכיו. אמנם הטובה הזאת תלך הלוך וחסור גם בישראל. הן כברק תצא עתה כל מחשבה למפעל, בשעות יעברו ארחות אשר עברו בהן לפנים בירחים, לא יחכו עוד על הקיץ עד אשר יבוא ויוציא הפרי בעתי, כי גם בחרף יבשל להם הגן פרי קיץ, וכן היא גם האהבה כיום, כפרי החרף אשר לא בעתו יבוא ומעמו לא יעמוד בו ובין לילה יעלה בו רקב . . .

יג.

תקנה טובה .

כאיש אחר היה יעקב חיים בלכתו אל רבי אהרן לבקש עצה ועזרה מפיו, כל כעשי והותו וגאיתו וקנאתו אשר ענו לבו חליפות בימים האחרונים ואשר עקביתיהם נודעו עוד על פגיו אשר נפלו מאד, ונשקפי מעיניו אשר לא נחו בחוריהן כמז קבורת חמור

בקשו תמיד את הצר המסתתר אשר יגיח פתאום ממקום מחבואו לקרוא מלחמה, והפיצו זיקי אש כעיני חלה מְפֵה בקדחת או בשגעון, כל אלה עברו כענן כלה מרוח פי אסתר אשר שב ויטהר גם לבו ורוחו.

אש תפתה היא המריבה, תאכל ותבער כל לשד החיים ותשוד מנוחת הלב ותביא תחתיה מפח נפש ופחד—תמיד, ועוד זאת כי תכה בעורון את הנופל בחרמה לבל יראה כי על מוקד העלה בידיו או ברוח פיו יוקד הוא ויהי לבער וכל קרביו כעשן יכלו. כאיש חמית הקורע מלבושיו ושובר כליו היקרים בחרות אפו ולא יזכור כי את הונו וקנינו ישחית והאיש אשר עליו יקצוף ישמח בלבו בראותו כי שונאו יאבד הונו בחמתו וגם כל רואה ימלא עליו שחוק פיו.

מעת אשר נדחה יעקב חיים משאתו בפשע שפתיו היה לבו מלא רגשי נקמה ומזמות רע עד כי לא התבונן כי ילך מדחי אל דחי, כי בחבלי פשע שפתיו יתמך עוד יותר מיום ליום וכי היה למגור מסביב ושמו לדראון. מלשין היה בתועבה הנבזה והנשחתה מכל התועבית אחו, להכות את אחיו בלשון למען השיב נקם לצריו ובכל זאת חשב נפשו כאיש אשר לו המשפט והצדקה, אחרי כי יבער חמאים מהארץ. הן גם המרצחים ביערות יחשבו את נפשם כבני חפשאף כי כל ימיהם דאגה ופחד מחמת הרודפים וכלוחמים המה בעיניהם נגד המשפטים הרעים אשר נתנו לבני האדם לענות בהם בעת אשר ידיהם דמים מלאו ויצטדקו כי יעמדו על נפשם בפני לוחמיהם, כן הצטדק גם הוא בלבו בעשותו הרעה הגדולה לאלהים ולאנשים באמרו כי על נפשו יעמוד מפני רודפיו, ומעשהו זה חשב לו לאמץ לב מאין כמהו. גם לא זכר למי עולל כה? לא על רודפיו כבירי הכח הביא שואה, כי אם על נפשו, על נפש רעיתו ופרי בטני ועל עניים נקיים מפשע אשר לא גמלו לו רעה מעודו, רק קול האהבה העירהו פעם אחת משכרון משגתו ויראהו כי אל בור שאון כונן אשריו, וכי הבור הזה יפתח עוד מעט את פיו ויבלעו אותו ואת קנאתו ואת קניית המור

שנאתו וגם אהיבי נפשו אתו לנצח ירדו ויאבדו. כטובע במצולת ים אשר נצל פתאום משטף המים הזדונים בעזרת יד עוזר כן היה בעיניו.

— לא אשוב לעבור בים צרה, בארץ נושבת אבחר לשבת — קרא בקול בלכתו וכן גמר אמר וילך בצעדי און ובלב מלא במחון ונחם אל רבי אהרן למען יתן ידו לו להושיעו מרעתו. ובכל עת לכתו, אשר האריכה עד שלש שעות, לא עלתה מחשבה אחרת על לבו, רק כאשר עמד לפני פתח רבי אהרן עלה פתאים רעיון על לבו; הטוב לי להתרפס לפניהם בעת אשר ידי רב לי להכניעם תחתי? אך הרעיון הזה כלה וילך ברגע אחד גם התקצף מאד על נפשו על כי נתן לרעיון בזה לעלות על לבו.

כפתחו הדלת יצאה לקראתי אשה זקנה כבת ששים וחמש קמנה ודלת בשר ופניה הפיקו תם והניגה. הוא הכיר אותה כרגע כי היא אשת רבי אהרן, כי לפנים בהיותו בישיבה מצא ארוחתו בבית הזה שני ימים בשבוע, ויחפוץ לדרוש לשלום לה, אך היא בהתכוננה בו נבהלה ותסתתר מפניו מבלי אשר דברה אליו דבר.

הדבר הזה אשר עשתה האשה לו בלי אמר ודברים הכאיב לבו הרבה יתר מכל גדופי איש, הן היא ידע מאז את לב האשה כי טוב הוא מאין כמהו, יגם היא תקיץ מפניו!
— הנה כה נפלתי פלאים! אמר אל לבו באנחה — עד כי כל רואי יודו מפני כמפני מלאך בלהות. אני אמרתי אתעורר ואפיל פחדי על חנפים והנה גם ישרים יתנודרו ויגורו מפני. גם האשה הטובה הזאת אשר אולי לא הכלימה פני איש מעודה ועד היום הזה גם היא יראה ופחדה ממני ותמאן אף לקבל ברכתי! —

בחשבו כזאת עלה רגע רעיון על לבו לשוב על עקביו כי אמר: אבדה תוחלתי מבני אדם, המה לא יאמינו בי ובצדקתי ולשוא יהיה כל עמלי, רק חרפה ובוז אמצא ומציתי

לא ארעיו, אך את דברי אשתו זכר ויאמץ לבו לשאת ולסביר גם חרפה ובוז.

— את מי תבקש בזה? — שאלה איתי אחרי רגעים אחדים נערה כבת שש עשרה שנה, היא בת רבי אהרן אשר גם אותה ידע יעקב חיים בעוד אשר היתה ילדה קטנה. היא לא פחדה ממנו ותבט בו בעיניה הטהורות כתכלת השמים לשמוע מענה פיו. כל מורשי לבבו חגו תודה לה על כי הביטה בפניו בלי מורא, כשקוי לעצמותיו היה מבט עיניה, בראותו כי עוד לא כל איש ירגז ויתר ממקומו בראותו פניו, ולולא היתה נערה כי אז נפל ארצה וישק עפר רגלה, כה היתה לבי מלא רגשי תודה, והמה העתיקו מפיו מלים ויתבינן בה זמן כביר בעינים מלאות דמע ואחרי כן הבלוג על סערת רוחי ויאמר בקיל תחנונים: את אביך אבקש, רבקה, את אביך — ובדברו פרצו דמעותיו מעיניו למרות חפצו.

— את אבי תבקש? אבל הוא חולה ומחלתו אנושה — ענתה הנערה באנחה מקרב לב.

— אביך חילה! האיש האחד הישר באדם אשר בו שמתו כל מכשחי חולה הוא ותקיתי מה היא? — קרא כנואש מתקוה. — האם לא ידעת זאת? — שאלה הנערה בתמהון — הלא שלשום אמרו תהלים בשלשה בתי מדרש והאלמנות הלכו על בית הקברות להתפלל בעדו, גם שנו שמו ואתה לא תדע כל אלה? —

— לא ידעתי, כי מחיץ לעיר מושבי — ענה יעקב חיים וכלימה כסתה פניו כי רחק מעל עמו, עד כי לא ידע מכל הנעשה בעיר, ויעמור על עמדו שקוע במצולת מחשבותיו מבלי דעת מה לעשות, אחרי כן התעורר וישאל: אם כן אין כל תקוה כי אראה פניו? —

— חלילה, חלילה! — קראה הנערה בחרדה — אתמיל רזח לו מעט והיום דבר עמני, חכה רגע פה ואני אלך ואשאל את פיו אולי יבקש לדבר עמך — ומאחרי הדלת שמע יעקב חיים קול הנערה הנעים באמרה: אנא אבי תנהי לבוא הנה, קבורת חמר

נחמי נכמרו עליו מאד, הוא בוכה, הוא אמלל - . כמעט קצף יעקב חיים עליה על כי אמרה כי הוא בוכה, היא אמיץ הלב יבכה, כאשה ויראה דמעותיו לעין זר ! ובכל זאת הוסיפו הדמעות להתגלגל מעיניו למרות חפצו .

- הביאי אותו הנה - ענה החולה והנערה מהרה ותובילתו החדרה ופניה נהרו על כי חפצה נעשה .

- מה תבקש ממני ? - שאל אותו החולה בקול חמלה בבואו לחדרו, אך לא הושיט ידו לו . יעקב חיים זכר בראותו זאת כי הוא מחרם מהקהל, ועורקו התגעשו מקצף אך הבליג על קצפו וישב את ידו אשר הושיט ויקרא במגינת לב : חנינה חמלה, סליחה ועזרה אבקש, לא למעני כי אם למען אשתי ובני -

- לך הצדקה לבקש כל אלה גם למענך, אך במה אוכל להושיע לך ? הן בלי ספק לא נכחד ממך, כי אז ביום האספה נסיתי להצדיקך ולא עלתה בידי, אני מצות תורתו אשמור אשר צוה אחרי רבים להטות -

- לא תהיה אחרי רבים לרעות - צותנו תירתנו זאת -
- אבל אני אך איש ולא אל אני לדעת אם הרעו או צדקו במשפטם זה -

- אם כן תדיחני גם אתה מעל פניך בחרפה ובזו ולא תחפוץ לתת ידך לי להצילני מרעתי ? - קרא יעקב חיים בקול כמו חפץ לאמר : אני נסיתי לעשות כל אשר היה לאל ידי ועתה לא בי העון אם אשוב לדרכי הראשונים .

- כזאת לא אמרתי - ענה החולה במנוחה - רק כי לא אדע במה איכל להישעך, כי לא אדע עוד מה חפצך -
- חפצי לשוב מדרכי - ענה יעקב חיים ברגש - עתה ראיתי עותתי ואצדיק גם אני את שיפטי נפשי, למצער הִפִּיתִי בשגעון ואתעה מדרך ישר אך אסתר אשתי פקחה עיני ואחפוץ לשוב בתשובה שלמה, אמנם חטאתי אך שערי התשובה הן פתוחים לכל שב וגם אני אחפוץ לשוב בלבב שלם ולא רק לשוב מדרכי כי אם גם להיטיב את אשר הרעותי . בנפשי אשבע כי

אוציא את האסורים מבית הבור ולא אשוב לגרת מדון אם אך .

— אם אך ? ומה היא המחיר אשר תבקש ? —

— לא אבקש מאומה כי אם יקבלני בתשובה ויסירו

מעלי את החרם אשר הרחיק כל איש מעלי , ואז הנני נכין

לעזוב את העיר ולא אשיב אליה עד עולם , וגם את הארץ

הזאת אעזוב אם כה יאמרו ראשי הקהל . באלהים אשבע ,

אך יסירו את החרם מעלי —

— רוח התורה דובר בך — קרא הזקן ופניו נהרו — התורה

אשר בך החזירתיך למיטב ואלהים יהיה בעורך לאמץ לך

ללכת בדרך טובה , אך במה תחיה את נפשך , הן רוששת מכל

וגם את נחלת אשתך העביר אבי אמה ממנה ? —

— הוא אשר דברתי , יקבלוני בתשובה ואז הלא אהיה

נקי מכל הפשעים ואוכל לבקש את נחלת אשתי ואמכרנה בכסף

ואבחר שבת בארץ רחוקה במקום אשר לא יכירו אותי —

— אני אאמין בדבריך כי בלבב שלם תדבר , אך אספוק

מאד אם יאמינו גם ראשי הקהל בדבר שפתיך , ואם ישאלו

מי זה לידם יתקע כי לא תשוב ותרכ כעשך עמהם אחרי אשר

ישיבו את הנחלה לך ? מה תשיב על דבריהם ? —

— מי זה לידם יתקע ? לבי הנשבר ! הן גם מהם לא

נכחדה כי לוא חפצתי להוסיף מדון כי אז לא היה לי חפץ

בהנחלה , אחרי כי השר יתן לי את כל אשר אבקש , וגם את

הנחלה יתן לי בחזקת היד , ורק יען כי אחפוץ בכל לבב

לשבת מריב ולעזוב את העיר לכן נטל עלי לבקש נחלתי —

— הנני חולה כאשר תראה בעיניך ולא איכל צאת למען

דבר את ראש הקהל בדבר הזה , לכן עציתי כי תלך אתה אליו

אשר גם לבו לא רע עליך והגד לו כי אני שלחתיך אליו

והשמיעהו ככל אשר השמעתני ואקוה כי חפצך ישלים , ובטח

בי כי גם אני לא אעמיד מנגד — . יעקב חיים לא הרבה עוד

דברים , כי ראה כי כמשא כבוד היה להחולה לדבר וישם אל

ראש הקהל פעמיו .

נשען בשתי ידיו על השלחן ישב ראש הקהל בחדרו ,

לפניו ספר פתיח ושני נרות דולקים על השלחן. הוא ישב הפיש ברוב שרעפיו, מצחו אשר השתרע עד חצי ראשו קצט ועל פניו תלין דאגה ולא שמע קול מצעדי תפא בבואו ההדרה, אך בשמעו קולו בקראו לשלום התעורר כמו מתרדמה ויתחלחל וישאל: מי פה? —

— אני — ענה יעקב חיים — האם לא הכרתני? —

— אתה? ומה תבקש ממני? —

— אני לשלום באתי — ענה יעקב חיים בקול תחנונים.

— לשלום? אתה? לא אאמין למשמע אזני — קרא ראש

הקהל ויעמוד על רגליו ויניע בראשו.

— אני אבקש שלום בכל לבי, יתן ה' גם לכם לב

מבקש שלום כמני ונשבת כל ריב ומדון מהעיר —

— אולי במו פיך תבקש שלום ומי יודע מה בלבך? —

— האוכל לקרוע סגור לבי ולהראותך הרשים בו? הן בואי

הנה לדברי אליך תחנונים יעידו בי כי לשלום באתי, כי לולא

זאת מי זה הכביד עלי אכפו לבוא להתרפס לפני אנשי מצותי?

אף לבבי הנשבר על חטאתי אשר אכיר, לא נתן לי מנוחה

ויביאני עד הנה. מבית רבי אהרן הנני בא והוא שלחני אליך

והבטיחני כי תעמוד לימיני להוציא מצרה נפשי —

— ומי זה יוציא מצרה נפש אלה אשר הודרת לבאר צרה

באפך? —

— אני! קרא יעקב חיים ברגש עז — אם תשובו ותקבלוני

בתשובה אנופף ידי ואטיב את עותתי, בנפשי נשבעתי כי

אוציא את האסירים למרחב, אך אם תשכחו עוני ותעשו

שלום לי —

— אם נעשה שלום לך ונושיבך על כסא סופר הקהל

כבתחלה? האין זאת? —

— אנא אל תלעג, כי לא עת לעג לי בעת אשר מחץ

מכת לבבי יענני עד מאד — קרא בקול מר — אנא אל תדיחוני

בעת רצון, בעת אשר אחפוץ לשוב בכל לב, כי גם אני אך

איש הנני ולא מלאך אלהים, וגם אני אלאה נשוא לעג ובוז.

אמנם חטאתי בקצפי אך אתם עזרתם לרעה כי הדחתם אותי בשטף קצף, אך עתה עת רצון היא לי כי אחפוץ להשכיל להיטיב ואם תוסיפו להקשיח לבכם ממני, מי יודע מה תהי אחריתנו? אחרית כלנו! בלבב שלם וברוח נכאה באתי אליך לבקש שלום, ואתחנן אליך לבל תסוך דרכי בסירים, לא למעני כי אם למען אשתי ולמענך ולמען כל הקהל, עורני נא, אמצני ואלהים יהיה בעורך. — דבריו מצאו מסלות בלבב השומע, זאת העידו בו פניו אשר הפיקו רצון ויאמר: שב נא למה תעמוד — ויתן לו כסא לשבת כצדו מבלי זכור את החרם אשר יבדיל כל איש ישראל ארבע אמות ממנו.

— חלילה לי להקשיח לבי מאיש שב מפשעו — הוסיף ראש הקהל לדבר בשפתי רצון אחרי אשר ישבו שניהם — ובכל לבבי נכון הנני לתת ידי לך, ואל תאמר בלבך כי אביר לב הנני, כי אף אם אאמום אזני לפעמים ואקשיח לבי משמוע בקול תחנונים, אך לא מרע לב אעשה זאת כי אם כי נטל עלי להתראות כאיש אשר לו לב אבן, ובלעדי זאת לא אוכל למלאות חובותי להקהל ולהממשלה, אשר אך היא נתנה כח בידי הקהל למען תבקש מהראש כי ימלא את כל אשר נטלה על העדה מבלי הרבות מחשבות ובקש חשבונות, אך לבי לא רע ואדע חנות, גם על אשתך נכמרו נחומי כבר ואמרתי לשלוח לה כסף עזרה, אך יראתי פן תחשוב כי מיראה עשינו זאת, יהי כן ה' עמדי כאשר אמת בפי, ולא אכחד ממך כי שש הנני לראותך שב מדרכך כסל וכל אשר בכחי לעשות נכון הנני לעשות למענך, אך הגידה נא לי מה תבקש במחיר השלום? למען אדע אם אוכל למלאות חפצך —

— לא אבקש מאומה רק כי יסירו החרם מעלי ויקבדוני בהשובה ואז אעשה ככל אשר תמצא ידי להוציא את האסירים, ואחרי אשר יצלח חפצי בידי אעזוב את העיר ואת הארץ, אם כה תחרצו משפט, רק השיבו לאשתי את נחלתה למען תמצא ידנו להרחיק נדוד למקום אין מכיר לנו —

— בכל לבבי עשיתי זאת לוא יבלתי —

– הגה אבין למחשבותיך, לא תאמין בי כי מקרב לב-
נאמן אדבר, ותירא פן לא אקים את דברי אחרי אשר נתתן
לי הנחלה, אך זאת עשי, הבטיחוני כי תשיבוה לי ולא תתנו
לי מאומה עד אשר אוציא את האסירים מבית כלאם או אז
תוכלו לבטוח בי ותשיבו לי את כסף אשתי ואני אשבע כי
אמהר לעזוב העיר –

– לא זאת חשבתי הפעם, אני אדע נאמנה כי לולא
בקשת לשבת מריב בלב נאמן כי אז לא באת לדבר תחנונים
כי אדע את רוחך כי רק נוח לכעוס אך לא איש מרמה הנך,
אך אנחנו לא נוכל להשיב לך את הנחלה –
– ומי יעצר אתכם מעשות זאת ? –

– הַיְצִיָּאָה ! הן בה כתוב כי רק אז תנתן הנחלה לאשתך
רק כאשר הַיְשַׁלְחִיָּהּ בספר כריתות בלי כל תנאי אם תשוב או
לא תשוב, ואיך נוכל לעשות דבר שלא כרצון המת ? –
– אמנם צדקת – ענה יעקב חיים בלב נשבר ויורד
דאשו ביגון – אין תקוה עיד להנצל מצרה –

– אל נא תהי מהיר במשפטך, עוד יש ויש דרכים
לצאת למרחב – ענה ראש הקהל במנוחה.
– השמיעני וכל אשר תאמר אעשה, כך בטח לבי כי
שובתי תדרוש –

– לכן שמע, הן תדע דרך אחינו בני ישראל כי יכבדו
דק את אשר ייראו מפניו, לפני איש אשר ימשול בהם בחוקה
יכרעו ברכ ויעשו כרגע ככל אשר יצום, לא כן אם באהבה
זאחה יתהלך איש עמהם או ירכיב אותם אלופים לראש, ולא
לכבד כי יחדלו מכבד אותו כי אם גם יחלו לבקש ממנו חשבונות
רבים, אם אחד משלמי אמוני ישראל יאחר רבע שעה לבוא
לבית התפלה או ישיחו בו כל יושבי העיר, ואת מיכאל הפושע
בכל חקי האמונה יהללו על כי יבוא פעם אחת בשנה לבית
התפלה ביום אשר מתה אמו, הגה כן דרך העם הזה ואתה
ידעת זאת, ועתה אם תבוא גם אתה לבקש תשובה ותשוב
בלב נאמן מדרכך וגם תצדק ותזכה ארחך מכל הצדיקים אשר

בעיר, גם אז לא תספיק להם צדקתך, וגם הנבזה בנכזים יעדה נאה וגאון בדברו אתך וכל אחד יחפוץ לפסוע בראשך, ואז אם תבקש עזרה שומע אין לך, לכן עצתי אמונה לך כי לא תשמיע לאיש כי תחפוץ לשוב בתשובה, כי אם כי פתיני אותך בכסף להוציא את האסירים ולשבת מריב ואז יקימו כלם כאיש אחד חברים ויקראו פה אחד כי יין לך ככל אשר תבקש אם אך תחדל מריב, ואבטיחך נאמנה כי בעוד שלשה ימים אוכל לתת לך עשרת אלפים שקל כסף ובדבר הנחלה נראה אחרי כן איך יפול דבר –

– אבל אני חפץ לשוב מדרכי ולהסיר החרם מעלי למען אצא ואבוא בין אחי כאחד מהם, ואמאם בשחד. הן ידעת כי גם כאשר שגיתי והכיתי את העיר בלשון לא למען בצע כסף עשיתי זאת כי אם מקצפי, ואיך אשחית עתה נפשי ואשלח יד לגעת בכסף חמסים, הן כחמס ושווד יחשב לי לקחת כסף אשר לא עמלתי בו, ולמריבי תהיה הצדקה להניע אחרי ראשי –

– מריבך יניעו אחריך ראש כאשר תשוב ובכפך לא רבך מאום, אך כאשר תמלא כסף חריך אז תהיה נורא על כל סביבך ויעמרוך כבוד ולא לבד כי יסירו החרם מעליך כי אם גם יושיבוך בראש בבית התפלה ושלישי וששי תבחר לך ככל אות נפשך – יעקב חיים החריש מעט ויחשוב מחשבות ואחרי כן ענה ואמר: לא! לא אחפוץ דם האנשים האלה, כי הכסף הזה דמם הוא, בזעת אפם מצאוהו ועתה אבוא אני ואגזול חלקם בלי משפט, חלילה לי מעשות כדבר הזה כי אמאם נפשי אם אעשה זאת וגם לאשתי אהיה לזרא –

– אך זכור כי אין דרך אחרת לנמות – ענה ראש הקהל.
– צר לי מאד לשוב ולבקש כסף מאת השר – קרא
עקב חיים בקול דממה כמו לנפשו דבר.
– השמעת את אשר דברת? מאת השר תקח כסף למען
רבע לאחריך, ומאת אחריך תמאן לקחת למען היטיב להם –
– עתה אחשוב נפשי כפושע, אך אם אשוב אחפוץ

להיות נאמן רוח עם אלהים ואנשים, ומה אעשה, מה
מה אעשה? —

— עוד עצה אחת לי ואולי תישר בעיניך ונצלנו
ממבוכה —

— ומה היא העצה? שאל יעקב חיים בתאית נפש.

— עצתי כי תגרש את אשתך ותקבל הנחלה, ואז כאשר

תהיה הנחלה בידה תשוב ותקחנה —

— לגרש את אשתי! קרא יעקב חיים בשממון — ואף

אם ינתן לי כל הון התבל האעשה זאת? לא! העצה הזאת
לא טובה היא —

— אבל למה זה תרגו? האם לא תבטח בה ותירא פן

לא תשוב ללכת אחריו אחרי אשר הנחלה תהיה בידה? —

— זאת לא זאת! באהבתה אבטח, כי אם הלכה אחרי

בעת אשר נדחתי מהקהל על אף אבי אמה ולא הרבתה

מחשבות, ואף כי תשמור לי אהבתה אחרי אשר אשוב

ואהיה ככל ישרי לב, אך ידעתי נאמנה כי היא תמאן בדבר

הזה בעד כל כפר —

— ובכל זאת עצתי כי תנסה לדבר על לבה אולי תאות

ואז הלא יתמו כל דברי הריבות ואיש לא יפצה פיו בתתנו

את הנחלה לאשתך —

— לוא גם נאותה כי אז מאנתי אני בדבר הזה, כי מי

יודע מה יולד יום? הן לשונאי נתכנו עלילות, ואני אדע כי

לא מיראתו את אלהים ואף לא מאהבתו להקהל כי אם

מקנאתו בי עשה זבדיה כל אלה ולוא חפצתי לקחת ממנו חצי

הונו כפרה נתן לי בשמחה, ומי זה יערב לי אם לא יחבול

מוזמת לעצור אותך שנה או שנתיים מתת נחלתה לה והיא

תהיה גרושה ממני בכל העת ההיא. לא אוכל עשו כדבר

הזה, לא אוכל —

— ומה אעשה לך עוד? נסיתי לבקש עצה וכל אשר

אמרתי לך לא נכון בעיניך ומה אוכל עשו עוד, אין דרך

אחרת בלתי אם לעשות כעצתי הראשונה או השניה. — יעקב

חיים החריש זמן כביר כי הרבה מחשבות אך פתאום התעורר
בשמחה כמו עצה ממרום שלחה ללבו ויקרא: יש ויש דרך
אחרת טובה גם משתיהן אם אך תחפוץ לבחר בה -

- השמיעני וכל אשר בידי אעשה -

- בהצואה כתיב כי אם לא אשלח את אשתי אז תותר
הנחלה לנחלת הקהל לעולם. טוב הדבר יקח הקהל את
הנחלה לו אחרי כי לא שלחתי את אשתי ולא אשלחנה,
ומכסף הקהל ייטלם לאשתי מחירה, והכסף ינתן כמתנת חנם
אם תחפצו ואשתי תכתוב בידה כי אין לה עוד חלק בהנחלה
ולא תוסיף לבקש אותה לעולם, הן לנו אין עוד חפץ בבית
ונחלה בעיר הזאת אחרי כי נרחיק נדוד, או אז יקומו גם
דברי הצואה וחפצנו יעשה ושלום יהיה לנו -

- אמנם זאת היא עצה טובה ונכונה, זאת לא אכחד,
אך בכל זאת אספוק מאד אם תצלח בירינו להוציאה לפעולות
אדם, כי אירא מאד פן יקימו נגדי יתר היושבים באספה
זיפריעו עצתי ואני לא איש ריב הנני כאשר ידעת -

- אבל הן במי פוך אמרת לי כי אם אאות לקחת כסף
למען הוציא את האסירים או בידך לתת לי עשרת אלפים
כסף חנם, ואיך יקשה ממך הדבר לתת את הכסף הזה
לי מחיר הנחלה ? -

- צדקת בדבריך אך גם אני אדע את אשר אדבר ;
אם אקרא מחר בבקר אספה ואומר להם כי הצליח חפצי בידי
להטות לבך בשוחד, או ימהרו כלם להחליט כי טובה פעולתי,
בי לתת שוחד הסכינו מאז מבלי הרבות מחשבות ויחשבו זאת
לי גם לחכמה רבה, כי הצלחתי לפתות את המלשין הנורא על
כל סביביו; לא כן אם אומר להם כי במחיר הנחלה ינתן לך
הכסף אז ירבו חקור ודרוש אם כתורה וכמצוה תעשה זאת,
ואם היא לא נגד רצון המת וכאלה רבות וימאנו לגמור דבר
בטרם ישאלו את פי מידה ההוראה והדינים, והימים ימשכו
עד אשר יצא הדבר אר. והנני לגלות לך סוד כמום בלבבי
אשר לא גליתיו עוד לאיש: אני אירא מאד מפני זבדיה, אשר

ידע למשך אחריו לב כל הקהל והוא יעשה כחפצו בכל וגם לא ישאל את פי, והוא יעמוד בלי כל ספק נגדי לסכל עצתי, ומה אעשה? דבר אמת אני לך כי ייטיב בעיני אם תקבל נחלתך ותשב פה ותיטיב דרכך וכל העם ישובו לכבודך, כי רק בדרך לשום חחים בלחיי העקרב הזה, אשר פער פיו לבלוע אותנו כלנו ואיש אין אתנו לעמוד לפניו. אני הנני זקן ואהרן חולה, וגם אם ישוב לאיתנו אספוק מאד אם ישוב לשבת בינינו, ויתר המנהלים גם המה יכפו ראשם לכל הגה מפיו יצא כי יראו ממנו, אחרי כי המון העם נוחה אחריו וישים כל מבטחו בו. ובכל זאת אמהר לקרוא מחר אספה במרמס שב הצפעוני הזה הנה כי נסע מזה זה ימים אחדים ואולי תעלה בידי לעשות חפצך. שוב הנה מחר בערב לעת הזאת ואשיבך מלים, ומי יתן ואבשרך בשורה טובה —

יעקב חיים הודה לו על טוב לבו ויצא בלב מלא תקיה לבשר לאשתו את כל אשר עשה ביום הזה.

יד.

הַחֲמָאִים.

כל ישראל ערבים זה בזה, הדבר הזה ידע איש איש, ואף אלה אשר לא ידעו בדת ותורה עד מה וגם קרוא לא יבינו גם המה יודעים, כי המה ערבים בעד כל אחיהם, ואם אחד מהם יאשם אל אלהיו או ישא גם הוא ענש אחרי כי הוא ערב אותו. הדבר הזה יביא פחד—תמיד בלב כל איש ישראל, והפחד הזה לא יסור אף רגע מלבו ויגזול מנוחתו ביום ובלילה עד כי ישכח לרגעים לפחד גם מחמאות נפשי. או איך ישכב במניחה ואיך ישקוט? הישכב במנוחה אב אשר בנים לו ונפשו יודעת כי המה יקחו בשמו כסף בנשך ובבוא יום השלום יבואו הנושים וידרשו נְשָׁיָם מידו? התנחם הערש את המצביא צבא המלחמה בעת אשר אויבו לנגדו והוא ערבם מיד המלך? או התסגוניה ישמורות עיני ראש החובל בעת אשר הסער יקום

להפיץ את האגיה והאנשים אשר נהגו על ידו ? אי היסתתר הרועה בסתר אהלו וצאן מרעיתי יתעה לכל רוח ? ואיך ינוח לב איש ישראל בדעתו כי ערב היא בעד רכבות אלפי אחיו ובחשבו את נפשו לאב ושר צבא ורב החובל ורועה נאמן לכל בני אמונתו ? ואם ימצאו בהם פישעים, אשר ישמעו בקול היצר הרע רב הכח אשר גם חכמי התלמוד נאלצו לשוב ולהוציא ממסגר אשר נתנוהו בו, והוא עונם ישא! הרעיון הזה נורא מאד ורב כחו לגזול מנוחת המאמינים בו ולפקוח עיניהם להתבונן מאד, והמה יאמיני בו ויפקחי עיניהם ויתבוננו, ואיך לא יאמינו בו אם חכמיהם השמיעו זאת ? ואיך יעלה על לוח לבם אף שמץ ספק בדברי חכמיהם אלה אם יראו כי גם העמים יאמינו בהם באמונה שלמה ? הן גם העמים יראו לעין כל כי יאמינו בדברי החכמים כי כל בני ישראל ערבים זה בזה וישימו אותם להם לקו ולמשקלת למור בהם דרכי כל העם, אשר על כן אם אחד מהם יגנוב או כלם גנבים המה; ואם אחד יעשה דבר לא כדת הממשלה ישימו אשם נפש כל איש ישראל בארצות פזוריהם, אם רוכל אחד יחזיק בתרמית או כל ישראל אנשי מרמה הם, ואם בגד מלמד אחד או עגלון אחד מגאלים ברפש או כל העם נבזים ומגאלים, ואם בן יעקב אחד ילבש מחלצות או כלם מפזרי כסף המה, אם ישמעו מפי אחד כי יחזיק באמונת אבותיו וימאן לאכל אתם לחם יתנו את כל העם כמהבילים; ואם אחד ישמיע בקול כי לא יאמין או המה כלם יחד בנים לא אמינה בהם. ואם העמים שמו דברי חכמי ישראל לחוק להם, איך יכביד איש מקרב העם הזה את לבו מתת און קשבת לדבריהם אשר חכמי יו המה ? לכן כה יעשה ויפחד כל היום לאחיו ויראג מחטאם ועינו צופיה לשמור אותם מלכד, אך למען הראית לכל כי צדק דברי החוזה אשר אמר כי כמעשה העמים המה עושים לא יוסיפו ולא יגרעו לכן ישימו גם המה את לבם רק לחטאי עמם. הן העמים לא יראו צדקותיהם לכן לא יפקחו גם המה את עיניהם לראות צדקות אחיהם רק פשעיהם. ולמה להם העמל

הרב הזה לבקש צדקות? לוא ידעו כי יבואו מחר על שכרם לקחת חלק בצדקת אחיהם כי אז בלי כל ספק חשבו ויכפרו וימנו את כל הצדקת, אך הן השכר יהיה בעולם הבא ועל כן ישענו בצדקת השופט את כל הארץ כי לא יעשה עול במשפט ולא יקפח את שכרם, ולכם סמוך וכטוח כי הוא ידע חשבון ויספור וימנה הכל דבר לא נעדר. לא כן החטאים אשר כרגע יצא הקצף לרגלם ויאכל אותם ואת בתיהם, ולא עת לחשות היא, לכן כאשר ימותו שנים שלשה ילדים בעיר תאחזם שָׁרָה כי יראו עין בעין כי לרגלי החטאים החל הנגף לחבל את העיר ויושביה, ואז לא ישקמו ולא ינוחו עד אשר יבערו הרע מקרבם למען השב חמת השופט מעליהם. וכפעם בפעם יִרְאוּ משפטים כאלה הנעשים בעיר בחוטאים וחטאות אשר לא יתמו מהארץ כל עוד אשר לא יִבְלַע המות לנצח. ואם אמנם כרוב ערי הארץ היא יעשו נפלאות בחפשי אחריו חוטאים, אך שם עיר כשולה יצא לתהלה ולתפארת הרבה יתר מכל אחיותיה, ובצדק יקראו לה יושביה בגאון „עיר אלהים“ כי שופטיה ושמייה ישכילו מאד לשמור על בני הנעורים לבל ילכדו בפח היצר הרע, הרשע הגדול אשר מכף רגלו עד קדקדו הוא מלא עינים, אשר על כן נתנו חקים טובים ומשפטים צדיקים בעיר ויאסרו איסר מטעם ראשי העדה ומנהליה לבל ילכו לשיח ביום השבת (בימי חול לא יעויב איש את בית מסחרו או בית המדרש אף רגע גם מבלי כל איסר) אל היער הגדול אשר אצל העיר, פן חלילה יפגשו שמה נערים ועלמות ויתנו יד ליצר הרע ולשטן המשחית, ועוד משפטים צדיקים רבים כאלה, ואין עיר אשר תעריך לה בהחכמה הנפלאה לחפש ולמצוא וליסר את החוטאים כיד יראת אלהים הטובה עליה.

גם בעת ההיא אף כי מבוכה גדולה היתה בעיר, אחרי כי רבים מסותריה הובלו בזיקים לעיר הפלך וחרב המשפט עיפפה על פני רוב יושביה, וכל עושי מקנה יקנון חרדו לרגעים משואת פתאים והחרדה הגיעה גם עד למלכדים

בחדריהם והבחורים בישיבותיהם, כי כן דרך העם הזה להגדיל כל דבר כשמחה כפחד, ועל כן הוציאו קול כי שר: פלך והמלשין נטו יום לא לבד לבער כל סחורה אסורה מטעם הממשלה, כי אם גם לאסור אסר לבל יקחו נשים להבנים בטרם מלאו להם שמונה עשרה שנה ולהשבית החדרים והמלמדים והישיבות. והדבר הזה קשה לישראל הרבה יתר מעני ובית אסורים, וכל היום חשבו מחשבות איך להנצל מהפח ואיך לבער את הרע מקרבם, את המלשין אשר גלה מצפוניהם, וכל שיחותיהם היו רק בהמלשין ובשר הפלך, עד כי חדלו המלמדים מהכות את תלמידיהם כאמרם בלבם; הן עוד מעט ותשבר זרוענו ומה נועיל כי נפגע בהם עוד ימים אחדים, והתלמידים נשאו ראש ולא שמו לבם להגמרא בתקותם כי עוד מעט יצאו למרחב ותמו הגמרות והמלמדים מהארץ. וגם הנשים בבית התפלה חדלו מספר אשה לרעותה מה נמצא בקלחת שכנתה בשבוע ההוא, ומה ענתה שכנת שכנתה על קללות אישה, בדאגתן לבנותיהן הבתולות. כל אלה נשכחו רגע מהעיר ואות גדול הוא כי רבה מבוכתם, ובכל זאת גם בעת הרעה ההיא לא שכחו שימרי הדת אף רגע את חיבתם, לא את חובותיהם אשר בלייפציג ומסקיא, אשר נושיהם רחיקים מהם ולא יבואו מגפה על העיר, כי אם חיבתם לאלהים ולעמם, לבקש אחרי חטאים, אחרי כי מגפה פרצה בעיר ותקח שנים מנכבדיה, לפני שני ירחים טרפה באפה את רבי געטציל שמריה נבאי החברה הקדושה, אשר רק שבעים שנה מלאו לו ולולא מת כי אז אולי חי עוד עד מאה ועשרים שנה, ועתה שלחה ידה יום ברבי אהרן אחד מראשי העדה הנודע לנו, אשר חלה היתה חליו מעת אשר שב הביתה מהאספה אשר החרימה את המלשין ולא הגיע לשנת השבעים, והמגיד אמר בפרוש בהספדו עליו כי מפני הרעה נאסף הצדיק מפני עון הדור, ובעת רעה כזאת שכחי כרגע את המלשין ושר הפלך והאסירים וישימו לבם לבקש החוטאים אשר נפשעם מתו שני הנכבדים, וגם לא יגעו לריק כי בקשי וימצאו שני חוטאים

אשר פשעיהם עצמו מספר והם המה היו בעוכרי העדה, כי נפקדו ממנה שנים מנכבדיה בלי עון. שני החוטאים האלה בנפשותם המות בחור ובתילה, והמה הובלו בהתפשם בכף בקל המון ברחובות קריה למקם המשפט, הוא חצר בית התפלה. הבחור הוא יוסף בן זמרי הצובע, הנודע בעיר ביפיו ובתארו אשר על דברת בני העיר לא כתאר איש ישראל היה. בן ישראל יִהְיֶה בִּיפּוּרְק אִם בִּלְחִיּוֹ יִשְׁלַח רוֹזֵן וּבִשְׂרֹו דֶל וּנְפִשׁוֹ תוֹהֵם גַּם מֵאֵכֶל תְּאוּה, לוֹ בֶן נְדִיבִים וְאִישׁ תֹּאֵר יֹאמֵר, כִּי גַם בּוֹזֵאת יִתְהַלֵּל גִּבֹר אִם מְקַה בִּיסוּרִים הוּא אִו אִם רַק בִּשְׂר עוֹף יִבּוּא אֶל פּוֹי. לֹא כֵן הַבְּחוֹר הַזֶּה – לְחִיּוֹ הַמְּלֵאוֹת וְהַאֲדוּמוֹת וּמְבִנָה גוֹיֹתוֹ הַעִידוּ בּוֹ, כִּי גַם בִּשְׂר בַּהֲמָה לֹא הָיָה לוֹ לִזְרָא, חֲסֵנוֹ הָיָה כְּאַלּוֹן וְלֹא רַק שְׁתֵּי פְּאוֹת אֲרוּכוֹת וּבִהֵן נּוֹצוֹת כִּי אִם תִּלְתְּלֵי שַׁעַר שַׁחִיר כְּעוֹרֵב וְעִשׂוּיִם בְּטוֹב טַעַם יִרְדּוּ עַל רַקְתּוֹ וְצוֹאֲרוֹ, גַּם בְּגִדּוֹ הָיוּ נְקִיִּים כְּבִגְדֵי בֶן אֲצִילִים וְהוּא הָיָה נּוֹדֵעַ בַּעִיר בִּיפּוֹ אֲשֶׁר לְנִכְרִים הוּא וּבִתְאוֹתָו לְהַתִּיפִית, וְעַל זֹאת נֶאֱמָר כֹּל הִירָאִים, כִּי לְהַשְׁמַעוֹת אֲזוּנִים רַחֵץ בְּבוֹרִית פְּנִיּוֹ יוֹם יוֹם (מִלְבַּד בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי מֵאֲסוֹר סְקִילָה פַּחַד אֶף הִיא) וְיִתְבַּיֵּן בְּרָאִי מִלְטֵשׁ—עֵינֹת אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמַעוּ עַד הֵנָּה בֵּין הַיְהוּדִים בַּעִיר הַהוּא, לְרַחוּץ הַפְּנִים בְּבוֹרִית אֲשֶׁר בּוֹ חֵלֶב נִבְלָה וְטִרְפָּה וְלְהַתְּבוֹנֵן בְּרָאִי מִלְטֵשׁ וְלַעֲבוֹר עַל הָעֵבֶרָה הַגְּדוּלָה הַכְּתוּבָה בַּפְּרִישׁ בְּתוֹרָה: לֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה! וְכִבֵּר הוֹרָה אַחַד הַפּוֹסְקִים כִּי הַמִּסְתַּכֵּל בְּמִרְאָה עוֹבֵר עַל מִשׁוֹם לֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה, וּבַעֲלֵי הַמוֹסֵר כִּבֵּר צוּחֵי כְּכֹרוּכֵיֹא עַל הַדְּבַר הַרַע הַזֶּה, וּבַעִיר מֵלֵאָה צְדִיקִים כְּשׁוּלָה יִמְצֵא אִישׁ כְּבֵד עוֹן כּוֹה! לִכֵּן נִבְאוּ תַמִּיד הִירָאִים וְהַחֲרָדִים כִּי רַעַה גְּדוּלָה נִשְׁקַפָּה נֶגֶד פְּנֵיהֶם אִם לֹא יִמְהָרוּ לְבַעַר הַרַע מִקִּרְבָּם, כִּי עוֹד נִכְיָנוּ לָהֶם יְמֵי חֶשֶׁךְ בַּעוֹנֹו, אֶךְ אִישׁ לֹא נִסָּה לְשַׁלּוּחַ יָדוֹ בּוֹ לְהַקְרִיבָהוּ לְמִשְׁפַּט מִירָאָה מִפְּנֵי חֲמַת אָבִיו אֲשֶׁר כִּסֶּף רַב הָיָה לוֹ יְהוּא גַם הוּא לֹא בֵּין יְרָאֵי אֱלֹהִים הָיָה חֲלָקוֹ, אֶף כִּי לֹא הִשְׁחִית דְּרָכּוֹ כְּכֵנוֹ, וְאֵת מִשְׁפַּט חֲכַמֵיהֶם יִזְכְּרוּ בְּכָל עַת: אֶל תִּתְחַר בְּמִרְעִים, וְהוּא הָיָה רִשָּׁע שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחַקָּה לוֹ

ויניחוהו לגוע בעונו, אך עתה מלאה סאת פשעו, כי העמיק השחית דרכו מאד. ועונותיו העצומים השכיתו גם זרוע אביו ואת כספו, ומה גם כי אביו לא היה בעיר זה ימים אחדים ולא יראו מפניו פן ילך לשר העיר לבקש עזרה לבל יעשו משפטים בבנו, כי שר העיר אף כי יבקש לשבת בשלוח ואשר על כן יחפץ בשלום העדה, בכל זאת פריעם מעשות משפטים כאלה מיראה פן ירב איש כעשו עמהם ויגיש משפטו עד שר הפלך, אך עתה כאשר זמרי הצובע לא היה בעיר ובבני מצאו עון אשר חטא הגישוהו למשפט בלי חמלה ויראה. אמנם לבל תעלה הלילה מחשבת על לב אחד מהקראים, כי השופטים הצדיקים האלה אשר שמרו לו עברתם מאז בקשו אך תיאנה ליוסף בן הצובע וישישו על המקרה כי אביו עזב את העיר למען עשות בו משפטים בלי חקירה ודרישה, לכן עלי החובה להשיב לצדיקים צדקתם ולהשמיע כי המה חקרו ודרשו היטב כתורה וכמצוה, ורק על פי עדים נאמנים הוציאו משפט כאשר תראו גם אתם ותשפטו.

רבי אהרן מת ויובל לקברות בערב שבת קדש וכל בני העיר ספרו לו בלא לב ולב, וכאשר השמיע המגיד בהספדו כי בעון הדור מת, אחזה רעדה את כל השומעים ואיש איש אמר בלבו גם בלי כל אספה לבקש חטאים, וביום השבת אחרי קריאת התורה עלה השמש על הבמה כי כן צוה מראש העדה ויקרא בקול: רבותי; דבר בעיר! הן תדעו רבותי כי כל ישראל ערבים זה בזה. נחפשה דרכינו, וכל איש אשר ידע כל דבר חטא ברעהו יבוא ויגיד מבלי משוא פנים ואם לא יגיד ונשא הוא עון הקהל! —

מהומה גדולה היתה בבית ככלות השמש את קריאתו, וכל העם נפלגו למפלגות, אלה שאלו: מה דבר השמש ומה קרא? אלה השיבו, ואיש לא ידע עד מה.

— פגימה היתה בסכין השוחט והיום נודע הדבר וכל

המאכלים אשר הכינו מרפה המה —

— השוחט העול יביא על העיר רעות רבות —

ק:רת חמור

- איזה שוחט עשה זאת ? -
- מכית הגביר נגנבו כל כלי כספו וזהבו -
- הכתר ועץ החיים נגנבו מארון הקדש -
- הטאים נמצאו בעיר -
- פקודה לצבוא צבא באה פתאום בלא עת -
- חק יצא מאת המלך לסגור דלתות בתי הישיבה
- וזה הדרים -

- שר גדול יבוא העירה וינקו את הרחובות - . כה חו
 איש איש כי שמע מפרש מפי השמש ותרב המהומה ותרוב
 גדל מרגע לרגע כי כל איש התפאר באזניו כי ארוכות הנה
 מאזני רעהו ותקשבה קיל ממרחקים . כרבע שעה חלפה בריב
 והחזן לא יכול להתפלל מוסף , עד כי נתן הגבאי צו אל השמש
 כי יקרא את הקריאה שנית בשפה ברורה . אף כי בשפה ברורה
 לא חנן השמש מאת יוצרו וגם בפעם הזאת קרא את קריאתו
 בנשימה אחת ובדברים בלולים בכל זאת שמע כל הקהל את
 דברו כי עתה המו אונם לשמוע וכרגע היתה מהומה חדשה .
 הנשים נתנו קול כבי גדול מעזרת הנשים ובעליהן נאנחו
 אחריהן ותרב התאניה כביום תשעה באב ויום הכפורים .

אחרי אשר חדל כמעט קול הבכיה בעזרת הנשים וקול
 השאון והמהומה בעזרת האנשים שב גם הוא לדממה נשמע קול
 אשה קוראה בקול גדול להשמש . הוא עלה לעזרת הנשים וירד
 ויבא את דבריה אל כל העם בקיל גדול מעל הבמה : רבותי !
 נמצאו החוטאים , מחלה האלמנה אשר הגור בבית זמרי
 הצובע שמעה באזניה מפי השפחה הערלית אשר ראתה בעיניה
 כי יוסף בן הצובע בן פריץ נשק מנשיקות פיו את בת אחותו
 היתומה אשר גדלה אתו בביתו . - שמה וחרדה נראי על כל
 פנים בשמעם הדבר הנורא הזה , כי אף כי ידעו כי יוסף
 ישחית דרכו וחשוד הוא על כל דבר , אך כי יערב לבו לעשות
 זמה נוראה כזאת לא פללו לשמוע ויתמהו איש אל אחיו , והשאון
 לא חדל בכל עת תפלת המוסף , וגם אחרי התפלה עמדו מקהלות
 לפני דלתות בתי התפלה ויספרו איש לאחיו מהנפלאות אשר

שמעה אונם, וברגעים אחרים נודע הדבר בכל העיר, וראשי העדה אשר לא ינחו רגע מעבודתם למען לשמור על העיר מכל פגע מהרו וישלחי שני שמשים לשמור את החוטאים לבל תמצא ידם להסתתר, ולאושר העיר כלה הצליח בידי השמשים לשם עליהם משמר בטרם יכלו לברוח מהבית, כי מי יודע מה היתה אחרית כל העיר האמללה לוא הסתתרו שני החוטאים יחד . . . אשר המיתו שנים מנכבדי העיר בנשיקה.

כל אלה נעשו בלי כל אספה, כי בדברי מצוה כאלה כל הזריו הרי זה משובח, ובאמרי ראשי העיר או ראשי העדה צו, אל ידמה הקורא כי רק הראשים אשר כל הקהל שמו אותם אלופים לראשם רק המה יחרצו משפט בדברים כאלה, לא זאת! כל איש אשר לו שם ומעמד, או בעל הבית בבית ההפלה או גם מלמד בבית איש עשיר, כל אלה יחשבו כראשים, והשמשים ימהרו לעשות מצותם ככל אשר יצוו עליהם ליסר ולהוכיח . . .

וביום המחרת ביום הראשון לשבוע אחרי תפלת הבקר, הובלו יחד החוטא והחוטאת בכבוד גדל והמין רב אל חצר בית התפלה הגדול, אחרי אשר שופטיהם חרצו משפט כי אין להם עגש מלקות יען כי לא אשת איש היא, ואחרי אשר הערלית ראתה רק הנשיקה, רק להבזות לעין כל, למען יראו בחורי ישראל וייראו למעם טעם חטא, ובתולותיו תקחנה מוסר ולא תתנה לחייהן לנושקים. ובכך שלחו ידם עישי דבר השופטים להבזותם בעיני כל, והמה הראו לדעת כי חרוצים המה במלאכתם וישיביל להבזות מאין כמדם, כי אף אחד ממוודעי הבחור יוסף אשר ידעוהו מלפנים לא הכיר אותו כעת וגם אביו לא הכירו בלי כל ספק, כה יִצְנִי פניו, כי שק משוח בזפת ומכוסה בניצות כסה את כל גייתו, ומגבעת גבהה מאד וגם היא משוחה בזפת ומכוסה בניצות על ראשו, ידיו אסרות בחבל, אשר קצתו האחד בידי השמש האחד וקצתו השני בידי השני, ראשו כפוף כאגמין ופניו, אשר כמעט לא נראו כי המכסה כסם עד עיניו, כפני מת. כז

הובל ואחריו המון נערים למאות ירצו ויקראו בקול: בעל חטא! בעל חטא! כי ביום הגדול הזה היציאו כל המלמדים את תלמידיהם ממסגר החדר למען יראו בעיניהם המשפט ויקחו מוסר, והנערים הראו לכל כי בכל לבב יבקשו לקחת מוסר וימהרו ויעזבו את חדריהם, ומי יודע אם לא בחרו יום יום במיסר כזה מלכת אל החדר ולשבת שם על התורה? המה כלם יחד קראו בקול ועפרו בעפר וידו אבן לעמת החוטא. וכן היה גם משפט החוטאת, גם אותה לבשו מחלצות כאלה, או כאשר פי בני כשולה יקבם „בגדי החתונה" עדי הביאום אל חצר בית הכנסת שם שמו הנערים הגדולים מחצלת על ארבע מוטות עץ ויעמידו את החוטאים תחת החפה ויתרועעו וישירו בקילת מקילות שונים ויסדרו להם קדושין בלעג וקלס, וכל העם עומדים ורואים וקוראים בקול: מזל רע! מזל רע! —

בתחלה כאשר שמו הבגדים על החוטא רקע ברגליו ויקרא בקול כמשגע, וכאשר הרבו לשחק קרא בקיל גדול: הניחו לי ואם אין אמיר דתי! — אך כל השומעים הוסיפו לשחק וללעוג והנערים הוסיפו לעפר בעפר לעמתו ואחדים מהם דקרוהו במחט בלי ספק למען הראית כי רחמנים בני רחמנים הם וידעו רחמים במשפט, כי המנהג הזה: לדקור במחט את החתן בעמדו תחת החפה, ישן נישן הוא בעיר ההיא, וגם את בחורי ישראל אשר לא טעמו טעם חטא הנשיקה לא ינקו מדקירת מחטיהם, ואם כזאת עשו גם להחתן החוטא עלינו לחשוב זאת להם לצדקה כי גם לחוטא עשו כמנהג אבותיהם לעשת לכל חתן ישר דרך. אך עתה החריש גם הוא גם החוטאת אשר לא פצתה פי מעת שמו החבל על דיה ויעמדו יחד כבולי עץ כמו לא נותרה בהם נשמה.

פתאום נעה הכלה ותפיל ארצה. השמשים מהרו להקימה והעמידים שחקו והריעו ואחדים קראו בקול ערום תערים למען ישלחיה לנפשה — אך היא נפלה שנית ועתה ראו השמשים כי כל רוח חיים אין בקרבה וימהרו וישאנה לעזרת

הנשים להשיב רוחה אליה - . עתה נמצאו אנשים אשר חמלו עליה וירשיעו את שופטיה , אך המה רחצו בנקיון כפם באמרם כי לא עשו לה בידם מאומה ורק להבנותה לאית לבנות מרי עשי זאת ולהם הצדקה . השמשים עוד לא הרחיקו ללכת ופתאים לפתע התעורר החתן כמו חיים חדשים ורוח חדש באו בקרבו ברגע אחד וינתק אסוריו מעל ידיו ויתנפל בחימה שפוכה על השמשים בקראו בקול קודע לב : מרצחים אתם המתם אותה ! את כלכם ישלחו לארץ גזרה , מרצחים חכו נא לי ! - ובקראו בקול הכה בידיו לכל רוח כמשתגע ויאחו בזקן השמש האחד וכרגע נותרה מחציתי בידו , ועל השני אשר בקש לקום בפניו התנפל וישוך את חוטמו עד שפך דם ויכה הכה ופצוע סביבו וחתינו נפלה על כל העומדים אשר כלם יחד קראו בקול : החזיקו בו , אסרוהו תפשוהו , היו לאנשים ! - אך אף לא אחד בהם ערב לבו לגשת אליו . ובעודנו לוחם ומכה ונושך והנה גם עזר בצרה בא לו , אביו הופיע פתאום במקום המלחמה ובראיתו את בנו לבוש בכגדי החתונה נהפכו פניו כרגע לפני להבים , עיניו הפיצו זיקי אש וידיו אחזו באחת ממוטות החפה וגם היא הכה סביבו מבלי הבדיל אם איש או אשה או נער , וברגעים אחדים נמלטו כל הנאספים לנפשם ורבים מהם בשבר יד או רגל . זרוע שני האנשים האלה משלה להם לגרש המון עם אשר למאות היה מספרם , ואיש לא אמץ לבו לקום בפניהם , כמו קללת משה איש האלהים רבצה בהם ! והשמשים אף המה בראותם כי אין עזר מהרו להציל נפשם והמתנית אשר חלקו להם החתן ואביו ביד נדיבה לקחו אתם ויזכרו עוד אותן ימים רבים והחתן ואביו שבו הביתה כמנצחים , אך את חרפתם לא מהרו לשכוח ויבקשו עצות להשיב נקם לחיק מחרפיהם , ומה גם אחרי אשר כעבור ימים אחדים מתה הנערה החוטאת ממחלת לב . אז להטה כאש חמת הצובע בקרבו וישבע לנקים נקם נורא מהעיר ויושביה .

זו.

בְּרֵכֵי תְהוּ .

רגשות נפש הטובע בלב ים באין מעמד ותקוה ישער כל איש בנפשו בשומו לנגד עיניו את גלי המים הזורגים מרימים ראשיהם לדכאהו, וכמו ישחקו ילעגו למשבתו יעלוהו יורידוהו ויניעוהו להרבות מחץ מכת לבו. סביביו תנינים ודגי מרף יפערו לועם והמה לא ידעו חנינה-רעבים המה. האמלל ישא למרום עיניו ואין מושיע ואל התהים - והנה המות פיער פיו... יזכור את חייו, את עמלו ואת אשר גמר אמר לעשות עוד בימים הבאים, את אהובי נפשי... כל אלה יוכל כל איש לשער בנפשו בשותו את המחזה הזה לנגד עיניו, אך מי יספר ענות נפש הטובע, אשר באולתו מטה רגלו ויעשה מרחח, אשר כליותיו יקראו לו: אתה הסכות בנפשך, ראה את החיים אשר מאחרין וחיים כאלה עוד התעתדו לקראתך ואתה בידך הקצרת ימין... רגשות כאלה לא על נקלה יחוש בנפשו האיש אשר לא היה משחק לגלי הפגעים ואשר על כן עוד לא נסה להביא כפעם בפעם מעשיו במשפט ולהקשב לקיל כליותיו. הרגשית האלה רעות הנה מכל מצרי שאול, ממלאכי בלהות ואולי גם מבני אדם רעים. העולם ים זועף היא, גליו לא ישקמו רגע סערת המקרים תסער בכח ובלי חשך ותנער לאלפים ממקומם ותצעידם לפי תהים ועליהם יזעף לב בן חלוף, אך לא הסערה ולא הגלים אף לא התהום המה ראשית כל פגעי האדם ואחריתם, הסערה תקום לדממה, הגלים יחשו ואז תבוא מנוחה גם להאמלל הצולל בים הצרה הזה, ולפעמים יובילוהו הסערה הזאת והגלים האלה אל חוף תקוה טובה, אך מי יאמר לדגי המרף: החרישו ודמו? להתנינים אל תרימו ראש, אל תפתחו לועכם להשחית בעת אשר בטנתם תחסר? והם המה אשר יביאו לרגעים רעה וצרה אשר אין להזמלט מהן. דגי המרף בים

העולם אשר ילכו על שתי רגלים ויתפארו כי צלם אלהים להם, המה ירעו וישחיתו עוד הרבה יתר מכל פגעי החיים, המה תמיד רעבים וצמאים, אך לא רק ללחם ובשר כי אם לדמי אחיהם, לשארם, למיח עצמותם, ואחרי כי לא בשניהם ישוכו רק בלשונם ימחצו ועין איש לא תראה המכה לכן יאכלו כמסום נוסם מנפש ועד בשר. ומה יועיל להמיבע במצולת ים החיים אם גם יסור רגע זעף הסער, אם גם ישקמו הגלים וחוף תקוה נשקף לעיניו כל עוד יעטרוהי התנינים האלה, אנה מפניהם יברח? — זה הוא גורל כל איש אשר ההצלחה הסתירה פניה ממנו ותתנהו למשסה לגלי הפגעים! ושברון רוחו ומפח נפשו בִּיָסֵר אותו כליותיו כי הוא עזר להמקרה להביא שואה על נפשו מי יספר?

מה הואיל ליעקב חיים חוף התקוה הטובה אשר נראה לעיניו? אמנם רוח טהור עבר מפתחי פי רעיתו ויטהר את ענני היגון אשר כסו על פניו, גלי סערת רוחו דמו, והנחלה אשר השאיר אבי אמה היתה לו לפתח תקוה להנצל ברגע אחד מכל צרה ופגע, אך מה זה הועילו אלה? האם גבר כח הרוח הטהור להמית את התנינים או להבריחם מעליו? בלב מלא תקוה שב בלילה הראשון אחרי אשר נדבר את ראש הקהל אל ביתו ובעינים מפיצות גיל שמעה אשתו דבריו, ודי שלומים לאבלם מצאו בתקותם זאת, כי טרם ידעו את יד המקרה הנטויה עליהם להראותם מה כחה, אך עוד מעט יעיניהם נפקחו לראות ותקותם ושמחתם לנצח אבדה. רבי אהרן הישר באדם, אשר בו שם יעקב חיים תקותו כי עוד יעמוד לימינו לעזרהו, מת בחליו או בחטא הנשיקה. וראש הקהל לבדו לא הרהיב עז בנפשו לעשות דבר, אחרי כי כל האספה גמרה אמר לבלתי עשות דבר קטן או ג'ול בטרם שאלו את פי זכדיה, ועל כן שלח אליו ראש הקהל את דבריו במכתב לשאיל עצתו, אף כי על אפי ועל חמתו היה לו הדבר הזה לדם למו עצת קטן ממני במעלה ושנים, ורק יען כי בכל לבבו בקש להשיב את האובד אל עדתו

ונחלתו לכן נאות גם להשפיל כבודו, אך לשוא היה כל עמלו; זבדיה ענה עד מהרה במכתבו כנגיד ומצוה לבל יזידו לעשות כדבר הרע הזה לתת יד לפושע כי למלשינים לא תהי תקיה, וכבר מצאה ידו למצוא מסלות השרים אשר הבטיחוהו לשים חחים בלחיי התנין הזה ויהיה למופת לכני מרי, ואם ימרו את פיו או לא לבד כי יחטאו חטאה גדולה לאלהים בתתם עזר לזעום נפשו כי אם גם לנפשם יָבֵעוּ, כי בזה יתנו אמץ בלבנו לרדות בהם, והוא, זבדיה, ינער כפיו מתמוך עוד בידי בני העיר האמללים, אם לא יאבו לעשות כדברו, ורק אם יגרש המלנין את אשתו כחפץ המת או תנתן לה ולבנה הנחלה ואת הרשע יתנו למשיסה כפעל ידיו. כזאת ענה זבדיה ופקדתי שמרה רוח האספה, ובכן נוחלה אבדה תקות יעקב חיים ואשתו להַיִשֵּׁעַ, אך גם בטן מלשיין ואשתו תחסר עת כי ירעבי; המחסור הנורא ממת בא וַיִּרָא להם פניו הנוראים גט מפני עולה ומרמה ומיום ליום הוסיף אמץ לענותם, ובכל זאת עוד נאמנה רוח יעקב חיים את עצת אשתו, עוד אמץ את לבו לחכות וינער כפיו מקחת עזרה מאת השר, ואשתי גם היא עוד סמכתהו באמרה: לא לעולם צרה, יראה הקהל לבך הנשכר וישוב לקרבך באהבה – והוא שמע לדבריה אשר היו לו למשיב נפש בעת אשר כליותיו יסרוהו כמוסר אכזרי ויקראו באזניו בחזקה: מידך זאת לך, בזרון לבך נשתף אשרך ותרד פלאים . . .

כל דבר חפץ אשר נמצא לו קונה נתנו בכסף, וגם את האהל הדל אשר בו גרו עזבו למען החליפו באהל דל ממנו, אשר גם כלב נדח לא מצא בורב נחת, ובכל זאת עוד נאמנה רוח חיים יעקב את עצת אשתו לשוב אל עמי ולפעמים מצא נחת במחסורו הגדול בהשיבו אל לבו: אמנם לי אמץ לב מאין כמני לשאת ולסבול – אך לכל יבוא הקץ וגם לתקותו ואמץ לבו בא כבר היום האחרון. כל מחשבותיו עלו בתהי, בקהל לא מצא עזרה ויד אחר לא הושיעתו וכאשר גדל המחסור באהלו כן רפה כח התקוה, ובחדלו לקות חיל מהת

גם און קשבת לדברי נחמי אשתו וכאשר לא שם עוד ,
 לדבריה כן החלו שנית מחשבות עברה ונקם למצוא מסלות
 בלבבו לאט לאט , מחשבות נקם לבני האדם , לאלהים ,
 לשונאיו , לאוהביו וגם לנפשו , וכמשגע היה בעת חשבו
 מחשבות כאלה , וכל רואהו בעת ההיא האמין כי בינתו הסתתרה.
 לוא היתה כזאת כי אז אולי היה טוב לו ולאשתו
 מעתה , כי אז שכח רגע את כל צרות לבבו , ובני עירו
 רחמיהו וישכחו כל הרעה אשר עשה להם , כי לא לעולם ימור
 איש ישראל עברתו , ובראותו כי אזלת יד שונאו לעשות עוד
 לו רעה אז יעזוב אפו ; אך כזאת לא היתה , הוא לא הוכה
 בשגעון ולא שכח את מצוקות לבבו וידו עוד לא אזלת מעשות
 נבלה את זעומי נפשו ועל כן נחרו בו מגדיו ולא נמצא לו
 מנחם ומרחם .

באהל דל מכל אהלי האכרים הדלים , בניי מעצים דקים
 אשר היו למסוס נוסס ונוטה לנפול לילא תמכו בו עמודי עץ
 מבית ומחוץ , זכוכית חלונו האחד הפתוח אל החצר או אל
 הרחוב או אל השדה , (כי מחוץ לעיר עמד האהל כשומר
 זקן לפני שער מגרש העיר) , נשברה לרסיסים , והגליונים
 אשר הונחו על השברים למלאות החסרון כתחבשת על מכה ,
 לא הצליחו לעצור בעד שלג ומטר לבל ימצאו מסלות הבית
 כי אם היסיפו עלטה על החשכה אשר שררה שם תמיד ומה
 גם עתה בעת אשר השלג והכפיר כמו במעטה עב את החלון
 מבית ומחוץ . באהל הזה ישב יעקב חיים על כסא עץ כביר
 מאביו ימים אשר נשחת מוקן ולא עצר כח למלט משא , ולמולו
 אסתר רעיתו ובחיקה הילד אשר שכב במנוחה ווינק שדי אמו
 ועוד לא יבין מחשבות הוריו אשר סערו כסופית קדים בקרבם .
 רק אלה היו גרי הבית וזר לא התערב בתוכם מלבד
 המחסור אשר מלא כל הבית , אך הוא הן לא כור כי אם
 כתישב הבית כבר נחשב .

רוח סער נשב ויהמה כחלילים או כנפש גועת , בהתגנבו
 מבעד חירי החלון והארובה , כמו בקש מפלט לו מהקרח
 כבורת חמיר

הנורא, אך במה נחשב הוא מול הסערה אשר סערה בכח בקרב ולב בני הבית, אף כי לא השמיעה קולה. כל היום ההוא לא יצא יעקב חיים מפתח ביתו כי אם ישב אל השלחן אשר נע ונד כשכור אף כי לא ראה בעיניו כוס יין או שכר מעת אשר יצא ממנו האכר אשר גר בו לפניו. היא ישב וראשו בין שתי כפית ידיו וידום, לא הזכיר את אשתו לערוך השלחן לא בבקר ולא בצהרים ואף היא שכחה זאת זה שני ימים. נפש יעקב חיים אילי יבין הקורא כאשר אומר לו כי לא הוציא הגה מפיו כל היום הזה. גירל האיש אשר יזעק וישע בצרתו לא עוד רע הוא כגורל האמלל אשר פגעיו העתיקו מפיו מלים. – האפסה כל תקוה? – שאלה אסתר בכבודות כעיפה

אחרי אשר נסתה זה פעמים לשאיל מפיו דבר ולא מצאה מענה. בפעם הזאת התעורר ויענה בקול מזור: אפסה כל תקיה – אך בכל זאת חפש חקור וחשוב אולי תמצא עצה

להגצל מהרעה מבלי אשר תפול ברעה חרשה –

– אין עצה – ענה מבלי הבט בפניה.

– אבל האם תמנו לגוע באין מושיע? –

– תמנו לגוע –

– אם נלאית ברוב עצותיך עוץ נא עצה אולי אוכל

אני להושיע – קראה כמתפחת.

– קוה אל ה' ויושיע לך – ענה יעקב חיים בקול כמו

מעפר שח אמרתו מבלי הסיר ידיו מתחת לחייו.

– אמנם כן תקותי בה' כי יסמכך בימינו אך עליך

לבקש עצה –

– לו כח עם גבורה, חכמה ועצה גם מכלעדי, הן אל

טוב וחנון הוא וְאֵף הלא אליו תשאי נפשך ולמה זה יחריש

יתאפק? מדוע זה לא יקום להושיע להחוקים בו? הן אם כזאת

הוא עושה מי זה לידו יתקע כי לא תאבד אמונה מלב

מאמיניו? יקים ויושיע ואני לא אלהים אני ואין כי כח

להושיע –

– אנא מחמד לבי אל תדבר כדברים האלה – קראה

אסרו ירחנונים ותפרש כפיה — המעט ממנו עונותינו הראשונים כי עוד נוסף ונשים גם באלהים תפלה? —

— עונותי הטו אלה, זאת אראה עין בעין, אל זועם פקד עלי אפו על כי לא נתתי נפשי כעפר לדוש, על כי לא התרפסתי ולא בקשתי לשוב בעת אשר ראשי הקהל הצדיקים באו אלי ויתחננו כי אשוב מדרך עון, ולהצדיקים והחסידים וישרי לב האלה ישלם כבר לבם, ועל כן דרך זבדיה צלחה וזמרי יעשה חיל ובוקי יבנה בית חדש למען בנו השביעי, וכל אלה יען כי לא סרו מהדרך הטוב ויעשו עושר במשפט וידעו רחמים, יחוסו על דל, יחננו אלמנה ויתום. צדיק ה' בכל דרכיו . . . — אהה! ברצח בעצמותי תדבר כדברים האלה, אנא

אתחנן לפניך לבל תוסיף עון פן אגוע מצרה ויגון —
— האם שמתו באלהים תפלה? הלא אך צדקותיו ספרתי ענה בשחוק מרגיו לב.

— אשביעך באהבתי אשר אהבתני לפנים לבל תוסיף ענות נפשי בדברי לצון ותפלה כמו אלה, כי כחצים שנונים ירדו ללבי, אני באמינתי אחזיק כי אל צדיק ה' ומישיע ולא יעזוב נפש הבוטחים בו בידי הפגעים לעולם, ואם יסר ייסרנו בעוננו לא לעד יטרוף אפו, ואת הרשעים אשר לא ידעו חנות יביא במשפט וישלם להם כרע מעלליהם —

— מה משפט ומה רשע? קרא בהתעוררו פתאים ממקומו ובהניעו כל גויתו בשאט נפש ועיניו מלאו זיקית — אין אלהים בשמים ואין שופט בארץ, אין צדיק ואין רשע, רק לפתאים יהיה שם אלהים ושופט למחתה ובסכלותם יהיו למרמס כתולעת לכל רגל עובר, ואני אמיץ לב אני ולא אפחד מפני כל ולא אתן את נפשי למשיסה, לא! — דבריו אשר דבר באפו השיבו לו רוח חיים אשר עזבו זה ימים אחדים. הן באזניו שמע עתה מפיו כי אמיץ לב היא ולא יירא מפני כל אף לא מאלהי שמים, ולמה זה ידקא ויאנח בשכרון מתנים כאשה מצרה? —

— אנא אל רחום, אל תפקוד עליו עון כי מרוב צרותיו

ידבר ואל נישא עון אתה – דובבו שפתי אסתר באנחת שברון מתנים בנשאה מרום עיניה.

– לבל יפקוד עלי עון? ומה יעשה לי? ומה בידו לעשות? היש בידו לשבר קנה רצון, לפוצץ אבן כתות לרסיסים עד דק? בדרך לבי אחז מעתה ולא אשיב, ואושיע לנפשי ולנפשך ולא אסוג אחור מפני כל – קרא בשארית חמות וירץ החוצה מבלי פנות עוד אל דברי אשתו ותחנוניה. מה רבי צרות יעקב חיים עד כי בא עד הנה לחרף שם אלהים ולאטם אזנו משמוע קול תחנוני אשתו, זאת ישער כל איש בנפשו בזכרו כי האיש אשר לא יאמין באלהים הוא גם לא יחרף שמו, ורק המאמין בלבו היא ישא שם אלוה על שפתיו. ומה רב מחץ מכת לבו אשר הכתו בשגעון עד לחרף את האלהים אשר ירא מפניו בלבו ולענות נפש אשתו אשר אהבה הרבה יתר מנפשו ואשר זה לא כביר נכון היה לעשות ככל אשר יעצה אותי בלב מלא שמחה. אך הנה כן הוא בעת הרעה, בעת אשר כל מצוקות התבל תסבנה את איש, אז ילוה גם הוא על פגעיו ויעזור להם לענות נפשי ונפש אוהביו, וגם היא היה כמשגע ולא ידע עוד מה תדברנה שפתיו ואל מי תדברנה. הימים האחרונים ומקריהם מסכו בקרבי רוח עוועים אחרי אשר נוכח כי כל תוחלתו ותקתו נכזבו בפעם אחת, רגע אחד האיר אור תקוה בלבו כי עוד ישוב ויהיה ככל האדם כי יקח נחלת אשתו ויבחר בארץ חדשה במקום אשר לא ידעוהו ויחיה בחיי יושר ויהיה שלו ומאשר, אך יד זבדיה גברה על יד המבקשים עזרתו. אייבו זה בנפש אשר מידו לי כל צרותיו גבר חילים גם בפעם הזאת ואחריו היו כל בני האספה לגזול את נחלתו ממנו ולגרשו בחזקת היד מהסתפח בנחלת ישרים. מה יעשה? היוסיף לבקש דרכי יושר ונתיבותיו? הן? היבקש צדק בעת אשר רודפו? ויהיה? היזכר משפט בעת אשר אי-משפט ישב לכסא וידכאהו עד עפר? – כל אלה שאל את נפשי והשיב: לא! המה שמוני לתלעת נבזה, אשר רגל כל עיבר תדושנה, ואני אתעורר וטרפתי ורמסתי ואין מציל וידעי כי

כפיד אריות הנני ולא תולעת איש ; המה גזלו נחלתי ויושיבוני במלונת כלבים ואני אתן כל הינם וקנינם בידי זרים ואצמית בבור חייהם. קנאה ועברה נוראה התלקחו בקרבו בשמעו את משפט האספה ובכל הדרך בלכתו הביתה גמר אמר להתנער ולשלם לשינאיו על פניהם, להשקותם כוס התרעלה כאשר השקוהו המה, אך אסתר אשתי נצבה תמיד לעמתו כמלאך השלום וברוח פיה השביחה סערת רוחו, אך צרותיו הרחיבו מיום ליום וכח לבה רפה מרגע לרגע ולא מצאה עוד די און בלבה לאמץ לבו אחרי כי גם היא בעיניה ראתה פיהם ההולך וקרב, וכל תישיה נדחה מהם אם לא ישוב על עקביו אל השר לבקש עזרתו. זאת ראתה בעינים פקוחות אך תחת להניח בלי מלחמתה מיד ולהניח לאישה לעשות כחפצו כאשר נטלה עליו יד המקרה, אמצה שארית כחה לעצור בעדו, אף כי ידעה בנפשה כי כלה כחה — ועל כן לא הצליחה עוד. אם יראה איש כי אזלת ידו במלחמה או יניח חרבו כרגע מיד ולא יוסיף להתגרות מלחמה פן יעלה עוד יותר אף לוחמו וירב כעשו עמו וירבה לשים שמות, זאת לא השיבה היא אל לבה כי אם הוסיפה לשים אסורים על ידיו בידים רפות ובזאת הגדילה עוד מדורת הקנאה בלבו לאמץ לאמץ עד כי היתה למדורת שאול. בדברי נחמיה כבר הסכין ולא היו עוד כאבן חן בעיניו ומהתקיה הקשיח כבר את לבו ואם כי חכה עוד ולא שב על עקביו היא יען כי עוד לא מצא די און בנפשו להשליך אחרי גוו פעם אחת את כל מחשבותיו אשר ירה והגה לבו בימים האחרונים בימי התקוה. כאיש אשר מחמל נפשו גוע לעיניו ישים עוד הפעם את עיניו בו בטרם ילקח מעל פניו לנצח, כן שב גם הוא ויעבור לפני עיני לבו לאחד אחד את כל הגיוניו אשר הגה בעת אשר קוה עוד כי נחלתו תנתן לו וכמו ברכם בברכת השלום בטרם נפרדו ממנו לנצח ואחרי כן עצם עיניו ויחל לחשוב מחשבות חדשות ללכת להתיעץ את חבר אנשים אשר יחד המתקין סוד להפוך העיר משרש ואשתו לא ידעה עד מה. זאת חשב בשבתו דומם אל

השלחן אך מרם יגמר אמר, רק קול אשתי אשר אמרה להשלוח נפשו בכמחון באלהי המשפט בעת אשר ראה כי משפטו נגזל לעין השמש, המה אמצו רוחו לא לשוב ממוחשבותיו ולפחד מאלהי המשפט כי אם להפך: לשוב על רעתו בהשיבו אל לבו: הן רק דרך רשעים צלחה. ובכן עזב את הבית בלב סוער כים ורוח הגוה אך להביא שואה ומהומה על כל העיר ויושביה אשר כלם כרשעים וכאויבים בנפש וכגוזלים גחלתו היו בעיניו בעת ההיא.

טז.

הוֹרְשֵׁי רָע.

בעת אשר חרף יעקב חיים שם אלהים למרות רצון אשתו ויגמר אמר לשוב על דרכיו הראשינים זכר כי חבר אנשים מחכים לקראת בואי במקום אשר יעדו לו. ואמנה בעת ההיא ישבו חמשה אנשים באחד מבתי המשתה אשר להאכרים במגרש העיר אשר בעבר הנהר בחדר סגור על מסגר ויתיעצו על צפונותיהם וגם שמו עלה על שפתם. פני כל היושבים העידו בהם, כי מנעו גרונם מצמאה ולא במים שטפוהו, כי אף כי סגרו בעדם דלת חדרם ואות הוא כי דבר לאט עמם, בכל זאת נשמע קולם עד למרחוק בהשמיעם איש איש דעתו ומעלות רוחו בשפתים דולקות ובידים מכות בכח על השלחן כמו התאספו שמה לקרב ומלחמה איש על רעהו. כל בני האספה הנכבדה הזאת היו תושבי עיר כשולה, אך אספתם בבית הזה, בית משתה לאכרים מעם הארץ וביום אשר לא מיעד ושמחה היה, העידה בהם כי נבדלו מדרכי יתר תושבי העיר ואחת היא להם אם שמש יִקְרָא אי יהיה לחרפה, כי אף לא אחד מכל בני העיר אשר ידאג לכבודו יציג כף רגלו על מפתן בית כזה אם לא למען עשית מקנה וקנין יבא שמה, ובלילה הן לא עת לעשית מקנה וקנין.

אמנם גם הנה באו שמה לסחור סחרם אך לא את האכרים כי אם לקנות בכסף יין דגן ולמכור נפש אחיהם בני עמם .

כל דבר טוב בתכל אם יִשְׁמַת תהיה משחתו כפלים מדבר רע אשר משחתו בקרבו מטבעו ; השושנה אם יעלה בה רקבון תעלה צחנתה ביתר שאת ; והאהבה אם תהפך לאיבה לא תדע גבל ותגדל יתר מכל שנאה , ועל כן תגדל מאד השנאה אשר תמצא מסלות בין אחים ורעים ובין איש לאשתו הרבה יתר מכל שנאת אדם וקנאתו , אשר על כן ירבו כעשם הנסוגים אחיר מדרכי בני ישראל עם עמם הרבה יתר מכל שונאיהם מהעמים . בני ישראל אשר יחשבו כאחים איש לרעהו וכערכים זה בזה אשר על כן יביאו את אחיהם במשפט על כל דבר , הנה יפערו פיהם בשנאתם לבלע ולהשחית את כל אשר בשם בן עמם יקרא בצדיק כרשע וישליכו שקוצים על כל הקדוש והיקר בעיניו . אין בונה לדרכי העם הזה כהנסוג אחיר ממנו , אין טיפל אשמות על חקי דתי ואמונתו כאחד מהעם הזה בעת אשר יתכחש לצור מחצבתו , ואין רודף באף לשפת אבותיו כבן ישראל אשר יבוש באבותיו . השונאים מהעמים אף כי בשבע עינים יחפשו אחרי כל מוסר רע בעם הזה יתנוהו לשמצה רק במצאם בו ערות דבר , ומהטיב יעלימו עינם או יאמרו כי הדבר הזה הוא יוצא מהכלל , ואם בן העם הזה יחפוץ להמיר כבוד עמו בקלון או לא יבוש בישת להפוך גם מתוק למר , וגם בכל מדה טובה ודרך ישרה ימצא מגרעת . לא אחת מהממשלות אשר תתנה חקים לא טובים להעם הזה ואשר תבקשנה בכל לבן להשיבו בסתר המדרגה , לא אחת מהנה שלחה ידה לעקור זכרון אבותיו וארצו ושפת חווינו מקרבו בחוקת הירד , ואם יצלח אחד מהעם הזה למשרה ויפקדוהו לפקוח עינים על משטרי עדתו ובתי הספר אשר לה אז אם לבבו לא שלם את אחיו , יבקש להפך כל אלה משרש . . . גם חבר האנשים האלה התאספי הנג לפרוע פרעות בישראל , להוריד כבוד עדתם עד דכא ולשים שמות בכל העיר , כי כאש תפתה בערה השנאה בלבם והשקט לא יוכלו , ומה גם בלב

האיש אשר עמד ויך באגרופו על השלחן בקראו בחמה נוראה :
שארית לא תהיה להם , אאביד גם שריד מהעיר הזאת ותמו
לנצח וידעו את קנאתי —

האיש הזה היה כבן ארבעים דל בשר ואיש קומה ,
בזקנו ופאת ראשי נראו שערות לבנות ועיניו הבריקי בזיקי
אש , מלבושיו היו כמלבושי איש עשיר וידיו אשר היו מאדמות
בששר הראו את מלאכת ידו , צובע היה . אם מצאו ידיו
הצבועות כח להתארם גם בדם אדם ולהוציא כל מזמות לבו
ודברי פיו לפעולות אדם זאת לא נדע , אך כי לבו היה עם פיו
דברו זאת ראה כל שומע דבריו .

— אני אראם את ידי וידעו במי התגרו מלחמה — הוסיף
האיש לקרוא בכח — את בני הובילו בחרפה בכל חצות העיר
וילבשוהו ב בגדי החתונה וילדי הכלבים נבחו אחריו :
בעל חטא ! ואיש לא כהה במ . את בני ! ולא זכרו כי אני
אביו ואת בת בתי התמימה המיתו ואני אחריש ? הוי פתאים ,
כלבים באין שנים אשר לא לנשוך רק לנבוח ימצאו און להם ,
אך אני אראם את שני גם אני ואשכם עד לכלי מרפא , כאשר
נחתה ידי במ כן אמחצם בלשוני , את כלם , אני — —

— אני אני — קרא ברגו איש רזה וקמן קומה מאד ,
פניו ירוקים ועיניו כהות והמחט אשר בשולי בגדו נתן אות
על מלאכת ידו — למה זה תקרא בקול : אני אני ! ואנחנו
איפו הננו ? האם אנחנו נעמיד מנגד ? או תאמר כי ידי לא
רב לי לעשות כמך ואיך תתפאר כי כה יגדל כחך לעשות
דבר ולא רוחנו ? אנחנו כלנו בעצה אחת ולי הצדקה להתעבר
על ריב יתר ממך , כי לא בבני כי אם בי נחתה ידם . אתי
הביאו לפניהם לשפוט משפטי , כי הארורה בת הזמה הודתה
על פשעה ותאשימני גם אותי , ולדבר הזה אסלח להם ? האני
אעמוד מנגד ולא אביא בלהות צלמות על העיר ויושביה וראשיה
ושופטיה ? ולמה זה תקרא : אני אני ? הן גם ידי תמצא לעישית
חיל , זאת יגידו לך כל יושבי העיר , ושפתי תמהר לדבר
צחות בשפת הארץ והסכנתי מאז לעמד לפני שרים וידעתי

את דרכיהם. שאל את כל יושבי העיר ויגידו לך אם לא אמת בפי, ורבים המה אוהבי אשר יעמדו לימיני, וגם לי לבב כמך, ולמה זה תקרא בגרון נחר אני אני? כמו אתה לבדך פה, שאל את כל בני העיר — —

— הביטו אל הַתָּיִט הוזה איך ירים ראש וישלח לשון כמו זרועו מושלה לו לדכא כל הארץ תחת רגליו — קרא הצובע בשחוק גאון לב — הלא לכבוד יחשב לך כי תארח לחברה אתנו ועוהך מאריך לשון. לא לתשועת ימינך ולא למזמת לבך אף לא לחלקת לשונך נחכה. הוא הסכין לעמוד לפני שרים! שחיק יעשה לי! ומי המה השרים הגדולים, המושלים האדירים אשר עמדת לפניהם? ההוא חוטב העצים אשר לשר העיר? ובאוני מי תדבר כאלה? האם לא אדע אותך ואת מוצאך? אם תחפוץ לנחל כבוד ולהמנות בחברתנו שים ידך למו פִּיךָ ודום לעצת חכמים ממך! —

החיש לא חכה עד אשר יכלה הצובע את דברי תוכחתו, כי אם אתו יחד קרא בקול: ומה גדולתך כי אדע? האם בכסף אשר גנבת מבית רבי שמריה אשר בביתו עבדת תמצא עז ותעצמית גם לבב חכמה? או מן נשי האכרים אשר מקום משכבן ידעת למדת ארחות תבל? שאל את כל בני העיר ויגידו — —

— דום פן אמלא פִּיךָ חציץ, נבל! האם שכחת כי שלשום היבילוך בכבוד לבית הקהל? —

— ואת בנך? ואת בת בתך התמימה? — קרא החיש ויפער פיו לשחיק בשחיק מעורר שאט נפש בלב שומעו.
— ואת בני? ואת בת בתי? אבל על זאת הן אעיו עליהם כל חמתי —

— ואני אריב ריב נפשי ולמה זה תתנשא עלי? הן איש נכבד כמך הנני וגם אני הייתי „גבאי חדש“ בבית הפלחנו ושני בחורים מהישיבה מצאו ארוחתם בביתי יום אחד בשבוע, שאל את כל בני העיר ויגידו לך אם לא נכבד הנני כמך? —

— אמאם את החיט הזה כשממית — קרא הצובע וירקע
ברגליו וירם אגרופו לקראת לוחמו .

— ונפשי קצה בהצובע הזה כמפני נבלת העכבר — ענה
החיט וירק בפני איש ריבו .

— בכור מות יבלעך , נבל ! הפני תרוק ? קרא הצובע
בשארית חמת ויחזק כגרון החיט וירימהו למעלה ופניו
הירוקים אדמו כרגע כתולעת .

— ראו כי ציבע הוא — קרא אחד היושבים בקיל שחק
גדול בהראותו את החיט ולחיו המאדמות לעיני היושבים .

— הם ! — נתן בקולו איש כבן חמשים איש בריא בשר

עד מאד אשר פניו כסו בחלבם עד כי כמעט הסתירו את עיניו

הקמנות הנשקפית מבעד שמורות צהובות, בגדיו כבגדי אחד

האכרים ; מכנסי עור מבריקות מחלב הבהמה אשר דבק בהן

על רגליו ואדרת עור כבשים המגעת עד ברכיו כסתה גייתו ;

עליה אזור צמר מאדם , ואשר על כן חשבהו כל רואהו לאחד

האכרים לילא דבר בשפת היהודים , אך עתה הכירו כי לישראל

היא ושבח הוא . הם ! — קרא באחוזי בידי הצובע להוציא את

החיט למרחב — האם לריב ומצה קראנו עצרה פה ? הלומי

יין ! כאכרים בסבאם סבואים יקראו למתלומות , ואתם תאמרו

לעשית נקמות באויבינו ? אתם אבירי הכח אשר בבוא אל

קרבתם שתים שלש כוסית יין—דגן התעו כשכורים ? ! שבו

תחתיכם במנוחה , או ידי תלמדכם איך לשבת במישב אנשים —

האיש הזה לא ידע בלי ספק חשבון או שכח את אשר

ראה בעיניו , כי לולא זאת לא נשא על רעיו חרפה כזאת

לאמר כי רק שתים או שלש כוסות הכום בשכרון , והכדים

הרקים הרבים אשר עמדו על השלחן ענו גם המה כחשו בפניו ,

אך הנכלמים לא מהרו להוכיח שגגתו כי אם שמעו לקולו

וישבו תחתיהם .

— טרפון צדק בדברו — אמר החיט בשבתו — הן אם

אנחני נגרה איש ברעהו מדון אז ישחקו אויבינו על משבתנו

וידינו לא תמצא לדקור אתם —

- ומדוע קראת לריב ? — שאל הצובע .
 — לא אני כי אם אתה נחרת בי , אני איש שיוס
 שאל את כל בני העיר —
 — שקר הדבר — קרא הצובע מבלי תת אותנו לכלת
 דבריו ולהביא לו את כל בני העיר לעדים — אתה תחלל
 לנבוח בכלב —
 — ואתה נהמת כחזיר —
 — האותי תקרא חזיר ? —
 — האותי תכנה כלב ?
 — ומה אתה ? המיב אתה מכלב ? —
 — ואתה , הטוב טוב אתה מחזיר ? —
 — אני אשים בעפר פיך אם תוסיף לנבוח —
 — ואני אמלא פיך בגללי הבהמה —
 — השבתם על קיאכם ? — קרא הטבח שנית בקול מושל
 בראותו כי הצובע שלח יד , וכרגע החרישו שני הנצים .
 — עשי שלם ואם אין נדיח גם שניכם מחברתנו —
 — אני לשלום — מהר החיט לקרוא ויושט ידו לאיש
 פיותו אך הצובע לא מהר להחזיק בה , אולם בראותו כי עיני
 הטבח אשר כונן עליו הכריקי הושיט ידו גם היא בלי חמדה ,
 והחיט אחז בה וניעיה ברוב אהבה , כמו אחים היו מלדה
 ומבטן וברית שלומם לא הופרה אף רגע .
 — שכר ! — קרא החיט — אני אתן שכר ונשתה כוס שלום —
 — די לכם לעת כזאת , חכו עד אשר יבוא יעקב
 חיים הנה — קרא הטבח .
 — אכל מדוע זה יאחר לבוא ? — קראו פתאום כולם
 בתמהון — הן הוא הבטיחנו לבוא הנה בלילה , או האם שב
 אחר מרברו ? —
 — אם כזאת עשה אז כל עמלנו לריק , כי בלעדו לא
 תעשינה ידינו תושיה —
 — גם בלעדו נעשה וגם נוכל — ענה הצובע .
 — לשתית יין ? האיו זאת ? שאל הטבח בקלסה — אך
 יבורת זכור

שמע נא לעצתי ואחר תדבר, אל תחזק בקרני השור להפילו ארצה בטרם תדע כי רב כחך ממנו, ואני אדמה כי צר כחך אף מהניע ממקומו את השיר אשר עליו תאמר להניף יריך –

– וגם אני אתן לך עצה טובה: אל תמכור בשר מרפה כבשר השחומה אם לא תדע להסתיר דבר – ענה הצובע אף הוא בלצון וישחק בקול גדול ויבט סביבו לראות אם ישחקו גם השומעים וכרגע רעמו פניו בראיתו כי החיט לא שחק אף הוא.

– ואתה תחשוב בלבך – ענה הטבח במנוחה – כי אקצוף עליך, או כי כלימה תכסה פני בשמעי עוני מפיך? האם איש כמך הנני כי אבוש מחמאתי? אתה התעברת על כי הזכיר לך איש ריבך את מקום משכב נשי האכרים, חמתך בערה בקרבך ובשת כסתה פניך, אבל לא כן אני עמדי, אני לא אכסה פשעי ואשמיע בפה מלא כי בעשרים שני עבודתי בבית המטבחים מכרתי השע עשרה שנה וחצי בשר מרפה, ולא אנחם ממעשי כי ידעתי כי אני אצדק –

כל היושבים השתוממו למשמע אזניהם. כי אף כי עון כלם נגלה בקהל ואשר על כן חשבו מזמות להצמית שופטי נפשם, בכל זאת לא ערב אף אחד מהם את לבו להגיד עונו בפיו, כי נקל לאיש ישראל לקרוא בקול גדול את כל האשמנו ועל חטא ועל חטאים פעמים רבות בקול גדול ולהשמיע לכל הקהל כי חטא בלשון הרע, ברכילות, בזלזול הורים ומורים ובנשך ותרבות, וגם החטא הגדול בפילות לא יכחיד תחת לשונו ביום כפור העונות, אך להודות כי אכל או האכיל מרפה, או כי ידע מקום משכב נשי האכרים, זאת לא יוכל להעביר על דל שפתיו, כי בן בישנים הוא, וגם אם ישמע כזאת תסמר שערת בשרו, ועל כן אחז שער גם עתה את החוטאים אשר נתפשו בחמאתם בשמעם מפי הטבח כי האכיל מרפה ולא יכסה פשעיו.

– גולן! אם כן האכלתני גם אותי מרפה – קרא החיט ופניו הפיקו פחד ושנמון.

— ואשת האיש ? ההיא כשרה היתה ? — ענה הטבח בשחוק פרוע .

— ומדוע זה תקצוף על ראשי הקהל על כי יסרוך , הלא להם המשפט לעשות כזאת ? — שאל הצובע .

— ולחוטאים בזמה לא להם המשפט ליסר ? הלא נהפך הוא אני אצדק מכם בריבי עמהם , אני ראיתי כי השיחט לא לבד כי לא יזהר לשחוט כדת , ולפעמים יבא שותה שכיר אשר אף אם תעקר כל שניו לא ידע עד מה וישחוט בידים רועדות , לא זאת בלבד כי אם גם יכשיר ויטרוף כחפצו , ואם יקצוף על הטבח יטרוף באפי ואין משפט , ולמה זה לא אחשוב לנפשי לצדקה להכשיר את המרפה כאשר יטרוף הוא את הכשרה ? הן באזני שמעתי מפי הרב זכר צדיק לברכה , אשר אמר כי גדול עון המטרוף בלי משפט מעון המכשיר , אך היא היה איש צדיק וישר , יאיר לו אלהים את גן העדן , ומעת אשר שמעתי כזאת אמרתי בלבי : לא איסיף עוד נשוא את סבל השוחט על שכמי , הבעבור זאת אתן את העיר להמוכס וחלק מהבשר להשוחט , ואת האחורים אמכור בחצי המחיר עד כי יעלה מחיר הבשר הכשר פי שלשה ממחיר בשר המרפה למען ארכיב על ראשי איש בליעל כמהו ? יקחהו אפל ! ותחת להתרפס לפניו ולתת לו ממבחר הבשר למען יכשיר לי את אשר בקש להטרוף הנה לא קצרה ידי מעשות זאת בלעדו , ואלהים רצה את מעשי , כי אף אחד בעיר לא נחנק באכלו מבשרי , ולוא גם נחנק איש גם אז לא רבה המחומה , כי אז רק כסיל או בליעל אחד נעדר מהעיר , כי כלם פתאים או אנשי בליעל המה , זאת ידעתי מאז ואל דברתם לא אשים לב , וגם על חללם כבודי לא פקדתי עליהם אפי לוא רק בכבודי שלחי יד , כי אחת היא לי אהנתם או שנאתם , אך המה שלחו ידם במשלחת ידי להכרית אכל מפי ויבזו יגיעי כפר עוני ואת בני מסרו לעבודת הצבא , ועל זאת לא אסלח להם , ואם גם אתם יחד אֶסְפְּהָה גם אז לא אשוב ; נקם אשיב להם על כספי ובני , האמינו לי — . הוא דבר דבריו במנוחה

ואיש לא ערב לבו להפריעהו מדבריו, ואף כי פני החיט העידו בו כי כמשא כבד הכביד ממנו לשים מחסום למו פיו בכל העת ההיא כי לא הסכין באלה, בכל זאת שמר לשונו מיראה ורק הניע בראשו ויקרוץ בעיניו וירם ידיו ורגליו בַּדָּבָר הטבח, אשר לא קם ולא זע ממקומו ולא הניע אף אחד מאבריו ואך כלה הדובר את דבריו שאף החיט רוח כמו מנעול ברזל היסר מעל פיו ויקרא בחפזון: אבל מה זה היה ליעקב חיים כי בושש לבוא? –

– מה זה היה לו – קראו אחריו שנים.

– אולי נשלח לקרוא לו – אמר הצובע.

– הנשלח לקרוא לו? – שאל הטבח.

– לא – ענה אחד מהשנים הנותרים אשר עד הנה לא דברו דבר – הוא אמר לי כי עליו להסתיר הדבר לבל יודע לאשתו כי היא לא תניחהו ללכת אתנו –

האיש אשר ענה על דברי הצובע היה צעיר לימים כבן עשרים ושתים שנה, פניו יפים וכל מראהו כמראה איש אשר גָּדַל בבית מלא כל טוב והורים ומורים חנכוהו, ועין כל רואה העידה בו כי לא להתהלך את חבר אנשים כאלה הסכין מעודו, דקיד המקרה השליבתי ביניהם בחזקת הירד. ואמנם כן היה לו. הוא היה בן לראש הקהל אשר היה בעיר לפני הראש אשר ישיר עתה, וכאשר הלשין את הקהל אחד מהעדה אשר את בנו הוציאו לעבודת הצבא, כי יעלימו נולדים רבים ולא יביאום בכתב כל העדה, ובחקור החוקר אשר בא מעיר המלוכה וימצא כי כן הוא, נחרץ על ראש הקהל ושנים מהסופרים להשלח לארץ גזרה, וכל עמל הקהל להוציאם למרחב עלה בתהו כי שלחו שמה, ואך בעמל ובכסף רב הצליח בידי הקהל כי יעשה להם החסד הגדול לתת גם לנשיהם ובניהם ללכת עמהם. וגם האיש הזה בן הראש היבל שמה בעודנו נער ושם גָּדַל, אך כאשר מת עליו אביו זה כשתי שנים, ואמה מתה עוד בדרך, שלחיהו השופטים לעירו, כי שמה לא ינתן לאיש ישראל לשבת בלתי אם יִצְלַח שמה לשאת

ענש ביד פשעו, כי גנב או גול או חטא להממלכה, אך לבניהם אשר עוד לא חטאו לא ינתן עוד הרשיון לשבת שמה ולמצוא לחם. ובכך שב הביתה בחסר כל ויבקש משרה מאת הקהל באמרו כי לו הצדקה לבקש זאת, אחרי כי אביו הקריב נפשו בעד כל העיר, אך זכדיה מאן לתת לו משרה מיראה פן יצליח למשול בכל, אחרי כי בגדלו בין בני עם הארץ דבר בשפתם כאחד מהם, ועל כן היה כקוץ מכאיב בעיני זכדיה, אשר חפץ כי רק הוא ימשל כאות נפשו וזר לא יתערב בקהל, ואחרי אשר שני אנשים העידו בו כי ראוהו נושא מסרק בצלחתו ביום השבת, גמרו כל ראשי העדה כי עליהם המצוה להרחיקו מעליהם ואולי גם לגרשו מהעיר. והדבר הזה העלה חמתי ויתודע אל יעקב חיים ויהללנו על פעלו ויבקש כי יקח גם אותו לעזר לו, אולם הימים האלה היו עת רצון ליעקב חיים וינער כפיו מתמוך בידו, רק אחרי כי מטה רגלו שנית הכטיחתו לבא בחברתם, והוא הבטיח לכל האספה כי יעקב חיים יבא אליהם בלילה הזה. והאנשים האלה אף כי כפראים היו במדברותיהם ותנועותיהם, בכל זאת הבינו לערוך את ערכו ויכבדוהו, ואחרי דברו לא שנו, וכאשר אמר להם כי רק מיעקב חיים תקוה נשקפה להם האמינו בדבריו, והטבח אשר היה איש אוצרות המכה גם בכספו.

— אך מה נעשה אם ישוב יעקב חיים ממחשבתו ולא יארח לחברה אתנו? — שאל הטבח.

— אז נשים בלעדו פנינו לעיר הפלך ונשמיע כל דברינו להשר, ונבטיחנו לגלות לו עוד כל צפונות העיר, וידעתי נאמנה כי הוא ישמח לשמוע חדשות כאלה גם מפינו, הן אך זאת יבקש, ורק על כן משך את יעקב חיים חסד —

— אבל בכל זאת אירא פן יצליח בידי הקהל להטות לבו בשחד ואז ישוב יהפך ידו עלינו וידכאנו, הן זכדיה כתב כי תקוה נשקפה כי יצליח לקנות בשחד את לבו, ומי זה לידנו יתקע אם לא כן יהי? — שאל הצובע.

— לדבר הזה אל יפול לבכם, ידעתי נאמנה כי השר צקי כפים הא וכל כפר לא יטנו להמות משפט, הלא תדעו כי אשכנזי מלכה ומבטן הוא, והמה לא ישלחו ידם לקחת שוחד ולא יטו משפט, ועל כן יושיב המלך כעת בכל ערי הפלך רק אנשים כאלה, כי בהם יבטח כי המה יעשו משפט ויהיו להחייטאים למחתה, וזכדיה אך בכחש סבב את כל הקהל לבל יעשו שלום את יעקב חיים, ועל כן הוא פִּעֵלָה נפשם כי ידו תמצא לעשית בשחד את אשר הבטיח להם יעקב חיים לעשות בלי שחד —

— אך בכל זאת טוב היה לוא היה גם יעקב חיים אתנו השמיע החיט אף הוא חלקו.

— ומי לא יאמר כדבר הזה? — ענה הטבח וינע שתי כתפיו — זאת ידעתי כי הוא לבדו יצליח בדרכו יותר מכלנו, אך אם ימאן הן קצרה ידינו מהכביד עליו אכפנו. ההגדת לו? — הוסיף לדבר בשומו אל בן הראש פניו — כי חפץ אני לתת לו מאה שקל כסף מכיסי אך אם יאבה להיות אתנו, יהחלק השלישי בשלל יקח —

— לא השמעתי כי לא ראיתי פניו היום ואל ביתו לא חפצתי ללכת כי יראתי פן תראני אשתו ויודעו לה מצפונינו — ענה בן ראש הקהל.

— החלק השלישי לו לבדו — קרא החיט.
— אולי תבקש לך אתה החלק השלישי? — ענה הטבח בשחוק.

— לא! אני לא אבקש החלק השלישי לנפשי, רק כי חלק כחלק נחלק, אך מיוע ינתן לאחד החלק השלישי? —
— רב תודות לך על טוב לבך כי לא תבקש לך יתר מחלקך, אך יגדל נא חסרך לתת את החלק השלישי ליעקב חיים. — החיט לא הבין כי בלעג דבר הטבח ויאמר: על הדבר הזה לא אקרא מלחמה, אם כלכם תאמרו לעשות כזאת אז לא אחפוץ להפר משפטכם —

— אך האמנם הבחר אשתו במחסור ממצוא מקור

נאמן למחיתם? – שאל המבח את בן הראש.
 – כן הוא, לבה חזק מצור ואף אם תגוע ברעב לא
 תתנהו לשוב על דרכיו הראשונים –
 אשתי אשתו – קרא הצובע – היא תעמוד לשמן לנו,
 בידי הפתיות הזאת להיות כגברת, כי השר בראיתו אותה
 היה כאיש נדהם ובידה למשול בו וכל חפצה ישלים, אך
 הפתיות לא תדע עד מה, כי תאהב את אישה –
 – ועל זאת יהיה שמה ברוך – ענה החמישי אשר ישב
 עד הנה ראשו נשען בין שתי ידיו וידום.
 – הוא יברכנה ברוך, לא לנו הוא כי אם לצרינו – קרא
 הצובע בחרי אף.

– הנח לו – קרא המבח – מכאוביו עוד לא נרפאו,
 עוד יזכור כי יקותיאל המשנה לראש העדה לקח את הכלה
 היעודה לו והוא ראה דמעותיה וידמה כי על הפרדה ממנו
 אבלה עליה נפשה ועל זאת הוא נאנח, אך יבוא יום וישכח
 אותה ולא יאמין עוד בנשים ובאהבתן ולא ישוב לברך גם
 את אסתר אשת יעקב חיים –
 – אבל בזה צדק הצובע – ענה החיט אף הוא – כי
 מדוע בָּרַךְ את אסתר הנצבת לשמן לנו? אית הוא כי בלב
 ולב ידבר עמנו –

– האם תחפוץ לשיב ולגרות מדון? – נתן עליו המבח
 בקולו – האם מחט ידקור בכשרך ולא יתן לך מנוחה, הן
 להתיעץ נאספנו הנה ולא לעשות משחק לך –. החיט
 נאלם דום.

– נחכה עד חצי הלילה – אמר בן ראש הקהל –
 ואם לא יבא אז נשיב הביתה ומחר נתאסף שנית ונגמר
 אמר מה לעשית. ויהי בחצי הלילה כאשר ראו כי יעקב
 חיים לא בא עזבו כל בני האספה הנכבדה את מקומם
 ללכת איש איש לביתו.
 קבורת חמר

יז.
מִדְּחֵי אֵל דְּרָחֵי.

בלב סיער כים עזב יעקב חיים את אשתו ; בפעם הזאת שכח חנות ולא הזמח עוד און שימעת לתחנוניה . כשוכן בין לבאים היה בעיניו אשר לא לו להרבנות מחשבות , כי אם לאזור שארית כחו לטרורף זרוע אף קדקוד קמוג או להי ת טרף לשניהם . לא בקש עד חיי ישלוח וכבוד ויושר כי ראה כי הזמח רחוקים ממנו ותיחלתו להשיגם כבר נכזבה , רק להשיב נקם לצריו אם גם אתם יחד לנצח יאבד . אך אחרי אשר הלך זמן כביר מבלי חשיב אנה שם פניו וסערת רוחו החלה לשקוט לאט לאט , כמו קור החרף אשר שרר בחוץ הביא קרחו גם בעורקיו להשקוט המון מעיו אשר רתחו ולא דמו , עלתה פתאם מחשבה על לבו לחשוב דרכו . אף כי גם עתה בערה בקרבו אש השנאה והנקמה כאש להבה , והקצף על זעומי נפשי אשר דְּיִמְיָהּ הועיל לפחת בלבו את האש הזאת לבל תכבה , בכל זאת לא מלאה עוד כל חדריו לבו כמו בפעם הראשונה כאשר קם להביא רעה על העיר על אשר הדיחיהו ראשיה משאתו . בפעם הראשונה השקתו קצפי כוס שכרון , עד כי שכח את כל אשר עבר ואשר יבא , ולא נתן רעיון אחר לעלות על לוח לבבו בלתי אם להראות ללוחמיו את כח זרעו למען ירגזו ויהתו מפניו וישתחוו לו אפים ארץ , ויקו כי עד מהרה יַעֲשֶׂה חפצו מבלי כל עמל ומפח נפש , אך עתה כבר הֵאָה לדעת כי ידו תמצא לעשות נבלה את אנשי ריבו אך לא להמיתם לחפצו , והרעיון הזה רפה רוחו לרגעים , ועוד זאת כי אז לא שאל בעצת אשתי ולא שמע דברי תוכחתה ותחנוניה ולא ידע מה עזה אהבתה לו , עד כי תקריב נפשה וכבודה ומשפחתה למענו , ובפעם הזאת שמע וידע כל אלה , ואף אם אמוץ לבו לבלי תת עוד לדבריה לחדור לאזנו ועל כן נס מפניה , אך אמדותיה נשמעו לאזניו כהד הרים גם בלכתו לבדו , ועל כל אלה רע

בעיניו המעשה מאד לשוב ולהחל בדבר אשר לא בצע אותו וכבר השב מחשבות להרפות ידו ממנו. לולא חשב ימים אחדים לשוב מדרכי ולבקש זאת בתאות נפש ולחשוב לו כ שר נעלה לשוב ולהתקרב אל בני עדתו אשר נדח ממנה, לולא פנה בימים ההם ערף אל השר, כי אז אולי הלך כדרכי הלאה בלב בטוח, או לוא אנה המקרה לידו דרך אחרת להשיב נקם לרודפיו כי אז אולי מהר להתיצב עליה, אך לשיב על הדרך אשר עזב כבד עליו מאד. כל אלה עלו על לבו אחרי אשר הרחיק מביתו. ויתערר פתאם החפץ בקרבו לשיב ולראת מה היה לאשתי, וכאשר זכר אותה בן החלו רגשות האהבה להתערר שנית. הכזאת תהיה שלומת אהבתה לי? — יסרוהו כליותיו — האמללה הזאת השליכה נפשה לגלי הפגעים הרעים, למחסור לחרפה לצרה ויגין למעני, היא הקריבה כל ששון חייה בדמי ימי עלומיה למען היות לעזר כנגדי לבל אכרע תחת סבל הפגעים אשר הבאתו בידי עלי ועליה ואני אקשיח לבי ממנה ואמרר חייה? — עמוד! אנא תלך כסיל? אל אבדון! אשוב — כה קרא לנפשו בקול ויעמוד רגעים אחדים — אך אנה אשוב? הביתה? ונגע שלשתני ברעב? הן המה סכו דרכי יושר בעדי ואין לי דרך אחרת בלתי אם לשיב על מעשי הראשונים ולמצוא מחיה לי ולביתי או למית ברעב והמה יראי ושיש לבם ויאמרו: יד אלהים עשתה זאת! — הן אלה הצדיקים ישאו תמיד שם אלהים על שפתם, כל אשר בא והיה יאמרו מידו באה זאת. הוא יארח לחברה אתם בסחרם אל ארצות לקחת מרכלתם ברמיה מבלי השיב מחירה, יעשו עושר ויצליחי ויאמרו: אלהים עזרנו, ובשובם הביתה יקנו למו ששי או מפטיר בבצע אשר חמסו ויחנו צדקות אלהים נקהל כי נָתַס בדרך טובה. אותו יקחו לשומר לראשם בהעבירם את המרכלת על הגכול ובגנבם את חמס, ובשמו יתימרו כי היה עליהם סתרה לבל יתפשו בכף, המה ידו אבן בזעומי נפשם וירצחים נפש ויקראו בקול: הגדיל ה' לעשות שפטים ברשעים! כל דבר עיל ומזמה אשר יהגה

לכם וידיהם תבצענה יקדישי לאלהים ויהיו קדושים, וגם עלי יצדיקו את הדין כאשר תפח נפשי ונפש ביתי ברעב אחרי אשר כרתו אכל מפי... לא אשוב! לא אתן את נפשי למשסה ולהם פתחון פה להודות לאלהים. וְפָאָתָּ לְבוֹגְדִים האלה אשר הדיחוני משאתי ופילוני לבאר צרה, תאלתי להם, תאלתי לצדקתם ואמנתם, חמסי על קדקדם ירד וישתו קבעת כוס הצרה כמני, עונם על עצמתם יהיה ואני נקי. התחננתי, התרפסתי אליהם, הִשְׁתַּחֲוִיתִי גֵאִיתִי ואלהך עפר רגליהם והמה לא נתנו לי חנינה לכן כה יַעֲשֶׂה לָהֶם, אך רפיון רוחי עצרני רגע מכלות כל חצי חמתי בהם אך לא לארך ימים ירף רוח איש כמני – וידברו כאלה גדל קצפו מרגע לרגע וישכח שנית את אשתו ואהבתה ותחניניה ויוסף ללכת הלאה ברגלים ממהרות.

הרוח נשב בחזקה וישלך קרח כפתים, ערפלי עלמה כסו את השמים ותהי חשכה איומה, ולולא לבנת השלג אשר הגיע עד ברכיו, כי אז לא ראה דרכו אשר הוא הולך עליה. לילה כזה ישאפו להם כל השורדים והמרצחים – השמע במו פיו מבלי משים – האם גם אני כאחד מהם? ... אך לא! הן גם הנרצחים והשודדים יצאו בלילה כזה, כי לולא יצאי מביתם כי אז לא מצאה יד מרצחיהם לרצחם נפש, רק כי השורדים ישאפו את הלילה, ועל השורדים יכביד המחסור את אכפי לצאת... וגם אני אך שדוד הנני, אני אבקש רק לעמיד על נפשי ולא לרצח, רק על נפשי אעמיד! גם אני חפצתי לשבת בשלוה והמה יִדְיִנִי – כה דבר במו פיו כמו את איש אחר יִהְיֶה, אך עשתנותיו לא נתנו דמי לו, יגם מוסר כליותיו לא החשה כי הוסיף להשמיע קילו בקרבו מרגע לרגע אף כי התאמץ בכל עז להשביח המן רגשותיו לבל יזכיר את את אשר כבר היה ולבל יקש חשבון המעשים אשר יאמר לעשות, אך בראתו כי הפצו לא יצליח בידו לגרש את המחשבות אשר ענו נפשו החל למלל בשפתו דברי הנביאים, כאשר עשה תמיד עת אשר נדרה שנה מעיניו למען יהגה בהם

ולא יוסיף לחשוב, אכן גם המה קמו בו כמבשרי רעה ויפיל עליו אימים. „כי לא תהיה אחרית לרע נר רשעים ידעך” – הדברים האלה עלו על שפתו ועצמותיו רחפו – אך מי הא הרע והרשע? האני או הם? אני אשר בקשתי שלום או המה אשר אטמו אונם כפתן חרש? לא אזכור עוד דברי הנביאים, המה ינבאו רק רעות, הן גם המה לעם הזה הנם אשר רק מוסר על שפתם תמיד – קרא וישחק בעת אשר לבו רגז – שירי אחד המשוררים בשפת הארץ ירנינו לב כי בהם רוח חיים ומשוררי עמי יביאורק שבר ברוח, כקול נפשות פורחות מיללות מרה ישמע בשיריהם – כה בקש לנחם נפשו, אך הוא לא ידע כי לא דברי החוים כי אם לבו בשר לו רעה. לאיש כמהו אשר אין שלום בנפשי יהיה כל אשר ישמע ואשר יראה כסמל הצרה. לאיש אשר לא ידע עון בנפשו היו הדברים האלה אשר עברו על דל שפתיו כמעין נחמה, כאוצר תקוה טובה, כי לא תהיה אחרית לרע – יקרא ולבו ירון ושמח בצדקתו וישרו וישא גם תלאותיו במנוחה, כי הבטחון בשלומת רשעים יתן לו עז ותעצומות; אך לא לאיש כמהו אשר רוחו ישאלהו מי הוא הרע והרשע, האני או הם? – וכן גם שירי משוררי עם הארץ לא הניחו רוחו כאשר קוה כי אם הוסיפו להרגיזו לבו בלי חמלה.

– כאשר חזיוני ליל יהיו תמיד כפי מחשבות היום, כן גם המחשבות אשר יהגה איש בהקיץ תהיינה רק כפי רוחו. לב הנדכה יהגה נכאים והעלז יגיל ושמח. הוא חפץ לזכר שיר אשר ירנין לבו ועל שפתיו עלו דברים אחרים משיר „ברחיבות קריה הומיה עת אתהלכה” להמשורר פושקין וישמיעם בקול:

וְאִיפּוֹ הַמְּנוֹת לְמוֹלֵי יָרִים פְּעַם
בְּמִלְחָמָה בְּדֶרֶךְ אֵל בְּגִלֵי זַעַם.

ומבלי אשר בקש חשבון סמרה שערת בשרו בשמעו מוצאו שפתיו ותאמץ לגרש גם זכרון השיר הזה מלבו כמו קבורת חבור

גם בו שמע נבואת מנבא לרעה ובמעוף עשתנותיו עלה על זכרוננו שיר לערמאנטאוו "ברד כי אצא" ולמען הסיר מחשבות יגון הוסיף להשמיע:

מְנוּחָה שׁוֹרְרֶת עַל גְּבַע וַיַּעַר
וְקוֹל אֱלֹהִים אֵין הַבְּרִיאָה קִשְׁבָּת .

הבריאה קשבת קול אלוה! והאדם מה? האם גם הוא יקשיב וישמע מה ידבר האל? הה! מי יכרה לי און לשמיע אמרות אלהים ולדעת הדרך אבחר ומה טוב? מי יורני במה אזכה ארחי, אם לעזור חיל ולהתקומם נגד מתקוממי ולדכאם תחת רגלי, הן העז והכח גם המה מאלהים המה ובמתנותיו אלה הן בידו לחלץ מצרה נפשי ונפש רעיתי... או לשוב אחר, לסלוח לשונאי ולהיות עדי אובד ולמוג בזלעפות רעב... הכזה יהיה חפץ אלוה כי אחריש ואנוע?...

רוח האיש הזה אשר בעזבו ביתו שם באלהים חפלה שב ויחפש לדעת במה יתרצה אל האלהים אשר כחש בו זה עתה ויאמר לא הוא. הנה כן הוא רוח האדם את אשר יסכון בו תמיד לא יראה ולא יחשוב, גם כל קדש לא יקדש בעיני האיש אשר יראהו תמיד. בעיני המקבר את המתים תראה גיית המת, אשר כל רואיה יכבדה, כעץ יבש; בעיני הכהנים השומרים משמרת הקדש תהיה עבודתם כעבודת חול וכמשא לעיפה ולפעמים יבזו את המקדשים, אשר גם לב האיש אשר יכחש בכל קדש לא יערב לבו לעשות כזאת, ועל פי המתפללים תמיד תעבור הרנה והתפלה מכלי אשר ישמעו או ישימו לב לאשר הוציאו מפיהם, וכן היה גם שם אלהים בעיני יעקב חיים אשר שמע איתו מפי אשתו בשפתו אשר הסכין בה כדבר חול, לא כן בהזכירו בשם אלהים בשפת עם הארץ היה בעיניו בשם קדוש, או יען כי אלהי אחיו שנואי נפשו היה לו למחתה לא כן שם אלהי העמים... ואולי זאת היתה לו להשיב עתה לבו לאלהים, כי גלמיד היה בלילה בדרך ורבים המה אשר לאור יומם יכחשו בכל, לא כן בלילה... או אולי

ען כי עתה זכר היא בנפשי את האלהים ולא אחר הזכירו
על כן לא התעורר לכחש בו .

ישנם אנשים רבים אשר יכחישו תמיד דברי רעיהם
בדברים עמם וילחמו בחזקה למען הראיתם משוגתם וכאשר
יעזבו את הנלחמים בהם ישיבו וישמיעו כדבר משפט צדק
את אשר נתנו בתחלה לשוא והבל, ועל הרוב המה אלה אשר
בלבם לא הרבו מחשבות למען לגזר אמר ולהחליט אם כן
הוא או להפך, ורק החפץ להוציא משפט כרוחם ולא על פי
אחרים לשם לאל אמרי רעיהם. ואיש כזה היה גם יעקב
חיים, הוא לא הרבה חקר במסתרי הבריאה ולעמוד בסוד
אלוה למען ידע אם להאמין או לכחש בו, רק בְּדַבָּר לו אשתו
נחומים בשם אלוה בעת אשר צרות לבבו הרחיבו התקצף
ויקרא: לא הוא! אך עתה באין משמיע מוסר ורק עם נפשו
שח לא היה לו עוד השם הזה למרגיו לב, ויבקש לדעת חפצו
ובמה יתרצה אליו, ובעת אשר נשא מרום עיניו, כמו קוה כי
שערי השמים יפתחו פתאם וקול אלוה ירעים נפלאית להשמיעו
מה הוא שואל מֵעַזו, עלו פתאם על שפתיו דברי הנביא כמו
יד נעלמה שמה אותה בפיו: הגיד לך אדם מה טיב ימה ה'
דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד. — עשת משפט
ואהבת חסד? קרא בקול רגו כמו עם איש ריבו דבר — הן גם
אני שאלתי לדעת מה טוב? אם עשות משפט, או אהבת
חסד? אם משפט אעשה או לא אדע חסד, ואם אוהב חסד
או לא תאחו במשפט ידי אף אם משפטי נגול...

— שלום לך — קרא פתאם קול מאחוריו אשר נכר כרגע
כי קול אחד האכרים הוא, ובשמעו רגו תחתיו ומבלי חשוב
מה הוא עושה שלח ידו לצלחתו להציא ממנה קנה הרובים,
ומה נכהלה נפשי בראותו כי שכח אותו בביתו ויעמוד על
עמדו כגבר גדהם ובלהית מות אפפוהו מבלי אשר ידע מדוע.
— שלום לך — קרא האכר שנית בגשתו אליו.

— שלום — ענה יעקב חיים ויתאמץ להתבונן היטב באיש
הקורא לשלום לו, אך לא יכול לראית את מראה פניו מפני
קבורת חמיר

ההשכחה הגדולה אשר שררה, רק זאת ראה כי הוא גבה קומה וחסין כאלון.

הוי! איך תִּלְשֵׁב הסופה הארורה בחוקה – קרא האכר שנית – היא תדקור כמדקרות מחט בפני; רק לזאבי ערבות ולשודדי ליל לצאת בדרך בלילה ארוך כזה – עד הנה לא שם יעקב חיים את לבו להקרה הנורא, כי עשתנותיו לקחו כל לבו, אך עתה כאשר העירוהו האכר חש כאב כבדל אזנו ובפניו ואצבעות ידיו אשר לא כסה מפני הקרה.

– צדקת בדבריך – ענה להאכר כי רק זאבי ערב ושודדים יצאו לפעולתם בלילה כזה, אך מדוע תלך אתה בדרך כעת? הן לא זאב ולא שודד אתה? – קול שחוק מזור פרץ מגרון האכר ויאמר: אני אלך להציל נפש איש מידי שודדים, אך מדוע תלך אתה? יעקב חיים ראה כרגע כי נואל מאד בשאלתו ויירא פן ישאלהו גם אותו לדרכו, ועל כן שמו מאד על מענה האכר כי הולך הוא להציל נפש וישאף רוח כמו סרה פתאם כל דאגה מלבו ויקרא: ברוך אתה לאלהים והוא יהיה בעורך לעשית הדבר הטוב הזה – אני אדע כי אצלח בדרכי – ענה האכר ויוסף לשחוק בקולו המזר.

– אתה תדע כי תצליח? ומה מאשר אתה כי תדע מראש את אשר יקרה.

– אני שמתי אותותי אותות, כי בכל הדרך לא שמעתי קול עורב ולא פגע בי כהן (עם הארץ יאמין כי כאשר יפגע אותו אחד מכהני אמונתו בדרכו או רעה נגד פניו, כי השטן ירָאָה בדמות אחד הכהנים, כן יאמרו) ואבטח כי אצלח בדרכי להציל הנפש –

– ואתה תאמר לקום לבדך בפני השודדים ומאין תדע אם לא רב מספרם? – קרא יעקב חיים והדאגה החלה שנית למצוא מסלית בלכבו כי כחדות היו לו דבריו.

-- היתהידים הארוכים האלה יבקשו לקחת נפש איש אשר גלה על עונם, ואני אלך רק לסכל עצתם – יעקב חיים הרים

ראשו ויט אזנו לשמוע ולכבו קעץ ויתר ממקומו ויקרא
בחרדה: היהודים? ומי הוא האיש אשר נפשו יבקשו? —
— לא אדע אם תכירתי — ענה האכר.

— השמיעני שמי כי אדע כל בני העיר ונפשי נכספה
מאד לדעת כי אולי אוכל גם אני להושיע לך ויחד נעשה את
המעשה הטוב הזה —

— שמי יעקב חיים והיהודים הארורים יקראו לו
המלשין, ואיש אחד מראשי העדה זבדיה שמו שכר מרצחים
לרצחו נפש, כי הציג מרגלים על כל דרכיו וידע כי בלילה
הזה שם חוזה לבני חברתו אשר כלם יחד יחפצו להלשין שנית
אותם, ויודע הדבר לשר העיר וישלח אותי להזהירה. הן
השר יפחד גם הוא להתגרות אתם מלחמה לעין השמש ועל
כן הסתיר הדבר מעין כל וישלח להציל נפש הנרדף אשר
שר הפלך צוה לשמרו מכל משמר. — בפיק ברכים וחלחלה
שמע ראשית דברי האכר אך הדאגה סרה לאט לאט מלבו
וקצף נורא לקח מקומו ויאמר לנפשו: ואני חפצתי לשוב
מרכי ולבקש שלומם בעת אשר המה יבקשו נפשי לקחתה!
עתה אדע נאמנה מי הוא הצדיק ומי הרשע, חרדו מפני ועמי
כי יבער בכס כאש קש! — ואל האכר אמר: אבל אנה פניך
מועדות? הן לא בדרך אשר יובילך אל ביתו תלך? —
— הגם אתה תדע אותו ואת נוהו? — שאל האכר
כמשתומם.

— גם אני אדע אותו ואת נוהו —

— ועתה הגד נא אתה אם לא צדקה אעשה בלכתי
להציל נפשו מיד המרעים —

— אכן תצדק מאד ואין קצה לחסדך, אך דע כי גם
הוא ישלם לך כגמולך עליו —

— הוא ישלם לי? — קרא האכר בקול שחוק אשר הרגיו
לב—הוא? ואיפי יקח? הן הוא יחיה בחסר כל וגם לחם לנפשו
לא ימצא כן לו —

— אבל עוד בידו להיטיב למיטיביו, ומעתה לא יחיה
קבורת חמור

עוד בחסר כל כי אם בעשר גדול ויתענג על רב טוב וגם לאוהביו
 תמצא ידו להושיע, אך אנה תלך? –
 – אל בית המשתה ששם נועדו יחדיו הוא וחבריו –
 – גם אני אלכה שמה ויחד נלכה אם תחפוץ –
 – ומה תעשה אתה שמה? – קרא האכר בקיל וינף
 את הגרזן, אשר הוציא מתחת למדיו – אם אחד המרגלים או
 המרצחים אתה מות תמות כרגע –
 – לא אחד המרגלים או המרצחים הגני כי אם הנדרף
 אשר נפשו יבקשי לקחתה, אני – יעקב חיים! –
 – ומי זה לידי יתקע אם לא הסבבני בכחש? –
 – באלהים אשבע כי אמת בפי –
 – אני לא אאמין בשבועתך לאלהיך, תן לי אות נאמן,
 אני יודע כי על יד יעקב חיים הימנית טבעת אשר נתן לו שר
 הפלך לאות, הראיני את ירך ואת טבעתך. – יעקב חיים
 הראה לו ידו והאכר אחז בה למען יתבונן אם יש טבעת
 עליה ובהתבוננו קרא: רק זאת חפצתי לדעת! – וברגע ההוא
 כרע נפל יעקב חיים ורק המלים: הה! אסתר! התמלטו מפיו
 ויאלם דום לנצח, כי האכר בהחזיק בידו הימנית הכהו בגרון
 על ראשו מכה אחת ולא שנה לו, וברגעים אחדים נפחה נפשו.
 – אסתר – קרא האכר וישחק כדרכו – אל תדאג
 לאסתר, כי אני אשמרנה בלילה הזה, אני אהיה עליה סתרה
 אם תאבה או תמאן, בי או בגרון תבחר – ובדברו משש את
 כל כלי המומת ואחרי אשר לא מצא מאימה קרא ברגו: לשוא
 הרביתי עמו דברים, לוא ידעתי כי אין בידו קנה הרובים
 בי אז כבר כליתי מלאכתי, לשוא דברתי עמו ועמדתי בקרח
 זמן כביר, אך עתה חס לי כמו לוא בקעתי עצים שעה
 תמימה, עתה לא יוסיף הכלב הזה לנבוה ואני שלש מאות שקל
 כסף אקח, את כלכם אעביר מהארץ במחיר שלש מאות כסף
 לנלגלת. ימים רעים היו לי עד הנה, לא מצאתי עבודה זה
 זמן כביר מעת אשר נבח הכלב הזה ויחדלו מהעביר סחורה
 אסירה על הגביל ויכרית אכל מפיו, ימים רבים רעבתי ולא

בא בפני יין דגן ועתה באו הימים הטובים ואראה שכר רב לעמלי בנחת, כי נקל לסכור פה כלב נובה במחיר שלש מאות כסף מהעביר הסחורה על הגבול ואחרף נפשי והשכר מעט, אך המלאכה הזאת קלה היא ומעשרת. מי יתן וירבו כמותו, ואמצא עבודה. זכדיה איש טוב הוא וישלם ביד נדיבה לעושי מצותו, וגם אני אשמר לו בריתי עד אשר יתן לי איש כפלים במחיר ראשו, ובלי ספק ימצא גם איש כזה. ימים טובים באו לי והלילה הזה אשכב במנוחה במטת הכלב המת על יד אסתר. הן לא ילדה פותה היא ותבין כי טוב אני לה מהגרזן ולא תפצה פיה... בעת דברו שם את המת בשק וישם אבן גדולה בתיכו ויקשרהו מלמעלה בחבל ויעמס את המשא על שכמו וילך לו.

יה.

שְׁבוּעֵי שְׁבוּעוֹת לָהֶם.

ביום צום אסתר נאספי המון תושבי העיר לבית התפלה הגדול, אחרי אשר ביום השבת קרא השמש מעל הבמה אספה בשם ראשי העדה לבוא לבית הכנסת הגדול לשמוע תשועת ה' אשר עשה להציל את כל העיר מידי המלשינים, וכל אשר אהבת אחיו נגעה בלבו, כאלה אשר פחדו לנפשם מחמת המלשינים כן גם אלה אשר דבר אין להם עם הממשלה והסחורה האסירה באי כאיש אחר. וזה דבר האספה: זכדיה עם השתדלן נסו לעשית כל אשר בכחם אולי תמצא ידם להמות את שר הפלך בשוחד כי יוציא את האסורים למרחב וישיב להם את הסחורה אשר לקחו המחפשים מהם, ולא על הסחורה היה לבם חרד כי נכונים היו לשלם פי שבע במחירה, רק יען כי היא היתה כשבת ברזל בידי השר אשר בה היה לאל ידו לעשות בהם כלה, ועל כן בקשו להוציאה מידו. אך הוא היה כלא שומע, אף כי הכסף אשר אמרו לתת לו היה די והותר לתת לו טרף לכל ימי חייו, כי שו נ א י ש ר א ל ואשכנזי היה קבורת המור

וימאס בשחד. וגם אל יתר השרים אשר ידעו אותם מאז כי לא אשכנזים ולא שונאי ישראל המה ומעודם לא מאסו במנחתיהם, גם אליהם נסו דבר ולא הצליחו, כי אימת שר הפלך נפלה עליהם. לבר אחד מדם הוא שר בית המשפט התעורר ויאמר כי נכון הוא לעמוד לימינם אם יתנו לו חמשים אלף כסף, ויבטיחם לא לבר להוציא האסירים ולהשיב להם הסחורה, כי אם גם להדיח את שר הפלך משאתו, ואם כי כנס ופלא היה הדבר הזה בעיניהם, בכל זאת בטחו על הנס אחרי כי מלגדים בנסים המה מאז. אולם השר הראה להם עד מהרה כי לא איש מופת כי אם איש עצות הוא והוא נתן להם עצה אשר הכירו כרגע כי טובה ונכונה היא. עצתי היתה להפך מנרדפים לרודפים, כי יתאוננו המה על שר הפלך וישלחו דברי ריבותם לעיר המלוכה כי משך ידו את אנשי בליעל וגנבים ועל פי דבריהם ירע וישחית לתושבי עיר כשולה, אשר לא ידעו כל עון בנפשם רק כי הדיחו מקהלם חמשה אנשי בליעל אשר עברו תורות, והפרו הדת, והם המה אלה אשר בקצפם הכנס בלשון לפניו. עצתי ישרה בעיניהם ומה גם אחרי אשר הבטיח להם על דברתו כי כל השרים יהיו בעוזריהם לשלח רשת ברגלי השר, כי גם בעיניהם הוא לשכים יען כי הכרית אכל מפייהם מעת קחתי המשרה על ידו, ולו אין לא אשה ולא אחות יפה בעיר המלוכה אשר תסוכך עליו באמרי פיה, וזאת הלא מודעת כי כל שר אשר אין לו אשה או אחות יפה בעיר המלוכה הוא כחגר בלי משענת. כל אלה היו דברים נכוחים ונאמנים, זאת ראו זבדיה והשתדלן עין בעין, רק לזאת חרד עוד לבם פן ישלחו מעיר המלוכה חוקר אשר גם הוא ינער כפיו מתמך בשחד וכאשר ימצא את הסחורה האסורה אז תהיה לו לאות ולעדה כי המה החוטאים ויפקוד עליהם עון גם על אשר הכו את השר בלשון.

— לדבר הזה אל תשימו לבכם — ענה השר — עוד בשבוע הזה תמצאו את סחורתכם —. הוא דבר ויקם ויתן את הסחורה לידם וכמעט לא האמינו למראה עיניהם ויפחדו פן

סחורה אחרת היא והשר סבבם בכחש, ועל כן האיצו בו כי יגלה להם הכור איך עלה בידו להוציא להם את סחורתם, ואם כי מא השר בתחלה לעשית זאת מיראה פן יבוא בכפם, אך הכסף ענה את הכל ואחרי אשר שקלו על כפו שלשת אלפים שקל גלה להם הנצורות, כי את הסחורה הסתירו בבית המשפט ובידו המפתחות אחרי כי שר בית המשפט היא, אך עליה היה חותם שר הפלך ועל כן הטה בשחד את אחד ממשרתיו כי יגנוב את חותמו ויביאהו לו, ואז היה בידו להוציא את הסחורה מהשקים ולשים בהם בלויי סחכות ולחתום אותם שנית בחותם שר הפלך, והמשרת השיב אחרי כן את החותם למקימו ואיש לא ידע. ועתה הלא תבינו – קרא שר בית המשפט בחתמו דבריו כמנצח – כי בכוא הנה חוקר וימצא את השקים חתומים בחותם השר ובהם בלויי סחכות, ולא הסחורה האסורה כאשר אמר, כי מרה תהיה אחריתו –

המה שמעו כן תמהו ויבטחו בו מן הוא והלאה וישלחו דברי ריבותם נגד שר הפלך לעיר המלוכה ויתאינונו כאשר יעץ להם שר בית המשפט כי על לא חמס בכפם הביא שר הפלך רבים מתושבי עדתם, אנשים נכבדים עד בית הבור ויתן ידו לסרי סוררים אשר כל הפצם אך בבצע חמסים, ויקבו בשמות את הצובע ואת הטבח ואת החיט ואת בן הראש ואת החמישי אשר לפי דבריהם גנב כלי כסף מבית התפלה, ולשמחת לבבם שלחו עד מהרה, רק כעבור שני ירחים וחצי, אחד מהשיפטים מעיר המלוכה לחקר ולדרוש ויבוא לעיר כשולה, אשר כבר היתה צהלה ושמחה, אף כי עוד לא הוציאו את האסורים, וכל אשר נעשה עד הנה היה סוד כמוס רק לראשי העדה, אשר לא גלו הדבר רק לנשיהם, ונשיהם הבינו כי טוב להסתיר הדבר ותספרנה בקול דממה דקה מאד את כל הגדולות אשר עשי זבדיה והשתדלן בעזרת הנשים. העיר כלה היתה צהלה ושמחה וכלם קוו בלב נאמן כי ביום הפורים ביום אשר שכר אל מושיעם את זרועות העול בימי מרדכי ואסתר, בן הנחת ידו גם היום בהצורר, בשר הפלך בימי זבדיה

והשתדלן, ועל כן רצו כלם בשמחה ביום הצום לבית הכנסת הגדול אף כי לא ידעו עוד למה נקראו שמה ולבם מלא תקות לשמוע מפלת הצירר. כחמשת אלפים איש נאספו שמה, אך בית הכנסת יכיל רק כאלף נפש על כן מלאו כל העזרות גם חצר בית התפלה מפה לפה, ותהי מהומה נוראה אשר לא ישער איש בנפשו בלתי אם ראה בעציו עדת עיר כשולה בהתאספה לשמוע מפלת צוררים.

כל הנאספים עמדו וידברו ויריבו וישחקו ויאנחו איש איש כחפצו והנה שר גבה קומה לובש מלבוש אחד השרים הגדולים, ועל ידו עוד שני שרים הולכים בצעדי און אל בית התפלה ואחריהם זבדיה והשתדלן, ראש הקהל ומשנהו ויתר נדיבי העדה ועשיריה. כרגע היתה דומית מות בכל הבית זהחצר, וכל הנאספים עמדו כנדהמים, פיהם פתחו ועיניהם כוננו אל השרים, ותמהון לבבם לא סר עד אשר נעלמו השרים מעיניהם, או אז שבה המהומה לקדמיתה.

— היא אחי המלך — קרא האחד — ויבוא הנה לכטל את הגזרה וגם כל הגזרות —

— לא, כי הוא המשנה למלך —

— שקר! באזני שמעתי כי הוא דוד המלך —

— הוי פתאים! זה הוא רק שר הפלך החדש —

— אויל, חמור! שר גדול כזה יהיה לשר הפלך! —

— זבדיה ידבר אליו כדבר איש אל רעהו, אך זה הוא

חכם מדינה! —

— והשתדלן? ההוא לא יחכם כזבדיה? —

— מלמד! השתדלן בפני זבדיה הוא כקוף בפני אדם —

— ואם תקניטני אומר לך כי השתדלן חכם שבעתים

מזבדיה! —

— אתה לא תאמר כזאת! —

— אני אומר! —

— וראש הקהל הביט כחתרנגול בבני אדם —

— הוא אשה, ואם לעזרתו יחלנו או תמנו כבר לגוע —

- ואת יעקב חיים לקח השמן, אצבע אלהים הוא! -
 - אל תזכר בשמו, שם רשעים ירקב -
 - כן יאבדו כל הרשעים -
 - לוא בקולי שמעו זבדיה והשתדלן, כי אז בקשו מאת
 השר כי יבטל הגזרה הרעה אשר יצאה ללמוד שפת הארץ
 בבית הישיבה -
 - המה חכמים ממך וידעו זאת גם בלערך -
 - ואני אדמה כי זאת לא גזרה היא -
 - אפיקורס, מומר להכעים! זאת לא גזרה היא ומת
 היא גזרה? -
 - הן גם זבדיה והשתדלן למדו שפת הארץ ובכל זאת
 המה יראים ושלמים, יתן ה' לי בנים כמהם -
 - של בית רבי התירו להם גם לגדל בלורית, כי
 קרובים למלכות שאני -
 - ומי יודע אם לא יהיה גם אחד מהבחורים קרוב
 למלכות? -
 - עם הארץ! אך להביא טרפה ופסול לבית הישיבה! -
 - מי יודע אם יזכרו לבקש גם כי יסירו גזרת
 הבגדים מעלינו -
 - הו! הבגדים, הבגדים! המה הסירו צלם אלהים
 מעל פנינו -
 - מי יתן ונזכה במהרה בימינו לראות את בנינו
 לובשים מלבוש כאבותינו -
 - אבל דינא דמלכותא דינא -
 - וממצרים נגאלו על שלא שנו את בגדיהם, ואיך נגאל
 אנחנו? עצת השמן היתה זאת למען נהיה בגולה עד עולם
 ושכינה עמנו -
 - אבל הן רבנו מורה ההוראה לובש מלבוש כחקת
 הגוים, וגם מכנסים ארוכים ולא יסתירן במנעליו -
 - הוא יודע את אשר יעשה -
 - רבי זבדיה, רבי זבדיה! אל תשכח לבקש את
 קברת המור

- השר בי יתנו לנו לרעות את בקרינו ועזינו מעבר הנהר -
 - השוטח יקרא לרבי זבדיה כמו הוא שומע לדברי
 עתה בעת אשר השר' לנגדו -
 - ואם לא אויל הוא כי זכר את הבקר והעזים וישכח
 כי רעה גדולה מואת נוכח פנינו, כי יחפצו לעשות דרך
 המלך בעיר -
 - דרך המלך! הה! כלה ונחרצה על העיר -
 - לדבר הזה אל יפול לבך כי הגזרה הזאת כבר נתבטלה -
 - עוד דברים הרבה יש לנו לשאול -
 - נחשבם לאחד אחד ונגישם לזבדיה -
 - מה לנו ולזבדיה? עת רצון העת הזאת וה' יתן בלב
 השר כי ישמע גם בקשתנו -
 - גם עם זבדיה ידבר רק יען כי נתן אלהים את חט
 בעיניו ואנחנו גם אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב כמהו,
 נשמיעהו בקשותינו ויעשה כחפצנו -
 - כי יבטל בית הספר מהעיר -
 - יבטל מס הבשר והנרות -
 - ישים איש יהודי לשר העיר -
 - ירצה לנו לעשות את כל בני העיר לנעלמים -
 כה חיה איש דעתו ועוד למאות דעות כאלה נשמע, אך
 לדברי האיש אשר בקש בי יתנו לעשות את כל בני העיר
 לנעלמים פרץ שחיק גדול מפי כל השומעים, ופתאם יצא כרוז
 זיהם את כל העם אשר בבית התפלה ויחדלו מקראו בקול
 גדול וידברו בקול דממה אשר היה בקול המון הדבורים, והכרוז
 יצא שנית ויקרא: הם! ואחריו הרים זבדיה קילו ויקרא:
 רבותי הנה נקראתם הנה להשבע בשבועת האלה, כי חמשת
 האנשים הזדונים הלא המה: הטבח והצובע והחייט ובן הראש
 וזבלון הגנב כלם בני בליעל המה, גנבים וחומסים ומפירים
 תורה, ורק מאשר כי לא חפצנו לתת להם כסף על כן
 צתנו ידם לשר הפלך אשר גם היא בקש שחד מידינו,
 להחפצו להשבע בשם אלהים כי כן הוא? -

— אנחנו נשבע —

— הנה הגשנו דברינו על שר הפלך כי ירדפנו בלי עון
רק יען כי משך ידו את סוררים על כן ירב כעשו עמנו,
התשבעו כי כן הוא ? —

— אנחנו נשבע — קראו כלם פה אחד, אף כי לא אחד
בהם שמע ברור דברי זבדיה. ברגע ההוא הוציאו את ספרי
התורה מהיכל וידליקו גרות שחורים והחזן קרא בקיל את
פרשת האלה והשבועה הכתיבה עברית ומתרגמה לשפת הארץ,
והשומעים את דברי האלה קראו: זה כפרתי, שקץ תשקצנו,
ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, איש איש כאשר עלה
על דל שפתי, והעומדים בחוץ קראו אחריהם: אמן אמן!
מבלי דעת מה נעשה בבית ומה דבר זבדיה. אחרי תם
השבועה אמר השר אל אחד מהשרים אשר אתי כי ישב ויכתוב
את כל פרשת השבוע על גליון והקהל יכתבו ידיהם על המגלה,
ויצאו השמשים לקבץ החותמים וכעבור שתי שעות היו כבר
שני אלפים אשר חתמו ידיהם על המגלה, ואז הביאו יין
שמפניה וכוסית וישתו השרים והשתדלן וזבדיה אשר התירו
לעצמם לשתות יין נסך לפני ה' על הבמה ביום הצום להצלת
נפשות ויטיבו לבם; וככלות השתיה שמו השרים וזבדיה
והשתדלן וראשי העדה את פעמיהם ללכת לבית התפלה אשר
לעם הארץ.

ראשי עדת בני ישראל בעיר כשולה המפארה ילכו לבית
תפלת עם הארץ! ומה יעשו שמה? האם האמינו כי כבר באה
עת הגאולה ותהפך אל כל העמים שפה ברורה לקרוא כלם
יחד בשם אל אחד? האמנם היתה כזאת לפתע פתאם, אבל
הן ידענו את בני העיר כי ימאסו בשפה ברורה, ולוא האמינו
כי עת הגאולה באה למה פזרו כסף כאפר להשרים למען
יעמדו לימינם, הן לעת קץ חזה להם החוזה: והיו מלכים
אומניהם ושרותיהם מינקותיהם וכלם יחד אפים ארץ ישתחוו
להם ועפר רגליהם ילחכו — כה ישאל בלי ספק הקורא
בתהוון. אמנם הדבר כן היה, אף כי ידעו נאמנה כי שנת

הגאולה עוד לא באה למרות רצון רבי בלשן בעל המליצה אשר עשה לפ"ק לשנה ההיא, שבו נאמר בפרוש כי בשנה ההיא יבא משיח, בכל זאת הלכו טובי העיר אחרי השרים אל בית תפלת עם הארץ.

בעיר כשולה שלום היה בין עם הארץ ובין היהודים היושבים בקרבה וקנאת הדת לא משלה בה מעודה. לא מאשר כי עם הארץ היושב בה השיב אל לבו כי כלם אחים חמה ועון הוא לאיש לרדוף את רעהו בעבור אמונתו; עם הארץ לא השיב דבר מה ללבו ועוד מרם ידע לחשוב מחשבות, כי אם יען כי מספר עם הארץ לא היה אף החלק העשירי ממספר בני ישראל ושר העיר היה תמיד אוהבם הנאמן, ועל כן חדלו גם המה מריב. ונערי בני ישראל הלכו קוממיות ברחוב עם הארץ ולא פחדו ולא רהו פן יסקלום באבן או יכוס על הלחי, ועל לב בני ישראל לא יעלה החפץ להתגרות מלחמה באיש אשר לא עשה לו רעה אם לא אחד מאחיו הנהו, לכן לא נגעו לרעה גם המה בנערי עם הארץ עת אשר קרה לפעמים כי באו לרחובות היהודים, כל עוד אשר לא גנבו מאומה, או גם אם גנבו ולא נתפשו בכף. מלבד זאת הן לחם רוב עם הארץ מהיהודים נמצא; אלה היו חוטבי עצים ואלה שואבי מים, ונשיהם ובנותיהם היו שפחות בבתי יהודים, וגם מהם לקחו לעוורים, עת אשר בא מחפש סחורה אסורה, להתנפל עליו ועל אנשי החיל אשר אתו להכותם ולהציל את הסחורה, וגם עתה כאשר מצא זבדיה חפץ במלאך רע להעביר את איש עברתי וקנאתו מהארץ, אך באחד מהם כחר למטה ועמו, ולכל איש ישראל הן דרוש „גוי השבת" אשר יכבה הנרות בלילה ויבעיר אש בתנור בימי החרף ושכר לפעולתו הלא רב: כוס יין דגן ופת לחם. גם לדברי מצוה השתמשו בהם, לשמור על נר תמיד ביום השבת ועל „נרות הנשמות" ביום הכפורים פן יפלו ויבעירו בערה, גם זמירות עצי אלה ואלון לסוכך על הסכה וערבי נחל להושענא רבה הביאו המה למכור, אשר על כן נחשבו רבם כעבדים בבתי היהודים,

וגם אלה אשר מתבואת שדותיהם מצאו מחיה גם להם היה שלום עם היהודים אחרי כי מהם לקחי את הכסף לקנית את הזרע ולהם מכרו התבואה, ולא בשקר התפארו כי העיר כשולה היא כירושלים עיר הקדש כי בה לא נראו אף עקבות הגלות. בה הלכו יחפי רגל ביום התשיעי באב ואיש לא לעג להם, בה חגגו וחוללו במחולות בכל רחובות ביום שמחת התירה והפורים, בה עשו ערוב למען יוכלו להוציא ולהביא המלית והסדור ביום השבת בכל הרחובות וזר לא התערב ביניהם, בה שפטו משפט החוטאים, או קראו למספר על מת אדם גדול בראש חצות ואיש לא כהה בם. גם בית מקדש מעט היה להם הוא בית הכנסת הגדול הגבוה מכל בתי העיר ואשר לפי דבריהם ישוה לבנין הוררום ביפיו. ומי זה לא יאמין כי הבית הזה לא נופל הוא מבנין הוררום בשמעו מפי הזקנים אשר שמעו מאבותיהם קבלה מפי אבות אבותיהם כי הסיד אשר בו טחיהו לא במים ערבוה כי אם בחלב וביצים, וגזרה גדולה היתה בעיר עשר שנים תמימות לבל יאכלו ביצים, יען כי כל הביצים אשר מצאו נדבו לבנין הבית, וגגו היה מברזל מרקע ומשים בששר אשר כזאת לא ראו בני העיר מעודם, והמחמירים אמרו כי הוא לא ברזל כי אם נחשת קלל, ולא בששר נמשח כי אם בזהב צפיהו ורק בעון הדור נתכרכמו פניו, והוא נשען על ארבעה עמודים גדולים צבועים בצבעים שונים על ידי הצייר הנפלא אשר אין כמהו בכל הארץ גם לפניו לא היה ואחריו לא יהיה, והוא בן העיר אשר מעודו לא למד המלאכה הנפלאה הזאת, רק רוח אלהים בא בו כבלב בצלאל בן אורי בן חיר ויפליא לעשות את ציורי העמודים, עד כי כל רואיהם יכיר כרגע כי המה יתארו את בני ישראל בצאתם ממצרים, ואת פרעה וחילו הנטבעים בים סוף ודוד בהכותו את הפלשתי ועקדת יצחק, כל אלה יכיר הרואה כרגע כי גם לכתוב בכתב אשורי מצאה יד הצייר הנפלא הזה ויכתוב בידו תחת כל תמונה באותיות מחכימות מה היא. גם את שתים עשרה המזלות ציר על הכפה ממעל ועין כל רואה השתוממה לראות

את יפי העקרב וזאימה אשר סביבות שני הבתולה, את הסנפיר והקשקשת אשר להארי ואת הדגים אשר יחפזו זנבם כמו ארז, כל אלה עשה ברוח אלהים אשר התגלגל בו מבצלאל בן אורי בן חור, ומי יספוק עוד כי יד אלהים ולא כשרון אנוש עשתה כל אלה בהידע לו כי הציר הנפלא ההוא אחרי כלותו מלאכתו השתגע וימת לבל ישלח ידו במלאכת חול אחרי מלאכת הקדש. כל אלה ידעו כל בני העיר ובהם גבה לבם על כל אחיהם בני הגולה, ולולא היתה עיר הפלך בתבל ולולא היה בה שר צורר יהודים כי אז אולי שכחו כי בגולה הנם וידמו כי באמת המה בירושלים, אך הצורר הזה הזכירם כי בגולה הנמו וכי בארץ לא להם ישבו ובין עם זר אשר לו הכח והמשרה, ועל כן חשבו מחשבות בעת הרעה הזאת להתקרב אל העם הזר הזה למען יקים להושיעו מצוררי נפשו. הן גם בשבתם על אדמתם שכרו לפעמים שכירים כי יצאו ויבואו במלחמותיהם ולמה זה לא יעשו כן גם עתה בגולה? לכן עשו זאת גם המה ויתנו יד ובתוכה עשרה כסף לכל אחד מהעם הזר הזה והוא נאות כרגע ללחום מלחמתו. ויקרא גם עם הארץ עצרה לבית התפלה על פי פקודת הכהן אשר היה איהב ישראל באמת כרב כהני הארץ ההיא אשר רכס דבר להם תמיד עם היהודים, ואף כי עם היהודית, למען שבעו גם המה בשבועת האלה כי יושבי העיר הפים מכל עון והמלשינים אנשי בליעל בוגדים וגנבים המה ויבקשו מאת הממלכה כי ישלחם לארץ גזרה ומאתים איש באו על החתום, עשרה מהם בכתב ידם ובעד היותר אשר לא למדו כתוב כתב הכהן, ועל כן הלכו שמה השרים וראשי עדת היהודים למען יקחו את מגלת החותמים וישלחו איתה ביד השר יחד את מגלתם לעיר המלכה. ובכך קמה עצת שר בית המשפט דבר לא נעדר; החוקר בקש את הסחורה בתוך השקים ולא מצא איתה ויצא דברו כי יציאו את האסירים למרחב ולאסור החתיים את חמשת המלשינים ולשלחם לארץ גזרה, רק המלשין האחר נמלט מידם הוא יעקב חיים אשר האכר הלך בפקודה

זבדיה לעזרתו וימנע רגליו מלכת אסור באזיקים לדרך רחוקה כזאת, ושר הפלך נקרא לעיר המלוכה להצטרך על כי שלח ידו בנקיים מפשע ושלום היה על ישראל בעיר כשולה וששון ושמחה לאין קץ.

ומרוב שמחתם שכחו גם את בקשתיהם הרכית אשר אמרו לבקש מאת השר ויהיו שמחים בחלקם, רק נפש אחת היתה בעיר אשר בכתה בלי הפוגה לילה ויום ולא מצאה תנחומים לנפשה גם בשלום העיר, וכמעט חרה לה על כי הצליח בידי ראשיה להסיר הרעה מעל פניהם. הנפש הזאת היא אסתר אשת יעקב חיים המלשין.

י"ז.

לְוִיתָן בְּחֶכְהָה הַעֲלָה.

העיר כשולה – תעמוד עד בוא משיח צדקנו – היתה עיר אשר לא יחסר כל בה, לא רק רב גדול בתורה ואיש ישר ולובש מלבוש כחקת הממשלה מפני דינא דמלכותא, אשר רק בעיר הזאת נמצא רב כמהו, ולא רק הדינים המפארים והמגידים הנפלאים והחזונים המהוללים והישיבות הנעלות והסותרים הגדולים והחברות הטובות והמלשינים הנודעים לשם, אף לא רק בית התפלה הגדול ועשרים וחמשה בתי מדרשיה, גם לא רק החוף אשר בו נמצאו אניות כחול הים ובית המרחץ אשר שלש פעמים היה למאכולת אש ובכל זאת יעמוד על תלו, לא רק אלה כללו יפיה, כי אם עוד תכשיטים רבים היו לה: „עלוי העיר“ אשר בו התברכו כל הנשים; „בדחן העיר“ אשר לכבוד היה כי הצפיע בבית החתינה, אחרי כי זה היה לאות כי שמחת משפחה מפארה היתה; „משגע העיר“ אשר רק אחריו רדפו הנערים ויעפרו בעפר; „כסיל העיר“ אשר רק על דברי סכלותו התענגו הגבירים בבית התפלה ויתני לו מהלך גם בביתם ביום משתה ושמחה, ואשר על כן קנאו בו רבים אשר התאמרו בלבבם

קבורת חמור

כי גם להם לב כמהו, רק מולי גדול ממולם ועל כן נבחר מהם; „גוי השבת אשר להעיר” אשר גם הוא כאחד מכ לי הקדש נחשב; גם „שקץ העיר” אשר אך לו לברו נתן הרשיון להתהולל והתלוצץ במלמדים ובטלנים מבלי אשר הוכה לחי, וגם אם הוכה לא שם לב למכתו ולמכו ולא חדל מפשוט שפתים. את שם „השקץ” ידעו כל בני העיר למקטנם ועד גדולם. הוא היה נער כבן שש עשרה שנה בן לבעל בית המרחץ אשר עבד עבדותו באמונה עשרים שנה ויניח יתרו לבנו אחריו את אשר יעזבו רבים מגדולי הרבנים בעלי הפלפול ושאלות ותשובות: **ע ל י ס ב ל י ס**. אך לא עלי גיר הניח אחריו כבעלי הפלפול, כי אם עלי אגודת השבטים הרבים אשר כל באי בית המרחץ יעבירו על בשרם להרבות החם. אך היתים נוכח לדעת כי בני האדם ישכחו עד מהרה טיבה, ולא נמצא אף אחד מאלה, אשר מצאו עד הנה נחת בהנחלה הזאת, שיתן לו אף גרה אחת מחירה, ועל כן נתן בלב מתנה את נחלתו לצדקה להעיר ויבחר בעבודה אשר בה יעמלו רב בני העיר, הלא היא לבלתי עשות מאומה וימצא חית ידו כמהם, אך תחת אשר המה יבחרו שבת בבית המדרש ללמוד או לאמר תהלים, מצא הו: נחת בשוטטו ברחיבות קריה ויהי כמכתב עתי חי לכל העיר, כל אשר נעשה ואשר נשמע בעיר וסביבותיה הפיץ הוא בכל רחובות וכל יודעיו שמחו לקראתו. ומה גם עתה אחרי אשר עבר כמעט כירח ימים מעת השבועה וחדשות לא נעשו עוד בעיר ונפש כל יושביה צמאת מאד לחדשות. ביום הזה היה פי השקץ וידיו ורגליו מלאות עבודה.

— לוינתן העלה בחכה — קרא בקול בפרצו אל בית המדרש הישן — לוינתן גדול עד מאד —
 — לוינתן? איפו? איך? מה? — קראו כל היושבים בתמהון.

— אל חוף הנהר לכו ותראו —
 — לוינתן, לוינתן גדול ונורא מאד, אל חוף הנהר,
 קבורת חמור

מהרו רוצו לכו – כה קרא בכל בית ולכל איש אשר פגע בו ולא עמד אף רגע כי ממחר הוא לדרכו.

– אתם תעמדו פה במנוחה ולא תדעו את אשר נעשה בעיר – קרא בקול גדול בפרצו אל בית אשר שם עמדו בשלשים נשים סביב שני שלחנות גדולים, אלה לשו בצק ואלה רקעו את הכצק על פחי ברזל במקלת לבנים אשר בידיהן ותעשינה אותו כרקועי פחים, בית אופה מצות היא.

– מה נעשה? מה נעשה? קראו כלן פה אחד.

– לויתן גדול ונורא מאד כגודל בית התפלה הגדול משו

הריגים מן הנהר והנהו מוטל על החוף –

– לויתן! אויה לויתן! משיח בא! – קראו הנשים

והמקלות נפלו מידיהן. לקל הקריאה נפתחה הדלת, ואיש

אשר עמד בחדר השני לפני תנור גדול אשר הפיץ חם נורא

נתן בקול עז: מה היתה פה? – האיש היה גבה קומה ודל

כשר כבן חמשים, זקנו קטן מאד ולולא גשארה לו עינו

השמאלית כי אז בלי ספק נקרא בשם עזר, מצחו מלא קמטים

ומה גם מצדי הימני אשר שם נשקי הלחי והמצח איש את

רעהו, פניו היו מאדמים כהלכיבות העולות על שלחן גבאי

החברה הקדושה או כפני גודל גדילים בארבע קצות, אשר

בעוניתינו הרבים לא נזכה עוד לראותו עין בעין ורק למשמע

אזן דאכה נפשנו, והמה היו כעדים נאמנים כי עוד בחיים

חלקו, כי לולא זאת מי יודע אם לא כמת נחשב במלבושיו אשר

היו לבנים מכף רגלו עד קדקדו, היא היה אופה המצות.

בקראו בקול הניע במטה הארוך אשר בידו ואשר בו יביא את

המצות אל התנור ויך מבלי משים באף אחד הנערים העומרים

את השלחן, אשר עליו נמתחו שני ריקי בצק, ומיד הנער

נפלה המכונה אשר בה ידקור את הרקיקים לבל ינפחו ויחמצו.

המכונה הזאת נודעת לכל אלה אשר זכו לראות את המצות

בְּהַצְפֹּקֵן. היא עלתה בלי ספק את אבותינו ממצרים או לכל

הפחות נמסרה בקבלה איש מפי איש משה מפי הגבורה

כי לוא היתה חרשה מקרוב באה כי אז קם שאון בעם ביום

הילדה והמחמירים אשר ימאסו בכל דבר חדש קמו נגדה לאסור אותה והרבה שאלות ותשובות מחמירים ומקילים נמסרו לידינו עד היום להרבות כבוד ספרתנו אשר בה נתפאר בעמים, ואחרי אשר לא אחד מהפוסקים דבר אודותה, וגם רבינו מאור הגולה הגאון המפורסם, עמוד הימני פטיש החזק, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, סיני ועוקר הרים וכולי וכולי רבנו שלמה קלוגער המגיד הבראדי אשר עינו בכל צופיה לא זכר אותה, אות נאמן הוא כי היא אחת מהכלים הקדושים אשר הִרְאוּ לַמֶּשֶׁה בְּסִינֵי. — אולם אחרי אשר בעון הדור ילכו ויצערו וזכרונות אבותינו מלב הדור החדש ובצדק נפחד ונירא פִּן הַשְּׁפִיחַ גַּם המכונה הזאת מקרב העם השוכח הזה, לכן עלינו החובה להציב לה ציון. היא נעשתה מאגורת נחשת אשר הכוה בפטיש וירקעוה, ובפצירה פים עשו לה שְׁנַיִם דְּקוֹת מִסְבִּיב בְּתַנְיָהּ נִקְבוּה וישימוה בידי עץ אשר עשו לו שְׁתֵּי שְׁנַיִם ומסמר עבר דרך שתי השנים ודרך נקב האגורה בעלת השנים עד כי התגלגלה כאופן על ידו, ובה עשה הנער נפלאית בהעבירו אותה ביד חרוצים על הרקיק ובמעוף עין מלאהו נקבים כמדקרות מחט. ואם אחרי כל אלה לא תבין אתה הקורא תמונת המכינה איעצך למהר ללכת שמה ולראותה עין בעין בעוד לא עבר המועד.

הנער אשר מידו נפלה המכונה לא היה שכיר היום אשר עבד עבדותו בשכר כי אם אחד מבני העשירים, אשר רבים מהם התגנבו לבתי אופה כאלה למען התענג על התענוג הנעלה הזה לנקיב את המצות, כי העת ההיא „בין הזמנים" היא, והמלמדים יפיצו אור תורתם רק עד חצות היום ואחרי הצהרים ילכו מבית לבית לבקש תלמידים להם להזמן הבא. כי רק לששה ירחים מפסח עד עצרת ומעצרת עד פסח ינתנו התלמידים על ידי המלמדים, ובעת ההיא, מראש חדש ניסן עד אחרי עבור ימי החג, ישוטטו המלמדים אל הבתים אשר שמה ימצאו הנערים למען מלא מספר התלמידים אשר יחסרו להם, אחרי כי השלימו חק למודם, או כי ניתנו

למלמדים אחרים, ובעת ההיא תהיה הרוחה להנערים חצי היום, ומה גם לאלה אשר אבותיהם מאסו בהמלמד ויבקשו להם מלמד אחר, כי אז לא יפחדו עוד מפנו ידו בדעתם כי עוד מעט יצאו למרחב, וגם המלמדים לא ירהיבו עז בנפשם לפקוד עליהם עון, כי יחפצו לעשות להם חנף אולי ידברו על לב אביהם להניחם תחת שבטו גם לזמן הבא, וגם הנער הזה אשר זכה כי עליו ינוח מטה האופים היה אחד מנערים כאלה, ולא ידע את כל כבוד האיפה ורב משלו וכי איש לא יערב לבו לקום נגדו, ועל כן הרים קול זעקה ולא חדל מקראו בקול גדול מאד ולתת חתיתו כי אביו יבא וישלח ביד פשעו את האופה אל ארץ גזרה. אך לב האופה לא נפל כי לא שמע את קולו מפני השאין אשר קם בחדר הנשים לשמע הליתן, וגם השאין הזה כמוץ עבר עד ארגיעה מפני מהומה חדשה ונוראה אשר נהיתה שם. האופה בהתבוננו הגה והנה לראות בשל מי קם השאין, התבונן וירא טפות דם אחרות, אשר נטפו מאף הנער המוכה ותפולנה על הבצק וכלים, שָׁפָה אחזה אותו, כל עצמותיו רעדו כמו הקרח הנורא תקפהו, קרסיליו מעדו עד כי נע ונד כשכור. טפת דם על בצק המצה השמורה! נורא הדבר ומי יכילנו! הן כל אכל תתעב טפת דם בכל השנה, ואם אל הלחם או אל הנזיד תפול תזהמהו נפש היהודי אף אם ברעב תתמוגג, גם אם בביצה תמצא אז שקץ היא כנבלה, ואף כי אם על בצק המצה אשר תִּשְׁמֵר מכל משמר לבל יגע בו דבר מה, ואם יגע בו כל אכל או משקה פגול היא ואף כי דם! ברגע הראשון היה כגבר עברו יין ולא ידע עשית עצות בנפשו, אך בשוב רוחו אליו ויוזכור כי נכונו לו ימי חשך, כי מעמו ישלמו את הבצק וכלי העץ אשר ינתנו למאכלת אש ושכר עמלו בשבוע ההוא, אשר בו יחיה בימי המועד, יעלה בתהו, אז לא הרבה מחשבות וישלח ידו למחות פשעו אולי לא יראהו איש ולא יִבֶּע עונו, ובין כה וכה עלה ריח מצה שרופה באף כל הנמצאים בבית ויגיע גם עד אף הנאמן, אשר יעמוד כמו במסמרות נטוע ולא יגרע עיניו מִבְּלִישׁ את הבצק באגן הנחשת

לבל יאריך בלושו ויחמץ בידו ומהנערות הרוקעות את הבצק על פחי ברזל ויעשהו לרקיקים דקים וימהר אל התנור וירא כי כל רקיקי המצות היו למאכולת אש ויפן לבקש את האופה וירא כי הוא שולח ידו להסיר את הדם ויך כף אל כף ויקרא בקול גדול ואחריו קראו הנשים קול אחד : דם ! דם ! והנערות הנכריות אשר גם הנה היו ברוקעות הבצק נבהלו נחפזו ותתנה אף הנה בקולן ותחפוצנה לברוח, וכלן יחד עטרו את האופה אשר היה כאיש אובר עצות, ומי יודע מה היתה אחרית השאון הזה והריב הגדול אשר פרץ בין הנאמן והאיפה בהתגולל המצות והמטית הלבנים, אשר בהם ירקעו אותן, כדמן על הארץ, והבצק נח על משכבו ובחישו רגע מנוחה מתגרת יד הלש ההל להרים ראש ולהתנפח, מי יודע מה נפל עוד בבית לולא קרא שנית השקץ אחרי אשר כבר סביב את הרחוב וישב על עקביו : לויתן, לויתן ! אל חוף הנהר מהרו פן תאחרו המועד ! – ובפעם הזאת היו שומעים לו וכל הנשים התפרצו ותרוצנה ואף הנאמן והאיפה במלבושי המתים אשר לבש, גם הנער המוכה באפו הזב דם עמהם – כלם יחד אל חוף הנהר פניהם מועדות !

אך לא רק הנשים הלשות את הבצק והנאמן והאופה זהנער המכה חרדו ממקומם לקול הקריאה, כי אם כל אלה אשר להם רגלים אי משענת, כל אלה אשר להם עינים או מנהל בדרך, כל אשר לו זקן ופאית, או מטפחת על ראשו, כלם יחד נאספו לראות את הלוייתן ואיש את רעהו דחק דחק בכל מאמצי כחו למען תחרור עינו עד הלוייתן אשר הסתתר מעיני ההמון הרב.

גם בעת אשר לויתן לא יעלה בחכה המון אנשים ונשים על החוף ביום כזה, יום השלשה עשר לירח ניסן, כי יבאו שמה לקנות דגים חיים להחג. שם תבאנה מאשת הרב והגביר עד אשת השמש והמלמד והבטלן כלן יחד עומדות ומצפות לגורלן; הדיגים יעמדו הכן, כמלאכים מחלקי אושר ויתנו לכל אחת חלק אשר לא יישר בעיניה, כי חלק רעיתה טוב

הוא אלף פעמים מחלקה. הדג הזה קטן הוא והשני רזה, ולהשלישי בטן רחבה והרביעי נקבה וזה לא פרפר בחזקה ונוטה הוא למות ורעהו יפער פיו לנשך וסכנה גדולה היא להחזיק בו, כי כן שמעה מרעותה כי דג אחד נשך בשניו את שפחתה ותמת. כן תריבנה בחזקה את הדיגים, והמה אף המה לשונם לחכם לא דבקה ויענו בקול, ולא רק את הדיגים כי אם גם אשה רעותה לא תנקינה מריבות שפתותיהן:

— הנני מיוחסת כמיך ומדוע זה תדחיפני ? —

— חותני היה דין בעיר קמלניה —

— ואישי היה פרוש —

— ואבי שמש החברה הקדושה —

ואבי אבי ישב בארץ ישראל —

ובני לומד בישיבה והנהו עלוי —

— עוללי ילכו אל החדר ולא עת לי להכות — כן תקראנה

כלן יחד ולא תתנה אשה רעותה לגשת. רק האנשים יעמדו במנוחה ולא ידחקו את כל הקרוב אליהם מיראה פן יגעו באשת איש. כי רק היראים והחרדים והמדקדקים במצוה ילכו בכבודם ובעצמם אל הנהר לקנות הדיגים לכבוד החג, ואם מהומה כזאת תמיד במקום ההוא ואף כי ביום אשר משו את הליותן מהמים. קול השאון הלך הלך וגדול מרגע לרגע וכלם קראו בחזקה כי חפצו לראות את הליותן, אך שימע לא היה להם.

— המה יסתירוהו, כי הגבאים וראשי העדה יחפצו

למלאית כרסם ממנו כימי החג ואותנו העניים לא יתנו אף לראותו — קרא איש קטן קומה דל בצר עד מאד, אשר לולא חנן אותו הטבע בזקן כי אז הישתחו כל רואהו לנער. הדבר אך יצא מפיו וקללות ונאצות נשמעו מכל עברים להגבאים להראשים והמנהלים.

— העלוקות המוצצות דמנו יקחו כל העיר להם —

— את בני מכרו בכסף ובמחירו יאכלו ליותן, תצבה

בטנם הרחבה —

— קטב ישדם כאשר ישדו כל לשד העיר —

— הגנבים הרוצחים אשר יכבידו עליני המס יכריתו אכל מפינו — ועוד כאלה וכאלה דברי תהלות ותשבחות לראשיהם ומנהליהם הגידו בקהל ואף איש לא עזב את מקומו אף כי כבר עמדו כשתי שעות ומאום לא ראו. פתאם הופיעו זבדיה והראש והמשנה בתוך הקהל וכלם ראו כן תמהו כי לא פללו לראות אתם פה ויביטו איש בפני רעהו ואשה ברעותה כמו שאלו אם לא הקשיבו גם אזני הראשים את מוצא שפתותיהם, השמש עמד על ספסל ויקרא בקול: במרמה סבב אתכם כלכם השקץ, לא היה לויתן פה אף לא יהיה, שובי לבתיכם. בַּךְ שֶׁקֶץ! — קרא בהחזיקו באזני המבשר — דַּבֵּר, הראית לויתן? — לא ראיתי ולא שמעתי — קרא השקץ, ואחרי כן הובילוהו שני שמשים לבית הסהר על אשר התל בתושבי העיר כשולה המפארה וכל הנאספים והנאספית שבו איש איש למקומו, הלשית את המצות ללוש והאופה לאפות והמלמדים לבקש תלמידים, אך בכל זאת היה היום ההוא יום פלאות, כי כל בני העיר השתוממו שנית לעת הערב לראות את השקץ מתהלך ברחובות העיר וידעי כי אך למראה עינים יסרוהו ואמת היתה בפיו נִיגְדוּ כי הראשים והמנהלים יחפצו למלאית כרסם לבדם מהלויתן וירגנו בסהר אהלם, אך בחוץ יראו להשמיע עוד קולם, ולא חדלו מהתלחש כל יום ערב הפסח, אך ביום המחרת שכחו את הלויתן מפני סוד אחר אשר נגלה בעיר. בשני ימי החג הראשונים ספר איש לרעהו בהתביננו לכל עבר פן יש שומע, כי הרוג נמצא בשק בנהר והדיגים הוציאוהו וראשי העדה קנוהו בכסף מלא מידם ויקברוהו בלילה באין רואה ושימע, והמון אדם נהרו לבית הקברות לראות את הקבר החדש, אך שומרים הפקדו לבלי תת לאיש לבוא בו והדבר הזה העיר את התשוקה ביתר שאת בלבב השואפים לחדשות ויספרו איש לרעהו נפלאית ונידאות אשר לא נשמעי כמהן מיום היסדה ארץ עד היום הזה, וינבאי עתידות נוראת להעיר ולהארץ ויושביה ולהתבל וצאצאיה, והיראים והחרדים לדבר ה' מהרו למלאות חִיבתם להסיר חרון אף ה' ויהרהרו תשובה בלבם.

ב. סוד הלוי־תן.

באה נבואת רבי געמציל שמריה, שפתי האיש הנעלה הזה הגידו מראש את האותיות אשר תקרינה ורוחו המהור קרא את הצפון בחיק העתיד כמעל ספר פתוח; יעקב חיים הגנב אשר גנב את התופינים הקדושים ואשר סכסך ראשי החברה הקדושה איש ברעהו ואשר התחפש כמה ויאכל מרפות וילשין לאחרונה את בני העיר הוא נגזר בחמאתו, יד ה' היתה בו ותכחידו מקרב הארץ ושאריתו נקברה בקבורת חמור בשק כאשר הוציאוהו מן המים ובלילה הובל לקבורה על עגלה מהורה, היא העגלה הנועדת להוציא בה הרפש מהעיר ואשר על כן לא נעשה בה כל מלאכה מיום צאתה מבית חרש העצים זה כעשרים שנה, מלבד אשר הובילה שנים חיטאים להקבר בקבורת חמור, ועתה היתה למעברה ליעקב חיים להעבירהו מקרקע הנהר אל ירכתי בור אשר חפרו לו אחרי גדר הקברים, לא ספרו ולא בכו לו כי מי זה יספוד או יבכה לו?

כל בני העיר לא ידעו עוד בימי החג הראשונים מה רב גדל האיש אשר היה גבאי בחברה קדישה שש שנים כי לא רק איש ירא אלהיו כי אם גם חוזה מחזי שדי היה, המה לא ידעו זאת כי עוד מרם ידעו מי היה הלוי־תן אשר העלה בחכה, אך ביום הראשון לחול המועד נודע הדבר בכל העיר, אף כי רק בסתר אהלם הגיש איש איש תודתו לאלהים על משפטו אשר עשה ברשעים כי עוד יראו לנפשם מהשמיע זאת בקהל כי שר הפלך עוד לא שולח אל ארץ גזרה, והשמועה הגיעה כי הוא שב מעיר המלוכה וישב על כנו, אך תחת זאת היתה התודה מקרב לב נאמן, כי כמקור ישועה היה המשפט הזה בעיניהם וכפתח תקוה טובה אשר מעתה יפחדו הרשעים להרים ראש ולא יוסיפו לשלוח חצי לשונם בעם הזה,

אשר הנוגע בו כנוגע בבבת עיני אלהי המשפט. אולם בכל זאת לא גדלה השמחה כאשר ישיש תמיד בהושעם מצרה ומצוקה, כתיגה הרישית נראתה על פני המספרים בספרם תהלות ה' וכאנחה התגנבה לפעמים מלבם, אשר מהרו להסתירה מאין שומע. ומה זאת? האם נדו לאמלל אשר תעה בדרכים עקלקלות? או על תורתו אשר חללה על ידי מעשיו? או דאבה נפשם על כי עיני רבי געמציל הנביא לא ראו את הקץ אשר רוחו ראהו במרם בא, אולי צר להם על כי עיני הפוּשע לא ראו בהקברו בקבורת חמור ולא ידע את הענש הגדול אשר נשא? או התגנב חלילה ספק בלבם פן לא יד ה' כי אם יד שונא היתה בו? מי יודע, או אולי לא ידעו גם המה בנפשם מדוע היתה כזאת, אך כי לא ששו בכל לב זאת העידו בהם פניהם בדברים על אידותיו בקול דממה.

אמנם מי גבר יחיה ולא תמצא לו נפש שמחה בשמחתו ונדה לשברו? גם הנדחים מנער אשר מיום צאתם מרחם נוערו אך להיות למטרה לחצי הפגעים, גם אלה כבדי העון אשר בין חלאת הפשעים יטבעו עד כי היו לגעל נפש לכל יודעיהם. גם אלה אשר חברת האדם כבלהות צלמות בעיניהם ותורי עפר ביערות שוממים כחיי נשמות להם, אשר לקול סופה וסערה, לברק ורעם ולכל משחית ומחבל ומרגיז ארץ יאמרו האח! גם המה, האם לא ימצאו אנשים כערכם אשר בצרתם להם צר? גם זה הנדח מאת פני אלהים ואנשים, לא נדח היה מכל אדם, עוד נפש חיה בתבל, אשר לא תשעה לחקי דתה ותבכה להולך אף כי בקבורת חמור נקבר, אסתר היא אשר ביום נדח אשה דבקה אחריו וביום מותו לא מתה אהבתה, היא מלאך השלום אשר בקשה לסוכך עליו בכנפיה אך יד השטן גבר ממנה וימשכהו אחריו.

שמח ולבש גאות כמדך שטן צורר האדם, כי גדול כחך ופעלך רב על ארץ רבה, אתה תושיב אהוביך לכסא ויגבהו, תתן משפטיך לגוי ואדם ועל פיהם יחיו וגם שם אלהים יתנו לך עת בשמך יקראו ובמצותיך יעשו. ימי יקשה עוד אליך

וישלם? לא רק ידי מלאכי השלום אסורות ולא תעשינה תושיה בצאתם לערוך אתך קרב, כי אם גם המה ילכו כפעם בפעם שבי וימשכו את מרכבתך בקול המון חוגג להרבות. תפארתך וממשלתך על תבל ומלוואה. גם מלאך השלום הזה: החל לסגת אחר מדרכו, גם אסתר החלה למאם בשלום ולקצות. בכל יושבי העיר; אבי אמה לא היה בעיניה כחווה מחוזה שדי כי אם כראשית אסון ואבן נגף; בני עמה אשר זה לא כביר אמרה „בני ישראל לא ישפכו דם” החלו להיות כמרצחים. בעיניה מיום אשר עזבה אישה ולא שב עוד. ומיום ליום גבר החפץ בלבה לנקום נקמת דמו, אך היא טרם תדע מה היתה לו, ולעתים דברה על לבה כי אך מחוזה שוא יחזה לה רוחה ואש; ישוב עוד אליה, אך עתה בא הקץ להמלחמה האיומה אשר ערכו בלבה הספק ותאות הנקמה, עתה נידע גם לה הסוד, כי משו את אישה מן המים ויקברוהו בלילה, עתה בערה המשטמה בלבה כאש יוקדת במדורת התפתה, אך עוד לא פרצה חוק, כאש לא נפח באוצר סגור על מסגר היתה עד כה ועתה בא אשר לו המפתח ויפתח את הדלתות הסגורות ותצא האש ויפרץ הלהב לאכול על ימין ועל שמאל — זכריה שלח לה מלאך בסתר להגיד לה כי הוא חפץ להושיעה ולדבר עמה — — —

בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו מבלי הבט אחריו נפלה אסתר מהבטא אשר ישבה עליו כי עיפה נפשה מרוב מצוקות לבבה ותתעלף, ומי יודע אם פקחה עוד עיניה לראות אור אחרי כי איש לא היה בבית אשר יחיש לישועתה לולא נפל היונק מידה ויתן קול גדול. ומי ישער כח אהבת אם לקול הילד הקיצה כרגע ותתעורר ותחלף כח ותקרא בכל עזו רוחה: לא! לא אמות, למענך אחיה! — ומבלי הרבות מחשבות עטפה את הילד בסדינים ובמעטפות ותעמסהו במטפחת גדולה על שכמה, כאשר ראתה נשי האכרים עושות בצאתן לעבודתן בשדה ועולליתה עמהן, ותפרוץ לרוץ אחרי אישה להשיבו הביתה. כה רצה בכל מאמצי כחה זמן כביר מבלי

חשיב אנה פניה מועדות עד אשר החלו קרסוליה להמער אז שאלה את נפשה : אך אנה אלך ? — אחרי אשר הרבתה לחשוב את דרך אישה גמרה אמר כי רק בבית המשתה אשר שמה ימצאו בעלי העגלת ההולכות לעיר הפלך מדי יום ביומו תמצארו, כי אנה ישים פניו אם לא לעיר הפלך. עיפה ירעדה מקרח באה שמה אחרי אשר הלכה כשתי שעות ברגל בדרך אשר ערמות שלג כסיהו עד ברכים, וכרגע סביה כל העגלונים ויסחבוה איש איש אחריו כי תלך עמו בעגלתו, ולא נתנוה להוציא הגה מפיה, עד אשר שב רוחה אליה כמעט ותשאל אם לא היה אישה בזה —

— לא ראיתיו, לא ראיתיו — ענו אחדים פה אחד וירפו ממנה. אחד העגלונים אשר היה חגר רגלו השמאלית ואשר על כן ידע לערוך את רב ערך הימנית ויעמוד רק עליה ובידו נשען על מטה גדול מאד, היא עמד עד הנה מבלי התערב בדברי רעיו ויתכונן בעיניו אשר לא לבד כי גם שתיהן היו בראשו ותראינה למענו את כל אשר חפץ הוא לראות, כי אם עוד הָרְאוּ לכל רואה כי ערמה בלב ארוניהן תנוח, וגם העגלון גבה הקומה אשר עמד למולו ואשר חשב תמיד כי גם עין אחת דיה לאיש להראותו מקום סוסי האכרים למען יוכל להביאם בצל קורתו, גם הוא ראה בעינו האחת כי לב בעל שתי העינים חושב מחשבות ערמה, ואחרי אשר סוסי אכרים לא נראו במקום ההוא ועינו היתה לו לכלי אין חפץ בעת ההיא לכן כונן אותה על בעל המזמות ולא גרעה ממנו אף רגע, אך בעל שתי העינים לא שעה אליו כי אם אל אסתר ויאמר : הלא את אישך תבקשי ? —

— כדברך, אולי ראית אותו הגד נא לי, אני חשבת כי הוא הלך לעיר הפלך, אך כאשר אחזה לא היה פה —
— למה תשיתי לבך לדברי אלה המכזבים ? — קרא העגלון החגר ויעקם שפתיו ויניע ראשו כאיש אשר יקצוף מאד על רע לב האנשים — המפיהם תצילי דבר אמת ? המה ימאנו להגיד לך דבר אמת למען הפרר בינך ובינו — האמללה

האמללה אשר ידעה כי שם אישה לא לכבוד הוא בעיר, נאנחה גם היא על רע לב האנשים האלה, אשר יסבבו אותה בכחש, והיא לא עשתה להם רעה מעודה ותאמר בקול דממה: אבל אתה ראית אותו? —

— אני ראיתיו והוא היה פה וכבר נסע בעגלה למאפליה: זה האות כי הוא אמר כי שר הפלך ישלם —.

אסתר הביעה תידת לבה לו על כי השמיענה דבר אמת, ועיד הרבתה לתת לו תודה אחרי אשר נאות לקחת אותה בעגלתי מבלי כל מחור, כי יחכה עד אשר ישלם שר הפלך לו את שכרו בעד כל העגלה אחרי אשר רק היא לבדה תשב בה לבל תלא בעמל הדרך. וחסדיו עוד לא תמו כי דאג לה פן ירע לה הקור גם פן תארך לה העת בשבתה לבדה כל הדרך לכן חש לעזרתה ויושב אתה עוד רק שבע נפשות להחם לה ולדבר על לבה כל הדרך, ומיראה פן תפיל תרדמה על כל השבע פעם אחת, לכן הכין עוד שלש אשר לקח אתו למקום מושבו למען יתרועעו אתה אם תמצא חפץ בהן, אך היא לא מצאה חפץ גם בהנפשות אשר אתה ותתנן לנוח במנוחה, ולא העירה גם את האשה הבריאה אשר ישבת על צדה וכאשר נפלה עליה תרדמה נדמתה לה בחזיון לילה ככר ותנח עליה ראשה, והאיש ארך הגרון אשר נחל מאביו שתי רגלים ארוכות מאד אף היא חזה בה זרות בדמיונו וישימנה לתרום לרגליו והיא ישבת כל הלילה ולא הניעה יד או רגל, רק לרגעים חרדה למרות חפצה. ולא הקרת עשה זאת כי העוטרים עליה סכו בעדה, גם לא הפחד פן יבאו גנבים אל ביתה אשר לא סגרה דלתיו על מסגר, כי היא לא זכרה בעת ההיא לא את הבית ולא את הגנבים, גם לא אימת האכר וקרדומו אשר בקש לנוח בביתה הלילה נפל עליה, כי היא לא ידעה עוד זאת ובכל זאת חרדה לרגעים בעת אשר ישבה כמוכה בתרדמה ולא ידעה מה עמה, וגם הילד כמו ידע את נפש אמה לא הרבה להזכירנה כי אף הוא עמה בצרה, רק פעם אחת בקש אכל גאחרי כן שכב במנוחה.

וירדם. העגלון קים את דברו ויביאנה לברה בעגלה אל שר הפלך, אחרי אשר כבר ירדו יתר היושבים מהעגלה והיא יושבה עוד על מקומה ולא ראתה את אשר לפניה.

— הנה ארמון השר — אמר העגלון בשומו פניו אל תוך העגלה. היא לא ענתה דבר.

הנה באנו עד ארמון השר ועת היא לרדת מהעגלה — קרא שנית ובראותו כי אין מענה קפץ כרגע לראות מה היה לה וכל בדי עורו רחפו בעלות על לבו הרעיון פן מתה בדרך, רק זאת היתה נחמתו כי לא לבדה יושבה ועדים לו אשר יעידוֹכי הוא לא עשה לה רעה. הוא נגש אליה ויעוררנה בחוקת היד.

— איפו הנני? — קראה כמתעוררת מתרדמה.
 — בעיר הפלך לפני ארמון השר — ענה העגלון.
 — איך באתי הנה? ומה לי פה? — שאלה כנדהמת.
 — הלא שכור שכרתיני להובילך הנה, כי תבקשי את אישך —

צדקת צדקת — קראה ותשם ידה על מצחה כמו חפצה לזכור דבר מה — צדקת, שכחתי רגע כי ישנתי כל הלילת ולא ידעתי עד מה —

— הלא כה הבטחתיך כי לבדך תלכי בדרך — ענה העגלון ויסב פניו וישחק בראותו כי היא עודנה חיה ולא תדע עד מה ולא תכזיב מליו כאשר יאמר להשר כי הובילה לברה.
 — קח את הילד על ירך וארד מהעגלה — העגלון עשה כדברה והיא ירדה, אך בגשתה אל המעלות ובראותה את הבית הגדול אשר בשם ארמון נקרא התחלחלה ולא ידעה מה לעשות, וכה עמדה זמן כביר על המדרגה ולא משה ממקומה.
 — צלצלי בפעמון — אמר העגלון אשר ירא לגשת אל הדלת — היא לא עשתה בעצתו ותעמוד.

— אבל עד מתי נעמוד פה? הן תדעי כי עתותי אין בידי לחכות עוד —

— לך לך אל אשר תחפוץ ואני אותך פה —

– ומוי ישלם לי שכר העגלה? . כמתעיררת מתרדמה
פקחה פתאום את עיניה, וכמו זכרה ברגע אחד את כל אשר
נעשה לה הרימה פעמיה ותגש אל הדלת ותמשוך בחבל הפעמון.
– מה לך פה? נתן המשרת הלובש מלבוש אחד שרי
הצבא הקטנים עליה בקולו בראותו אותה.
את אישי אבקש – ענתה.

– את אישך תבקשי? פה? ההכית בשגעון? המרם
תדעי כי פה היא ארמון שר הפלך? – ענה המשרת בקול גדול
ויחפוץ לסגור הדלת בעדה, ובנשאו עיניו וירא את העגלון
קרא בקול קצף: הוי נבל! מדוע עמדת פה לפני הארמון,
עוד מעט אצוה ויובילוך לבית הסהר, יהודי ארור! הפה
מקום עמדת העגלות? –

אני הבאתי את האשה אל השר המרום –

– מה להשר ולהאשה? יהודי נמבזה, השר הזה לא
יבקש נשים מידכם – וכאשר העביר בידו שנה מעל עיניו וירא
את הילד בחיק האשה הרים קולו עוד יותר ויקרא: הכה לי
יהודי ארור! הלהתל בי תאמר? ! אשה וילדה חבאת אל
השר! האין זאת – ובכלותי דבריו נגש אל העגלון ויחפוץ
להחזיק בגרונו, אך הוא קפץ לאחור ויקרא: היא אשה
יעקב חיים –

– אשת יעקב חיים? מי הוא יעקב חיים? אה! יעקב
חיים, כן יעקב חיים, היא אשת יעקב חיים? האמת הדבר? –
– כדבריו, הנני אשתו ואבוא לבקשהו, האם היה פה? –
– לא, היא לא היה פה זה שני ירחים, ואת היא
אשתו? אשת יעקב חיים, האמת הדבר? –
– לך אמור להשר כי אני מבקשת מלפניו כי יתנני
לראות פניו –

– לא אוכל, לא אוכל, האמת הדבר כי את היא
אשת יעקב חיים? –
הלא אמרתי לך –
– לא אוכל –
קבורת המר

— ומדוע ? —

— השר יישן וייקץ אחרי שתי שעות —

— ומה אעשה ? אמרה אסתר לנפשה .

— נשובה לבית המלון ואחרי שתי שעות נבוא הנה — :

היא חפצה לשוב אחור וברגע ההוא נפתח חלון יציע הראשון וקול קרא : מה הרעש הזה ? —

— אשת יעקב חיים — ענה המשרת ולא הוסיף כי פחד

קול הקורא נפל עליו .

— אשת יעקב חיים ? האשה הזאת ? פתח כרגע הדלת

והובילה לחדר הספרים — . המשרת מהר לעשות כדברו , ואחרי חצי שעה עמד השר לפנייה .

השר היה איש כבן שלשים וחמש שנה , לא יפה תאר

אך חכמתו האירה פניו , והיא שעמדה לו להרימהו למעלה

גבהה כזאת . פניו העידו בו כי לבו לא רע כאשר ענו בו כל

יושבי בשולה רק כי עז ואמץ בקרבו ורוחו עשוי לבלי חת .

פני גברים כאלה לא ימצאו חן בעיני אנשים , ואם איש שפל

ערך הוא האיש אשר לו פנים כאלה או ישטמוהו ויבקשו

לדרוך עליו ברגל גאווה , ואם איש רם המעלה הוא או יפחדו

זייראו ממנו , אך לא כן בעיני נשים , הנה אשר לא תחהנה

מאיש זרוע , אחרי כי הסכינו לחשוב את נפשן מעודן כחלשת

נגד כל איש , בעיניהן ימצאו פנים כאלה חן במאד מאד הרבה

יתר מיפי , ולולא השח סבל הפגעים את ראש אסתר וישפל

את עיניה כי אז אולי הביטה גם היא בו כאשר התבונן הוא

בה . אסתר דברה בשפה ברורה בשפת הארץ כי אישה למד

אותה בשלשת השנים אשר חיו יחד קרוא וכתוב והיא עשתה

חיל , ומה גם בששת הירחים האחרונים אשר דבר לא היה

לה עוד עם איש ישראל רק את עם הארץ . היא ספרה לו כל

צרות לבבה , ואת המלחמה האיומה אשר ערך רוחה ולבה עד

הנה ותבקש בקול תחנונים מאתו כי יושיע לאישה לעזוב את

הארץ לבל ישוב ויתעה מני דרך .

— אך איפו הוא ? הן לא שמעתי ממנו דבר זה יותר

משני ירחים - . עתה זכרה כי רק לבקשני באה הנה ותאמר כי העגלון אמר לה כי הוא ראה אותי בשבתו בעגלה ללכת הנה, ועל כן מהרה ללכת אחריו ולעצר בעדו לבל ישלח ידו שנית בדבר רע. השר השתומם לדבריה וישלח לקרוא להעגלון, אך הוא מהר להודות כי משגה היה אתו, כי את איש אחר ראה וידמה כי הוא יעקב חיים, ועתה נוכח כי משגה היה אתו. השר אף כי הבין לערמתו ויבט בו בשאט נפש בכל זאת שלם לו שכר העגלה. ואסתר בקשה לשיב הביתה, אך השר דבר אל לבה לשבת בביתי עד אשר ישלח אחד ממשרתי לחקור ולדרוש היטיב איפו ימצא אישה וכאשר ימצאהו יביאהו גם אותו לעיר הפלך והוא יתן לו מקום למצוא חית ידו בכבוד. ובכן הצילה אותה אהבתה לאישה מידי האכזר וקרדומו ותחכה שלשה ימים לקראת בוא אישה בבית המלון, כי אף אם הרבה השר לדבר על לבה לשבת בביתו ולהתרועע את אחותו, בתולה כבת חמשים שנה, בכל זאת בהרה בבית המלון אשר ליהודי, אף כי כמעט לא בא אכל אל פיה בכל העת ההיא, ולמותר אחשוב להגיד עוד כי הדאגה והפחד לא נתנו גם השנה לנגוע בשמורות עיניה.

המשרת אשר שלח במצות השר לבקש את יעקב חיים שב ויאמר כי שיא היה כל עמלו, כי גם שר העיר שלח לבקשו בכל העיר וסביבותיה ועקבותיו נעלמו. אם אמנם גם השמועה הזאת דכאה רוחה מאד עד כי יבש מקור מהשבותיח ותהי כאובדת עצות, אך השמועה אשר באה לאזנה ביום השני דכאה אותה עד עפר. חמשת האנשים אשר התיעצו בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו ולא שב, באו לעיר הפלך ויגישו עצומותיהם אל השר ובן ראש הקהל אמר לא בסתר כי על דעתו רצחו את יעקב חיים נפש. בתחלה אף כי היתה כנדהמה בכל זאת חפצה לשוב לעירה לבקש את אישה, אך השר לא נתנה לעשות כזאת, ואחרי אשר מאנה שמוע לעצתו עצרה בחזקת היד. ובכן נותרה בעיר הפלך על אפה ועל חמתה וגם חמשת המלשינים נותרו שמה עד אשר

ישלח עמהם השר גדוד אנשי חיל להתנפל פתאם על העיר ולבקש שנית סחורות אסירות ושטרות מזויפים אשר אמרו כי יודעים המה כל המקומות הנסתרים אשר בהם הסתירום, אך בטרם עוד גמרו אמר לבצע מזמתם באה הפקודה מאת שר המשפט הראשון בממלכה כי יבוא השר להצטרך על מעשיו, וכי ישימו את חמשת האנשים בבית הסהר, ואז שבה גם אסתר לעירה ותשכר לה חדר בבית אשה זקנה אלמנה לגור בו עם בנה ותשב שוממה כל היום ולא יצאה מפתח ביתה החוצה, לא הקשיבה לרברת אנשים, לא שמעה לבה לכל הנעשה בעיו ותחיה את נפשה בכסף אשר נתן לה השר.

ימי הפסח קרבו לבוא ואסתר עודנה כמכה בתמהון ולא פקחה עין על כלי הבית לטהרם, לא זכרה לאפית את המצות כמו לא לה היו הימים האלה. האשה הזקנה אשר בביתה נָרָה חמלה מאד עליה ותשם תמיד עין פקוחה עליה ותכּן לה ארוחת הצהרים ותזכירה לאכול כאם רחמניה, ובבוא עתה ימי החג אשר יבלעו כסף רב ועמל ירחים רבים יֵאָבֵל בשמונת הימים ובראות הזקנה כי אסתר לא תכין מאומה חשבה למשפט כי אין כסף בידה, ועל כן הלכה מבלי שאול את פיה, אל מושב הקהל המחלקים מעות חטים ותבקש גם בעד אסתר מעות חטים, וכרגע נתנה לה שאלתה ביד נדיבה, אחרי אשר זכריה אמר כי ראויה היא בת בת רבי געטציל שמריה כי יתמכו בימינה בכבוד. הזקנה שבה בשמחה ותספר לאסתר את אשר עשתה, ומה נבהלה בראותה כי ברגע אחד נהפכה לאחרת; כמעט לא האמינה למראה עיניה בראיתה כי הַיְגֵהּ הזאת, אשר לא דברה דבר ולא נשאה מרום עיניה, התנשאה פתאם ועיניה הפיצו זיקים כעיני לביאה, לחייה אדמו כדם ובקצף נורא אשר לא יתאר אחזה בהכסף ותשליכהו מבעד החלון בקראה בקול עברה ניראה: המן המרצחים האלה אקח עזרה? מן הזודים הארורים, הזאבים השיתים דמי נקיים מהם — מהם הם! — היא לא כלתה דבריה ותחוק בשתי ידיה בראשה ותפול מתעלפת על הערש. הזקנה נפעמה עד

מאד כי לא הבינה עד מה ותגזר אמר כי השתגעה או רוח דעה פגע בה, ותמהר ותקח את הכסף ותשיבהו ליד נותניו ותספר את כל הנוראות אשר נעשו בביתה כי אסתר תקרא בקול: מרצחים, זאבים, שותי דם – הה נירא מאד – קראה בספרה – עון אישה הוא! ובכל זאת היא טובת לב עד מאד, צר לי צר עליה – חתמה דבריה.

אולם אם כי התעוררה אסתר למראה הכסף ונפרא כי עוד חיים בה, אך זאת היתה עד ארגיעה כי כשוב רוחה אליה ישבה שנית על הכסא ותבט לפניו בעינים חשכות על התנור כמו מצא חן בעיניה מאד ולא יכלה הסר עפעפיה ממנו אף רגע, אך כאשר שבה הזקנה ותאמר כי זבדיה יבוא לראות שלומה, אז שב רוחה אליה בפעם אחת, השם הזה השפיקה רגע את כל צרותיה ופגעייה גם את התנור ותתהלך בחדר לארכו ולרחבו, פניה אדמו מרגע לרגע ושפתיה נעו וכל רואה אותה חשב בלי ספק כי מחכה היא לקראת מאהבה בכליון עינים, אך הוא לא בא.

ביום ההוא יצא הקול ותהום העיר כי לזיתן העלה בחכה, ויהי כאשר ראתה הזקנה כי אסתר לא תשב עוד שוממה ספרה לה דבר הלזיתן והיא הקשיבה מאד, וכפעם בפעם הניעה ראשה ותעבור ידה על מצחה כמו בקשה להוציא ממנו המחשבה אשר חשב ראשה ולראות בעיניה אם נכונה היא, וכה היתה פתאם למקשיבה באזנים פקוחות עד אשר הגיע לאזנה סוד הלזיתן.

כא.

בְּעֵזַן אֲבוֹת.

זבדיה ישב ראש בהאספה אשר נאספה ביום השלישי לחול המועד לחלק בשר ויין לעניי העיר על ימי החג האחרונים. המון אנשים ונשים וילדים מלאו את הבית מפה לפה ויצעקו זירחפו איש אחיו ואשה רעותה ויריבו על דבר יחש משפחתם

ויענו איש ברעהי סרה, כי בעיניו ראה בו ערות דבר כי בכיסו נמצאו שני שקלי כסף ובכל זאת ישלח ידו לקבל עזרה מאת העדה ורעהו הסיר האשמה מעל ראשו וישימה בראש רעהו כי עיניו ראו ולא זר כי אשתו קנתה מטפחת חדשה במחיר עשרים אנורות ועל רגלי בנו נראו מנעלים חדשים, אשר בלי ספק עלה מחירם עד חצי השקל, ובכל זאת לא ידע הכלם לבקש מעות חטים ובשר החג. אשמית נוראות כאלה ענו איש ברעהו קבל עם, אך היושבים באספה לא שמו אליהם לבם לשפוט משפטם כי בלי ספק חשבום כפסולים לעדות, גם לא צוו עליהם להשקיט הריב, אם יען כי נעים היה להם המחזה, או אילי מאשר כי כבר נסו לעשות זאת ולא הצליחו. וישבו במנוחה ויביאו במשפט ערך כל מבקש למען דעת ערך המתנה אשר יחלקו לו. אם אמנם מחזה מדאיב לב היה לראית את הדלים האלה אשר בכליון עינים יצפי לראית נתח בשר וכוס יין צמוקים, מערנים אשר לזכרם יבלעו רקם, ואשר גם לוא לבשו מלבאשי "יום טוב" גם אז לא כחתנים ביום חפתם התראו ואף כי עתה אשר בקשו בכל לב (ולא רב היה עמלם להשיג בקשתם זאת) ללבוש קרעים ומנעלים בלם ומטלאים לבל יחשרום חלילה כי בהם האשמה כי עוד לא בא הגואל, כי עתה יראו כלם ויגזרו כי לא לבד כי הפרוטה כלתה מן הכיס, כי אם גם הבגד כבר כלה מעל הכיס אשר בו. — אמנם מחזה מדאיב לב הוא אף אחרי הגחמה הגדולה כי האנשים האלה יקרבו הקץ, ובכל זאת ישמח לב הרואה בראותו את אהבת החסד והצדקה הנטועה בלב אחיו בני עמו, אשר תעוררם לא לבד לעזור לרל בכספו כי אם גם בידיו, כי לא יחוס על עתו בצאתו לעשות חסד, ולא יחשוב זאת לנפשו לכלמה בתתו ידו אשר בה העזרה להדל, גם ישיש במעשהו ויחשבהו לו לכבוד. והדלים המבקשים העזרה לא יכרעו בדרך, לא יתחננו לפני מושיעהם ושאתם לא תבעתם ולא תעתיק מפייהם מלים אחרי כי כאחים יחשבום אשר עליהם החיבה לעשות זאת.

גם זבדיה אשר הקורא לא יחשיב אותו לאיש רך הלבב, גם הוא שמח במעשה צדקתו, והוא היה תמיד, גם בטרם היה לאחד מראשי הקהל, מהמרבים להרים תרומה לצדקה, ובכל עת היה נכון לעזור למבקש עזרתו ואף כי עתה אחרי אשר רוב עניי העיר נשאו אליו עיניהם וגם לא בושי משברם, כי מיום אשר משל בעדה לא לבד כי הצילה מידי רודפיה כי אם הרבה להרים מכספו ועוד הרבה יתר קבץ נדבות נדיבי לב למען הושיע להתאכזרים הרבים אשר היו תמיד בעיר ואף כי בחרף ההוא אשר נשבתו כמעט כל מלאכה ומסחר ויִפְרַת אכל מפי ארבעת אלפים נפש, ולא לפלא יהיה עוד אם היה לברכה בעיר ואם התפללו בעדו כל אלה אשר על ידו נישעו. והדבר הזה היה לו למשיב נפש, כי אף כי גדול כבודו מאד בימים האחרונים והוא לבדו היה המושל בעיר ובכל אשר יפנה יצליח בכל זאת נפלו פניו מיום ליום ויהי עצוב רוח ורק עתה בחלקו הנדבות בידו אורו פניו לאט לאט וכמעט סרה רוח העצבת מעל פניו עד ארגיעה, אך פתאם הגיע קול לאזניו דיתחלחל ופניו נפלו עד מאד ברגע אחד. — קול אסתר שמע זיהי כאיש נדהם רגעים אחדים עד אשר אמץ שארית כחו להסתיר מבוכתו וגם עלתה בידו.

הצרות והפגעים אשר יסכנו בחיים לא ירבו הַרְבֵּה כהספק והפחד! הפגעים ילמדונו להלחם ולעמוד על נפשנו, הצרות תתנה בלבנו עז ותעצומות לשאת ולסבול גם חכמה להרחיקן מעלינו, אך הספק והפחד ירכאו רוחנו וירפו ידינו ויעשינו ככדור בידי המקרה וכמוץ משחק לסופה. המה יגרש כל רעיון ומחשבה מלבנו, ימסכו רוח עושים בקרבנו לבל נבקש להציל נפשנו אחרי כי לא נדע במה נכשל ומפני מי נזהר, ולא יתנו להתקיה לבוא לאחד ילבנו כי עוד טרם נדע הרעה ומתי תעביר. הפגעים והצרות יחשיכו בעדנו כחשכת ערפלי עלמה, אשר כעבור סיפה ואינם ושמש תקיה יזרח שנית, והפחד והספק המה כחשכת מערות וכפים, כאפל באר צרה אשר אטרה עלינו פיה ותשם צלמות על עפעפינו, חשכת תמיד אשר לא סבורת חזור

תעבור בלתי אם יד עוזרת הוציאתנו למרחב או עד אשר תעטרנו חשכת נצח...

כל עוד אשר לא ידעה אסתר מה היה לאישה. כל עוד אשר הספק לא התקוה, לחש באזניה מי יודע איפו הוא? מי יודע אם לא עוד חיתו באור תראה, ורק מפניך נסתר כי היית עליו למשא, כל עוד אשר פחדה פן תבאנה עוד צרות חדשות להורידה עד עפר, היתה כנדהמת וכל רגש חיים סר ממנה מלבד הרגש האחד, רגש הפחד, וגם כחו החל ללכת הלוך ורפה בקדעה חושיה; אך ברגע אשר נודע לה כי צרותיה תמו, כי הצרה האחרונה הגדולה אשר אין גדולה ממנה בעיניה גם היא באקה, ברגע ההוא עזובה הספק והפחד וגם מקור רגשותיה וחושיה החל להקר עשתנות, ולבה אשר לא הגה מחשבה זה זמן כביר שב לחשוב מחשבות ככל האדם, ואחרת היתה לפתע פתאם. ואמנם כן אחרת היתה, לא זאת היא אשר בקשה שלום בכל לבה ונפשה ותשם באלהים מבטחה, לא זאת אשר כבדה זכרון אבי אמה ותצדיקהו, לא זאת היא אשר אהבה בני עמה ועירה ותבחר בצרה ומחסור מתת לזרים כבודם ומהביא רעה על נפשם, לא זאת היא אשר אהבת אישה סמכתה לשאת ולסבול כל התלאות ולקות לימים טובים מאלה, לא זאת היא אשר שם נקם היה כמדקרות חרב באזניה ואך שלום וסליחה היו משוש רוחה; אחרת היתה! רעות נוראות המיטו עליה, בחשך וצרה הושיבוה, חרפה וקלון מרבה להכיל השביעוה, ועתה לקחו ממנה גם את אישה, אישה מחמל נפשה ותקות חייה אשר באחת מעיניו האיר לה החשכה ובנשיקות פיו גרש כל צרה ויגון ומפח נפש, את אישה זה גזלו ממנה והיא תחריש תתאפק! הגם עתה תצדיק את רודפיו! עוד תזכור כי דברה על לבו להניח את קנה הרובים מידו כי תקותה ואמונתה אמרו לה: במקום הזה לא ישפכו דם, ועתה שפכו דמו ויקברו גויתו כנבלת החמור, ועל זאת לא יהפכו דמי עורקיה למורות פתנים ולבה לא יקרא בקול מר צורח: נקם? לא! לוא היתה

כזאת כי אז לא בת אנוש היתה, והיא אמנה בת אנוש היתה ועל בן המוגם מעיה: נקם! עתה היה אישה כצדיק תמים, כנרדף ממרצחים חרש ואבי אמה כראשית חטאת. כשמן המשחית ובני עירה כזאבי ערבית, וגם האלהים אשר היה משגבה ומבטחה בעת צרה היה עתה בעיניה פֶּרַע כאח לחבר המרצחים, על עצתם הופיע ויסתר פניו מצדיק נעזב. אם טוב היה לה עתה מאז? אם הועילה לה הדעת הזאת אשר הוציאה אותה למרחב מידי הספק והפחד? אם נח לכה עתה כאשר ראתה את נפשה בפעם אחת נעזבה מאישה וגם מאחיה ומאלהיה יותר מלפנים כאשר עוד לא היה לה שם עמה ואלהיה למחתה? זאת לא נוכל לדעת, אך גם היא לא בקשה חשבון כי אם נקם בקשה, והרגש הזה מלא כל חדרי לבה. כלביאה רצה בלילה הראשון אחרי השמעה בחדרה הנה והנה כמו תבקש את הצר להתנפל עליו, רגע אחזה בראשה ועד ארגיעה הניחה ידה על לבה אשר קפץ ויתר ממקומו כמו יבקש מפלט לו ממקום השאין וכעביר עוד רגע לטשה עינים מפיצות אש בעיני המשגע. שחוק ועברת, גדופים ותקות הנקמה עכרו על שפתיה חליפות, ומרגע לרגע גדל הסער בקרבה, וַיִּרְעַד כל עצמותיה ויעוה כל יצוריה ויהפך הוד פניה למשחית ולכה לצור ברזל.

— דום, יהודי! יהודי תהיה? יהודי? אני אנפצץ אל הסלע ויהודי לא תהיה, או עֲשֵׂה נקמות באויביך! — קראה ותרקע ברגלה בשמעה קול בנה אשר הקיץ לקול מצעדי רגליה ותתנפל עליו כלביאה, אך כרגע קפצה אחור כמו יד נעלמה הדפתה אחור ותסתר פניה בכפות יריה ותשב שממה. לא ארכה העת ותתנשא שנית ותקח מאכלת ותניחה על צוארה ותשא מרום עיניה, אך גם בפעם הזאת נתרה ממקומה כמו נגעה בה יד חוקה ותשלך את המאכלת ותתנפל על ברכיה לרגלי מטת הילד ותנשקהו בקראה מרגע לרגע בקול מר: בן אוני, בן אוני! הילד שלח ידיו הקטנות ויחוק בצוארה בקראו בקול כצפור! אמי! — עתה נפתחו ארובות עיניה ותבך

מרה זמן כביר ותלחץ את הילד מרגע לרגע ללכה ברב כח כמו גוזלים עטרוהי אשר יאמרו לגזול אותו מידה, עד כי נתן הילד קול בוכים אז חלצה שד ותניקוהו וכרגע קמה כערר לכה לדממה.

זה כח לאהבת אם ! כהמניחה הפרושה על ככר כעבור סופה, והקולות יחדלו וארובות השמים יכלאו מהריק מטרות עי, כן פרשה מנוחה את כנפיה על פניה אחרי אשר הניחה את היונק במטה ותשב על הארץ לפניו ותנח את ראשה עליה. השנה אשר אחזה בשמורות עיניה סכרה ארבותיהן, ובבקר כאשר הקיצה קמה במנוחה כמו לא זכרה את אשר עבר עליה אמש ותשב על מקומה שקועה ביון מחשבותיה.

— קבורת חמור נקבר — שחה לנפשה בשבתה לפני מטת בנה, ידיה בחיקה וענן יגון על פניה ובהניעה ראשה — כדבר אבי אמי כן היה, עד עולם הפרידו בינינו, בשעה רעה פתח להשטן פיו. קבורת חמור נקבר ולא יִסְפַּד לו, כן יצו, טוב הדבר לא אעשה מספד, לא אשב על הארץ ולא אקרע את בגדי. אף לא אעשה אף אחד מכל אותות אבל ונהי, וכמו נכריה הייתי לו אתראה, כן יִצְוֵנִי לעשות על פי חקיקם ואני בקולכם אשמע, אני אשה רפת ידים, אשר עזרתה ואהבתה יחד ברגע אחד נגזרו, בדי שאול אתו ירדו, את הענף הנעים בעלות הכורת עליו. אויה לי ! — קראה פתאם וזרם דמעותיה פרץ חק — הה ! מדוע זה אתאבל אני עליך ולא אתה עלי ? מי יתן ויכלתי לתת נפשי כפרך, אמנם גם אני לא אתאבל כי כן יצוני — הוסיפה לדבר בתוגה חרישית — אך יגוני מלכי הן תקצר ידם מהסירו, לכן בלבי אשאנו, אקברנו עמוק עמיק, עד אשר יכלה שארי וכשרי, עד אשר ימוץ לשר חיתי ודמי עורקי, עד כי יאכלני כאכול קש אש ואז יסור מעלי וינוח לי ויחד על עפר נשכב. לא לי הנקמה, אל גמולות הוא וישלם על יתר למרצחים — בדברה כזאת העבירה ידה על מצחה ותחדש רגע ואחרי כן שבה לדבר — כן אלהי משפט הוא ולא ינקה כל עושי רע, לא אשים

באלהים תפלה למען לא יפקוד עוני על בנו . . . אסיר כל רגש נקמה מלבי ולא אחשוב גם לא תעלה עוד על לבי למענך בן אוני — וככלותה את דבריה נתנה את הילד על יד הזקנה, אשר שמחה מאד בראותה כי היא הדבר במנוחה, ותבוא אל בית האספה. אך האביונים הרבים אשר עמדו ויחכו לא נתנו לה מעבר עד אשר בקשה מאת השמש כי יפנה לה דרך אל ראשי הקהל. והקול הזה הוא אשר הגיע עד אוני זבדיה ויתחלחל. השמש הביאה עד השלחן אשר סביבו ישבו המחלקים והיא עמדה רגעים אחדים כמו בקשה מלים או כמו התאמצה לעצור בעד זרם מליה לבל יפרץ חק. זבדיה התבונן בה ובפניה אשר יָגְנו מאד, לחייה אשר אדמו כשושנים חורו, עיניה אשר הפיצו זיקות שמחה עדמו מבכי, שפתיה אשר היו פתוחות תמיד ומבערן נשקפו חרוזי הפנינים אטומות כמו סָגְרוּ בחיתם צר, קומתה אשר דמתה לתמר שחה כמעט, אך אחרי כל אלה עוד יפה היתה, יפה מאד ולרוח החן ותחנונים השפוך על פניה היה עוד די כח ואולי עוד יותר מאז לקחת לב כל רואיה, אף כי היא לא ידעה זאת גם לא בקשה כי תהיה כזאת.

פני זבדיה והאנחה אשר פרצה מלבו למרות חפצו למראה פניה העידו בו כי לא שמר לה עברתו ונכון היה להיטיב לה שבעתים תחת כל הרעה אשר הביא על נפשה לוא אך בקשמ להושיט ידה לו, אך היא לא התבוננה לכל אלה ותעמוד על מקומה.

— מה תבקשי ממנו? — שאל ראש העדה ולא הרהיב עז להביט בפניה.

— את נחלתי אבקש —

— את נחלתך? — השיב הראש כנבוך כי לא ידע מה לענות.

— את נחלתי, הן עתה במות אישי, לי הצדקה לבקש את נחלתי. — שפתי זבדיה צללו בשמעו את מענה פיה אך הבלוג על סערת רוחו ויאמר: ומי הגיד לך כי אישך מת? — קבורת חמר

— ידעתי כי ירך לא תקצר — הרעימה בקול פחדים —
 אישי יספר באכדון גבורת ימינך . אתה הוא המרצח ! ! —
 שָׁמָּה אחזה את כל השמעים ואיש לא פצה פיו ולא
 נעממקומו כמו הוכו כלם יחד בתמהון . לבד מזכדיה אשר
 עד מהרה התעורר ממתהונו ויבט באסתר אשר עמדה כנציב
 שיש וזרועה נטויה לעמתי ויקרא בקול פחדים : היא —
 היא משגעת ! —

היא משגעת ! — נתנו אחריו אחרים בקולם , אך היא
 לא שמעה עוד קולם כי נפלה מלוא קומתה ארצה כגויה בלי
 רוח חיים .

וביום השמיני לחג המצות עמדה אסתר כלולה בהדרה
 בבית התפלה הגדול אשר לבני אמונת הארץ ועל ידה שר
 הפלך אשר שמחתו האירה פניו ועל ידה היונק אשר הביאתו
 למבילה למען יחסה בצל האמונה החדשה . פניה מאירות ,
 בלי ספק יען כי עתה בטח לבה כי בנה יחידה לא יקבר עוד
 בקבורת חמורים כאביו .

ויעקב חיים כאשר לא מצא מנוחה בחייו כן לא מצא
 אותה גם במותו , כי במצות השר הוציאו עצמותיו וימצאו את
 המכה בראשו , וראש הקהל ומשנהו היבאו בית הבור , ואחרי
 שלשה ירחים שולחו לארץ גזרה , גם זכדיה נלוה עמם אך
 רק עד בית האסירים ומשם שב הכיתה אחרי אשר עדים
 נאמנים העידו בו כי בעת אשר נעלם הנרצח לא היה בעיר
 כשולה , ויד לא נגעה בו לרעה גם אחרי כן כאשר נתפש
 בכף האכר , אשר רצח את נפש יעקב חיים , ויודה עלי פשעו
 כי רק במלאכית זבדיה עשה זאת וראש הקהל ומשנהו לא
 ידעו אף שמץ דבר מכל אלה , גם דבר האכר לא עצר כח
 להורידו משאתו , ואף תוכחת השתדלן אשר נהפך לשונא לו
 ויוכיחו על פניו במושב האספה , כי לא למען שלום העיר
 שכר את האכר לרצוח נפש יעקב חיים , כי אם למען מלא
 תאותו לומה , כי לאסתר כלתה נפשו , אף התוכחת המגולה
 הזאת בקהל רב לא הפילה איר פניו , ויהי להפך כי היתה
 קבורת חמור

להמוכיח למחתה ותורירהו מפקודתי וכאשר היה לפנים לכבוד ולגאון בעיר כן היה עתה נבונה וחדל אישים ופושע על פת לחם. וזכריה נשא על כל שפתים וישב על כסא ראש הקהל וישפוט את ערתו בצדק וישר כאשר עשה עד הנה וירבה צדקות לכל מבקש עזרתו ושמו היה לברכה ולתהלה בכל הארץ, וכל אדירי הארץ וגאיניה בקשו לבניהם בנותיו ולבנותיהם בניו אשר בהם ברכו ה'. וירם לבו מאד עד כי גם לוא דבר איש על לבו לתת את בתו לבן אסתר אשר היה אחרי כן לשר גדול ידעתי נאמנה כי ירק בפניו. כה גדל כבודו בכל ימי חייו ובמותו ספרו לו כל הקהל והספרנים פתחו: הוי חסיד הוי ענו, הצדיק אבד ואין איש שם לב, וכהנה רבות, ועל קברו תראינה עד היום באותיות מזהבות חקיקות במצבת שיש כל צדקתיו, כתובית על ידי דלפון בעל הלשון אשר עליו העידו כל בני עירו כי לולא נולד אחרי חתימת הפיט כי אז היה בלי כל ספק אחד הפיטנים הגדולים, ואשר לולא הרבה להתפלל ולצום ולענות אמן יהא שמייה רבא בכל כחו כי אז אולי כאפיקורס נחשב, כה השכיל בשפתו ומליצותיו. הוא ערך מלים להביע לדור אחרון צדקת זכריה וישרו, ואלה המה דבריו:

פ"נ

הצדיק ועושה צדקות בכל עת פרנס הקהל וראש חברה קדישה מורנו ורבנו רבי זכריה בן מורנו ורבנו רבי יהושע זצלה"ה.

וְבָדְנֵי אֱלֹהִים וְבָד טוֹב תֵּאמַר עִיר בְּשָׁלָה
 בְּכָל כְּאֲמָצִי בְּחוּ עֲזֹר לְעַם סְגָלָה
 דְּבַק בְּאֱלֹהִים בְּכָל נַפְשׁוֹ בְּאֵם בְּעוֹלָה
 וְשָׁרְאֵל נוֹשֵׁעַ בּוֹ וְזָדָה לֵה' בְּקוֹל הַמּוֹלָה
 הוֹי תִּקְרָא עֲדָתוֹ, הוֹי עֲזָבֵנִי וְאֲנִי שְׁבָלָה.

נפטר ליום ערב שבת קדש יום ששי לחדש ניסן בשנת את
 החסידים תתחסד לפ"ק.

על אחדות מהמלות האלה היו לפנים נקודות אשר נמחקו ברבות הימים, ואעיר את און חוקרי קדמוניות ומבקשי מצבות כי ישימו לבם לדבר הגדול הזה לברר את השנה אשר בה הוקמה, וכל בני ישראל יכירו מעבדם עד דור אחרון, כאשר בלי ספק יברכו גם שמי לעולם על כי חקתי בספר פרשת גדולת האהבה וכחה, אשר במצאה משכנות גם בלב איש, אשר לא שמע שמעה ולא ידע ערכה, למדה אף ידיו לפנות מכשול מדרכה ואף לשפיך דם, ולא עוד יאמרו בגוים: עם אין לב העם הזה, כי זבדיה יציל את כל אחיו מהמשפט הקשה הזה, ומה גם על כי נתתי זכרון להלביבות הקדושות אשר להחברה הקדושה ואשר מהעת ההיא ועד היום הזה תנוחינה בשלום בתוך התנוד עד אשר יבא זכרון לפני ראשי החברה וכל זר לא יערב עוד לבו אף לגשת אליהן בזכרו את כל אשר נעשה להאחד אשר שלח ידו בקדש ומה הגיע לכל העיר בגללו.

קברות המצוי

0

0

WELLS BINDERY INC.
WALTHAM, MASS.
OCT. 1970

